

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK PROGRAMI**

**TÜRKİYE’DE DİJİTALLEŞMENİN VERGİ MAHREMİYETİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

ALİ GİRGEÇ

**Danışman
Prof. Dr. Tülin CANBAY**

MANİSA–2025

ALİ
GİRGEÇ

**TÜRKİYE’ DE DİJİTALLEŞMENİN VERGİ MAHREMİYETİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim.

Ali GİRGEÇ

ÖZET

Türkiye’de Dijitalleşmenin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi

Ali GİRGEÇ

**Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı
Mali Hukuk Programı**

**Danışman:
Prof. Dr. Tülin CANBAY**

Günümüzde dijital teknolojilerin hızlı gelişimi, veri üretimi ve paylaşımını olağanüstü ölçüde artırmış; kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması süreçlerini hem kolaylaştırmış hem de karmaşık hale getirmiştir. Kişisel veriler, ekonomik ve idari karar süreçlerinde stratejik bir unsur haline gelirken, bu durum bireylerin özel hayatına ve mahremiyetine yönelik riskleri de beraberinde getirmiştir. Dijital ortamda gerçekleştirilen işlemler, devletlerin ve özel sektörün verimliliğini artırmakla birlikte, kişisel verilerin kötüye kullanılma veya yetkisiz erişim riski nedeniyle bireysel hakların korunması bakımından ciddi hukuki tartışmaları gündeme taşımaktadır.

Vergi alanında yaşanan dijital dönüşüm, mükellef verilerinin elektronik ortamda toplanması, işlenmesi ve analiz edilmesi suretiyle vergi idarelerine önemli avantajlar sağlamaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşmenin bu alanda yol açtığı veri yoğunluğu, vergi mahremiyeti ilkesinin korunmasını daha da güçleştirmektedir. Mükelleflerin mali ve ticari bilgilerinin kişisel verilerle iç içe geçmesi hem vergi idaresi hem de birey açısından mahremiyetin sınırlarının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, yalnızca ulusal hukuk düzenlerinin değil, uluslararası düzeyde işbirliği mekanizmalarının da etkinleştirilmesini gerektirmektedir.

Bu çalışma, literatür taraması yöntemiyle ülkemizde dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki etkilerini hukuki ve teknolojik boyutlarıyla incelemeyi ve dijital dönüşümün beraberinde getirdiği fırsat ve riskleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın temel amacı, dijital çağda vergi

mahremiyetinin korunmasına yönelik mevcut yasal çerçevenin yeterliliğini analiz etmek, ortaya çıkan sorun alanlarını belirlemek ve bu sorunlara ilişkin hukuki, idari ve teknik çözüm önerileri geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: Kişisel Verilerin Korunması, Mahremiyet, Vergi Mahremiyeti, Dijitalleşme, Dijital Ekonomi, Vergi Denetim Yolları, Veri Güvenliği

2025, 196 sayfa

ABSTRACT

An Assessment of Digitalization in Türkiye from the Perspective of Tax Confidentiality M.Sc. Thesis

Ali GİRGEÇ

**Manisa Celal Bayar University
Graduate School of Education
Department of Financial Law**

**Supervisor:
Prof. Dr. Tülin CANBAY**

The rapid development of digital technologies has dramatically increased data production and sharing, simultaneously facilitating and complicating the processes of collecting, processing, and storing personal information. Personal data has become a strategic element in economic and administrative decision-making processes, which, in turn, raises significant risks to individuals' private lives and privacy. While operations conducted in digital environments enhance the efficiency of both public institutions and the private sector, they also give rise to serious legal debates regarding the protection of individual rights, due to the potential misuse or unauthorized access to personal information.

The digital transformation in the field of taxation enables tax authorities to collect, process, and analyze taxpayers' data electronically, providing substantial administrative advantages. However, the increasing volume of digital data significantly complicates the protection of tax privacy. The intersection of taxpayers' financial and commercial information with personal data necessitates a redefinition of privacy boundaries for both tax authorities and individuals. This situation requires not only the adaptation of national legal frameworks but also the activation of international cooperation mechanisms.

This study employs a literature review approach to examine the effects of digitalization on tax privacy in Türkiye from both legal and technological perspectives, evaluating the opportunities and risks associated with the digital transformation in a comprehensive manner. The primary objective of the research is to analyze the adequacy

of the existing legal framework for safeguarding tax privacy in the digital era, identify emerging problem areas, and propose legal, administrative, and technical solutions.

Keywords: Personal Data Protection, Privacy, Tax Confidentiality, Digitalization, Digital Economy, Tax Auditing, Data Security

2025, 196 pages

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Dijitalleşme, modern toplumların birçok yönünü dönüştürürken, vergi toplama ve denetim süreçlerinde de önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu değişim, vergi idarelerinin daha verimli ve şeffaf bir şekilde işlemesini sağlarken, mükelleflerin kişisel ve ticari verilerinin korunması açısından yeni güvenlik ve mahremiyet sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Kişisel verilerin dijital ortamda işlenmesi, yalnızca vergi toplama işlemleri için değil, aynı zamanda bireylerin temel haklarının korunması adına da ciddi bir sorumluluk yüklemektedir. Bu çalışma, dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki etkilerini incelemeyi, dijital vergi uygulamalarıyla ortaya çıkan fırsatlar ve tehditleri ele almayı, bu süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi için gerekli ulusal ve uluslararası yasal önlemleri tartışmayı amaçlamaktadır. Dijital vergi sistemlerinin verimli ve güvenli bir şekilde çalışabilmesi için, güçlü yasal düzenlemeler ve uluslararası işbirliklerinin yanı sıra, teknolojik altyapıların da sürekli olarak iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabacaktır.

Tezin hazırlanması sürecinde beni yönlendiren, destek veren ve katkı sağlayan başta Prof. Dr. Tülin CANBAY olmak üzere değerli hocalarıma ve bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde bana gösterdikleri sabır, anlayış ve sonsuz desteğiyle her zaman yanımda olan, hayatımın en değerli iki insanı, eşim Gamze Gül ve kızım Deniz Duru'ya teşekkürlerimi sunarım.

ALİ GİRGEÇ

İzmir, 2025

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABTŞ	: Avrupa Birliği Temel Şartları
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BEPS	: Matrah Aşındırması ve Kar Aktarımı (Base Erosion and Profit Shifting)
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
Ed.	: Editör
EUROJUST	: Avrupa Birliği Ceza Adaleti İşbirliği Ajansı
EUROPOL	: Avrupa Polis Teşkilatı
GDPR	: Genel Veri Koruma Tüzüğü
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
IOTA	: Avrupa Vergi İdareleri Forumu
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KVKK	: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

m.	: Madde
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
No.	: Numara
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
SGAÖHK	: Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun
SMMMO	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜRMÖB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YMMO	: Yeminli Mali Müşavirler Odası

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM VERGİ MAHREMİYETİ

1. Mahremiyete İlişkin Kavramlar	10
1.1. Mahremiyet Kavramı	11
1.1.1. Mahremiyet Kavramının Amaç ve Unsurları	14
1.1.2. Mahremiyet Kavramının Ulusal ve Uluslararası Hukuktaki Yasal Dayanakları	16
1.2. Sır Kavramı	18
1.2.1. Ticari Sır	19
1.2.2. Bankacılık Sırrı	20
1.2.3. Meslek Sırrı	21
1.2.4. Müşteri Sırrı	21
1.2.5. Devlet Sırrı	22
1.3. Özel Hayat Kavramı	23
1.3.1. Özel Hayatın Kapsamı	24
1.3.2. Özel Hayatın Korunması	24
1.4. Kişisel Veri Kavramı	25
1.4.1. Kişisel Verilerin Kapsamı	26
1.4.2. Kişisel Verilerin Korunması	27

2. Mükellef Hakları Kapsamında Mahremiyet Hakkı	31
2.1. Mükellef Haklarının Gelişimi	33
2.2. Mükellef Haklarının Sınıflandırılması	35
2.2.1. Genel Mükellef Hakları	36
2.2.2. Özel Mükellef Hakları	36
2.3. Mükellef Haklarının İçerisinde Vergi Mahremiyetinin Yeri	37
3. Vergi Mahremiyetinin Kapsamı	38
3.1. Vergi Mahremiyetinin Konu Bakımından Kapsamı	40
3.2. Vergi Mahremiyetinin Kişi Bakımından Kapsamı	42

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MAHREMİYET VE VERGİ MAHREMİYETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

1. Türkiye’de Mahremiyet Hakkına İlişkin Düzenlemeler	44
1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Mahremiyet Hakkı	45
1.1.1. Türkiye Cumhuriyeti 1924 ve 1921 Anayasaları ve Öncesi Düzenlemelerde Mahremiyet Hakkı	45
1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasasında Mahremiyet Hakkı	46
1.1.3. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasında Mahremiyet Hakkı	47
1.2. Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarında Mahremiyet Hakkı	47
1.2.1. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı	48
1.2.2. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı	49
1.3. Meslek Kanunları Kapsamında Mahremiyet Hakkı	50

1.3.1. Avukatlık Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı	50
1.3.2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı	50
2. Türkiye’de Vergi Mahremiyetinin Yasal Dayanakları	51
2.1. Anayasa	51
2.2. Vergi Usul Kanunu	53
2.3. Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun	54
2.4. Vergi Mahremiyetinin Diğer Yasal Dayanakları	55
3. Vergi Mahremiyetinin Vergi Denetim Yolları Açısından Değerlendirilmesi	58
3.1. Yoklamanın Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi	59
3.2. Vergi İncelemesinin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi	62
3.3. Aramanın Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi	66
3.4. Bilgi Vermenin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi	71
4. Vergi Mahremiyetinin İstisnaları	74
4.1. Beyan Edilen Matrahların İlan Edilmesi	76
4.2. Hazine ve Maliye Bakanlığınca Vergi ve Ceza Miktarlarının Açıklanması	78
4.3. Adli veya İdari Soruşturma Amacıyla Gerekli Olan Bilgilerin Verilmesi ve Bankalara Yapacakları Vergi Tahsiline Yönelik Bilgilerin Verilmesi	80
4.4. Sahte ve Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenleyenlerin veya Kullananların Meslek Odalarına Bildirilmesi	82
4.5. Vergi Levhasının Alınması	84

5. Vergi Mahremiyetinin İhlalinin Hukuki Sonuçları	86
5.1. Ceza Hukuku Bakımından Hukuki Sonuçları	87
5.1.1. Vergi Mahremiyeti Suçunun Unsurları	87
5.1.2. Vergi Mahremiyeti Suçun Yaptırımı	91
5.2. İdarenin Sorumluluğu Bakımından Hukuki Sonuçları	91
5.2.1. Tam Yargı Davası	92
5.2.2. İptal Davası	94
5.3. Tazminat Davaları Bakımından Sonuçları	96
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRKİYE'DE VERGİLEMEDE DİJİTALLEŞME VE VERGİ MAHREMİYETİ İLİŞKİSİ	
1. Dijitalleşme ve Dijital Dönüşüm	98
1.1. Dijitalleşme ve Dijital Ekonomi Kavramları	100
1.2. Dijital Dönüşümün Tanımı	103
1.3. Dijitalleşmenin Birey ve Toplum Üzerindeki Etkisi: Dijital Hegemonya	104
1.4. Dijital Dönüşümün Fayda ve Maliyetleri	107
2. Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemi ve Politikalarına Etkileri	109
2.1. Dijitalleşme Sürecinin Vergi Politikalarına Etkileri	110
2.2. Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri	113
2.3. Dijitalleşmenin Kayıt Dışı Ekonomi İle Mücadelede Rolü	117
2.4. Dijitalleşmenin Mükellef Haklarına Etkileri	118

3. Türk Vergi İdaresi'nin Dijital Dönüşüm Süreci	119
3.1. Türk Vergi İdaresi'nin Dijital Dönüşüm Hedefleri	120
3.2. Türk Vergi İdaresinin Dijital Dönüşüm Aşaması	122
3.3. Dijital Kapasite ve Altyapı Sorunları	123
4. Türk Vergi İdaresinde Dijital Vergileme Uygulamalarında Gelişmeler ve Düzenlemeler	124
4.1. Gelir İdaresi Başkanlığı Tarafından Elektronik Ortamda Yürütülen Faaliyetler	126
4.2. Tahsilat ve Tebligat İle İlgili Dijital Uygulamalar	127
4.3. Kamu Alacakları Tahsilat İşlemleri Dijital Uygulamaları	128
4.4. Türk Vergi Sisteminde Vergi Denetimi İçin Kullanılan Dijital Sistem ve Uygulamalar	128
4.5. Elektronik Denetim Uygulamaları	129
5. Dijitalleşme Kavramı ve Kişisel Verilerin Korunması İle İlişkisi	129
5.1. Vergi Ödevi ve Kişisel Veri İlişkisi	132
5.2. Dijitalleşme İle Kişisel Verilerin Korunması Arasındaki İlişki	133
5.3. Yapay Zekâ Uygulamaları İle Kişisel Verilerin İhlali	135
5.4. Dijitalleşme ve Vergi Mahremiyeti İlişkisi	138
5.5. Özel Hayatın Gizliliği ve Vergi Mahremiyeti	139
6. Vergilendirme Alanında Mahremiyetin Korunmasını Gerekli Kılan Nedenler	140
6.1. Vergiye Gönüllü Uyumu Sağlamak	140

6.2. Vergilendirmede Verimlilik Sağlamak	141
6.3. Devletle Mükellef Arasındaki Güveni Tesis Etmek	142
6.4. Haksız Rekabeti Önlemek	142
7. Dijitalleşmenin Vergi Mahremiyeti Açısından Yarattığı Sonuçlar ve Sorunlar	143
7.1. Dijitalleşmenin Vergi İdareleri Üzerindeki Etkisi	144
7.2. Dijitalleşmenin Vergi Mahremiyeti Üzerindeki Potansiyel Sonuçları	146
7.3. Dijitalleşme Karşısında Yasal Düzenlemelerdeki Zorluklar ve Uyumsuzluklar	149
8. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Değerlendirmeler ve Öneriler	151
8.1. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Değerlendirmeler	151
8.1.1. Dijital Vergi Uygulamaları ve Mahremiyet Riskleri	151
8.1.2. Ulusal Boyutta Dijitalleşme Karşısında Vergi Mahremiyeti ve Veri Paylaşımı	154
8.1.3. Uluslararası Boyutta Dijitalleşme Karşısında Vergi Mahremiyeti ve Veri Paylaşımı	155
8.1.4. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesi	157
8.2. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Öneriler	159
8.2.1. Büyük Vergi Verisi ve Vergi Mahremiyetine Uygun Büyük Veri Oluşturulması	160
8.2.2. Blok Zincir Uygulamalarına Yer Verilmesi	161

8.2.3. KVKK ve VUK Hükümleri Arasındaki Norm Çatışmasının Giderilmesi	165
8.2.4. VUK Hükümlerine Getirilebilecek Düzenlemeler	167
8.2.5. Teknoloji ve Siber Güvenlik Konusunda Alınması Gereken Önlemler	168
8.2.6. Dijital Denetim ve İzlenebilirlik Mekanizmalarının Güçlendirilmesi	170
8.2.7. Kriptografik Yöntemler ve Anonimleştirme Tekniklerinin Kullanılması	171
8.2.8. Vergi İdaresi Personeli İçin Dijital Yetkinlik ve Farkındalık Eğitimleri	172
8.2.9. Uluslararası Standartlarla Uyumlu Veri Koruma Prosedürlerinin Benimsenmesi	172
8.2.10. Yapay Zekâ ve Otomasyonun Vergi Mahremiyetine Uygun Kullanımı	173
SONUÇ	174
KAYNAKÇA	178

GİRİŞ

Çağdaş dünyada, teknoloji ve iletişimin ulaştığı nokta, yalnızca bireylerin günlük yaşamlarını değil, aynı zamanda devletlerin, tüzel kişilerin ve hatta özel sektörün faaliyetlerini de doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamda teknoloji ve iletişim seviyesinin geldiği nokta değerlendirildiğinde gerek gerçek kişiler gerekse tüzel kişiler ve hatta bizatihi devletin kendisi ekonomik veya sosyal amaçlarla kişisel verilere ihtiyaç duymaktadır. Geline teknolojik seviye, ihtiyaç duyulan bu kişisel verilere hem erişimi hem de depolanmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak bu verilerin elde edilmesi, işlenmesi ve kullanılması bireyin özel hayatının gizliliğini, mahremiyetini ve maddi ve manevi kişiliğini doğrudan etkileyeceğinden kişisel verilerin korunması hususu temel bir insan hakkı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bireyin mahremiyetinin korunması her ne kadar tarih boyunca önem arz eden ve temel insan hakkı olarak kabul edilmesi gereken haklardan olsa da çağımızda teknolojinin ulaştığı noktada ve süreklilik arz eden gelişimi değerlendirildiğinde her geçen gün korunması için daha da fazla çaba sarf edilmesi gereken haklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik imkanlar gün geçtikçe bireyin kişisel verilerinin gerek devlet gerekse üçüncü kişiler tarafından ele geçirilmesine daha fazla imkân sağlamaktadır.

Bununla birlikte günümüzün değişen ihtiyaç ve hedefleri de mahremiyetin ihlaline duyulan gereksinimi artırmaktadır. Şöyle ki gerek kamusal erkin kullanımı ister ekonomik sebepler isterse de kişinin sosyal yaşamına müdahale amacını taşıyan her geçen gün muhatap kişinin verilerini elde etme, işleme ve kendi amacı doğrultusunda kullanma ihtiyacı, tıpkı imkânları gibi artmaktadır. Dolayısıyla, dijitalleşmenin ilerlemesiyle birlikte, bireylerin kişisel verilerinin ve mahremiyetinin yalnızca devletler tarafından değil, aynı zamanda üçüncü şahıslar tarafından da toplanması, işlenmesi ve depolanması kolaylaşmaktadır. Bu durum, verilerin kötüye kullanımı ve kişisel mahremiyetin ihlali gibi riskleri beraberinde getirmektedir. Teknolojik olanaklar, kişisel verilerin toplanmasını ve kullanılmasını her geçen gün daha erişilebilir hale getirirken, bireylerin mahremiyetini güvence altına alma gerekliliği de artmaktadır.

Teknolojide yaşanan bu sürekli değişim ve ilerleme mahremiyet konusunun da sürekli güncel ve dinamik kalmasına neden olmaktadır. Teknolojik imkanların gelişmesi

ile mahremiyetin ihlali tehdidi her geçen gün arttığından ve çeşitlendiğinden bu alandaki düzenlemelerin de aynı hızda güncellenmesi gerekliliği doğmaktadır.

Çalışmamızda ilk olarak mahremiyete ilişkin kavramlarının çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle, mahremiyet kavramı, sır kavramı, özel hayat kavramı ve kişisel veri kavramları incelenmiş ve ardından mükellef hakları özelinde mahremiyet hakkı açıklanmaya çalışılmıştır. İlk bölümün sonunda ise tüm bu kavramsal açıklamalardan sonra, bu kavramların vergi hukukundaki görünümü olan vergi mahremiyeti ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, ilk bölümde kavramsal çerçevesi çizilen mahremiyet ve vergi mahremiyetinin Türkiye'deki görünümü ve mevcut düzenlemeler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda vergi usul hukuku bağlamında mahremiyetin kapsamı, istisnaları ve yaptırımlar detaylandırılmıştır. Ayrıca, vergi denetim yollarının vergi mahremiyeti üzerindeki etkileri hukuki bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmamızın son bölümünde ise çalışmamızın asıl odağını oluşturan dijitalleşme ve vergi mahremiyeti ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda dijitalleşme ve dijital dönüşüm kavramları ile Türk vergi sisteminde dijitalleşmenin etkisiyle gelişen vergi uygulamalarına değinilmiş ve bu dönüşümün vergi politikalarına etkileri, ortaya konan hedefler ve kaydedilen aşamalar noktasında açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun ardından dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki etkileri kapsamlı şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, dijitalleşmenin vergi mahremiyeti açısından yarattığı sonuçlar ve sorunlar; bilhassa elektronik denetim uygulamaları, dijital veri işleme sistemleri ve yapay zekâ teknolojilerinin vergi mahremiyeti üzerindeki potansiyel etkileri incelenmiştir. Dijitalleşme karşısında vergi mahremiyetinin korunmasında karşılaşılan norm çatışmaları, mevzuat boşlukları ve uyum sorunları da değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak, çalışmada dijitalleşen dünyada vergi mahremiyetinin korunmasına yönelik hukuki, idari ve teknik çözüm önerilerine yer verilmiş; kişisel verilerin korunması hakkı ile etkin vergi yönetimi arasında sağlanması gereken denge, insan hakları hukuku ve vergi hukuku çerçevesinde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ MAHREMİYETİ

Mahremiyet, bireyin kişisel varlığına ilişkin bilgilerin ve yaşam alanının dış müdahalelere karşı korunmasını ifade eden, insan onurunun ve bireysel özerkliğin temel dayanaklarından biridir. Hukukun tarihsel gelişimi içinde mahremiyet, yalnızca özel hayatın gizliliğini güvence altına alan bir hak olmaktan çıkarak, bireyin ekonomik, sosyal ve dijital varlığını da kapsayan daha geniş bir koruma alanına dönüşmüştür. Bu niteliğiyle mahremiyet, modern hukuk devletlerinde hem bireyin kişisel bütünlüğünü hem de hukuki güvenliğini teminat altına alan normatif bir değer olarak karşımıza çıkar.

Mahremiyet hakkı, hem bir şey yapma veya etme anlamında pozitif yükümlülükleri, hem de bir şeyi yapmaktan veya etmekten kaçınma anlamında negatif yükümlülükleri kapsar. Bu bağlamda mahremiyet, sadece diğerlerinin müdahalesinden muaf olma hakkını değil; aynı zamanda, bazı şartların varlığı halinde bir kimsenin özel hayatını yaşamasına yardım etme yükümlülüğünü de içerir.¹

Vergi hukukundaki yansıması itibarıyla vergi mahremiyeti, devletin mali egemenlik yetkisiyle bireyin özel yaşam alanı arasında kurulan hukuki denge mekanizmasıdır. Vergi idaresinin bilgi edinme ve denetim yetkisi, kamusal yararın gereği olmakla birlikte, bireyin kişisel verileri ve mali bilgileri üzerindeki kontrolünü sınırlandırma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle vergi mahremiyeti ilkesi, kamu gücünün kullanımında ölçülülük ve amaçla sınırlılık ilkelerini hayata geçirir; bireyin mali mahremiyetinin korunmasını, idari işleyişin şeffaflığı ve güvenilirliğiyle birlikte ele alır. Böylelikle vergi mahremiyeti, yalnızca bir gizlilik yükümlülüğü değil, aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin birey lehine işleyen bir güvencesi olarak da değerlendirilebilir.

1. Mahremiyete İlişkin Kavramlar

Günümüzde bireylerin kişilik haklarının korunması bağlamında önemli bir yere sahip olan mahremiyet kavramı, hukuk düzenleri açısından çok boyutlu ve dinamik bir niteliğe sahiptir. Mahremiyet, bireyin özel alanını belirleme ve bu alan üzerinde kontrol sahibi olma hakkını ifade etmektedir. Bu hak, sadece bireyin kişisel hayatının gizliliğini değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve dijital alanlardaki bilgi akışının sınırlandırılması

¹ Laurie, G. (2002). Law and Ethics Of Genetic Privacy. Cambridge University Press, s. 249

ve denetlenmesini de kapsamaktadır. Dolayısıyla mahremiyet kavramı, bireyin iç dünyası ile dış dünya arasındaki sınırların hukuk tarafından tanınması ve korunmasını gerekli kılmaktadır.

Hukuk sistemleri, mahremiyeti yalnızca özel hayatın gizliliğiyle sınırlı bir hak olarak değil, aynı zamanda temel bir insan hakkı olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda mahremiyet, kişisel verilerin korunması hakkı ile sıkı bir ilişki içerisinde bulunmakta ve modern veri işleme teknikleri karşısında daha da önem kazanmaktadır.

1.1.Mahremiyet Kavramı

Arapça “hrm” kökünden gelen mahrem kelimesi, aynı kökten türetilen diğer kelimelerle birlikte değerlendirildiğinde (haram, harem, mahrem, mahrumiyet) kelime anlamı itibariyle, yasak, tabu, kutsal, özel alana veya hareme ait olan anlamlarına gelecek şekilde türetilabilmektedir.

Bir kavram olarak mahremiyet ise gerek hukuki gerekse de felsefi birçok tartışmanın ve yaklaşımın odağı noktasında olup, bu nedenle tek ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımının yapılması mümkün gözükmemektedir. Bunun nedeni mahremiyet kavramının anlam, önem, sınır ve kapsamının zaman içinde değişime uğraması olduğu kadar, mahremiyet kapsamının kültürden kültüre de farklılık göstermesidir. Keza farklı disiplinler açısından mahremiyet kavramı üzerinde yapılan çalışmalardan yola çıkıldığında, her disiplinin de kendi alanı ve bakış açısı ile mahremiyet kavramını irdelediği görülmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan mahremiyet kavramına tarih boyunca farklı kültürler ve toplumlar farklı anlamlar yüklemişlerdir. İlk çağlardan itibaren insanlar, kişisel sınırlarını koruma ihtiyacı hissetmişlerdir. Antik Yunan'da ve Roma İmparatorluğu'nda bile kişisel alanların korunmasına yönelik bazı uygulamalar mevcuttur.

Bu doğrultuda tarih boyunca mahremiyet kavramı hem felsefi hem de hukuki bir kavram olarak ilgi odağı olmayı sürdürmüştür. Felsefi açıdan özellikle Aristo tarafından yapılan değerlendirmede mahremiyet kavramı devlet, aile ve ev hayatı yönünden ayrı ayrı değerlendirilmiş ve bu üç ayırım üzerinden mahremiyet açıklanmaya çalışılmıştır.²

² <https://plato.stanford.edu/archives/sum2002/entries/privacy/> (Erişim Tarihi: 15.07.2024)

Esasen dinler de mahremiyet konusuna özel bir önem ve değer vererek mahremiyete ilişkin düzenlemeler ihtiva etmiştir. Buna göre gerek Musevilik gerek Hristiyanlık gerekse de İslamiyet'te kişilere tanınan ve daha önemlisi diğer kişilere “haram” kılınan özel bir alan mevcut olup, buna ilişkin yasaklar açıkça kutsal kitaplarda deklare edilmiştir.

Kültürel antropoloji literatürü de, ilkel toplumlardan modern toplumlara geçiş sürecinde, gerek bireyler gerekse aile birimleri bakımından, mahremiyete yönelik fiziksel ve psikolojik fırsatların giderek artmakta olduğunu ortaya koymaktadır.³

Ancak, modern anlamda mahremiyet kavramının şekillenmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Özellikle Samuel D. Warren ve Louis D. Brandeis'in 1890 yılında yayımladıkları "The Right to Privacy" (Mahremiyet Hakkı) makalesi, bu alanda önemli bir dönüm noktası olmuştur.⁴ Bu makalede özetle John Locke'un tanımladığı üç temel hakkın, “yaşama”, “özgürlük” ve “mülkiyet”in giderek anlamını yitirdiği ve artık yaşama hakkının sadece hayatta kalmayı değil aynı zamanda kişinin özel sahasını da ifade ettiğini savunulmaktadır. Buna göre mahremiyet bir hak olarak her ne kadar çok geç ortaya çıkmış bir kavram olsa da yaşam hakkının vazgeçilmez parçası olarak hep vardı ve korunmaktaydı. Bunun yanı sıra yine onlara göre mülkiyet kavramının da bir yönü mahremiyet ile ilgilidir ve kişinin özel alanının dokunulmazlığını gösterir.⁵

Mahremiyet çalışmalarının bir diğer önemli ismi Irwin Altman'dır. Altman'ın 1975 yılındaki çalışmaları mahremiyetin kuramsal temellerinin atılmasında etkili olmuştur.⁶ Altman için mahremiyet, bir kimsenin kendisine veya grubuna ulaşma çabası üzerindeki seçici kontrolüdür.⁷

Günümüzde dijitalleşme süreci ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, mahremiyetin korunmasını oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir mesele hâline getirmektedir. İnternetin yaygınlaşması, mobil cihazların kullanımının artması ve büyük veri analiz yöntemlerinin gelişmesiyle birlikte, kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve

³ Westin, A. E. (1970). *Privacy And Freedom*. New York: Atheneum, s.21

⁴ Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193–220.

⁵ Uysal, G. (2019), *Antik Yunan Felsefesinde Siyasal Alan ve Mahremiyet* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.8-9.

⁶ Kalamın, S. (2016). *Sosyokültürel, Ekonomik ve Siyasal Boyutlarıyla Yeni Medyada Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.83

⁷ Yüksel, M. (2009). “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64-1., s. 278.

saklanması süreçleri daha yoğun ve sistematik bir biçim kazanmıştır. Bu gelişmeler, bireylerin kişisel alanlarına yönelik müdahale riskini artırmakta ve kişisel veriler üzerindeki denetimin zayıflamasına neden olmaktadır. Özellikle küresel ölçekte faaliyet gösteren teknoloji şirketlerinin veri işleme pratikleri ile kamu otoritelerinin dijital gözetim mekanizmaları, bireylerin mahremiyet hakkına yönelik ciddi hukuki ve etik tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Oysaki mahremiyet, bireylerin özgürlüklerini ve kişisel alanlarını korumaları için zorunlu bir kavramdır. Mahremiyetin korunması, insanların kendilerini ifade etme, düşüncelerini özgürce paylaşma ve özel hayatlarını güvence altına alma hakkını destekler. Ayrıca, mahremiyetin sağlanması toplumsal güven ve demokratik yapıların sürdürülebilirliği açısından da olmazsa olmaz niteliktedir.

Hukuki açıdan ise mahremiyet, bireyin kendisine ilişkin bilgilerin, rızası bulunmadıkça ya da yasal bir yükümlülük söz konusu olmadıkça, üçüncü kişilerle paylaşılmamasını talep edebilme hakkını ifade etmektedir.

Yargısal olarak mahremiyet kavramı, ilk kez 1890 yılında Amerikalı yargıç Brandeis tarafından "yalnız bırakılma hakkı; hakların en kapsamlısı ve özgür insanlar tarafından en çok değer verilen hak" olarak tanımlanırken birey olabilmenin olanağı özgürlüğe de vurgu yapılmıştır.⁸

Mahremiyetin hukuken bağımsız bir hak olarak tanınması, uzun ve çok boyutlu bir tarihsel sürecin sonucunda gerçekleşmiştir. Başlangıçta mahremiyet, daha çok mülkiyet hakkı çerçevesinde değerlendirilmiş; bireyin özel alanı, fiziksel mülkiyet unsurlarıyla birlikte korunmaya çalışılmıştır. Ancak zamanla mülkiyet hakkının kapsamının genişlemesiyle birlikte, yalnızca maddi unsurlar değil, aynı zamanda bireyin itibarı, fikrî ürünleri ve ticari sırları gibi soyut nitelikteki değerler de hukuki korumadan yararlanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler, söz konusu soyut değerlere yönelik özel bir koruma mekanizmasının gerekliliğini ortaya koymuş; böylece özel hayatın gizliliği, fikrî mülkiyet hakları, lekelenmeme hakkı ve yalnız bırakılma hakkı gibi kişilik hakları gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, mahremiyet hakkı da bireyin kişiliğine sıkı sıkıya bağlı

⁸ Diffie, W., & Landau, S. (1998). *Privacy on the line: The politics of wiretapping and encryption*. The MIT Press.

temel haklardan biri olarak kabul edilmiş ve çeşitli hukuki düzenlemeler ile güvence altına alınmıştır.

Bununla birlikte teknolojiye yaşanan gelişmeler ve dijitalleşmenin getirdiği sonuçlar mahremiyet hakkının hem önemini hem de kullanım alanlarını artırmıştır. Bu kapsamda günümüzde hukuk düzeni, kişinin mahremiyet hakkını hem teknolojiye hem de bizatihi kendisine karşı korumakla yükümlüdür.

Netice itibariyle mahremiyet, üzerinde anlaşılması en muhtemel tanıma göre, herkese söylenmeyen, söylenmemesi veya bilinmemesi gereken alanın adı olup, bir kimsenin kendisine veya grubuna ulaşma çabası üzerindeki seçici kontrolünü sağlamaktadır. Bununla birlikte oldukça sadeleştirilmiş bu tanımdan da yol çıkılsa, bu kavrama bir kısım sonuçlar bağlanmış olduğundan, kavramın amaç ve unsurlarının ayrıca değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

1.1.1. Mahremiyet Kavramının Amaç ve Unsurları

Mahremiyet kavramının yukarıda belirtilen tanımından yol çıkıldığında, temel amacının kişinin kendisinin isteği veya kanunen zorunlu tutulan haller dışında kendisi ile ilgili ve hayatın olağan akışına göre üçüncü kişi veya kurumlarca bilinmesi ve / veya öğrenilmesi mümkün olmayan herhangi bir bilginin gizli tutulmasını isteyebilmesi olduğu söylenebilecektir. Buna göre mahremiyetten bahsedebilmek için öncelikle gizlilikten, sırdan ve özel hayattan söz etmek gerekecektir. Neticede mahremiyet kavramı doğası gereği herkesçe malum olan veya istenildiği zaman herkes tarafından kolayca ulaşılabilecek bir bilgiye ilişkin olamayacağından niteliği gereği bir sır olması gerekmektedir. Arapça “sırr” kelimesinden gelen sır, varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey olarak tanımlanabilir. Ancak mahremiyet kavramına dahil olan sırdan kasıt, sınırının sahibi tarafından belirlendiği ve sahibinin attettiği ve belirlediği bir gizliliğin ürünü olmasıdır.

Gizlilik unsuru yönünden ise kişinin özel ve mesleki hayatıyla ilgili olan ve fakat başkalarından bilgi sahibi olmasını istemediği konuların oluşturduğu alandan bahsetmek gerekecektir. Toplum halinde yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkan ortak hayat gereği, herkes bir başkasından kendi gizli alanına saygı göstermesini ve kendi özel hayatının başkalarının öğrenme merakından uzak durmasını isteyebilmelidir.⁹

⁹ Kalabalık, H., (2017), İnsan Hakları Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 458.

Özel hayat, bireyin çok yakınları ile birlikte yaşadığı ve onlarla paylaştığı hayat alanı olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda; bireyin diğer insanlarla paylaşmadığı olayların başkaları tarafından bilinmemesini istemesinin kişilik haklarına dahil olduğu, diğer ifade ile kişinin kendi çevresindeki bu özel hayata rızası olmadan yapılacak müdahalelerin saldırı olacağının kabul edilmesi gerekmektedir.¹⁰

Nitekim, bireyin özel yaşam alanına dahil olmayan ve kamusal alan kapsamında değerlendirilen bir unsurun, mahremiyet hakkı çerçevesinde korunmasından söz edilebilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda, özel hayatın sınırlarının belirlenmesinde yalnızca bireysel tercih ve mahremiyet arzusu yeterli olmayıp; aynı zamanda kamusal yararın varlığı ve kişinin kamuoyuna mal olmuş biri olup olmadığı da dikkate alınması gereken unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle kamuya açık konumda bulunan bireyler söz konusu olduğunda, mahremiyet alanının sınırları daha dar yorumlanmakta; bu kişilere ilişkin belirli bilgilerin kamuoyunun ilgisini çekmesi, özel hayatın gizliliği ile kamusal bilgilendirme hakkı arasında hassas bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarda da kişinin mahremiyet hakkının bir görünümü olan özel hayatın gizliliğinin ihlal edilip edilmediği hususlarının belirlenmesinde, muhatabının sanatçı veya politikacı gibi kamuya mal olmuş kişi olup olmadığı veya mahrem bilginin sunulmasında üstün bir kamusal yararın olup olmadığı bir kriter olarak değerlendirilmektedir.¹¹

Mahremiyet kavramı, bireyin özel yaşam alanının korunması ile kişisel verilerinin güvenliğinin teminat altına alınmasını amaçlayan temel bir hak olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hak, bireylerin kendi hayatlarına ilişkin kararları serbestçe verebilmeleri, kişisel sınırlarını belirleyebilmeleri ve özel bilgilerini kimlerle paylaşacaklarını tayin edebilmeleri açısından hukuki ve etik bir güvence sunmaktadır. Mahremiyetin korunması, yalnızca bireysel düzeyde bir güvenlik ve saygınlık meselesi olmanın ötesinde, demokratik toplum düzeninin ve toplumsal güvenin inşasında da belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede, mahremiyet hakkının ihlali durumlarında etkili hukuki mekanizmaların devreye sokulması ve bireylerin bu hakka ilişkin bilinç düzeylerinin artırılması, hem bireysel hak ve özgürlüklerin korunması hem de kamu düzeninin sürdürülebilirliği bakımından elzemdir.

¹⁰ Oğuzman K., Seliçi Ö., Oktay – Özdemir S. (2011). Kişiler Hukuku. İstanbul: Filiz Kitapevi, s. 201

¹¹ AIHM'nin Von Hannover-Almanya Davası 7.2.2012 tarihli kararı (Başvuru No.40660/08 ve 60641/08)

Buna göre mahremiyet kavramının temel amaçlarını, kişilerin kendi kararlarını alabilme ve özel hayatlarını dış müdahalelerden uzak bir şekilde sürdürebilme hakkı kapsamında bireysel özgürlük ve özerklik oluşturmak, bireylerin kişisel bilgilerinin ve özel hayatlarının korunmasının yaratacağı hususunda güven duygusu yaratmak, bireyin onur ve saygınlığını sağlamak ve bireylerin sosyal ilişkilerini güven ve samimiyet çerçevesinde geliştirmelerine olanak yaratmak olarak belirtmek mümkündür.

Belirtilen bu amaçlara ulaşılabilmesi için asgari düzeyde dahi olsa mahremiyetin sağlanması gereken unsurları ise, isim, adres, telefon numarası, kimlik bilgileri gibi kişiyi tanımlayıcı kişisel bilgileri, telefon görüşmeleri, e-postalar, mesajlar gibi kişisel iletişimlerin gizliliği, bireylerin bedenlerinin ve kişisel alanlarının korunmasını içeren fiziksel mahremiyeti, kişisel bilgilerin toplanması, işlenmesi, saklanması ve paylaşılması üzerindeki bilgi kontrolü olarak sıralayabiliriz.

1.1.2. Mahremiyet Kavramının Ulusal ve Uluslararası Hukuktaki Yasal Dayanakları

Modern hukuk sistemlerinin tamamında mahremiyet hakkının temel insan haklarından olduğu kabul edilmekte olup, bu niteliği gereğince pek çok ulusal ve uluslararası düzenlemede kendisine geniş yer bulmuştur. Bu düzenlemelerin bir kısmında doğrudan mahremiyet hakkından veya kavramından söz edilmese dahi farklı isimler ve görünümler altında mahremiyet kavramı ile koruma altına alınmaya çalışılan “alan” ile ortak bir alanın muhafazası için hükümler ihtiva edilmiştir.

Bu kapsamda uluslararası alanda başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 12. maddesi¹² ile AİHS’nin 8. maddesi¹³ olmak üzere, ülkemizin de tarafı olduğu pek çok uluslararası sözleşmede özünde mahremiyet hakkının korunmasına ilişkin olan hükümler bulunmaktadır. Anayasa’nın 90/5. maddesi “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” hükmü gereğince normlar hiyerarşisinde kanunun üzerinde yer

¹² “Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.” <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7ecae05.pdf>, Erişim Tarihi: 04.08.2024

¹³ “Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.” https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, Erişim Tarihi: 04.08.2024

alan söz konusu anlaşma maddeleri, mahremiyet hakkının uluslararası hukuktaki temel yasal dayanaklarını teşkil etmektedir.

Bunun yanı sıra özel hayatın gizliliği kavramı, uluslararası belgelerde de açık bir şekilde tanımlanmış ve bireylerin temel hak ve özgürlükleri arasında yer almıştır. Bu kapsamda, Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Asamblesi'nin 1970 tarihli ve 428 sayılı Kararı'nda özel hayat, aile yaşantısı, konut dokunulmazlığı ile bireyin fiziksel ve manevi bütünlüğü gibi unsurları içeren geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Söz konusu kararda, özel hayatın gizliliği; bireyin onur ve itibarını koruma hakkını, küçük düşürücü veya utanç verici nitelikteki bilgilerin açıklanmasının önlenmesini, kişisel nitelik taşıyan görsellerin izinsiz yayımlanmasına karşı korunmayı, güven ilişkisi içinde paylaşılan bilgilerin rızaya dayanmaksızın ifşasının engellenmesini ve bu tür ihlallere karşı hukuki koruma talep edebilme imkânını kapsamaktadır. Bu yaklaşım, mahremiyet hakkının yalnızca özel alanla sınırlı olmayıp, bireyin saygınlığını ve kişilik haklarını da içerecek şekilde çok boyutlu bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.¹⁴

Özel hayatın gizliliği kavramı nihayetinde mahremiyet hakkının bir unsuru olduğundan, uluslararası sözleşmelerde ve ulusal mevzuatta özel hayatın gizliliğine yapılan atıfların tamamında mahremiyet kavramından da söz edilmesi mümkündür. Bu kapsamda mahremiyet hakkının uluslararası hukuktaki dayanakları, esasen söz konusu sözleşmelerde özel hayatın gizliliğine yapılan atıflarda görünüm kazanmaktadır.

Ulusal mevzuat açısından ise normlar hiyerarşisinin en tepesinde bulunan anayasalar yönünden tarihsel süreçte adım adım daha fazla yer tutan ve gittikçe daha açık bir şekilde ifade edilen mahremiyet hakkı, ilk defa 1961 Anayasası'nda 15. maddesinde özel hayatın gizliliği, 16. maddesinde konut dokunulmazlığı ve 17. maddesinde haberleşme hürriyeti çerçevesinde düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nda ise Alman hukukçu G. Jellinek tarafından yapılan sınıflandırmaya göre negatif statü hakları arasında özel hayatın gizliliği ve korunması başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre Anayasası'nın 20. maddesi ile herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ve kişisel verilerin korunması hakkı güvence altına alınmıştır. Kişinin devlet tarafından müdahale edilemeyecek alanını ifade eden negatif statü haklarından¹⁵ olması

¹⁴ Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Asamblesinin 428 (1970) sayılı kararı, (Çevrimiçi) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15842&lang=en>, Erişim Tarihi: 04.08.2024

¹⁵ Gözler, K., (2011), Anayasa Hukuku'nun Genel Teorisi, C II, Bursa: Ekin Basım Yayın, s. 508.

hasebiyle mahremiyet hakkına yapılabilecek müdahalenin hangi şartlarda yapılabileceği ve sınırlandırılabilmesi belirlenmiş ve tahdidi olarak sayılmıştır.¹⁶

Bunun dışında özellikle 1136 sayılı Avukatlık Kanunu, 3568 sayılı Serbest Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, Hasta Hakları Yönetmeliği gibi mesleki nedenlerle sır saklama yükümlülüğü adı altında mahremiyet hakkı korunmaya çalışılırken, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gibi doğrudan herkes için mahremiyet hakkının kullanılabilmesinin araçlarını oluşturan yasal düzenlemeler mevcuttur.

Keza esasen bu çalışmanın da asıl konusunu teşkil eden vergi hukukunda mahremiyet hakkının yansıması ise 213 sayılı VUK 5. maddesi ile 6183 sayılı AATUHK'un 107. maddesi çerçevesinde vücut bulmaktadır.

Sonuç olarak mahremiyet hakkı gerek ulusal hukuk sistemlerinde gerekse uluslararası hukuk normlarında kapsamlı ve çok boyutlu bir biçimde güvence altına alınmaktadır. Bu kapsamda, anayasal korumalardan özel mevzuat hükümlerine, uluslararası sözleşme ve deklarasyonlardan yargı içtihatlarına kadar uzanan çeşitli hukuki düzenlemeler, bireylerin özel hayatlarına ve kişisel verilerine yönelik müdahalelere karşı etkin bir koruma sağlamaktadır. Mahremiyetin korunması, yalnızca bireysel özgürlüklerin teminatı olarak değil, aynı zamanda demokratik toplum düzeninin sürdürülebilirliği açısından da temel bir ilke olarak önemini korumaktadır.

1.2. Sır Kavramı

Türk hukukunda “sır” kavramına ilişkin açık ve kapsamlı bir tanım içeren özel bir kanun yahut yönetmelik bulunmamaktadır. Bununla birlikte, doktrin ve yargı kararlarında kabul edilen genel yaklaşıma göre sır, herkes tarafından bilinmeyen, belirli kişilerin bilgisi dâhilinde kalan ve açıklanması halinde ilgili kişi veya kişilerin hukuki ya da kişisel menfaatlerinin zedelenmesine yol açabilecek nitelikteki bilgi, olgu ya da durumlardır. Sır niteliğindeki bir bilginin hukuken korunabilir kabul edilebilmesi için hem nesnel (objektif) hem de öznel (sübjektif) unsurların bir arada bulunması gerekmektedir. Objektif unsur, bilginin toplumun genelince bilinmemesi ve gizli tutulma özelliğini

¹⁶ Güneş Kurt, A., (2022), Türk Hukukunda Vergi Mahremiyeti, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, s. 21

taşıması; sübjektif unsur ise bilginin sahibi tarafından gizli kalmasının istenmesi ve bu yönde bir irade beyanının varlığıdır.¹⁷

Sırlar, kişisel olabileceği gibi kurumsal, toplumsal, hatta uluslararası düzeyde de var olabilir. Bu bağlamda sır kavramı özellikle mahremiyetin korunması ve toplumsal düzen için önemli bir işleve sahiptir. Dolayısıyla sırlar, niteliklerine göre çeşitli sınıflara ayrılmaktadır. En yaygın sır türleri arasında ticari sır, bankacılık sırrı, meslek sırrı, müşteri sırrı ve devlet sırrı yer almaktadır. Her sır türü, farklı tanımlamalar ve farklı hukuki düzenlemelere tabi olduğundan aşağıda bu sır türleri kısaca açıklanmıştır:

1.2.1. Ticari Sır

Ticari sır kavramı, ticari faaliyetlerin süreci ve yapısı itibarıyla oldukça geniş bir kapsam ifade etmektedir. Ticari sırlar, sadece üretim aşamasında değil üretimden pazarlamaya, pazarlamadan satış sonrası hizmete, bu süreçte işletmede tutulan müşteri ve tedarikçi firmalarından, işletmede çalışan işçilerin verileri, işletmenin iç işleyişi ve stratejilerine kadar her türlü bilgi ticari sır niteliği taşıyabilmektedir.¹⁸

Konuyla ilgili 2011 döneminde TBMM gündeminde bulunan Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısında ticari sır kavramı “*Ticarî sır, bir ticarî işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, rakiplerince bilinmemesi ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gereken işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama taktikleri ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağları, izne tâbi veya tâbi olmayan sözleşme bağlantılarına ilişkin bilgi, belge, elektronik ortamdaki kayıt ve verilerden oluşur.*

¹⁷ Donay, S. (1978). Meslek Sırrının Açıklanması Suçu (Yayın No. 2378). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 5.

¹⁸ Çırak, E. (2022). Ticari Sırrın İfşasından Doğan Ceza Sorumluluğuna İlişkin Türk ve Alman Hukuk Sistemlerindeki Güncel Durumun Değerlendirilmesi. *TFM*, 8(1), 179–206, s.181

Ticarî sır, bu Kanun ve diğer kanunlarda öngörülen esas ve sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla açıklanamaz, kullanılamaz ve verilemez” olarak tanım netleştirilmiş, doktrinde ortaya çıkan farklılıklar ise giderilmeye çalışılmıştır.¹⁹

1.2.2. Bankacılık Sırrı

Sır kavramında olduğu gibi bankacılık sırrının da mevzuatta açık bir şekilde tanımı yapılmamıştır. Ancak TBMM gündeminde Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısında bankacılık sırrı; *“Bankanın yönetim ve denetim organlarının üyeleri, mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu ile ilgili bilgilerle, bankanın müşteri potansiyeli, kredi verme, mevduat toplama, yönetim esasları, diğer bankacılık hizmet ve faaliyetleri, risk pozisyonlarına ilişkin her türlü bilgi ve belgeler”* olarak tanımlanmıştır.²⁰

Bankacılık sırrı, bankacılık faaliyetleriyle ilişkili ve bankanın mali durumu ile itibarını etkileyen gizli bilgiler, bankanın bütçesi, mevduat ve döviz miktarı, kredi kullanan müşteri sayısı, bankanın faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgeler ile denetim raporları ve uygulanan politikalar gibi veriler bu kapsamdadır. Bu bilgilerin ifşası, haksız rekabete yol açabileceğinden gizliliği hem yasal hem de sektörel açıdan korunmaktadır.²¹

Bununla birlikte bankacılık sırrının açıklanması 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun “Sırların Saklanması” başlıklı 73. ve “Sırların Açıklanması” başlıklı 159. maddesinde düzenlenmiş olup suç olarak sayılmıştır. Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması” başlıklı 239. maddesinde yer alan düzenleme²² uyarınca bankacılık sırrının açıklanması suç olarak düzenlenmiştir.

¹⁹ <https://www.bilgiedinmehakki.org/blog/2006/10/12/ticari-sirlar-kanunu-tasarisi/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

²⁰ Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı için Bkz. (<https://www.lexpera.com.tr/literatur/kitaplar/ek-1-ticari-sir-banka-sirri-ve-musteri-sirri-hakkinda-kanun-tasarisi-978-605-152-472-6-1>) Erişim Tarihi: 20.05.2025

²¹ Reisoğlu, S. (2007). *Bankacılık Kanunu şerhi* (Cilt 2). Ankara: Yaklaşım Yayınları.s. 1496 vd.

²² 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md.239:“(1) Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu bilgi veya belgelerin, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi hâlinde de bu fıkraya göre cezaya hükmolunur. (2) Birinci fıkra hükümleri, fennî keşif ve buluşları veya sınai uygulamaya ilişkin bilgiler hakkında da uygulanır. (3) Bu sırlar, Türkiye’de oturmayan bir yabancıya veya onun memurlarına açıklandığı takdirde, faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Bu hâlde şikâyet koşulu aranmaz. (4) Cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi bu

1.2.3. Meslek Sırrı

Meslek sırrı, bir mesleğin icrası sırasında öğrenilen; sır sahibi tarafından açıklanmaması gereken ve objektif olarak başkaları tarafından bilinmeyen, bireyin özel yaşamına ilişkin bilgi ve olaylardır.²³ Bu tür sırlar genellikle bireyin özel yaşamı, ekonomik durumu, sağlık verileri, diğer kişisel verilerine ilişkin olabildiği gibi özellikle bazı meslek gruplarında büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple Türk Ceza Kanunu başta olmak üzere ilgili meslek kanunlarında meslek sırrının korunmasına ilişkin çeşitli hüküm ve yaptırımlara yer verilmiştir.

Meslek sırrının yapılan meslekle doğrudan ilgili olması ve mesleği icra ederken öğrenilmiş olması gerekmektedir. Yani mesleğin icrası dışında öğrenilen bilgiler bu kapsamda değerlendirilmemektedir.²⁴

1.2.4. Müşteri Sırrı

Müşteri sırrı: Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısında 5. maddesinde “*Ticarî işletme ve şirketlerin, bankaların, sigorta şirketlerinin, sermaye piyasasında ve malî sektör alanında faaliyette bulunan aracı kurum ve şirketlerin, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşterileri ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi, belge, elektronik ortam kayıt ve verilerinden oluşur. Müşteri sırrı, bu sır hakkında bilgi sahibi bulunan birinci fıkra da sayılan gerçek ve tüzel kişiler tarafından ancak, bu Kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen esaslara göre belirlenmiş sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla, yetkili kamu kurum, kuruluş ve kurullar ile gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine açıklanabilir ve verilebilir.*” olarak tanımlanmıştır.

Dolayısıyla müşteri sırrı; ticari işletmelerin, bankaların, sigorta ve aracı kurumların faaliyetleri sırasında müşterileriyle kurdukları ilişkiler aracılığıyla edindikleri, müşterinin şahsi, ekonomik ve hukuki durumuna ilişkin her türlü bilgi, belge ve elektronik kayıtları ifade etmektedir.²⁵ Müşteri sırrına ilişkin düzenlemeler genel

madde kapsamına giren bilgi veya belgeleri açıklamaya mecbur kılan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır”
(<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>) Erişim Tarihi: 20.05.2025

²³ Donay, S., a.g.e., s. 11

²⁴ Donay, S., a.g.e., s. 7

²⁵ Reisoglu, S. (2002). *Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamaları: Diğer Hukuki Kavramlar*. Ankara. s. 1149.

itibariyle bankacılık sırrı kavramı itibariyle banka mevzuatlarında da yer verilmiş olup 4 Haziran 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Sır Niteliğindeki Bilgilerin Paylaşılması Hakkında Yönetmelik’te sır saklama yükümlülükleri müşteri sırlarının kapsamı, usul ve esasları kapsamlı şekilde düzenlenmiştir.²⁶

1.2.5. Devlet Sırrı

Devlet sırrı kavramı 1982 Anayasası’nın 26. ve 28 maddesinde karşımıza çıkmakla birlikte kapsamı ve içeriği konusunda bir değerlendirme bulunmamaktadır.²⁷ Ancak farklı yasa ve tasarılar da devlet sırrı kavramına değinilmiş olup buradan hareketle içeriği kapsamı noktasında yol gösterici ibarelere yer verilmiştir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 16. ve 18. madde düzenlemelerine göre devlet sırrı; *“açıklanması hâlinde devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgelerdir. Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, istihbarata ilişkin bilgi veya belgelerdir.”* olarak belirtilmiştir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu madde 47 de ise devlet sırrına ilişkin özet bir tanım yapılmıştır: *“Bir suç olgusuna ilişkin bilgiler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz. Açıklanması, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgiler, Devlet sırrı sayılır.”*

Devlet Sırrı Kanunu Tasarısı da "devlet sırrı" kavramını tanımlayarak, devlete ait hangi bilgi ve belgelerin bu kapsamda değerlendirileceğini belirleme yetkisini bir kurula vermeyi öngörmektedir. ²⁸Toplam on beş maddeden oluşan tasarının 3. maddesinin birinci fıkrasında, devlet sırrının yasal tanımı yapılmıştır. Buna göre; *“Devlet sırrı; açıklanması veya öğrenilmesi, Devleti dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli*

²⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210604-6.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

²⁷ 1982 Anayasası 26. Madde: *“Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir”* <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/> Erişim Tarihi: 20.05.2025

²⁸ Akkaya Kia, R. (2013). Devlet Sırrı, Kimin Sırrı?, İstanbul: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 19(2), s.754

güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek ve bu nedenlerle niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgi ve belgelerdir.”

İlgili yasal düzenlemeler uyarınca Devlet sırrı, açıklanması durumunda devletin dış ilişkilerine, millî güvenliğine ve anayasal düzenine zarar verebilecek nitelikte olan ve bu nedenle gizli tutulması zorunlu bilgi ve belgeler olarak tanımlanabilecektir.

Öte yandan TBMM Meclis İktüzüğü'nün 105. maddesinde dikkat çekici bir düzenleme yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca “*Devlet sırları ile ticarî sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.*” Buna göre devlet sırrı ve ticari sırlar konusunda meclise bir sınır getirilmektedir.²⁹ Dolayısıyla bu düzenleme ile yasama organının denetim ve bilgi edinme yetkisi sınırlanmakta; gizli kalması gereken bilgilerin korunmasını güvence altına alınmaktadır.

1.3.Özel Hayat Kavramı

Özel hayat kavramı TDK kapsamında “*Kişinin kendine özgü yaşayışı, yaşama tarzı, kendisini ilgilendiren tutum ve davranışı; öz yaşam, özel yaşam*” olarak tanımlanmaktadır.³⁰ Özel hayat kavramını ifade etmek için kullanılan bir başka sözcük “mahremiyet”tir. Mahremiyet, köken olarak gizlilik anlamına gelse de, genellikle hatalı bir biçimde “özel hayat” ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Oysa özel hayat, yalnızca kişinin gizli (mahrem) alanını değil, aynı zamanda gizli olmayan ancak yalnızca yakın çevresiyle paylaştığı alanları da kapsayan daha geniş bir kavramdır.³¹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğu belirtilmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramı AİHM tarafından oldukça geniş yorumlanmaktadır.³² Ancak gerek doktrin gerekse AİHM içtihatlarından hareketle Özel hayat kavramı özetle kişinin sadece kendisinin ya da yakınlarının bildiği, kamuya kapalı ve başkalarından gizli tutmak istediği yaşam alanını ifade etmektedir.

²⁹ Akkaya Kia, R., a.g.e., s.753

³⁰ TDK <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

³¹ Salihpaşaoğlu, Y. (2013). Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İctihatları Işığında Bir Değerlendirme, Ankara: *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(3), 227–266, s.233

³² Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başvuru No. 2017/14907 Tarihi: 30/9/2020

1.3.1. Özel Hayatın Kapsamı

Özel hayat kavramı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesi ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 12. maddesinde yer almaktadır. İlgili düzenlemelerde net bir tanım yer almasa da Anayasa Mahkemesinin 31.3.1987 gün ve E: 1986/24, K: 1987/8 sayılı kararı ile *"Özel hayatın korunması her şeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne serilmemesi demektir. Orada cereyan edenlerin yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini istemek hakkı, kişinin temel haklarından biridir. Bu niteliği sebebiyledir ki, özel hayatın gizliliğine dokunulmaması, insan haklarına ilişkin beyanname ve sözleşmelerde korunması istenilmiş, ayrıca tüm demokratik ülke mevzuatında açıkça belirlenen istisnalar dışında bu hak devlet organlarına, topluma ve diğer kişilere karşı korunmuştur. İnsanın mutluluğu için büyük önemi olan özel hayata saygı gösterilmesi hakkı onun kişiliği için temel bir hak olup yeteri kadar korunmadığı takdirde kişilerin ve dolayısıyla toplumun kendini huzurlu hissedip güven içinde yaşaması mümkün değildir. Bu nedenlerle söz konusu gizliliği çeşitli biçimde ihlal eylemleri suç sayılarak ceza yaptırımlarına bağlanmıştır"* belirtmek suretiyle her ne kadar özel hayatın tanımına yer verilmemişse de verdiği kararlarla özel hayat kavramının kapsamına da değinmek suretiyle bir nevi özel hayatı kişilik hakkının devamı niteliğinde sayılmıştır.³³

Her ne kadar özel hayat kavramının net bir tanımı yapılmassa da Avrupa İnsan Hakları mahkemesi verdiği kararlarla; kişinin adı, soyadı, cinsiyet kimliği, etnik kökeni, yaşam tarzı, dış görünüşü, onur ve itibarı, fiziksel ve psikolojik bütünlüğü, cinsel hayatı ile kişisel verileri, belirtmek suretiyle özel hayat kavramının kapsamını belirlemiştir.³⁴

1.3.2. Özel Hayatın Korunması

Özel hayatın korunmasında bireylere sorumluluk düştüğü kadar, esas yükümlülük devlete aittir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 20. maddesi uyarınca herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Devlet, bu hakkı sadece kendisi değil, aynı zamanda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı da korumakla yükümlüdür. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi ve AİHM içtihatları da devletin işbu koruma yükümlülüğünü açıkça belirtmektedir.

³³ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1987-8-nrm.pdf> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

³⁴ Salihpaşaoğlu, Y., a.g.e., s.227

AİHM'e göre, devlet yalnızca negatif değil, aynı zamanda pozitif yükümlülük yani diğer bir anlatımla koruma sağlamakla da güvence altına almakla yükümlüdür. Bu bağlamda devlet; özel hayata yönelik olası saldırıları önleyecek yasal düzenlemeleri yapmak, ihlalleri engellemek zorundadır. Devlet bireylerin özel hayata saygı haklarına ve haberleşme hürriyetlerine keyfi olarak müdahale etmemenin yanında üçüncü kişilerin anılan hak ve özgürlüklere karşı saldırılarını önlemekle de yükümlüdür. Konuyla ilgili özel hayatın korunmasına ilişkin AYM tarafından verilen emsal nitelikteki kararlar da içtihatlarında bu hususları önemle vurgulamıştır.³⁵

1.4. Kişisel Veri Kavramı

Hukuk terminolojisi açısından “kişisel veri” kavramının ortaya konulabilmesi için öncelikle sözlük anlamlarından yola çıkılması gerekmektedir. Türk Dil Kurumu’nun güncel sözlüğünde “kişisel” kelimesi “*Kişi ile ilgili, kişiye ilişkin, kişinin kendi malı olan; şahsi, zati*” olarak tanımlanmıştır.³⁶ Dolayısıyla sözlük anlamından yola çıkıldığında kişisel olandan kasıt kişinin kendisiyle ilgili, kendisini ilgilendiren şeylerin tamamıdır. Bu halde kişisel olanın açıklanabilmesi için öncelikle kişi kavramının ortaya konulması gerekmektedir.

Kişi en geniş tanımıyla hak sahibi varlık anlamına gelir. Ancak Medeni Hukukumuz açısından kişiler, hak sahibi varlık olarak insanlar (gerçek kişiler) ile bir amaç etrafında birleşmiş insanların meydana getirdiği topluluklar ve bir amaca özgülenmiş mallar (tüzel kişiler) olarak ikiye ayrılmaktadır.³⁷

Kişisel veri kavramı özelinde değerlendirildiğinde, kavramın içerisinde yer alan kişinin medeni hukuk açısından gerçek kişi tarafından karşılandığı görülmektedir. Her ne kadar tüzel kişilerin de bir kısım verileri olsa da bunlar olsa olsa ticari sır, know-how, fikri mülkiyete dahil olan veriler gibi unsurlardır. Dolayısıyla konumuzu oluşturan kişisel veri, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 28. maddesine göre tam ve sağ doğumla birlikte her insanın doğuştan kazanmış olduğu “gerçek kişi” unvanına bağlı ve ona ait olan verilerdir.

³⁵ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/temel-hak-ve-ozgurluklerin-ihlaline-dair-emsal-kararlar/ozel-hayatin-korunmasi-hakkina-dair-emsal-kararlar/ozel-hayatin-korunmasi-hakkina-dair-emsal-kararlar/> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

³⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.03.2024)

³⁷ Oğuzman K., Seliçi Ö., Oktay – Özdemir S., a.g.e. s. 2

“veri” kelimesi ise yine TDK’nın güncel sözlüğünde “*bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge; muta, data, done*” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bir araştırmada, bir tartışmada, bir akıl yürütmede sonuca ulaşabilmek için gereken her bir öge esasen bir veridir.³⁸ Bu verilere anlamlar yüklenerek bilgiye ulaşılmış olur. Başka bir anlatımla enformasyon, elde edilen veriler belirli bir konsept içine yerleştirildiğinde ve bir entelektüel sermaye ile geliştirildiğinde fark yaratan ayrım çizgisi olarak ortaya çıkar.³⁹

Bu halde kişisel veri sözlük anlamıyla, kişi ile ilgili veya kişiye ilişkin bilgiye ulaşılmasını sağlayabilecek her türlü donedir.

1.4.1. Kişisel Verilerin Kapsamı

Kişisel veri kavramı, yalnızca kişinin adı, soyadı veya kimlik numarası gibi doğrudan tanımlayıcı bilgilerle sınırlı olmayıp, dolaylı şekilde kimliği belirlenebilir hâle getiren her türlü bilgiyi de kapsamaktadır. Bu bağlamda, kişinin fiziksel, ekonomik, kültürel, sosyal ya da psikolojik özelliklerine ilişkin veriler de kişisel veri olarak değerlendirilmekte ve bu tür veriler, tek başına veya başka verilerle ilişkilendirilerek kişiyi tanımlayabilir nitelik taşıdığı sürece korunma altına alınmaktadır.

Kişisel verilerin kapsamı, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun 3. maddesinde açıkça tanımlanmakta olup, bir gerçek kişiye ait kimliği belirli veya belirlenebilir kılan her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) ile de büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Tanımın bu şekilde geniş tutulması, bireylerin yalnızca belirli kategorilerdeki değil, yaşamlarının çeşitli yönlerine temas eden tüm bilgilerin hukuk düzeni tarafından korunmasını sağlamaktadır.

Öte yandan kişisel veriler, nitelikleri bakımından genel ve özel nitelikli veriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel nitelikli kişisel veriler, kişinin kimlik bilgileri, adresi, eğitim durumu gibi bilgiler iken; özel nitelikli kişisel veriler, kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, dini inancı, sağlık bilgileri, ceza mahkûmiyetine ilişkin veriler gibi daha hassas ve ayrımcılığa sebep olabilecek mahiyetteki verilerdir. Bu tür veriler,

³⁸ Küzeci, E. (2018). Kişisel Verilerin Korunması. Turhan Kitabevi, s.10

³⁹ Tang, V., Yanine, F., & Valenzuela, L. (2016). Data, information, knowledge and intelligence: The meganano hypothesis and its implications in innovation. *International Journal of Innovation Science*, 8(3), s. 203

hukuki güvence düzeyi daha yüksek tedbirlerle korunmakta olup, bunların işlenmesi ancak belirli şartların varlığı hâlinde mümkün olabilmektedir.

Bu halde kişisel veri sözlük anlamıyla, kişi ile ilgili veya kişiye ilişkin bilgiye ulaşılmasını sağlayabilecek her türlü donedir. Bu tür verilerin ne şekilde tanımlanacağı ve korunacağı, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çerçevesinde belirlenmiş olup, kişisel verilerin yalnızca kimlik bilgileri ile sınırlı olmadığı; dolaylı biçimde kişiyi tanımlanabilir kılan her türlü veri setinin de bu kapsama dahil olduğu kabul edilmektedir.⁴⁰

1.4.2. Kişisel Verilerin Korunması

Kişisel verilerin korunması konusu, değişen teknolojiye ve mahremiyete yönelik toplumsal tutumlara yanıt olarak yıllar içinde önemli ölçüde gelişmiş ve teknolojiye ilerlemeler, gizlilik haklarına ilişkin farkındalığın artması ve giderek dijitalleşen bir dünyada bireylerin kişisel bilgilerinin korunması ihtiyacının anlaşılmasıyla şekillenmiştir. Kişisel verilerin korunması kavramının kökeni, bilgisayar teknolojisinin yükselişiyle birlikte bireylerin kişisel bilgilerinin korunması ihtiyacının giderek önem kazandığı 20. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte hem savaşın sebepleri hem de savaş sırasında yaşananlar temel insan haklarının uluslararası bir belge ile düzenlenerek hüküm altına alınması ihtiyacını doğurmuş ve bu doğrultuda her insanın insan olarak doğmasıyla beraber doğrudan hak kazandığı, vazgeçilemez ve özüne dokunulacak şekilde sınırlandırılmaz nitelikteki haklarını ortaya koyan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 10 Aralık 1948 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde her ne kadar “kişisel veri” kavramı üzerinden bir tanımlama ve düzenleme yapılmamış ise de 12. maddesinde hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ve haberleşmesine keyfi olarak karışılmayacağı, onur ve ününe saldırılmayacağı, herkesin bu tür karışma ve saldırılara karşı yasal korunma hakkı olduğu açıkça düzenlenmiştir.

⁴⁰ Çekin, M. S. (2020). *Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması Hukuku* (3. baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 112

Tarihsel gelişim sürecine bağlı olarak öncelikle uluslararası hukukta ortaya konulan kişisel veri kavramı, bunlara paralel düzenlemeler içeren iç hukukumuzda da hemen hemen aynı şekilde korunmuş ve tanımlanmıştır.

OECD tarafından 23 Eylül 1980 tarihinde kabul edilen Özel Yaşamın Korunması ve Kişisel Verilerin Sınır Ötesi Akışına İlişkin Rehber İlkeleri'ne göre kişisel veri *"Kimliği belirli ya da belirlenebilir bir gerçek kişi (ilgili kişi) hakkındaki tüm bilgileri ifade eder"*. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve 28 Ocak 1981 tarihinde imzaya açılan 108 numaralı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nin 2/a maddesi de bu tanımı aynen korumuştur. Avrupa Birliği tarafından 20 Şubat 1995 tarihinde kabul edilen Kişisel Verilerin İşlenmesiyle İlgili Olarak Bireylerin Korunmasına ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına İlişkin 95/46/EC sayılı Direktifi ise kişisel veriyi *kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiyle ilgili her türlü bilgi* olarak tanımlamıştır. Anılan düzenlemeye göre *bu gerçek kişi, özellikle bir isim, kimlik numarası, konum verileri ya da bu gerçek kişinin fiziksel, fizyolojik, genetik, ruhsal, ekonomik, kültürel veya toplumsal kimliğine özgü bir ya da daha fazla sayıda faktöre atıfta bulunularak doğrudan veya dolaylı olarak kimliği belirlenebilen kişidir*. 4 Mayıs 2016 tarihinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayımlanan ve 25 Mayıs 2018 tarihinde uygulanmaya başlayan 2016/779 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün 4/1. maddesi de aynı tanımı korumuştur.

Hukukumuz açısından kişisel veri tanımı incelendiğinde, 6698 sayılı KVKK'nın 3/1-d maddesinde kişisel verinin tanımlandığı görülmektedir. Anılan maddeye göre kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade eder. Buna göre KVKK'daki tanımın uluslararası düzenlemelerdeki tanımla birebir örtüştüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra KVKK genel gerekçesinde de kişisel veri, bireylerin kimliklerini belirli hale getirmeye elverişli her türlü bilgi olarak tanımlanmış ve bu bağlamda kişinin kimlik, iletişim, sağlık ve mali bilgileri ile özel hayatına, dini inancına ve siyasi görüşüne ilişkin bilgiler, kişisel veri olarak nitelendirilmiştir.⁴¹

Ülkemiz mevzuatı açısından konuyla ilgili özellikle değinilmesi önem arz eden bir diğer yasal düzenleme ise 5237 sayılı TCK'nın 135. maddesidir. Anılan madde içeriğinde her ne kadar kişisel veri kavramı tanımlanmamışsa da madde gerekçesine göre suçun konusu kişisel verilerdir ve gerçek kişiyle ilgili her türlü bilgi, kişisel veri olarak

⁴¹ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss117.pdf> Erişim Tarihi: 08.04.2024

kabul edilmelidir. Dolayısıyla KVKK'dan 11 yıl önce yürürlüğe giren TCK'da kişisel veri tanımı sadece madde gerekçesinde yer almakta ve gerek KVKK'daki gerekse de uluslararası düzenlemelerdeki tanımlara göre daha eksik bir tanım içermektedir.

Öğretideki kişisel veri tanımlarında da yukarıda belirtilen yasal dayanaklardan yola çıkılarak örneklendirmelerle kavram açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre kişilerin kimlik, etnik köken, sağlık ve öğrenim durumu, kişisel veya aile içi yaşantısıyla ilgili bilgiler, başkalarıyla yaptığı haberleşmeler, ikamet, kredi kartı bilgileri, kişilerin inanç ve düşünceleri, alışveriş alışkanlıklarına ilişkin bilgilerin tamamı kişisel veri kapsamındadır.⁴² Bunun yanı sıra, ölçülebilir fiziksel ve bireysel özellikler vasıtasıyla gerçekleştirilen ve otomatik olarak doğrulanabilen kimlik denetleme teknikleri şeklinde ifade edilen biyometrik yöntemlerle elde edilen ve kişilerin belirlenmesini sağlayan DNA, koku, el geometrisi, iris, parmak izi, retina, vücut ısı, ses, yüz ve yürüyüş özelliklerine ilişkin bilgiler de kişisel veri kapsamındadır.⁴³

Yargı kararlarında da kişisel veri tanımlarına ve örneklerine yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 12.02.2024 tarihli kararında *"Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere kişisel veri -belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla- bir kişiye ilişkin bütün bilgileri ifade etmekte olup bireyin adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi sadece kimliğini ortaya koyan bilgileri değil telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, öz geçmişi, resmi, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, sağlık bilgileri, genetik bilgileri, IP adresi, e-posta adresi, alışveriş alışkanlıkları, hobileri, tercihleri, etkileşimde bulunduğu kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri kapsamındadır (Ramazan Şahin, B. No: 2018/11988, 10/3/2022, § 34; AYM, E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015)." şeklinde bir tanımlama ve örneklendirme yapmıştır.*⁴⁴

Yargıtay ise bir kararında hem öğreti görüşlerine hem de önceki içtihatlarına atıfta bulunarak *"Öğretide de kişisel veri "Bireyin şahsi, mesleki ve ailevi özelliklerini gösteren, o bireyi diğer bireylerden ayırmaya ve niteliklerini ortaya koymaya elverişli her türlü bilgiyi ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin kararlarında*

⁴² Aksoy, H. C., (2010) Kişisel Verilerin Korunması, Ankara: Çakmak Yayınevi, s.1.

⁴³ ER, C., (2007), Biyometrik Yöntemler ve Özel Hayatın Gizliliği Hakkı, Ankara: Yetkin Yayınları, s.21.

⁴⁴ Anayasa Mahkemesi Başvuru Numarası: 2020/36976, Karar Tarihi: 13/2/2024, R.G. Tarih ve Sayı: 22/3/2024-32497 sayılı kararı

“Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçunun maddi konusunu oluşturan “kişisel veri” kavramından, kişinin, yetkisiz üçüncü kişilerin bilgisine sunmadığı, istediğinde başka kişilere açıklayarak ancak sınırlı bir çevre ile paylaştığı nüfus bilgileri (T.C. kimlik numarası, adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, anne ve baba adı gibi), adli sicil kaydı, yerleşim yeri, eğitim durumu, mesleği, banka hesap bilgileri, telefon numarası, elektronik posta adresi, kan grubu, medeni hali, parmak izi, DNA’sı, saç, tükürük, tırnak gibi biyolojik örnekleri, cinsel ve ahlaki eğilimi, sağlık bilgileri, etnik kökeni, siyasi, felsefi ve dini görüşü, sendikal bağlantıları gibi kişinin kimliğini belirleyen veya belirlenebilir kılan, kişiyi toplumda yer alan diğer bireylerden ayıran ve onun niteliklerini ortaya koymaya elverişli, gerçek kişiye ait her türlü bilginin anlaşılması gerekir. Herkes tarafından bilinen ve/veya kolaylıkla ulaşılması ve bilinmesi mümkün olan kişisel bilgiler de, yasal anlamda “kişisel veri” olarak kabul edilmekte ise de, anılan maddenin uygulama alanının amaçlanandan fazla genişletilerek, uygulamada belirsizlik ve hemen her eylemin suç oluşturmaya gibi olumsuz sonuçların doğmaması için, maddenin uygulamasında, somut olayın özellikleri dikkate alınarak titizlikle değerlendirme yapılması...” şeklinde açıklanmıştır.” şeklinde bir açıklama ile kişisel veriyi tanımlamış ve açıklamıştır.⁴⁵

Sonuç olarak kişisel veri üzerinde ittifak sağlanan tanıma göre, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ait her türlü bilgidir. Bu tanım, yalnızca bireyin açık kimlik bilgileri olan adı, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, kimlik numarası gibi unsurlarla sınırlı kalmayıp, bireyin yaşamına dair çok daha geniş bir veri setini kapsamaktadır. Nitekim kişisel veriler, bireyin yalnızca fiziki varlığına ilişkin bilgilerle değil; ekonomik durumuna, sosyal ilişkilerine, kültürel eğilimlerine, psikolojik özelliklerine, dijital ortamda bıraktığı izlere kadar uzanan çok boyutlu bir alanı içine almaktadır.

Bu bağlamda, kişinin medeni hali, aile bireylerine ilişkin bilgiler, eğitim geçmişi, sağlık durumu, mesleki hayatına ilişkin veriler, iletişim bilgileri, finansal verileri, konum bilgileri, alışveriş tercihleri ya da inanç ve düşünce dünyasına dair beyanları da kişisel veri niteliği taşımaktadır. Bunun yanında, bireyin biyometrik ve genetik verileri, sosyal medya hesapları, görsel veya işitsel kayıtları gibi dolaylı tanımlayıcı unsurlar da, o kişinin kimliğini ortaya koyabilecek nitelikte olması durumunda kişisel veri kapsamına dâhil edilmektedir.

⁴⁵ Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2015/24024 E., 2015/39927 K., 14.12.2015 T. sayılı kararı

Bir kişinin “belirli” ya da “belirlenebilir” olması, söz konusu verilerin doğrudan veya dolaylı olarak ilgili kişiyi işaret edebilmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda, tek başına tanımlayıcı olmayan bazı verilerin başka verilerle birleştirilerek kişinin kimliğinin ortaya konulması mümkün hâle geldiğinde, bu veriler de kişisel veri sayılmaktadır. Örneğin bir bireyin yalnızca doğum tarihi, çalıştığı kurum ve ikamet ettiği şehir bilgisi doğrudan tanımlayıcı olmasa da, bu bilgilerin bir araya getirilmesiyle kişinin kimliği ortaya çıkarılabiliyorsa, bu durumda söz konusu veriler kişisel veri olarak değerlendirilir.

Sonuç olarak, kişisel veriler sadece bireyin kimliğini doğrudan gösteren sınırlı bilgilerden ibaret olmayıp, onun fiziksel özelliklerinden sosyal ilişkilerine, ekonomik geçmişinden düşünsel yapısına kadar tüm yönlerini içine alan geniş bir koruma alanı sunmaktadır. Bu geniş kapsam, kişisel verilerin yalnızca bireyin mahremiyetini değil, aynı zamanda onun toplum içindeki varlığını ve ilişkilerini de güvence altına almayı amaçlamaktadır.

2. Mükellef Hakları Kapsamında Mahremiyet Hakkı

Mükellef hakları kavramı, çağdaş vergi hukukunun insan odaklı bir yapıya kavuştuğunu gösteren temel unsurlardan biridir. Vergi idaresi, kamu gücünü kullanarak bireylerden mali yükümlülüklerini yerine getirmelerini talep eden bir kamu kurumudur. Ancak bu yetkinin kullanımı, keyfiliği önleyen, hukukun üstünlüğünü esas alan ve mükellefin temel hak ile özgürlüklerini güvence altına alan bir hukuk düzeni içinde gerçekleşmek zorundadır. Dolayısıyla devlet, mükelleflerden maddi ve şekli görevlerini yerine getirmesini beklerken; devlet de mükelleflerin kişilik haklarını korumak ve adaleti sağlamak için anayasalar ya da kanunlarla sınırlamalara tabi tutulmaktadır.⁴⁶ Mükellef hakları, vergi idaresi ile birey arasındaki güç dengesini korumayı, idarenin işlemlerinin hukuka uygun biçimde yürütülmesini sağlamayı ve mükellefin kişisel onurunun zedelenmemesini amaçlamaktadır.

Bu hakların kapsamı yalnızca vergi yükümlülüğünün adil biçimde uygulanmasıyla sınırlı kalmamakta; bilgi edinme hakkı, adil yargılanma hakkı, mülkiyet hakkı, başvuru hakkı ve mahremiyet hakkı gibi temel insan haklarını da içermektedir. Dolayısıyla mükellef haklarının korunması, vergi sisteminin yalnızca mali değil, aynı

⁴⁶ Kısa, Ö., & Kartalcı, K. (2022). Mükellef Haklarının Türkiye’de ve Seçilmiş Bazı Ülkelerde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 5(1), 15-32, s.16

zamanda etik ve hukuksal boyutlarını da kapsayan bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir.

Bu kapsamda mükellef hakları, mükelleflerin maddi ve şekli ödevlerini yerine getirirken karşılaşılması muhtemel olan sorunların çözümünde olaylara mükelleflerin perspektifinden bakmayı amaç edinen ve anayasalarla ya da kanunlarla güvence altına alınan haklar bütünüdür.⁴⁷ Başka bir ifadeyle mükellef hakları, vergi mükelleflerine olumlu (mükelleflerin bilgi alma hakkı gibi) ya da olumsuz talepte bulunma (özel hayatın gizliliği gibi) yetkisi veren ve ihlal edildiğinde hukuki korunma sağlayan haklardır.⁴⁸

Vergi idaresi, mükelleflerin vergiye ilişkin yükümlülüklerini doğru biçimde yerine getirmesini sağlamak amacıyla çok sayıda kişisel ve ticari veri toplamaktadır. Bu veriler; beyannameler, defter kayıtları, banka hareketleri, elektronik ticaret verileri, mülk kayıtları ve gelir belgeleri gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. İdarenin bu bilgileri toplama yetkisi kamu yararına dayanmaktadır; ancak bu yetki, mahremiyet hakkının özünü zedeleyecek ölçüde sınırsız bir biçimde kullanılamamaktadır.

Bilgi toplama sürecinde ölçülülük ilkesi büyük önem taşımaktadır. Vergi idaresi, yalnızca vergi yükümlülüğünün doğru biçimde tespiti için zorunlu olan bilgileri talep edebilmekte; bunun ötesinde kalan kişisel verilerin toplanması veya paylaşılması, hukuka aykırı bir müdahale olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde mükellefe ait bilgiler idari amaç dışında kullanılamamakta, ticari sır niteliği taşıyan veriler üçüncü kişilerle paylaşılmamaktadır.

Mahremiyetin korunması, yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, aynı zamanda teknik ve idari güvenlik önlemlerinin alınmasıyla da mümkün olmaktadır. Günümüzde vergi işlemlerinin büyük bir kısmı dijital ortamda yürütülmektedir. Bu nedenle elektronik veri tabanlarının güvenliğinin sağlanması, yetkisiz erişimlerin engellenmesi ve bilgi paylaşımı süreçlerinde şeffaf prosedürlerin uygulanması zorunluluk arz etmektedir.

Mahremiyet hakkının korunması yalnızca yasal bir yükümlülük olarak değil, aynı zamanda kamu yönetiminde etik bir sorumluluk olarak da değerlendirilmektedir. Vergi idaresi personelinin mükellef bilgilerinin gizliliğine riayet etmesi, etik kamu hizmeti

⁴⁷ Kısa, Ö., Beydemir, M. & Kartalcı, K. (2021), Bireysel Başvuru Müessesesinin Mükellefler Haklarına Etkisi. A. Tekbaş ve B. Hayrullahoğlu (Ed.), Anayasa Yargısı ve Maliye (ss. 341-377). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, s.349

⁴⁸ Dönmez, R. (2004), “Vergi Mükellefinin Hakları”, Vergi Hukuku (Ed: Dönmez, R. ve Heper, F.), Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1536/817, s. 126

anlayışının bir göstergesi niteliğindedir. Bu nedenle, personelin meslek içi eğitimlerle gizlilik, tarafsızlık ve kamu güveni konularında bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca mükelleflerin, vergi idaresine karşı şeffaflık, bilgilendirilme ve başvuru haklarını etkin biçimde kullanabilmeleri, mahremiyetin korunmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Mükellef, kendisine ait verilerin hangi amaçlarla işlendiğini öğrenebilmekte, yanlış veya güncel olmayan bilgilerin düzeltilmesini talep edebilmekte ve hukuka aykırı işlem durumunda yargı yoluna başvurma hakkını kullanabilmektedir.

Sonuç olarak, mahremiyet hakkı, mükellef hakları sisteminin merkezinde yer alan ve bireyin özel yaşamına saygıyı güvence altına alan bir haktır. Vergi idaresi, kamu yararı amacını gözetirken mükellefin kişisel verilerini koruma yükümlülüğünü titizlikle yerine getirmeli; bu süreçte hukukun üstünlüğü, ölçülülük ve etik sorumluluk ilkelerine bağlı kalmalıdır. Bu yaklaşım, hem mükelleflerin devlete duyduğu güveni pekiştirmekte hem de vergiye gönüllü uyumun artmasına katkı sağlamaktadır.

2.1.Mükellef Haklarının Gelişimi

Dünya’da ilk anayasal belge olma özelliğini taşıyan Magna Carta ile Türk Anayasa tarihindeki Sened-i İttifak’ın mutabık oldukları en önemli noktaları vergilemede keyfi uygulamaların önüne geçmek, hakkaniyetli dağılımı temin etmek ve vergi salma erkinin nasıl ve kimler arasında paylaşılacağını düzenlemektir.⁴⁹ Ancak günümüz anlamıyla mükellef hakları anlayışının temelleri, klasik liberal devlet anlayışının şekillendiği 17. ve 18. yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Bu dönemde, bireyin devlete karşı hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmaması gerektiği yönündeki düşünceler, vergi hukukunun da insan merkezli bir yapıya evrilmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle İngiltere ve onun kolonileri arasında yaşanan siyasi gelişmeler, mükellef haklarının tarihsel temellerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Bir İngiliz kolonisi olan Amerika’da halk, Kraliyet Parlamentosu’nda temsil edilmediği hâlde vergiye tâbi tutulmaktaydı. Bu durum, sömürge halkı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış ve 1773 yılında Boston Limanı’nda gerçekleşen ünlü “Boston Çay Partisi” olayıyla simgeleşmiştir. Amerikalı kolonistler, “Temsil yoksa vergi de yok”

⁴⁹ Peran, T., & Gümüş, İ. (2017). Sosyal Politika Açısından Vergi Adaleti: Kuramsal Bir Tartışma. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(5), s. 185

(“No taxation without representation”) sloganıyla, vergilendirmenin meşruiyetini temsile dayandırmışlardır. Bu slogan, demokrasi ile vergi arasındaki ilişkiyi açık biçimde ortaya koymuş; bireylerin kendi iradeleri dışında vergilendirilemeyeceği yönündeki anlayışın gelişmesine öncülük etmiştir.

Vergilendirme yetkisinin sınırlandırılması yönündeki bu düşüncenin tarihi kökeni ise 1215 tarihli Magna Carta Libertatum’a dayanmaktadır. Magna Carta, hükümdarın keyfi biçimde vergi koymasını yasaklamış ve vergilendirmenin ancak temsil esasına dayalı meşru organlar tarafından yapılabileceğini öngörmüştür. Bu belgeyle birlikte, devletin mali gücü ilk kez hukuki sınırlamalara tabi kılınmış; bireylerin mülkiyet ve mali haklarının korunması yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Modern anlamda mükellef hakları ise 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sistematik bir yapıya kavuşmaya başlamıştır. Sosyal devlet anlayışının gelişmesi, insan hakları hukukunun güçlenmesi ve vergi idarelerinin teknolojik olarak büyümesi, mükellef ile devlet arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu süreçte mükellef, yalnızca vergi yükümlülüğü bulunan bir birey değil, aynı zamanda kamu hizmetinin meşru muhatabı ve hukuki koruma altında bir vatandaş olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Uluslararası düzeyde mükellef haklarının kurumsal temele oturtulması, OECD ve Avrupa Birliği çalışmalarıyla ivme kazanmıştır. OECD tarafından yayımlanan Taxpayers’ Rights and Obligations⁵⁰ (Mükellef Hakları ve Yükümlülükleri) rehberi, vergi idarelerinin mükelleflerle ilişkilerinde uyması gereken temel etik ve hukuki ilkeleri belirlemiştir. Aynı şekilde Avrupa Birliği, Avrupa Vergi İdareleri Forumu (IOTA) aracılığıyla mükellef haklarının üye ülkelerde ortak standartlara kavuşturulmasını desteklemektedir. Bu uluslararası gelişmeler, mükellef haklarının yalnızca ulusal düzeyde değil, küresel düzeyde de korunması gereken bir değer haline geldiğini göstermektedir.

Türkiye’de mükellef haklarının gelişimi, anayasal, yasal ve idari düzenlemeler aracılığıyla zaman içinde kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Bireyin özel yaşamına saygı gösterilmesini güvence altına alan temel hak ve özgürlükler arasında yer almaktadır. Mahremiyet hakkı “negatif statü hakları” olarak da bilinen 1. kuşak insan hakları arasında

⁵⁰ <https://mukellefportali.vdk.gov.tr/Kaynak/taxpayersrights.pdf> Erişim Tarihi:17.10.2025

yer almaktadır. Bu haklar devleti sınırlandırır. Öncelikle devlete karşı kazanılmış haklardır.⁵¹

1982 Anayasası'nın 73. maddesinde yer alan “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır” hükmü, vergi yükünün adaletli ve dengeli biçimde dağıtılmasını öngörmektedir. Aynı zamanda bu hüküm, vergi adaletini sağlayarak mükellefin mali haklarını dolaylı biçimde korumaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesi ise vergi mahremiyetini düzenleyerek, mükelleflerin kişisel ve ticari bilgilerinin gizliliğini güvence altına almıştır. Ayrıca Kamu Denetçiliği Kurumu'nun (Ombudsmanlık) kurulması, mükelleflerin idari işlemler karşısında başvuru hakkını kullanabilmelerine ve hak ihlallerinin giderilmesine katkı sağlamaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından 2006 yılında yayımlanan Mükellef Hakları Bildirgesi, Türkiye’de mükellef haklarının yazılı bir metinle tanımlanması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu bildiğe, mükelleflerin vergi idaresiyle olan ilişkilerinde saygı, tarafsızlık, gizlilik ve adalet ilkeleri doğrultusunda işlem görme hakkını vurgulamaktadır.

2.2. Mükellef Haklarının Sınıflandırılması

Mükellef haklarının sınıflandırılması konusu, vergi hukukunun hem teorik hem de uygulamalı yönü açısından temel bir önem taşımaktadır. Bu sınıflandırma, mükellef ile vergi idaresi arasındaki hukuki ilişkinin hangi esaslara dayandığını, idarenin yetki sınırlarını ve bireyin hangi güvencelere sahip olduğunu sistematik biçimde ortaya koymaktadır.

Mükellef hakları genel olarak, bireyin vergi idaresi karşısındaki statüsünü koruyan, adalet, eşitlik ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde şekillenmiş normatif güvencelerden oluşmaktadır. Bu haklar, kapsam ve nitelik bakımından birbirinden farklı alanlara yayılmaktadır.

Bu çerçevede mükellef haklarının sınıflandırılması, literatürde genellikle iki temel başlık altında incelenmektedir: genel mükellef hakları ve özel mükellef hakları. Genel haklar (temel haklar) olarak da isimlendirilen birinci gruptaki haklar, vergi kanunların

⁵¹ Artuç, M. & Doğan, B. (2014), Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mahremiyet Hakkının İzlerini Sürmek, Tracing the Right to Privacy in the Decisions of Constitutional Court, s.1.

uygunluğu, temel işleyişi ve geçerliliği ile ilgili mükelleflerin görmek istedikleri doğruluk ve etkinliği içerirler. Bu haklar vergi idaresi ile mükellef arasındaki ilişkilerde ortaya çıkarlar. Özel haklar (ikincil haklar) olarak da isimlendirilen diğer gruptaki haklar ise vergi kanunlarındaki özel durumlar, işlemler ve uygulamalar ile ilgilidir.⁵²

2.2.1. Genel Mükellef Hakları

Genel mükellef hakları, tüm vergi mükelleflerini kapsayan ve anayasal ilkelerden doğan temel güvenceler bütünüdür ifade etmektedir. Bu haklar, mükellefin devlet karşısındaki konumunu güçlendirmekte, vergi idaresinin yetkilerini hukukun sınırları içinde kullanmasını sağlamaktadır. Genel mükellef haklarının varlık nedeni, birey ile kamu gücü arasındaki dengenin korunması ve vergi uygulamalarında adalet ilkesinin somut biçimde hayata geçirilmesidir.

Bu haklar; adil, eşit ve saygılı hizmet alma hakkı, bilgi alma hakkı, başvuru hakkı, vergilemede belirlilik hakkı, mükelleflere ilişkin bilgilerin gizliliği hakkı, temsilci kullanma hakkı ve özel hayatın gizliliği hakkı olarak sayılabilir.⁵³ Bunun yanı sıra genel mükellef hakları arasında adil yargılanma hakkı, hak arama özgürlüğü, mülkiyet hakkı ve mahremiyet hakkı da yer almaktadır. Bu haklar, mükellefin idarenin işlem ve eylemlerine karşı hukuki koruma elde etmesini sağlamaktadır. Özellikle vergi mahkemeleri ve idari yargı mercileri aracılığıyla mükellefin hak arama sürecini etkin biçimde kullanabilmesi, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak genel mükellef hakları, mükellef-devlet ilişkisinin temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu haklar hem anayasal düzeyde hem de idari uygulamalarda mükelleflerin adalet, eşitlik ve güvenlik ilkeleri doğrultusunda korunmasını amaçlamaktadır.

2.2.2. Özel Mükellef Hakları

Özel mükellef hakları, genel mükellef haklarının tamamlayıcısı niteliğinde olup belirli durumlar, vergi türleri veya mükellef grupları bakımından ortaya çıkan özel koruma alanlarını ifade etmektedir. Bu haklar, mükelleflerin idari süreçlerde karşılaşılabilecekleri özgül sorunlara yönelik olarak geliştirilmiş, uygulamaya dönük

⁵² Egeli, H., & Dağ, M. (2012). Türk Vergi Hukuku Açısından Mükellef Haklarının Değerlendirilmesi, s.133

⁵³ Egeli, H., & Dağ, M., a.g.e., s.133

güvenceleri kapsamaktadır. Temel amaç, vergi idaresinin geniş yetkileri karşısında mükelleflerin bireysel çıkarlarının korunmasını ve hukuki denge unsurunun sürdürülebilir olmasını sağlamaktır.

Genel olarak özel mükellef hakları ise; tahsilat sırasındaki haklar, vergi uyuşmazlıklarının çözümü sırasındaki haklar ve vergi denetimi sırasındaki haklar olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.⁵⁴

Mükelleflerden kanunla öngörülenden fazla vergi alınmaması, ödenmesi gereken vergi tutarının, matrahının ve oranının doğru bir şekilde hesaplanması gerekmektedir.⁵⁵ Bu aşamada mükellefin sahip olduğu haklar tahsilat sırasındaki haklarını teşkil etmektedir. Bu haklar; tecil, mahsup, takas, terkin yersiz verginin iadesi ve faiz hakkıdır.⁵⁶

Vergi konusunda uyuşmazlık yaşadığında vergi mükellefinin idari ve yargısal çözüm yollarından birini seçme hakkı söz konusudur. Mükellef, kanundaki usul ve esaslar saklı kalmak kaydıyla bu yollar arasında tercih yapabilmektedir.⁵⁷

Mükellefin vergi denetimleri esnasında sahip olduğu haklar ise; denetim sürecinde bilgi edinme, denetimin uygun yer ve zamanda yapılması, denetim yapan elemanın kimliğini görme hakkı gibi haklar yer almaktadır.⁵⁸

2.3.Mükellef Haklarının İçerisinde Vergi Mahremiyetinin Yeri

Vergi mahremiyeti, mükellef hakları sisteminin en hassas ve korunmaya en fazla ihtiyaç duyan unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu hak, mükelleflerin vergi idaresine sunduğu kişisel, mali ve ticari bilgilerin gizliliğinin korunmasını amaçlamaktadır. Vergi mahremiyeti, yalnızca bir idari kural değil; bireyin özel yaşamının, ekonomik itibarının ve kişisel verilerinin korunmasına yönelik anayasal nitelikli bir güvencedir. Dolayısıyla vergi mahremiyeti, mükellef haklarının hem hukuki hem de etik boyutlarını bir arada barındıran temel bir ilkedir.

Mükellef haklarının bütüncül yapısı içinde vergi mahremiyeti, hem genel mükellef hakları arasında yer alan özel hayatın gizliliği ilkesine dayanmaktadır hem de

⁵⁴ Sonkur, G. (2025). Vergilemede Mükellef Haklarının Anayasal ve Yasal Temelleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (71), 99-108, s.102

⁵⁵ Er, S. (2011). Mükellef Hakları ve Kamuda Faiz Uygulamaları. *Sayıştay Dergisi* (81), 3-32, s. 8

⁵⁶ Sonkur, G., a.g.e., s.103

⁵⁷ Yüce, M. (2023). Vergi Yargılama Hukuku, s. 95

⁵⁸ Gerçek, A. (2006), “Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, Vergi Sorunları, Şubat 2006, Sayı 209, s.129

özel mükellef hakları arasında bağımsız bir koruma alanı oluşturmaktadır. Vergi idaresinin bilgi toplama yetkisi, kamu yararının gerektirdiği ölçüde geniştir; ancak bu yetki, mükellefin özel yaşam alanına keyfi biçimde müdahale edilmesine olanak tanımamaktadır. Çünkü vergilendirme süreci, bireyin özel mali verilerini devletle paylaşmasını zorunlu kılmakta, bu da devletin gizlilik yükümlülüğünü hukuk devleti ilkesinin bir gereği hâline getirmektedir.

3. Vergi Mahremiyetinin Kapsamı

Vergi mahremiyeti, genel anlamıyla, mükelleflerin vergiye ilişkin işlem ve bilgileri üzerinde sahip oldukları gizlilik hakkını ifade etmektedir. Bu kavram, yalnızca kişisel verilerin korunmasına yönelik bir düzenleme olmayıp, aynı zamanda devletin vergi denetim ve tahsil süreçlerinde gizliliğe riayet etme yükümlülüğünü de kapsamaktadır. Bu çerçevede vergi mahremiyeti hem bireylerin anayasal haklarını hem de mali idarenin yükümlülüklerini dengede tutan bir ilkedir.

Vergi mahremiyetinin temel işlevi, mükelleflerin mali ve ticari sırlarının üçüncü kişilerle paylaşılmasının önlenmesini temin ederek, haksız rekabeti engellemek ve mükellef-devlet ilişkilerinde güveni tesis etmektir. Bu güven ortamı, vergi sisteminin etkinliği açısından da belirleyici bir rol oynamaktadır. Aksine vergilendirmeye ilişkin yapılan bir takım işlemler sırasında öğrenilen bilgilerin açıklanması, mükelleflerin maddi ve manevi zarara uğraması yanı sıra, vergi idaresine karşı olan güvenlerinin sarsılmasına da neden olacaktır.⁵⁹

Anılan ilkenin etkin biçimde uygulanabilmesi için vergi mahremiyeti, mevzuatta açık hükümlerle güvence altına alınmakta ve ihlaller, çeşitli idari ve cezai yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda vergi mahremiyeti, vergi hukukunun temel ilkelerinden biri olarak hem bireylerin özel yaşamına saygıyı hem de kamusal mali disiplinin sürdürülebilirliğini hedeflemektedir.

Vergi hukuku, kamu hukuku kapsamında değerlendirilen ve birey ile devlet arasındaki mali ilişkiyi düzenleyen bir hukuk dalıdır. Bu bağlamda, bireyin mahremiyet hakkının devletin egemen yetkisi karşısında ne ölçüde korunacağı, yalnızca idarenin takdirine bırakılabilecek bir mesele olmayıp, insan hakları hukuku bakımından da özel

⁵⁹ Yurtsever, H., & Buran, B. (2012). Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Çerçevesinde Vergi Mahremiyetinin Değerlendirilmesi. Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), 2(2), s.47

öneme sahiptir. Nitekim devlet, taraf olduğu uluslararası sözleşmeler aracılığıyla bireyin mahremiyet hakkına saygı gösterme yükümlülüğünü üstlenmiş bulunmaktadır.

Bu yükümlülük, vergi hukukunda da karşılık bulmakta ve mükelleflerin vergiye ilişkin kişisel bilgilerinin gizliliği, iç hukukta açık şekilde koruma altına alınmaktadır. Türkiye’de bu koruma, başta 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 5. maddesi ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 107. maddesi olmak üzere çeşitli yasal düzenlemelerle somutlaştırılmıştır. Anılan hükümler, vergi mahremiyetine ilişkin esasları belirlemekte ve bu ilkenin ihlali hâlinde uygulanacak yaptırımları ortaya koymaktadır.

Vergi hukukunda mahremiyet kavramı özünde, vergi mükelleflerinin kişisel ve mali bilgilerinin korunmasını ifade eder. Bu kavram, mükelleflerin vergi idaresi ile olan ilişkilerinde gizlilik ve güvenliklerinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Buna göre vergi hukukunda mahremiyet ile vergi idaresinin elinde bulunan bilgilerin yetkisiz kişilerle paylaşılmaması ve sadece yasal sınırlar içinde kullanılmasını amaçlanmaktadır. Vergi hukukunda mahremiyetin korunması, hem mükelleflerin haklarının güvence altına alınması hem de vergi sisteminin etkin ve adil bir şekilde işlemesi için zorunludur. Bunun temel nedeni beyan esasına dayanan Türk vergi sisteminde, mükelleflerin idareye verecekleri bilgilerin açıklanmayacağına güven duymaları ve bu sayede doğru beyanda bulunmalarını sağlamaktır.⁶⁰ Dolayısıyla vergi mahremiyetinin sağlanamaması halinde mükellefin doğru beyanda bulunması beklenemeyecek ve bu halde de sistemin adil ve etkin bir şekilde sürdürülmesi mümkün olmayacaktır.

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle birlikte, özellikle vergi kaçakçılığı ve kara para aklama gibi ekonomik suçlarla etkin mücadele amacıyla devletlerarası bilgi paylaşımı giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu kapsamda Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından geliştirilen Otomatik Bilgi Değişimi (Automatic Exchange of Information - AEOI) standardı⁶¹, uluslararası vergi şeffaflığını artırmaya yönelik önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Anılan uygulama çerçevesinde, katılımcı ülkeler, vergi mükelleflerine ait mali bilgileri belirli aralıklarla karşılıklı olarak

⁶⁰ Sonsuzoğlu, E. (2000), “Çeşitli Yasalar Açısından Vergi Mahremiyetine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 141, s.116

⁶¹ https://www.oecd.org/en/publications/international-standards-for-automatic-exchange-of-information-in-tax-matters_896d79d1-en/full-report.html (Erişim Tarihi: 19.10.2025)

paylaşmaktadır. Ancak bu tür uygulamaların, bireylerin mali mahremiyetine zarar vermemesi adına, bilgi aktarım süreçlerinde yüksek düzeyde veri güvenliği ve gizlilik ilkelerine riayet edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, teknolojik gelişmelerin kamu idarelerine de sirayet etmesiyle birlikte, vergi uygulamalarında dijital sistemlerin kullanımı yaygınlaşmış durumdadır. Elektronik beyanname sistemleri, e-fatura uygulamaları ve benzeri dijital araçlar, vergi idaresinin işleyişini daha etkin hale getirirken, mükelleflere ilişkin bilgilerin dijital ortamda muhafazasını da zorunlu kılmaktadır. Bu gelişmeler, vergi mahremiyetinin yalnızca hukuki değil aynı zamanda teknik güvenlik önlemleriyle de korunmasını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla dijital dönüşüm sürecinde vergiye ilişkin kişisel verilerin korunması, vergi hukukunun temel ilkeleri arasında yer almaktadır.

Vergi mahremiyetinin kapsamının belirlenmesinde mükellef hakları ile devletin vergi toplama yetkisi arasındaki dengenin sağlanabilmesi temel önceliktir. Bir yandan devletin vergi toplama yetkisini etkin bir şekilde kullanabilmesi için bilgi toplaması gerekirken, diğer yandan kişilerin özel ve ticari hayatının gizliliği ile mahremiyet haklarının korunması gerekmektedir. Bu bağlamda vergi mahremiyetinin kapsamının belirlenebilmesi için konu ve kişi yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekecektir.

3.1.Vergi Mahremiyetinin Konu Bakımından Kapsamı

Vergi mahremiyeti hakkı, devletin vergilendirme yetkisini kullanması sürecinde mükellef ile ilişkili olan kişilerin şahsına, malvarlığına, ticari faaliyetlerine, mesleki durumuna veya benzeri özel nitelikteki bilgilere dair öğrenilen sırların üçüncü kişilerce ifşa edilmemesi yükümlülüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda söz konusu hak gerek mükellefin kendisine ait bilgilerin gerekse onunla hukuki veya ekonomik ilişki içerisinde bulunan kişilere ait bilgilerin gizliliğinin korunmasını amaçlamaktadır. Bu mahremiyet kapsamında, özellikle kişiye ait malvarlığı, iş ve işlem detayları, finansal hareketleri ve mesleki sırları gibi bilgilerin gizli kalması beklenmektedir. Dolayısıyla vergi mahremiyeti, yalnızca bireyin değil, aynı zamanda ticari işletmelerin ve diğer hukuki kişiliklerin ekonomik ve sosyal mahremiyetini de güvence altına alan bir kurumsal koruma niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla vergi mahremiyetinin konusunu, bu hak kapsamında korunması talep edilebilecek bilgiler teşkil etmektedir.

Bir bilginin vergi mahremiyetinin konusunu oluşturabilmesi için VUK m.5'te açıkça düzenlendiği üzere, öncelikle doğrudan mükellefe veya mükellefle ilgili gerçek

veya tüzel kişilere ait olması gerekmektedir. Buna göre yasanın açık lafzı doğrultusunda bilginin mükellefe veya mükellefle ilgili kişiye ait olması halinde vergi mahremiyeti kapsamında değerlendirilmesi gereken bir bilgi olduğu tereddütsüz olmasına rağmen bu bilgilerin mükellef dışında vergi sorumlularına ait olması halinde, vergi mahremiyeti hakkının onlar için de geçerli olup olmayacağı hususunda öğretide farklı görüşler de bulunmaktadır. Buna göre VUK'un 8/4. maddesinde yer alan *“bu kanunun müteakip maddelerinde geçen “mükellef” tabiri vergi sorumlularına da şamildir”* ifadesinde “müteakip” ibaresinden kaynaklı olarak daha önceki bir maddede düzenlenmiş olan vergi mahremiyetine ilişkin hükmün vergi sorumlusu için de geçerli olup olmadığı tartışma konusu olmuştur.⁶² Bununla birlikte öğretideki ağırlık görüş vergi sorumlularının “mükellefle ilgili kimseler” olduğunu değerlendirerek vergi mahremiyeti hakkından vergi sorumlularının da faydalanabileceğini kabul etmektedir.⁶³

Bir bilginin vergi mahremiyeti hakkının konusunu teşkil etmesinin bir diğer şartı bu bilginin mükellef ve mükellefle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine ve mesleklerine ilişkin olmasıdır. Buna göre söz konusu bilgi sadece vergiye ilişkin bilgi değildir. Vergi idaresi ölçülülük ilkesi çerçevesinde, mükellef hakkında her türlü bilgiyi talep etme yetkisine sahip olduğundan, bu yetki aracılığıyla mükellefin şahsi ve ailevi bilgileri, işi ve işinin kapasitesi, mal varlığı, kredileri gibi pek çok bilgiye ulaşabilmesi muhtemeldir.⁶⁴ Vergi Usul Kanunu'nun 253 ve 254. maddeleri uyarınca, mükellefler vergiye ilişkin işlemlerini belgeli şekilde kayıt altına almak ve bu kayıtları belirli sürelerle muhafaza etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, mükellefin ticari faaliyetlerinden doğan çok sayıda bilginin vergi idaresi tarafından erişilebilir hale gelmesine neden olmaktadır. Söz konusu bilgiler arasında; mükellefin kredi ilişkileri, mali hesap hareketleri, ticari ve mesleki kayıtları, işlem yaptığı gerçek ve tüzel kişiler, fiyatlandırma politikaları, ciroları, ticari sır niteliğindeki bilgiler, banka ve müşteri sırları gibi mahremiyet arz eden veriler yer almaktadır. Vergi alacağının tespiti amacıyla yürütülen yoklama, vergi incelemesi, arama, bilgi toplama faaliyetleri ve takdir komisyonlarının değerlendirmeleri sonucunda

⁶² Durdu, M. (2019), Mükellef Verilerinin Korunması ve Vergi Mahremiyeti, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 596

⁶³ Kocatepe, M. (2019), Türk Vergi Hukukunda Mükellefin Vergi Mahremiyeti Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 43.

⁶⁴ Karataş Durmuş, N. (2016), Türk ve Fransız Vergi Hukuku Kapsamında Mükelleflerin Korunması, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 48, s. 376.

mükellefe ait bu türden hassas veriler, idarenin erişimine açık hale gelmektedir. Bu durum, vergi mahremiyetinin kapsamının oldukça geniş olduğunu ve bilgi güvenliğine yönelik önlemlerin ne denli kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Vergi idaresince söz konusu bilgilerin öğrenilmesi anayasal vergi ödevinin bir gereği olarak düşünülebilse de kişinin özel hayatın gizliliğini ve ticari sırlarını üçüncü kişilerden koruyabilmesinin yegâne yolu vergi mahremiyetinin sağlayacağı korumadır. Hülasa vergi mahremiyeti; konu açısından, vergi ödevinin gereğinin kanunen öngörüldüğü şekilde yerine getirilip getirilmemesi denetlenirken, mükellefin bu zamana kadar mahrem bilgi olarak kendisinde tutabildiği bilgileri idarenin kamusal gücü karşısında ifşa etmek zorunda kalmamasının kavramsal dayanağını teşkil etmektedir.

Bilginin vergi mahremiyetinin konusunu oluşturabilmesi için üçüncü şart bu bilginin sır veya gizli kalması gereken nitelikte bir bilgi olmasıdır. Bir bilginin bu niteliği taşıması için, hem sahibinin bu yönde bir iradesi olması, hem de açıklanması durumunda sahibinin sahsına, ailesine, mesleğine, çıkarlarına, ticari itibar ve faaliyetine zarar verebilecek boyutta olması gerekmektedir.⁶⁵

Bir bilginin vergi mahremiyetinin konusunu oluşturabilmesi için gerekli olan son şart ise bilginin görev dolayısıyla öğrenilmiş olmasıdır. Vergi mahremiyeti hakkı, sadece “görevleri dolayısıyla” mükellef sırlarını öğrenen görevliler bakımından söz konusu olduğundan görevin yerine getirilmesi dışında, başka yollarla bu tür sırların öğrenilmesi vergi mahremiyeti hakkı kapsamına girmemektedir.⁶⁶ Dolayısıyla bilginin görevli tarafından olsa dahi görev ilişkisi sebebiyle değil de arkadaşlık, akrabalık, hısımlık gibi ilişkilerle öğrenilen bilgilerin gizli tutulması veya ifşa edilmesi vergi mahremiyeti hakkının konusuna girmeyecektir.⁶⁷

3.2.Vergi Mahremiyetinin Kişi Bakımından Kapsamı

Vergi mahremiyetinin korunmasını talep etme hakkının, dolayısıyla bu hakkın öznesinin yukarıda da değinildiği üzere mükellef, mükellefle ilgili kişi ve vergi sorumlusu olduğu açıktır. Bununla birlikte vergi mahremiyetinin korunmasının isteneceği kişiler, dolayısıyla vergi mahremiyetinin kişiler yönünden kapsamı ise VUK’un 5. maddesine

⁶⁵ Candan, T. (2019), Vergisel Kabahatler ve Suçlar, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 405

⁶⁶ Oktar, A. (2017). Vergi Hukuku. (12. Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi, s. 382

⁶⁷ Akdeniz, D. (2021), Türk Vergi Hukukunda Mahremiyet Hakkı Doktora Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.169.

göre görevleri dolayısıyla edindikleri bilgilerden dolayı vergi memurları, yargı organlarında görev yapanlar, vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler, bilirkişiler, sahte ve yanıltıcı belge düzenledikleri tespit edilen mükellefler hakkında bilgi gönderilen meslek kuruluşları ve mükelleflere ilişkin bilgi edinen kamu kurum ve kuruluşlarda çalışanlardır.

Bunların yanı sıra her ne kadar kanun hükmünde açıkça belirtilmemiş olsa da, kamu denetçileri, Sayıştay mensupları, bankacılık sektöründe görev yapan personel, elektronik veri işleyen özel şirket çalışanları ile köy muhtarı ve ihtiyar heyeti üyeleri gibi kişilerin de, görevleri sırasında edindikleri vergiye ilişkin gizli bilgileri açıklamama yükümlülüğü altında oldukları kabul edilmelidir. Bu değerlendirme, yasa koyucunun vergi mahremiyetini teminat altına alma iradesi ve idari sürece dahil olan tüm kişilerin güvenlik zincirinin bir halkasını oluşturması gereğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, doğrudan vergi idaresi personeli olmasalar dahi, vergiyle bağlantılı süreçlerde görev üstlenen herkesin bu mahremiyet ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Zira mahremiyet hakkı, temel bir insan hakkı niteliği taşımakta olup, bu hakkın korunması konusunda dar yorumdan kaçınılması, hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir.

Belirtmek gerekir ki VUK m.5 düzenlemesi sadece vergi mahremiyetine ilişkin iken 6183 sayılı AATUHK'un 107. maddesi tüm kamu borçlularının mahremiyetini koruma amacı gütmektedir. Her iki madde de özünde yükümlünün mahremiyetini korumayı hedeflemektedir. Dolayısıyla öz ve amaç itibarıyla paralellik arz etse de her iki maddede nüansların bulunduğu görülmektedir. Örneğin konumuzla bağlantılı olarak, 6183 sayılı AATUHK'un 107. maddesine göre, görevleri dolayısıyla kamu borçlusunun ve onunla ilgili kişilerin sırlarını öğrenen ve bunları ifşa etmeme yükümlülüğü altında bulunan kişiler, *"Bu kanunun tatbikinde vazifeli bulunan kimseler"* olarak ifade edilmiştir. Buna göre VUK'un aksine sırrı /mahremiyeti korumakla yükümlü olan kişiler tek tek sayılmamış daha geniş bir ifade ile düzenlenmiştir.

Neticede vergi mahremiyetinin kişi bakımından kapsamı içerisinde kalan tüm bu kişiler VUK m.5'teki açık yasal düzenleme doğrultusunda görevlerinden herhangi bir sebepten ayrıldıktan sonra da bu görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları veya gizli kalması lazım gelen diğer hususları ifşa edemezler ve kendilerinin veya üçüncü şahısların nefine kullanamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE MAHREMİYET VE VERGİ MAHREMİYERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Mahremiyet kavramı, bireyin özel yaşam alanının korunması ve bu alanın kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerce ihlal edilmemesi yönündeki temel hakkını ifade eder.

Mahremiyet sadece saklanacak şeyi ifade etmek için değil, yaşam niteliğini artırmak için bir gereksinim, kendini gerçekleştirme, özerkliğini koruma yollarından biri olarak ele alınmalıdır.⁶⁸ Bu kapsamda modern hukuk sistemlerinde mahremiyet, insan onurunun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmekte ve anayasal güvence altına alınmaktadır. Türkiye’de de gerek Anayasa gerekse çeşitli özel kanunlar aracılığıyla kişisel verilerin korunması, haberleşmenin gizliliği ve özel hayatın dokunulmazlığı gibi unsurlar üzerinden mahremiyet hakkı detaylı biçimde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, bireylerin ekonomik ve mali verileri de özel hayatın bir uzantısı olarak değerlendirilmekte, dolayısıyla vergi mahremiyeti kavramı ön plana çıkmaktadır.

Vergi mahremiyeti, mükelleflerin mali bilgilerinin gizliliğini korumayı amaçlayan, kamu yararı ile bireysel haklar arasında denge kuran bir hukuki ilkedir. Vergi idaresinin bilgi toplama ve denetim yetkisi, bu mahremiyet ilkesinin sınırları içinde kullanılmak zorundadır. Türkiye’de vergi mahremiyetine ilişkin düzenlemeler, hem Vergi Usul Kanunu’nda hem de kişisel verilerin korunmasına yönelik genel mevzuatta yer almakta olup, vergiye ilişkin bilgilerin açıklanması, paylaşılması veya üçüncü kişilerce kullanılması belirli koşullara bağlanmıştır.

1. Türkiye’de Mahremiyet Hakkına İlişkin Düzenlemeler

Mahremiyet hakkı, bireyin özel yaşamının gizliliğini koruma ve bu alana dışarıdan yapılacak müdahalelere karşı kendini savunma hakkıdır. Türkiye’de bu hak, anayasal temelleri olmasının yanı sıra, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan ve normlar hiyerarşisinin daha alt basamaklarındaki düzenlemelerle de detaylandırılan şekilde koruma altındadır.

⁶⁸ Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (1983). Principles of Biomedical Ethics (2nd ed.). Oxford University Press

Mahremiyet kavramı, yalnızca fiziksel alana yönelik bir koruma değil; aynı zamanda bireyin kişisel verileri, iletişim özgürlüğü, özel hayatına ilişkin bilgi ve tercihlerinin gizliliği gibi dijital çağın getirdiği yeni alanları da kapsayacak şekilde geniş bir yelpazede ele alınmaktadır.

Dijitalleşmenin birey yaşamına nüfuz etme düzeyinin artmasıyla birlikte, mahremiyet hakkının sınırları daha da hassas bir hale gelmiştir. Çünkü bireylerin hayatları, gerçek hayattan dijital hayata doğru yön almakta ve bu hayat bireysel olarak çok değişken barındırmaktadır.⁶⁹ Dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaşması, mahremiyet hakkının korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin daha karmaşık ve çok katmanlı hale gelmesini zorunlu kılmıştır. Türkiye’de bu hakka ilişkin düzenlemeler, hem anayasal güvence hem de özel kanunlarla şekillenmiş olup, farklı sektörlerde uygulama bulan çeşitli yasal ve idari mekanizmalarla desteklenmektedir.

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Mahremiyet Hakkı

Türkiye’de mahremiyet hakkı, bireyin özel yaşamına saygı gösterilmesini güvence altına alan temel hak ve özgürlükler arasında yer almaktadır. Mahremiyet hakkı “negatif statü hakları” olarak da bilinen 1. kuşak insan hakları arasında yer almaktadır. Bu haklar devleti sınırlandırır. Öncelikle devlete karşı kazanılmış haklardır.⁷⁰

Bu hak, anayasa tarihimizde çeşitli dönemlerde yapılan düzenlemelerle açıkça tanımlanmış ve bireyin hem diğer bireylere hem de devlete karşı korunması gereken temel bir alan olarak kabul edilmiştir. Özellikle özel hayatın ve haberleşmenin gizliliği ve kişisel verilerin korunması gibi unsurlar, anayasal güvence ile desteklenmiş ve zamanla gelişen toplumsal ihtiyaçlara paralel olarak daha da güçlendirilmiştir.

1.1.1. Türkiye Cumhuriyeti 1924 ve 1921 Anayasaları ve Öncesi Düzenlemelerde Mahremiyet Hakkı

Cumhuriyetin ilanından önce ve erken dönem anayasal düzenlemelerde mahremiyet hakkı, günümüzdeki kapsamı ve ayrıntılarıyla ele alınmamıştır. 1921 Anayasası dönemin olağanüstü koşulları ve Kurtuluş Savaşı sürecinin etkisiyle, daha çok

⁶⁹ Barkuş, F., & Koç, M. (2019). Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), s.37

⁷⁰ Artuç, M., & Doğan, B. (2014), Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mahremiyet Hakkının İzlerini Sürmek, Tracing the Right to Privacy in the Decisions of Constitutional Court, s.1.

devletin teşkilatlanması ve egemenliğin halka ait olduğunu vurgulayan kısa ve çerçeve bir metindir. Bu nedenle bireysel haklara, özellikle mahremiyet gibi özel hak alanlarına doğrudan atıf yapılmamıştır.

1924 Anayasası ise, 1876 tarihli Kanun-i Esasi'den sonra bireysel haklara daha fazla yer veren bir metin olmasına rağmen, mahremiyet hakkına dair açık ve sistematik düzenlemelerden yoksundur. Bu dönemde özel hayatın korunmasına ilişkin kavramlar, daha çok genel hak ve özgürlüklerin yorumuyla sınırlı bir şekilde ele alınabilmektedir. Ancak haberleşme özgürlüğü gibi bazı temel haklar, mahremiyetin dolaylı temellerini oluşturabilecek niteliktedir.

Bu anayasal metinler, bireyin devlete karşı özel alanını koruma fikrinin henüz yerleşmediği bir dönemin yansımaları olduğu gibi olağanüstü dönemlerde kaleme alınmış metinler olması nedeniyle temel bir insan hakkı kapsamında mahremiyet hakkının anayasal güvenceye kavuşması, esas olarak 1961 ve özellikle 1982 Anayasası ile mümkün olmuştur.

1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasasında Mahremiyet Hakkı

1961 Anayasası, bireysel hak ve özgürlüklerin anayasal düzeyde daha ayrıntılı ve sistemli şekilde düzenlendiği ilk anayasa olma özelliğini taşır. Demokratik hukuk devleti anlayışının benimsendiği bu dönemde, bireyin devlete karşı korunması gerekliliği daha açık şekilde ortaya konmuş, bu çerçevede özel hayatın gizliliği ilk kez anayasal bir güvence altına alınmıştır.

Anayasanın temel hak ve özgürlükler bölümünde yer alan hükümler arasında haberleşmenin gizliliği, konut dokunulmazlığı ve özel hayatın korunması gibi düzenlemeler, mahremiyet hakkının anayasal temelini oluşturmuştur. Bu hakların ancak kanunla ve belirli şartlarda sınırlandırılabilmesi belirtilerek, bireylerin özel yaşam alanlarına keyfi müdahalelere karşı koruma sağlanması amaçlanmıştır.

Bu yönüyle 1961 Anayasası, mahremiyet hakkının Türkiye’de anayasal bir değer olarak tanınmasında dönüm noktası niteliğindedir. Aynı zamanda sonraki anayasal gelişmeler için önemli bir referans çerçevesi sunmuştur.

1.1.3. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasında Mahremiyet Hakkı

1982 Anayasası, bireysel hak ve özgürlükleri koruma açısından önceki anayasalardan farklı olarak hem güvence hem de sınırlandırma mekanizmalarını daha belirgin şekilde düzenlemiştir. Bu bağlamda, mahremiyet hakkı da anayasanın temel hak ve özgürlükler bölümünde açıkça yer almakta; bireylerin özel yaşamı, haberleşme özgürlüğü ve konut dokunulmazlığı gibi başlıklarla anayasal koruma altına alınmaktadır.

Anayasa'nın 20. maddesi, “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir” ifadesiyle, bireylerin özel hayatlarının gizliliğini teminat altına almıştır. Aynı maddede, özel hayat ve aile hayatına keyfi müdahalelerin ancak kanunla ve sınırlı sebeplerle mümkün olabileceği açıkça belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, haberleşmenin gizliliği, konut dokunulmazlığı ve kişisel verilerin korunması gibi kavramlar da ilgili maddelerde düzenlenerek, mahremiyet hakkı çok boyutlu bir şekilde güvence altına alınmıştır.

1982 Anayasası'nda zaman içinde yapılan değişikliklerle, özellikle 2010 yılında yapılan anayasa reformu sayesinde, kişisel verilerin korunması ilk kez açıkça anayasal bir hak olarak tanımlanmış ve bu alanda kurumsal düzenlemelerin önü açılmıştır. Bu durum, dijitalleşme çağında mahremiyetin korunmasına yönelik önemli bir adım olmuştur.

1.2.Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarında Mahremiyet Hakkı

Mahremiyet hakkı, yalnızca anayasal düzeyde değil, aynı zamanda çeşitli kanunlarla da ayrıntılı biçimde güvence altına alınmıştır. Türkiye’de bireylerin özel hayatına, kişisel verilerine ve haberleşmesine dair mahremiyetin korunmasına yönelik hükümler, temel hakların uygulanmasını somutlaştıran yasal düzenlemelerle desteklenmektedir. Bu bağlamda, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu gibi genel kanunlar ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve mesleklerin kendi özel kanunları gibi farklı alanlara ilişkin mevzuatlar mahremiyetin sınırlarını ve korunma yollarını tanımlamaktadır.

Bu yasal çerçeve, bireylerin özel yaşamlarına yönelik ihlallere karşı hem önleyici hem de yaptırım içeren hükümler sunmakta; özellikle dijitalleşme süreciyle ortaya çıkan yeni tehditler karşısında daha kapsamlı bir hukuki koruma sağlama amacını taşımaktadır. Kanunlar aracılığıyla, sadece fiziksel değil, dijital mahremiyetin de korunması

hedeflenmekte, böylece bireylerin çağın gereklilikleri doğrultusunda haklarını kullanmaları teminat altına alınmaktadır.

1.2.1. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı

Bilgi edinme hakkı, herhangi bir müdahale olmaksızın bireyin ve toplumun herkes tarafından ulaşılabilir, kamuya açık kaynaklardan bilgi edinebilmesini garanti altına alan bilgi edinme özgürlüğünden farklı olarak, başta devletin elindekiler olmak üzere, genel olarak erişilebilir olmayan bilgi kaynaklarından bilgi elde edilmesini garanti altına alan bir haktır. ⁷¹4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, demokratik toplumlarda şeffaflığın ve hesap verilebilirliğin sağlanmasına katkı sunmak amacıyla, bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarından bilgi talep etme hakkını düzenlemektedir. Ancak bu hak mutlak bir nitelik taşımamakta, çeşitli sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Bu sınırlamalar arasında özellikle özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması gibi temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması dikkat çekmektedir. Zira bilgi edinme hakkı, kamu yararı gözetilerek kullanılsa dahi, bireylerin özel hayatına ilişkin bilgilerin korunması gerektiği anayasal bir zorunluluktur.

Bu kapsamda, anılan kanununun 21. maddesi, kişisel bilgi ve belgelerin açıklanmasının özel hayatın gizliliğini ihlal edeceği açık olan durumlarda, bu bilgilerin talep üzerine dahi açıklanamayacağını hükme bağlamaktadır. Buna göre kişinin açık rızasının bulunduğu durumlar hariç olmak üzere, özel hayatın gizliliğini ilgilendiren; özellikle kişinin sağlık durumu, aile hayatı, onur ve itibarı ile mesleki ya da ekonomik değerlerine haksız müdahale niteliği taşıyabilecek bilgi ve belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak kamu yararının gerektirdiği istisnai durumlarda, ilgili kişiye en az yedi gün öncesinden bildirimde bulunulması ve yazılı onayının alınması koşuluyla, kişisel bilgi ya da belgeler kamu kurumları ve kuruluşları tarafından açıklanabilecektir.

Dolayısıyla kişinin ailevi durumu, sağlık bilgileri, mali verileri veya özel hayatına ilişkin diğer nitelikli kişisel bilgiler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Böylece kamu yararı ile bireyin kişisel alanı arasındaki sınırlar çizilmiş olmaktadır.

⁷¹ Döner, A. (2022). Bilgi Edinme Hakkının Sınırı Olarak Özel Hayatın Gizliliği ve Kişisel Veriler. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(1), s. 35

Sonuç olarak, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, bir yandan demokratik toplum düzeninin gereği olan şeffaflık ve hesap verebilirliği temin ederken, diğer yandan bireylerin mahremiyet hakkını ve kişisel verilerinin gizliliğini korumaya yönelik önemli sınırlamalar içermektedir. Bu yönüyle, bilginin serbest dolaşımı ile bireysel mahremiyet arasında dengeli bir çerçeve sunmaktadır.

1.2.2. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı

Günümüz şartlarında kişisel veri kullanılması ihtiyacı noktasında herhangi bir tartışma bulunmadığına göre, buradaki temel sorun bu kullanımın nasıl ve ne yolla yapılacağıdır.⁷² 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu tam da bu noktada düzenlemeler içermektedir. Bu kapsamda, bireyin özel hayatının gizliliği ve mahremiyet hakkı, kanunun temel dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır. Kanunun 1. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, düzenlemenin amacı kişisel verilerin işlenmesinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumaktır.

KVKK'nın 4. maddesi, kişisel verilerin işlenmesinde uyulması gereken temel ilkeleri sıralar. Bunlar arasında “hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma”, “belirli, açık ve meşru amaçlarla işlenme” ile “ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme” ilkeleri, bireyin mahremiyetinin korunması açısından önem arz etmektedir.

Özellikle 6. madde, “özel nitelikli kişisel veriler” başlığı altında, bireylerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, dini inancı, sağlık bilgileri, cinsel hayatı gibi daha hassas bilgilerin işlenmesine ilişkin ek koruma düzenlemeleri getirmiştir. Bu tür verilerin, kural olarak açık rıza olmaksızın işlenmesi yasaktır; yalnızca belirli istisnai hallerde, örneğin sağlık verilerinde kamu sağlığını koruma amacı gibi durumlarda, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın da işlenebilir (KVKK m.6/3).

8. ve 9. maddelerde ise kişisel verilerin yurt içinde ve yurt dışına aktarılması düzenlenmiş; bu süreçlerde de ilgili kişinin açık rızası alınmadan veri aktarımının yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu hükümler de mahremiyetin ulusal ve uluslararası düzeyde korunmasını amaçlamaktadır.

⁷² Dülger, M. V. (2018). İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), s.105

Ayrıca 12. madde, veri sorumlusunun kişisel verilerin hukuka aykırı işlenmesini ve bu verilere yetkisiz erişimi önlemekle yükümlü olduğunu belirtir. Bu yükümlülük, mahremiyet hakkının korunmasına yönelik önemli bir yapısal güvencedir.

Son olarak, 18. madde uyarınca veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle aykırı hareket edilmesi durumunda, idari para cezaları gibi yaptırımlar öngörülmüştür. Bu da mahremiyet hakkının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi adına caydırıcı bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

1.3.Meslek Kanunları Kapsamında Mahremiyet Hakkı

Mahremiyet hakkı, yalnızca anayasa veya genel kanunlarla değil; bireylerin çeşitli mesleki faaliyetleri kapsamında da özel olarak korunmaktadır. Özellikle güven ilişkisine dayalı mesleklerde, mahremiyetin korunması hem meslek etiği hem de yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Türkiye’de bazı meslek kanunlarında, kişisel verilerin gizliliği ve özel hayatın korunmasına ilişkin açık hükümlere yer verilmiştir.

1.3.1. Avukatlık Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı

1136 sayılı Avukatlık Kanunu, avukatlara meslekleri gereği sağlanan bilgileri gizli tutma yükümlülüğü getirmiştir. Bu yükümlülük yalnızca etik bir sorumluluk değil, aynı zamanda hukuki bir zorunluluktur. Kanunun 36. maddesi şu hükmü içerir:

“Avukatlar, kendilerine tevdi edilen veya görevleri sırasında öğrendikleri sırları açıklayamazlar; bu yasak, avukatlık sıfatı sona erse bile devam eder.”

Bu düzenleme, avukatların müvekkillerine ilişkin özel hayat, ticari bilgi, kişisel veri ve diğer hassas içerikleri gizli tutma zorunluluğunu ifade eder. Mahremiyetin korunması, adil yargılanma hakkı ve savunma hakkı ile de yakından ilişkilidir.

1.3.2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Kapsamında Mahremiyet Hakkı

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, mali müşavirlerin ve yeminli mali müşavirlerin sır saklama yükümlülüğünü açıkça düzenlemektedir. Kanunun 43. maddesi uyarınca bu meslek mensupları ve onların yanında çalışanlar görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları, bu sıfatları devam ettiği sürece ve sona erdikten sonra da açıklayamazlar ve çeşitli kanunlarla muhbirlerle tanınan hak ve menfaatlerden faydalanamazlar.

Bu hüküm, meslek mensuplarının mükelleflerine ait ticari sırlar, kişisel bilgiler ve mali veriler gibi mahrem içerikleri ifşa etmelerinin önüne geçmeyi hedefler. Ayrıca bu yükümlülük, kamu yararı ile bireysel mahremiyet arasında denge gözeten bir mekanizma işlevi de görmektedir.

2. Türkiye’de Vergi Mahremiyetinin Yasal Dayanakları

Mahremiyet hakkının vergi hukukundaki görünümü 213 sayılı VUK 5. maddesi ile 6183 sayılı AATUHK’nun 107. maddesidir. Bununla birlikte vergi mahremiyeti hakkının yasal dayanaklarının geniş bir çerçevede ele alınabilmesi için öncelikle her temel insan hakkı gibi Anayasal dayanağı ile başlanması daha sonrasında asıl yasal düzenlemeler ile bu düzenlemeleri destekleyen diğer kaynakların incelenmesi yerinde olacaktır.

2.1.Anayasa

Mahremiyet hakkı ve özel hayatın gizliliği, anayasal tarihçe bakımından değerlendirildiğinde, kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin ilk düzenlemelerin 1876 tarihli Kanun-i Esasi’de yer aldığı görülmektedir. Kanun-i Esasi’nin 8. ve 26. maddeleri arasında bireysel haklara temas edilmekle birlikte, özel hayatın gizliliği ya da mahremiyet hakkı doğrudan ve açık bir şekilde anayasal güvence altına alınmamıştır. Benzer şekilde, 1921 ve 1924 Anayasaları da mahremiyet hakkına yönelik açık bir düzenleme içermemektedir.

Özel hayatın gizliliği ve mahremiyet hakkının anayasal düzeyde açıkça tanındığı ilk metin 1961 Anayasası olmuştur. Bu anayasa, Türkiye Cumhuriyeti’nin hak ve özgürlükler bakımından modernleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası teşkil etmektedir. 1961 Anayasası’nın ikinci bölümünde “Özel Hayatın Gizliliği” başlığı altında 15. madde özel hayatın gizliliği, 16. madde konut dokunulmazlığı ve 17. madde ise haberleşme özgürlüğü düzenlenerek mahremiyet hakkına anayasal dayanak kazandırılmıştır.

1982 Anayasası ise bu yaklaşımı sürdürerek 20. maddede “Özel Hayatın Gizliliği” başlığı altında, herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu açıkça hüküm altına almış; özel hayatın ve aile hayatının gizliliğini dokunulmaz kılmıştır. Bu bağlamda, 1982 Anayasası mahremiyet hakkını açık

ve doğrudan bir anayasal hak olarak tanımlamış ve güvence altına almıştır. Söz konusu düzenleme vergi mahremiyetinin de anayasal dayanağı ve kaynağıdır.⁷³

2010 yılında 5982 sayılı Kanun ile Anayasa'nın 20. maddesine eklenen üçüncü fıkra ile kişisel verilerin korunması, temel bir hak olarak anayasal güvence altına alınmıştır. Söz konusu fıkra, herkesin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve kişisel verilerin amacına uygun biçimde kullanılıp kullanılmadığını öğrenme haklarına sahip olduğu açıkça düzenlenmiştir. Anayasa değişikliğine ilişkin gerekçede ise, kişisel verilerin korunmasının bireyin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının doğal bir uzantısı olduğu ve bu hakkın, özel hayatın gizliliği ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu gerekçeye göre kişisel verilerin, bireyin rızası dışında veya hukuka aykırı şekilde elde edilmesi, kullanılması ya da üçüncü kişilerle paylaşılması, sadece özel hayatın gizliliğini değil aynı zamanda bireyin kişilik haklarını da ihlal etmektedir.

Bu bağlamda, vergi mahremiyetine konu olan bilgilerin büyük bir kısmının aynı zamanda kişisel veri niteliği taşıdığı dikkate alındığında, vergi mahremiyetinin de Anayasa'nın 20. maddesiyle güçlenen kişisel verilerin korunması hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece vergi mahremiyeti, yalnızca Vergi Usul Kanunu çerçevesinde değil, aynı zamanda anayasal düzeyde korunan bir hak olarak da önem kazanmaktadır. Anayasa'nın ilgili hükmü ile vergi mükelleflerine ilişkin mali ve kişisel bilgilerin, rızaya dayalı olmayan, keyfi veya hukuka aykırı bir şekilde ifşa edilmesinin önüne geçilmesi ve veri güvenliğinin teminat altına alınması amaçlanmaktadır.

Buna göre vergilendirme süreci boyunca vergi idaresince öğrenilen mükelleflere ait bilgilerin açıklanması, istisnai durumlar hariç olmak üzere Anayasa ile yasaklanmıştır.⁷⁴

⁷³ Sonsuzoğlu, E., a.g.e., s.117.

⁷⁴ Ünsal, H. (2003) "Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti, Sağladığı Yararlar ve Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 3, s.4.

Sonuç olarak günümüzde hukuk sistemimizde vergi mahremiyeti gerek özel hayatın gizliliği gerekse kişisel verilerin korunması adı altında anayasal güvenceye kavuşmuş temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir.

2.2.Vergi Usul Kanunu

Vergi mahremiyeti kavramı, Türk vergi hukukuna ilk kez açık bir yasal düzenleme ile 7 Haziran 1949 tarihli ve 5432 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 5. maddesi aracılığıyla dâhil olmuştur. Bu düzenleme ile birlikte, vergiye ilişkin bilgi ve belgelerin gizliliği esas alınmış ve kamu görevlilerinin öğrendikleri bilgileri açıklamalarına hukuki sınırlama getirilmiştir. Anılan hüküm, özellikle mükelleflerin ekonomik ve mali mahremiyetlerinin korunması bakımından önemli bir güvence işlevi üstlenmiştir.

Daha sonra 5432 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak, 4 Ocak 1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kabul edilmiş ve bu yeni kanunda da vergi mahremiyeti ilkesi, önceki düzenlemeyle paralel biçimde, yine 5. madde kapsamında korunmaya devam etmiştir. Buna göre, vergi mahremiyetinin Türk vergi sistemindeki yerinin süreklilik arz ettiği ve mevzuat değişikliklerine rağmen bu ilkenin temel bir değer olarak muhafaza edildiği görülmektedir. Söz konusu madde ile vergi mahremiyetinin kapsamı ve sınırları belirlenmiş, vergi mükellefi hakkındaki bilgilerin korunması gerektiği işaret edilmiştir.⁷⁵

Vergi mahremiyetine ilişkin düzenleme, vergi mükelleflerinin kişisel ve ekonomik bilgilerinin korunmasını temel amaç edinmektedir. Bu hükümle birlikte, vergiye ilişkin süreçlerde elde edilen bilgilerin yalnızca görevli ve yetkili kişiler tarafından kullanılabileceği, bu bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmasının ise yasaklandığı ifade edilmektedir. Böylece mükellefin özel hayatına dair bilgilerin gizliliği güvence altına alınmakta hem kişisel verilerin korunması hem de ticari sırların açıklanmaması sağlanmaktadır.

Söz konusu düzenleme yalnızca yasal bir zorunluluk yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda vergi idaresi çalışanları için etik bir yükümlülük de doğurmaktadır. Bu çerçevede, vergi mahremiyetine aykırı davranılması yalnızca kamu güvenini zedelemekle kalmaz, aynı zamanda mükelleflerin sisteme duyduğu güveni de azaltır.

⁷⁵ Yayla, İ. E., (2011), "Türkiye'de Vergi Mahremiyeti ve Avrupa Birliğine Mevzuat Uyum Çerçevesinde Alman Vergi Mahremiyeti Uygulaması", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 359, s.2

Maddenin ilk fıkrasında, görev dolayısıyla öğrenilen bilgilerin açıklanmasının yasak olduğu belirtilmiş, ikinci fıkrada ise bu yasağa tabi olan kişiler geniş bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca bu kimselerin, görevleri sona ermiş olsa dahi gizlilik yükümlülüklerinin devam ettiği hüküm altına alınmıştır. İlgili maddenin devamında ise, hangi durumların bu gizlilik kuralının ihlali sayılmayacağı, hangi eylemlerin ise suç teşkil edeceği ve ne tür yaptırımlar uygulanacağı açıklanmıştır.

2.3.Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun

Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un 107. maddesi, kamu alacaklarının tahsilinde görevli kişi ve mercilere yüklenen bilgi gizliliği sorumluluğunu düzenleyen temel hükümlerden biridir. Bu madde kapsamında, yalnızca vergi alacakları değil; sosyal güvenlik primleri, idari para cezaları ve benzeri tüm kamu alacaklarının takibi ve tahsilinde görev yapan kamu görevlilerinin edindikleri veriler bakımından da bir gizlilik yükümlülüğü getirilmiştir.

Devletin kamu alacağını tahsil etme sürecinde sahip olduğu zorlayıcı yetkiler, bu süreçte elde edilen verilerin korunmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, kamu gücünün uygulanması sonucu öğrenilen kişisel, mali veya ticari bilgilerin, yalnızca görev amacıyla kullanılması ve üçüncü kişilerle paylaşılmaması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Anılan düzenleme, sadece idari bir sorumluluk doğurmakla kalmamakta; aynı zamanda bilgi güvenliği ihlali niteliğinde olan sırrın ifşası fiillerine karşı cezai yaptırımlar da öngörmektedir.

Bu yönüyle madde, kamu görevlilerinin görevlerini ifa ederken elde ettikleri verilerin hukuka uygun kullanımını sağlamakta; mükelleflerin veya borçluların temel hak ve özgürlüklerini koruma altına alarak idarenin hukuka bağlı hareket etmesini teminat altına almaktadır.

Esasen bu madde ile getirilen yükümlülük kişilerin devlete olan itimadın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.⁷⁶

AATUHK m. 107 düzenlemesi ile korunan alanın vergi hukuku açısından değerlendirilmesinde, verginin tahakkukundan tahsiline kadar olan tüm aşamalarda mahremiyeti koruma altına aldığı söylenebilecektir. Her ne kadar VUK m. 5 ve

⁷⁶ Yıldız, Y. (2019), Kişisel Verilerin Korunmasının Vergi Mahremiyeti ile Etkileşimi, Kişisel Verileri Koruma Dergisi, Cilt:1 Sayı:2, s.5.

AATUHK m. 107 düzenlemeleri birbirine paralel ise de belirtmek gerekir ki, VUK m. 5 düzenlemesi ile vergilendirme sürecinin tahakkuk aşamasına kadar olan kısmı koruma altına alınmış iken AATUHK m.107 düzenlemesi ile tahsil aşamasını da kapsayacak şekilde koruma sağlanmıştır. Bunun yanı sıra VUK m.5 hükmü sadece vergi alacaklarına ilişkin bir düzenleme iken, AATUHK m.107 düzenlemesi verginin yanı sıra diğer kamu alacaklarının tahsilini de düzenlemektedir. Bu anlamda VUK m.5 düzenlemesinin AATUHK m. 107 düzenlemesine göre daha dar kapsamlı olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Bunun yanı sıra AATUHK m. 107'ye göre sırrın ifşası halinde uygulanacak cezai yaptırım ise VUK m.5'teki vergi mahremiyetinin ihlali suçunda olduğu gibi TCK'nın 239. maddesine atıf yapılarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan uygulamada birlik oluşmuştur.⁷⁷

2.4.Vergi Mahremiyetinin Diğer Yasal Dayanakları

Vergi mahremiyeti özünde kişinin kişisel ve ticari verilerinin devletin vergilendirme işlemi sırasında üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesinin önüne geçme amacı gütmektedir. Bu kapsamda her iki kavram da aynı özü korumayı hedeflediğinden vergi mahremiyeti ile kişisel verilerin korunması arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Bu nedenle vergi mahremiyeti kavramının hukukumuzda girişi 1949'a kadar götürülebilse de yasal olarak korumaya 24.03.2016'da kabul edilen Kişisel Verilerin Korunması Kanunu da vergi mahremiyetinin korunmasında ayrı ve oldukça önemli bir yeri haizdir.

KVKK'nın temel amacı, vergi mahremiyetinde olduğu gibi ve fakat vergi mahremiyetinden çok daha geniş bir alanda kişisel verilerin işlenmesi sırasında bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruyarak, kişisel verilerin güvenli bir şekilde işlenmesini ve korunmasını ve veri işleme süreçlerinin şeffaf, adil ve güvenli olmasını sağlamaktır. Esasen bu amaç vergi hukuku özelinde değerlendirildiğinde, vergi mahremiyeti kavramının amaçları ile örtüştüğünden vergi mahremiyeti kavramının diğer yasal dayanakları sayılırken KVKK'dan bahsedilmemesi eksiklik olacaktır.

⁷⁷ Erol, A. (2015), "Vergi Hukukunda Bilgi Verme Ödevinin Sınırı Olarak Vergi Mahremiyeti İlkesi ve Sonuçları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.46.

Bunun dışında vergi mahremiyetinin korunmasına yönelik bir başka paralel düzenleme, suç gelirlerinin aklanmasının ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik çıkarılan 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'da yer almaktadır. Anılan yasa bireylerin mali gizliliğini ilgilendiren önemli hükümler içermektedir. Söz konusu düzenleme, suçla mücadelede finansal sistemin şeffaflığını sağlama amacı taşıırken, aynı zamanda bu sistem aracılığıyla elde edilen bilgilerin korunmasını da zorunlu kılmaktadır. Kanun kapsamında yükümlülük altına alınan finansal kuruluşlar ve belirli gerçek/tüzel kişiler, şüpheli işlem bildirimi ve kimlik tespiti gibi işlemleri yerine getirirken edindikleri kişisel ve finansal bilgileri yalnızca mevzuatın öngördüğü amaçlar doğrultusunda işleyebilmekte; bu bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılması açık biçimde yasaklanmaktadır. Böylece, mali suçların önlenmesi ile kişisel verilerin korunması arasında hassas bir denge gözetilmektedir. Öte yandan, bu Kanun'un uygulanmasında elde edilen verilerin, kişisel mahremiyetin ihlali anlamına gelmeyecek şekilde korunması gerektiği açık bir biçimde hüküm altına alınmakta; yetkisiz erişim veya açıklama durumlarında cezai sorumluluk öngörülmektedir. Bu yönüyle 5549 sayılı Kanun, yalnızca kara para aklamayla mücadeleyi değil, aynı zamanda bireylerin kişisel mali verilerinin gizliliğini de anayasal güvenceye dayalı olarak koruyan ikincil bir düzenleme işlevi görmektedir.

Bu bakımdan MASAK'ın vergiye ilişkin elde ettiği bilgilerin korunması için SGAÖHK 22. maddesinde vergi mahremiyetine benzer sır saklama yükümlülüğü ve bu yükümlülüğe aykırı hareket edilmesinin cezai yaptırımı düzenlenmiştir.⁷⁸ Koordinasyon Kurulu başkanı ve üyeleri, denetim görevlileri, kurul personeli ile uzmanlık ve bilgi alanlarından yararlanan kişiler ve bu süreçte bilgi sahibi olan diğer kamu görevlileri, görevlerinden ayrılırlar dahi, görevleri sırasında edindikleri kişilere ve bu kişilere bağlı kimselere ait işlem, hesap durumu, meslek, servet, işletme ya da diğer şahsi bilgilere ilişkin sırları açıklayamaz; bu bilgileri kendi çıkarlarına ya da üçüncü kişilerin yararına kullanamazlar.

Vergi mahremiyetine ilişkin normatif altyapı yalnızca vergi usul mevzuatı ile sınırlı kalmamakta; dış ticaret işlemlerinin hukuki çerçevesini oluşturan 4458 sayılı Gümrük Kanunu da bu kapsama dâhil olmaktadır. Söz konusu Kanun, Türkiye'nin sınır

⁷⁸ Ateş, L., (2016), "Türkiye'de Vergi Mahremiyetinin Sınırları: Yurtiçi ve Yurtdışı Bilgi Paylaşımında", Vergi Hukukunda Bilgi Toplama ve Açıklamanın Sınırları, İstanbul: Beta Yayınevi, s.187.

kapılarından giriş ve çıkış yapan mal ve hizmetlerin denetimini, vergilendirilmesini ve düzenlenmesini konu edinmekte olup, dış ticaretin güvenli, şeffaf ve adil bir biçimde yürütülmesini temin etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, gümrük işlemleri sırasında kamu görevlilerince elde edilen veriler yalnızca mal hareketlerine ilişkin teknik bilgilerle sınırlı kalmamakta; ticari sır niteliğindeki bilgilere ve zaman zaman kişisel verilere de erişim söz konusu olabilmektedir. Gümrük idaresi tarafından yürütülen işlemler sırasında elde edilen bu tür bilgiler, niteliği itibarıyla vergi mahremiyetinin koruma alanına dâhil edilmelidir. Zira bu veriler, çoğu durumda mükelleflerin ekonomik faaliyetlerine, ticari stratejilerine ve kişisel mali yapılarına ilişkin hassas içerikler barındırmaktadır. Dolayısıyla, gümrük görevlilerinin görevleri sırasında edindikleri bilgilerin gizliliğini koruma yükümlülüğü, yalnızca etik bir sorumluluk değil, aynı zamanda hukuki bir zorunluluk olarak değerlendirilmelidir. Buna ek olarak, kaçakçılığın önlenmesi ve vergi kayıplarının engellenmesi amacıyla gümrük idaresi ile vergi idaresi arasında gerçekleştirilen bilgi aktarımında da vergi mahremiyetine uygunluk ilkesinin gözetilmesi gerekmektedir. Bilgi paylaşımı sırasında yalnızca ihtiyaç duyulan verilerin ve sınırlı ölçüde bilginin aktarılması, mükellefin veri güvenliğini ve ticari sırlarının korunmasını temin eden temel bir ilkedir. Bu yaklaşım, vergi mahremiyetine dayalı bir sistemin işleyişiyle gümrük uygulamaları arasında güçlü bir normatif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 23 ila 27. maddeleri arasında yer alan kişiliğin korunmasına ilişkin hükümler, bireylerin özel hayatlarına müdahaleyi sınırlamakta ve mahremiyetin hukuki temellerinden birini teşkil etmektedir. Aynı şekilde, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 58. maddesi kapsamında kişilik haklarının ihlali durumunda başvurulabilecek hukuki koruma yolları düzenlenmiş olup, bu düzenleme çerçevesinde bireylerin vergiye ilişkin kişisel verileri de kişilik hakkının bir uzantısı olarak değerlendirilmekte ve korunmaktadır.

Bunun yanı sıra 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 404. maddesinde, denetçilere yüklenen sır saklama yükümlülüğü, ticari faaliyetlerde edinilen bilgilerin gizliliğini güvence altına almakta; bu yükümlülük, özellikle mükelleflerin mali bilgileri bakımından doğrudan vergi mahremiyeti ile örtüşen bir işlev üstlenmektedir. Bu tür düzenlemeler, mükelleflerin kişisel verilerinin yalnızca belirli sınırlar içinde işlenmesini ve ifşa edilmemesini teminat altına almakta; böylece vergi mahremiyetinin yalnızca mali mevzuatla değil, genel hukuk ilkeleriyle de desteklendiğini ortaya koymaktadır.

3. Vergi Mahremiyetinin Vergi Denetim Yolları Açısından Değerlendirilmesi

Türk vergi sisteminde, kaynaktan kesinti suretiyle tahsil edilen vergiler dışında kalan vergilendirme uygulamaları esas itibarıyla beyan ilkesine dayanmaktadır. Beyan esasına dayalı vergilendirme yöntemi, mükelleflerin mali durumlarını doğrudan kendilerinin bildirmesine olanak tanımakta; bu yönüyle ödeme gücüne göre vergilendirme ilkesinin en etkin şekilde hayata geçirilmesini mümkün kılmaktadır. Vergi adaletinin sağlanması bakımından büyük önem taşıyan bu sistem, aynı zamanda mükelleflerin gelir ve kazançlarını doğru şekilde beyan edecekleri varsayımına dayandığı için etkili bir denetim mekanizmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, beyan usulünün başarılı bir şekilde uygulanabilmesi, büyük ölçüde vergi idaresinin kurumsal kapasitesine bağlıdır. Özellikle beyan edilen verilerin incelenmesi ve doğruluğunun denetlenmesi görevini üstlenen vergi denetim elemanlarının hem sayısal yeterliliğe sahip olmaları hem de mesleki yeterlilik ve etik değerlere uygunluk açısından yüksek bir seviyede bulunmaları gerekmektedir. Bir başka deyişle beyannameleri inceleyip denetleyecek olan maliye memurlarının bilgi ve ahlak seviyelerinin yüksek, sayılarının da gereken işlere yetecek derecede olmasına bağlı bulunmaktadır.⁷⁹ Mali idarenin etkinliği, beyan usulü ile toplanan vergi gelirlerinin doğruluğu ve sürdürülebilirliği açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Ancak bu halde dahi, beyan usulü nihayetinde mükellefin dürüstlüğüne tevdi edilmekle yetinilen bir sistem olamayacağından vergi idaresi beyan edilen verginin yasaya uygun olup olmadığı denetlenmektedir.

Dolayısıyla vergi denetimi, yasaya uygun bir şekilde vergilendirme işlemlerinin yerine getirilip getirilmediğinin tespiti amacıyla yapılan denetim türüdür.⁸⁰ Bu denetim yolları 213 sayılı VUK'un 127 – 152 maddeleri arasına yoklama, inceleme, arama ve bilgi toplama olarak düzenlenmiştir. Vergi idaresi bu denetim yolları ile mükellefin işlemlerinde yaptığı hataları ve eksiklikleri yapılan araştırma neticesinde ortaya çıkartarak düzeltilmesi için işlem yapılmasını amaçlamaktadır.⁸¹

⁷⁹ Üstün, Ü. S., (2013), Nasıl Bir Vergi Denetimi ve Vergi Yargısı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 14.

⁸⁰ Saban, N., (2009), Vergi Hukuku, İstanbul: Beta Yayınları, 5. Baskı, s. 183

⁸¹ Yeniçeri, H., (2014), Türk Vergi Hukukunda Yoklama, Bursa: Ekin Yayınevi, s.18

Esasen vergi mahremiyetinin ihlal edilme ihtimalinin söz konusu olduğu durumlar uygulamada daha ziyade anılan vergi denetim yollarına ilişkindir. İdare ancak belirtilen denetim yollarının uygulanması esnasında kamusal gücünü ortaya koymakta ve mükellefin mahrem bilgilerine ulaşabilmektedir. Bu noktada vergi mahremiyetinin ihlali sonucunun doğması ihtimalinin en yüksek olduğu kısım olması hasebiyle her bir denetim yolu yönünden ayrı ayrı değerlendirme yapılmasının yerinde olacaktır.

3.1.Yoklamanın Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi

Türk vergi sisteminde bir vergi borcunun idare tarafından tahsil edilebilmesi için genel itibarıyla, mükellef ya da vergi sorumlusunun beyanname vererek vergiyi doğuran olayla ilgili bilgi vermesi, akabinde vergi idaresinin tarh, tebliğ ve tahakkuk işlemlerini yapması, bunun sonucunda somutlaşan vergi borcunun ilgilisi tarafından ödenmesi gerekmektedir. Buna göre vergi idaresinin, vergi borcunun doğmasına neden olan olaylara ilişkin mükellef veya vergi sorumlusunun eksik ya da hatalı bildirim yapması ihtimali nedeniyle bizzat mükellefiyete ilişkin olayları tespit etmesi gerekmektedir. Bu halde denetim yollarından ilki olan yoklama kavramı ortaya çıkmaktadır.

Yoklama, vergi dairesinin mükellefin yapmış olduğu bildirimlerin doğruluğunu, vergi yükümlüsünü veya yükümlülüğü doğuran maddi olayı yerinde denetlemesini sağlayan bir denetim yoludur. Nitekim mükellefler tarafından, kendileri açısından mükellefiyet doğuracak bazı olay ve durumlar bildirilmeyebilmekte ya da eksik bildirilebilmektedir.⁸² Bu halde vergi idaresinin beyan edilen verginin yasaya uygun olup olmadığını denetlemesi gerekmektedir.

Vergi idaresi VUK m.127’de düzenlenen bu denetim yoluyla, yükümlülüğe ilişkin maddi olaylar, kayıtlar ve konularda mevcut durumun bir fotoğrafını çekmekte ve vergilendirmeye ilişkin olaylar dış görünüşleri itibarıyla bir araştırmaya tabi tutulmaktadır.⁸³ Örneğin işe başlama ve işi bırakma halleri, iş yeri adresinde meydana gelen değişiklikler, işletmenin niteliğinde gerçekleşen dönüşümler, ölüm olayları ile bina ve araziye ilişkin değişiklikler gibi bildirimler, vergi dairesine süresi içinde ve gerçeğe uygun olarak iletilmelidir. Vergi idaresinin bu bildirimlerin doğruluğunu ve gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığını tespit edebilmesinin en etkili yöntemi ise yoklama

⁸² Kırbaş, S., (2012), Vergi Hukuku Temel Kavramlar, İlkeler ve Kurumlar. Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 155.

⁸³ Kızılot, Ş., Taş, M., (2013), Vergi Hukuk ve Türk Vergi Sistemi, Ankara: Gazi Kitabevi, 5. Baskı, s. 100.

faaliyetidir. Yoklama, idarenin yerinde inceleme yaparak beyanların fiili duruma uygunluğunu denetlemesine imkân sağlayan temel bir denetim mekanizması olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla yoklama ile mükelleflerin vergisel işlemlerinin bir nevi fotoğrafı çekilmektedir.⁸⁴

Buna göre bu denetim yolunda, ayrıntılı ve detaylı bir araştırma yapılmamakta, yüzeysel olarak mükellefin mevcut gerçek durumunun tespit edilmesine çalışılmaktadır. Bu halde ayrıntılı, teknik ve detaylı bir araştırma / inceleme söz konusu olmadığından bu denetim kısa sürede tamamlanabilmektedir. Esasen bu durumun da yarattığı kolaylık ve pratiklik ile kısa zaman içerisinde pek çok kişiye söz konusu denetim işlemi uygulanabilmektedir. Yoklama denetim yolunun vergi idaresi tarafından bu şekilde bir avantajı bulunmakla birlikte bu husus vergi mahremiyetini etkilemesi açısından da önem arz etmektedir.

VUK m. 128 uyarınca yoklama işlemleri; vergi dairesi müdürleri, yoklama memurları, yetkili makamlarca bu görevle yetkilendirilmiş kişiler, vergi incelemesine yetkili olanlar ile gelir uzmanları tarafından yürütülmektedir. Ancak uygulamada yoklamaların büyük ölçüde yoklama memurlarınca gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kanunun 130. maddesi, yoklamanın herhangi bir zamanda yapılabileceğini ve ilgisine önceden haber verilmesinin gerekmediğini açıkça hüküm altına almıştır. Zira yoklamanın temel amacı, mükellefin mevcut ve gerçek durumunun anlık biçimde tespit edilmesidir. Önceden bildirim yapılması, yoklama muhatabının denetime hazırlanmasına olanak tanıyacağından, bu yöntemin doğasına aykırı sonuçlar doğurabilecektir. Bununla birlikte, önceden haberdar edilmeksizin gerçekleştirilen bu tür denetimlerin, yoklama muhatabının mahremiyetine müdahale niteliği taşıyabileceği ve özel hayatın gizliliği bakımından belirli sakıncalar barındırabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Yoklama işlemi neticesinde elde edilen bulgular bir tutanak altına alınmakta ve bu tutanak “yoklama fişi” olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle bu belge, yalnızca fiziki olarak değil, aynı zamanda VUK’un 132/A/1. maddesi kapsamında elektronik ortamda da düzenlenebilmektedir. Düzenlenen yoklama fişi, yoklama yapılan kişi veya yetkili temsilcisi tarafından elektronik imza yoluyla imzalanabilmekte; imza atılmaması halinde ise, fişin içeriğini güvence altına alan ve

⁸⁴ Akdoğan, A., (2004), Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması, Ankara: Gazi Kitabevi, s.43.

değiştirilmesini engelleyen benzersiz bir kodu içeren bir form imzalanarak işlem tamamlanabilmektedir. Dijitalleşmenin bu dereceye varması, yalnızca vergi denetim süreçlerini değil, aynı zamanda şekli usulleri de köklü biçimde dönüştürmektedir.

İster fiziki isterse de elektronik ortamda düzenlenmiş olsun yoklama fişinde mükellef ya da vergi sorumlusuna ilişkin bilgilere yer verilmesi gerekir.⁸⁵ Dolayısıyla vergi mahremiyetinin ihlal edilme ihtimalinin doğduğu çizgi de burada başlamaktadır. Mükellef veya vergi sorumlusunun bilgilerinin de yazılı olduğu bu yoklama fişi ile tespit edilebildiği kadarıyla mevcut gerçek durumu anlık olarak ortaya konulurken ister istemez muhatabının mahrem bilgileri de ortaya konulabilmektedir.

Bu noktada vergi mahremiyeti açısından ise özellikle dikkat edilmesi gereken husus, yoklamanın yasal dayanağını teşkil eden VUK'un 127. maddesinin 1. fıkrasının c ve e bentleridir. Anılan bentlerde yoklama memurlarına vergi kaybı olduğuna dair delil teşkil eden defter ve belgelere el koyma yetkisi verilmektedir. Esasen bir ceza hukuku normu ve koruma tedbiri olan el koyma işleminin yapılmasında CMK'nın 127. maddesi ve Anayasa'nın 20/2. maddesi gereğince hakim kararı şart olmasına rağmen, VUK 127/1-c maddesinde herhangi bir hakim kararına ihtiyaç duymaksızın yoklama memurunun kendi takdiri ile "*vergi kaybının bulunduğu emaresini*" tespit etmesi halinde, başkaca somut bir delile dahi ihtiyaç duymaksızın kendiliğinden el koyma işlemi yapabileceği, hatta bu el koyma işleminin "*belge*" gibi ucu oldukça açık ve yoklama memurunun dilediği gibi yorumuna müsait bir nesne üzerinde uygulanabileceği düzenlenmektedir. Esasen anılan maddenin -e bendinde de yoklama memurunun, trafikten alıkoyma, malı bekletme ve muhafaza altına alma yetkileri düzenlendiğinden, bu düzenlemenin de geçici süre için de olsa el koyma işlemi olduğunun kabulü gerekmektedir.

Dolayısıyla VUK'un 127. maddesiyle tanınan el koyma yetkisi, Anayasa'nın 20/2 hükmüne aykırıdır.⁸⁶ Bununla birlikte halihazırda bir pozitif hukuk normu olduğundan fiilen de uygulanabilen bu yetki vergi mahremiyetine aykırılık teşkil etme ihtimalinin oldukça yüksek olduğu bir duruma yol açmaktadır.

Yoklama uygulaması ile vergi mahremiyeti arasındaki ilişkide öğretilde eleştiriye konu olan önemli düzenlemelerden biri de VUK'un 131. maddesinin ikinci fıkrasıdır.

⁸⁵ Söyler, İ., (1987), Türk Vergi Hukukunda Yoklama, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No: 1987/295, s. 68.

⁸⁶ Saban, N., (2020), Vergi Hukuku, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, s. 375.

Anılan hüküm uyarınca, yoklama fişi yoklamanın gerçekleştirildiği yerde iki nüsha halinde düzenlenip tarih atılarak tanzim edilmektedir. Yoklama sırasında mükellef veya temsilcisi hazır bulunuyorsa, bu kişilere imzalatılması esastır. Ancak ilgili kişilerin yokluğu ya da imzadan imtina etmeleri hâlinde, bu durum yoklama fişine kaydedilmekte ve fiş, polis, jandarma, muhtar ya da ihtiyar meclisi üyelerinden birine imzalatılmaktadır. Bununla birlikte söz konusu düzenlemede adı geçen bu kişilerin, Kanun'un 5. maddesinde açıkça belirtilen vergi mahremiyetini korumakla yükümlü kimseler arasında yer almaması, öğretide çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Özellikle ceza hukukuna ilişkin olarak geçerli olan "suçta ve cezada kanunilik" ilkesi bağlamında, yoklama fişini imzalayan bu kişilerin vergi mahremiyetine ilişkin yükümlülüklerle tabi olup olmadıkları hususu hukuken önem arz etmektedir. Bu tartışmalara rağmen, doktrindeki baskın görüş, söz konusu kişilerin Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasında geçen "vergi işlemleri ve incelemeleriyle ilgilenen memurlar" ifadesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve bu suretle vergi mahremiyetini korumakla yükümlü olduklarını ileri sürmektedir.

Netice itibarıyla yoklamada ayrıntılı ve detaylı bir araştırma yapılmasa da önceden haber vermeksizin bir denetim yapılması ve mevcut durumun olduğu gibi yoklama fişine bağlanarak mükellef ya da vergi sorumlusu ile bağlantısı kurulması nedeniyle veya bizatihi denetim esnasında öğrenilebilecek bilgiler nedeniyle yoklama fişine geçsin geçmesin bu denetim esnasında muhatabının vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi mümkündür.

3.2.Vergi İncelemesinin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi

Türk vergi sisteminde tarihsel açıdan bakıldığında karine ve tahrir usulleri, 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu ile 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle terk edilerek yerini beyan usulüne bırakmıştır.⁸⁷ Beyan esasına dayalı vergilendirme sisteminde, mükelleflerin vergiye ilişkin bilgileri ilgili vergi dairesine beyanname aracılığıyla sunmaları esastır. Ancak, bu yöntemin sağlıklı işleyebilmesi açısından, mükellef tarafından yapılan beyanın doğruluğunun denetim altına alınması gerekliliği açıktır. Zira aksi takdirde sistem, doğru beyana dayalı olmaktan uzaklaşarak hem kamu gelirlerinde kayba hem de vergilendirmede adalet ilkesinin zedelenmesine neden olabilecektir. Bu ihtiyaç doğrultusunda, beyan usulünün benimsendiği ilk

⁸⁷ Soydan, B., (2015), Türk Vergi Hukukunda Vergi İncelemesi, İstanbul: XII Levha Yayınevi, s. 75

dönemlerden itibaren vergi denetimi kurumsallaştırılmış; 07.06.1949 tarihli ve 5432 sayılı mülga Vergi Usul Kanunu'nda bu denetim, Birinci Kitap'ın "Yoklama ve İnceleme" başlıklı Yedinci Kısım içinde, "Vergi İncelemesi" başlığı altında 124 ila 131. maddeler arasında sistematik biçimde düzenlenmiştir. Hâlihazırda yürürlükte olan Vergi Usul Kanunu'nda da vergi incelemesi, aynı isim altında bir denetim mekanizması olarak varlığını sürdürmektedir.

Buna göre vergi incelemesi, incelemeye yetkili olanlar tarafından, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak amacıyla yürütülen bir faaliyet olup, VUK m. 134 ve 135 hükümleri de dikkate alındığında, vergi müfettişleri, vergi müfettiş yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleri tarafından beyanların ve ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla yükümlünün defter kayıtları, belgeleri ve envanteri üzerinde yapılan derinlemesine bir araştırma olarak tanımlanabilecektir.⁸⁸

Belge ve kayıtların biçimsel doğruluğuna itibar edilerek yapılan vergilendirme işlemleri bakımından bir denetim yöntemi olan vergi incelemesi; bu denetim sonucunda ikmalen veya re'sen yapılması gereken tarhiyatlar bakımından ise bir ön hazırlık çalışması; yapılacak ceza soruşturması açısından da bir kolluk çalışması niteliğindedir.⁸⁹ Buna göre vergi incelemesi hukuken bir idari işlem olmakla birlikte, İYUK m.14/3-d kapsamında "kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem" olmadığından, bir başka anlatımla neticede bir hazırlık işlemi olduğundan tek başına davaya konu edilmesi mümkün değildir.

Vergi incelemesinin temel amacı, diğer denetim mekanizmalarında olduğu gibi, vergi gelirlerinin artırılması, mükelleflerin vergiye uyumunun sağlanması ve vergi mevzuatının etkinliğinin artırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, mükelleflerin mali kayıtları, verdikleri beyannameler ve diğer ilgili belgeler detaylı şekilde incelenmektedir. Ancak söz konusu denetim süreci, doğrudan mükelleflerin mali ve kişisel bilgilerini içermekte olup, bu yönüyle vergi mahremiyeti ilkesi ile doğrudan ilişkili bir nitelik arz etmektedir.

⁸⁸ Öncel M., Kumrulu A., Çağan, N., (2011), Vergi Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 100

⁸⁹ Pınar, B., (2016) "Yargı Kararları Işığında Vergi İncelemesinde Yükümlü Haklarının İhlaline İlişkin Tespitler", Uluslararası Kamu Maliyesi Dergisi, C. 1, S. 1- 2016, s. 44

Vergi Usul Kanunu'nun 139. maddesi ile Vergi İncelemelerinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 13. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, vergi incelemelerinin kural olarak mükellefin iş yerinde gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır. Ancak, iş yerinin denetime elverişli olmaması, mükellefin ölümü veya faaliyetin sona erdirilmesi gibi zaruri nedenlerle iş yerinde incelemenin yapılamaması ya da mükellef veya vergi sorumlusunun bu yönde talepte bulunması hâlinde, vergi incelemesinin vergi dairesinde yapılması da mümkündür. Bu durumda, mükellefin ilgili defter ve belgeleri vergi dairesine ibraz etmesi gerekmekte olup, bu belgelerin yazılı bir talep üzerine belirlenen süre içinde sunulmaması hâlinde, ibraz yükümlülüğünün yerine getirilmediği kabul edilmektedir. Ancak, haklı bir mazeret ileri sürülmesi durumunda, söz konusu belgelerin ibrazı için uygun bir süre tanınması da mümkündür.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde, vergi incelemesinin esas olarak mükellefin iş yerinde ve derinlemesine yapılması öngörüldüğünden, bu denetim biçiminin yoklama işlemine kıyasla daha kapsamlı olduğu ve dolayısıyla vergi mahremiyetinin ihlali riskinin daha yüksek olduğu ifade edilebilmektedir.

Vergi incelemesi, yoklama işlemlerinin yüzeysel niteliğine kıyasla çok daha kapsamlı, derinlemesine ve sistematik bir denetim mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu denetim süreci sonucunda elde edilen tespit ve tarhiyatlara mükelleflerin, gerçeğe ve hukuka uygun beyanda bulunmaları amaçlanmaktadır. Söz konusu amaca ulaşılabilmesi bakımından, vergi incelemesinin; etkinlik, caydırıcılık ve eğitici işlevlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bu işlevlerin etkin biçimde yürütülmesi ise doğrudan mükelleflerin incelenme oranlarıyla ilişkilidir. İnceleme oranlarının düşük düzeyde kalması, mükellef nezdinde denetim ihtimalinin zayıf olduğu yönünde bir algı oluşturmakta ve böylece caydırıcılık işlevinin zayıflamasına neden olmaktadır.

Bu çerçevede Türkiye'deki mevcut verilere bakıldığında, vergi inceleme oranlarının 2021 yılında %1,68; 2022 yılında %1,82; 2023 yılında ise %1,66 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. 2024 yılı itibarıyla bu oran %2,06 olarak açıklanmıştır.⁹⁰ Her ne kadar oranlar itibarıyla vergi incelemesine tabi tutulan mükellef sayısı düşük olsa da incelemeye alınan mükellefler bakımından vergi mahremiyetinin korunması

⁹⁰ <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2025/03/Hazine-ve-Maliye-Bakanligi-2024-Yili-Faaliyet-Raporu-dd0c8f299ef2db15.pdf> Erişim Tarihi: 21.09.2025

yükümlülüğü ve bu kapsamdaki temel hakların önemi herhangi bir şekilde azalmamaktadır.

Vergi incelemesini yapmaya yetkili olanlar ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak ve tespit etmek için her türlü işlemi yapmaya yetkilidirler. Bu doğrultuda her türlü defter belge gibi fiziki dokümanı ile dijital verileri üzerinde inceleme yapılması mümkün olduğundan, mükellefin işi, kazancı, ticari sırları, hesap hareketleri, müşteri portföyü, fiyat ve maliyet bilgileri, pazarlama yöntemlerine ve şahsi veya ailevi bilgilerine ulaşılabilmesi pekâlâ mümkündür. İşte esasen vergi mahremiyetinin korumaya çalıştığı bu alanda, vergi incelemesi neticesinde elde edilen söz konusu bilgilerin ifşa olmasını veya üçüncü bir kişinin öğrenmesini engellemektir. Nihayetinde vergi denetim yollarının tamamı mükellefin vergi ödevinin gereğini yerine getirip getirmediğini denetlemek amacıyla ihdas edilmiş olup, bu kapsamda ister istemez öğrenilecek özel hayat bilgilerinin de üçüncü kişilerden korunması vergi mahremiyetinin amacını teşkil etmektedir.

Vergi incelemesi ve vergi mahremiyetinin kesiştiği bir diğer nokta ise Vergi Tekniği Raporu'nun mükellefe tebliğ edilip edilmemesi gerektiği hususundadır. Buna göre VUK'un 366. maddesinden yola çıkılarak, uygulamada vergi inceleme raporları mükelleflere tebliğ edilmesine rağmen, vergi tekniği raporları vergi mahremiyeti gerekçesiyle mükelleflere tebliğ edilmemektedir.⁹¹ Bu halde vergi mahremiyeti gerekçesiyle vergi tekniği raporlarının ihbarname ile mükellefe tebliğ edilmemesinin mükellefin savunma hakkını kısıtlayıp kısıtlamadığı yargı kararlarında dahi halen tartışmalıdır. Şöyle ki Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu 2014 yılında vermiş olduğu bir kararda⁹² vergi tekniği raporunun tebliğ edilmemesini esaslı bir şekil eksikliği sayarken; 2020 yılında tam aksi yönde bir karar vererek⁹³ bu kez vergi tekniği raporunun

⁹¹ Bayram, M., (2020), Türk Vergi Hukukunda Vergi İncelemesi Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.123.

⁹² Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2014/300 E., 2014/562 K., 18.6.2014 T. sayılı kararı: *"Bu durumda, davacının hangi suç ile isnad edildiğini öğrenme ve bu duruma göre savunma yapma hakkı elinden alındığı gibi kendisine ait bilgilerin verilmemesi, 213 Sayılı Kanun'un "Vergi Mahremiyeti" başlıklı 5. maddesi kapsamında da değerlendirilemeyeceğinden, sadece vergi ve ceza ihbarnamesi ile vergi inceleme raporu tebliğ edilmek suretiyle, işlemlerin dayanağı mükellef adına düzenlenen vergi tekniği raporunun davacıya tebliğ edilmemesi davacı hakkında tesis edilen işlemi hükümsüz kılacak nitelikte esasa etkili bir şekil hatası olduğu halde, davacının bu konudaki iddiaları gözetilmeden davanın esası incelenerek verilen karar hukuka uygun görülmediğinden bozulması gerekmektedir."*

⁹³ Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2020/9 E., 2020/2 K., 19.2.2020 T. sayılı kararı: *"213 Sayılı VUK m. 108 hükmünde sayılan haller arasında yer almadığından davacılar adına düzenlenen vergi inceleme raporunun veya vergi tekniği raporunun ihbarname ekinde tebliğ edilmemesi durumunun*

tebliğ edilmemesi durumunun ihbarnameyi hükümsüz kılacak nitelikte esasa müessir şekil hatası oluşturmayacağı şeklinde karar vermiştir. Dolayısıyla Danıştay'ın güncel görüşünün vergi tekniği raporunun muhatabına tebliğ edilmemesinin vergi mahremiyetinin bir gereği olduğu ve bu durumun ihbarnameyi hükümsüz kılacak bir şekli eksiklik olmadığı yönünde olduğu söylenebilir.

Netice itibariyle vergi incelemesi, kamu maliyesinin sürdürülebilirliği için kritik bir öneme sahipken, aynı zamanda vergi mahremiyeti açısından da hassas bir denge gerektirmektedir. Vergi idaresinin mükellef bilgilerini koruma yükümlülüğü, vergi incelemesinin etkinliği ile uyumlu bir şekilde yürütülmelidir. Bu bağlamda, şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik standartların gözetilmesi, vergi mahremiyetinin korunmasına katkıda bulunacaktır. Mükelleflerin haklarının korunması ve güvenilir bir vergi sistemi oluşturulması hem vergi idaresinin hem de mükellefin menfaatine olacaktır.

3.3.Aramanın Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi

Arama, ihbar ya da yapılan incelemeler dolayısıyla bir mükellefin vergi kaçırdığını gösteren kanıtlar bulunması halinde, bu mükellef ya da kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer kişilerin iş yerlerinde, evlerinde ya da üzerlerinde araştırma yapılmasıdır.⁹⁴

Vergi incelemesi sürecinde, kural olarak mükellef veya vergi sorumlusu, yetkili denetim elemanları tarafından talep edilen tüm defter, kayıt, belge ve envanter bilgilerini ibraz etmekle yükümlüdür. Ancak bu yükümlülüğün, her zaman mükellef veya vergi sorumlusunun rızası çerçevesinde yerine getirildiği söylenemez. Vergi denetiminin etkinlik ve caydırıcılık işlevlerini yerine getirebilmesi için bazı durumlarda mükellefin rızasına ihtiyaç duyulmaksızın vergiye ilişkin defter, belge ve kayıtların incelenmesi gerekebilmektedir. Dolayısıyla vergi denetiminin etkinliğinin ve caydırıcılığının sağlanabilmesi için bazı durumlarda, mükellef ya da sorumlunun rızası dışında vergi uygulamaları ile ilgili veya vergi uygulamalarına etkili defter, belge ve kayıtların incelenmesi gereği doğabilmektedir.⁹⁵

Bu tür bir inceleme uygulamada "aramalı vergi incelemesi" olarak adlandırılmaktadır. Arama işlemi, niteliği gereği diğer denetim türlerinden daha ağır

ihbarnameyi hükümsüz kılacak nitelikte esasa müessir şekil hatası oluşturduğunun kabulüne imkan bulunmadığı..”

⁹⁴ Kırbaş, S. (1995), Vergi Hukuku, Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 137.

⁹⁵ Karakoç, Y., (2012), Genel Vergi Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 325

sonuçlar doğurabilen ve usul bakımından da sıkı şartlara bağlanmış bir denetim yöntemidir. Bu bağlamda, arama işlemine başvurulabilmesi için, VUK'un 359. maddesinde yer alan ve hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren fiillere ilişkin ciddi emarelerin bulunması gerekmektedir.

Arama yoluyla gerçekleştirilen denetimlerde, yalnızca mükellef nezdinde değil, vergiye ilişkin fiillerle bağlantılı olduğu değerlendirilen üçüncü kişiler üzerinde de araştırma yapılabilmekte, bu kapsamda çeşitli belgelere ve delillere el konulabilmektedir. Dolayısıyla bu denetim şekli, vergi mahremiyeti ve özel hayatın gizliliği ilkeleri açısından en fazla ihlal riski barındıran yöntemlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu sebeple, arama işlemine başvurulması ancak yasada öngörülen sıkı koşulların sağlanması halinde mümkün olmaktadır.

Öte yandan arama ile kişinin özel hayatının ve vergi mahremiyetinin ihlal edilebilmesinin yanı sıra bu denetim yolunun uygulanmasının ceza hukuku ile de sıkı bir ilişki mevcuttur. Şöyle ki, arama genel itibariyle bir ceza muhakemesi işlemidir. Esasen tam da bu sebepten VUK m.147 arama ile ilgili hususlarda VUK'da hüküm bulunmaması halinde CMK hükümlerinin uygulanacağını düzenlemektedir. Dolayısıyla VUK'ta aramaya ilişkin yapılan düzenlemeler, teknik bir konu olması hasebiyle CMK'nın aramaya ilişkin hükümlerinin özel hallerine ilişkindir. Bir başka anlatımla arama konusunda, özel Kanun VUK, genel kanun ise CMK olarak değerlendirilebilecektir.

CMK'daki düzenlemelere paralel olarak VUK'un 142. maddesi uyarınca bir arama işleminin yapılabilmesi için birtakım usuli şartların sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, öncelikle vergi incelemesi yapmaya yetkili kişilerin aramanın gerekliliğine kanaat getirmesi ve gerekçeli bir yazı ile Sulh Ceza Hâkimliği'nden arama kararı talep etmesi zorunludur. Sulh Ceza hâkimi ise bu talebi değerlendirerek, gerekçeli bir kararla aramaya izin verebilir. Dolayısıyla aramanın hukuken geçerli olabilmesi, hem vergi kaçırıldığına dair ciddi emarelerin bulunmasına hem de arama kararının yazılı ve gerekçeli şekilde alınmasına bağlıdır.

Bu kapsamda, arama talebinde bulunulabilmesi için mükellefin vergi kaçırdığına dair emarelerin, soyut şüphe ya da varsayımlara değil, somut ve maddi delillere dayanması gerekmektedir. Arama kararının alınmasının ardından, uygulamada arama işlemleri genellikle Mali Suçlarla Mücadele birimlerine bağlı kolluk kuvvetleri tarafından

gerçekleştirilmekte olup, vergi incelemesine yetkili kişiler de bu işlemlere katılım sağlamaktadır.

VUK'un 143. maddesi gereğince, arama sırasında tespit edilen ve incelenmesine gerek görülen defter, belge ve kayıtların her biri ayrıntılı biçimde ve sayı itibariyle belirlenmiş şekilde (müfredatlı olarak) bir tutanakla kayıt altına alınmalıdır. Ancak arama esnasında zaman yetersizliği veya benzeri nedenlerle bu tutanağın derhâl düzenlenmesi mümkün olmazsa, ilgili evraklar mükellefin huzurunda güvenli bir yere yerleştirilir veya mühürlü kaplar içerisinde daireye nakledilir. Bu durumda söz konusu yerlerin ya da kapların, hem aramayı gerçekleştiren yetkili kişi hem de mümkünse mükellefin mührünü taşıması zorunludur. Daha sonra yine mükellefin huzurunda bu mühürler açılarak müfredatlı tutanak düzenlenir ve mühürlemenin yapıldığı ile mühürlerin açıldığı her iki işlem de ayrıca tutanakla kayıt altına alınır. Müfredatlı tutanağın bir nüshası da mükellefe teslim edilir.

VUK'un 145. maddesi uyarınca, arama neticesinde alınan defter ve belgeler üzerindeki incelemelerin süratle ve öncelikli olarak tamamlanması gerekmektedir. Bu incelemenin en geç üç ay içinde sonuçlandırılması ve arama ile incelemeye konu belgelerin ilgisine bir tutanakla geri verilmesi esastır. Ancak haklı bir nedenin bulunması ve incelemenin üç ay içinde tamamlanamaması durumunda, bu sürenin Sulh Ceza hâkimi kararı ile uzatılması mümkündür.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, yoklamaya ilişkin bölümde hâkim kararı olmaksızın VUK m.127'nin el koymaya cevaz verdiğinden bahisle anılan maddenin Anayasa'ya ve CMK'ya aykırı olduğu belirtilmişse de aynı husus arama için söz konusu değildir. Şöyle ki, arama kararı VUK m. 142 gereğince zaten ancak sulh ceza hakimi tarafından verilebilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde VUK m. 147 atfı gereğince CMK m.119 hükmünün uygulanması gerektiği söylenebilir. Anılan maddeye göre gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabileceklerdir.

CMK m.122 uyarınca, arama sonucunda el konulan belge ve kâğıtların suç delili niteliğinde olup olmadığını takdir etme ve inceleme yetkisi yalnızca Cumhuriyet savcısı ile hâkime aittir. Buna karşılık, VUK hükümleri kapsamında gerçekleştirilen aramalarda, elde edilen defter ve belgeleri inceleme ve bunların vergi suçu kapsamında delil teşkil

edip etmediğini değerlendirme yetkisi vergi incelemesi yapmaya yetkili olan denetim elemanlarına tanınmıştır. Bu farklılık, iki düzenleme arasındaki yapısal ayırmadan kaynaklanmaktadır. CMK kapsamında yürütülen aramalarda ceza soruşturması amacı güdüldükten, VUK'ta söz konusu aramalar, vergi kaybının tespiti ve vergi suçlarının ortaya çıkarılmasına yönelik idari nitelikte işlemlerdir. İnceleme elemanları, VUK m.142 ve devamı maddeleri uyarınca, vergi kaçakçılığına ilişkin kuvvetli emarelerin varlığı hâlinde, delil elde etmek amacıyla defter ve belgeleri incelemekte ve bu belgelerin suç delili oluşturup oluşturmadığına karar verebilmektedir. Bu yönüyle VUK kapsamındaki arama ve el koyma süreci, CMK sistematığından ayrılmaktadır.

Bu inceleme sonucunda vergi kaçırıldığına kanaat edilirse, durum derhal Cumhuriyet Başsavcılığına iletilir.⁹⁶ Esasen bundan sonraki süreç adli soruşturmaya ilişkin olup, bu nedenle usul ve esasları CMK hükümlerine göre belirlenecektir. Dolayısıyla VUK'taki arama, ortada henüz bir soruşturma/kovuşturma yokken yapılan arama olduğundan “önleme araması” olarak nitelendirilebilecektir.

Arama, niteliği gereği kişinin özel yaşamına doğrudan bir müdahaledir. Bu müdahalenin gerekçesi de Anayasa'nın 20/2. maddesinde düzenlenen ve söz konusu temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılabilmesi için gerekçe olabilecek nedenlerden “suç işlenmesinin önlenilmesi”dir. Dolayısıyla ceza hukuku anlamında “suç” kabul edilemeyecek bir hukuka aykırılığın tespitinin aramaya konu edilebilmesi Anayasa m.20/2'ye aykırılık teşkil edecektir. Esasen VUK m. 142 hükmü de aynı doğrultuda olup, anılan maddede yer alan “vergi kaçırma” fiili bir suç teşkil ettiğinden (VUK m.359), söz konusu düzenlemeye kendiliğinden vergi mahremiyetinin ihlali niteliğinde değildir. Ancak söz konusu arama neticesinde arama konusuyla ilgili olsun veya olmasın edinilen bilgilerin ifşası veya üçüncü kişilerle paylaşılması vergi mahremiyetinin ihlali sonucunu doğuracaktır.

Belirtildiği gibi vergi mahremiyeti özel hayatın gizliliği kapsamında nihayetinde temel bir insan hakkı niteliğinde olduğundan aynı zamanda uluslararası hukukta da korunmaktadır. Bu halde AİHS'nin 8. maddesi kapsamında vergi mahremiyetinin değerlendirilmesi gerekeceğinden AİHM'nin kararlarında da vergi mahremiyetine

⁹⁶ Ömercioğlu, A., (2016), Vergi Denetim Müesseseleri Açısından Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 65 (4), s. 2286

atıflarda bulunmaktadır. Özellikle arama denetim yolu özelinde vergi mahremiyetini ilgilendiren iki önemli karara bu noktada değinilmesi gerekmektedir.

Bunlardan ilki 10828/84 başvuru numaralı Funke v. Fransa kararıdır.⁹⁷ Anılan kararında AİHM, Fransa'nın AİHS'in 8. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir. Karara konu olayda başvuru, gümrük memurlarının herhangi bir yargı kararı olmaksızın konutunda gerçekleştirdiği aramanın özel hayatına yönelik bir müdahale oluşturduğunu ileri sürmüştür. Fransız hükümeti ise bu müdahaleyi kabul etmekle birlikte, söz konusu uygulamanın kamu düzeninin sağlanması, ekonomik menfaatlerin korunması ve vergi kaçakçılığıyla mücadele gibi meşru amaçlara dayandığını savunmuştur. AİHM, devletlerin bu tür konularda takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiş; ancak özel hayata yapılan müdahalenin, yalnızca meşru amaçlara dayanmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda söz konusu müdahalenin ulusal mevzuatta öngörülebilir, sınırlı ve etkili denetim mekanizmalarıyla çevrelenmiş olması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme, Fransız mevzuatında konuyla ilgili açık, belirli ve bireyi keyfi müdahalelere karşı koruyacak yeterli güvencelerin bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bağlamda, yargı denetiminden yoksun şekilde gerçekleştirilen aramanın, demokratik toplum gerekleriyle bağdaşmadığı ve kişisel haklar açısından yeterli güvenceyi sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu gerekçelerle AİHM, başvuruçunun AİHS m.8 kapsamında korunan özel hayat hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bir diğer karar ise AİHM'nin ülkemizle ilgili kararıdır.⁹⁸ Karara konu olayda, vergi denetim elemanları, denetim faaliyetleri kapsamında şirketin ticaret siciline kayıtlı adresine gitmiş; ancak burada şirket yetkililerine ulaşamamıştır. Bunun üzerine, defter ve belgelerin ibrazı amacıyla gidilen diğer adreste, başvuruçusu kendisini farklı bir kimlikle tanıtmış ve defterleri sunmak için ek süre talep etmiştir. Aynı zamanda denetimle ilgili kayıtları imzalamayı da reddetmiştir. Bu durum üzerine denetim elemanları polis çağırması ve resmi bir tutanak düzenlenmiştir. Tutanakta, defter ve belgelerin 15 gün içinde ibraz edilmesi, denetimin şirket ofisinde gerçekleştirilmesini talep etmeleri hâlinde bu hususun değerlendirmeye alınacağı ve belgelerin sunulmaması durumunda vergi

⁹⁷ Funke v. Fransa (Başvuru no:10828/84) kararı, (Çevrimiçi), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22sort%22:%22kupdate%20Descending%22,%22itemid%22:%22001-57809%22%7D> (Erişim Tarihi : 26.10.2024)

⁹⁸ Erduran ve EM Export Dış Tic. A.Ş. v. Türkiye (Başvuru no: 25707/05-28614/06) kararı, (Çevrimiçi), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22sort%22:%22kupdate%20Descending%22,%22appno%22:%2228614/06%22,%22itemid%22:%22001-207335%22%7D> (Erişim Tarihi :26.10.2024)

kaçakçılığı suçlamasıyla karşılaşabilecekleri bildirilmiştir. Ancak ilgili belgelerin belirtilen süre içerisinde tam ve eksiksiz olarak ibraz edilmemesi nedeniyle, sulh ceza hâkimliğinden arama kararı alınmıştır. Şirketin, denetimin kendi ofislerinde yapılmasına yönelik talebi olmasına karşın, şirketin tescilli adresinde faaliyet göstermediğinin tespiti üzerine bu talep uygun bulunmamıştır. Bu şekilde gelişen olayda AİHM, arama kararının alınması ve uygulanması sürecinin yerel mevzuata uygun biçimde yürütüldüğünü, ilgili makamların başvuruçulara karşı keyfi bir müdahalede bulunmadığını ve işlemlerin orantılılık ilkesine aykırılık teşkil etmediğini ifade etmiştir. Mahkeme, somut olayda arama tedbirinin belgelerin temin edilmesi amacıyla ve meşru bir hedef doğrultusunda uygulandığını, bu kapsamda başvuruçuların AİHS m.8 kapsamındaki özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Sonuç olarak arama denetim yolu ceza hukukuyla yakın bir ilişki içinde olup, temel bir insan hakkı olan özel hayatın gizliliğinin ve özelde vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi ihtimalinin en yüksek olduğu denetim türü olduğundan gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda önemli bir yer teşkil etmektedir. Burada arama denetimine özel bir önem verilmesinin yegâne sebebi tıpkı vergi incelemesinin yoklamaya göre kişinin özel yaşamına müdahalesinin daha fazla olması gibi aramanın da vergi incelemesine göre daha da fazla özel yaşama müdahale sonucunu doğurmasıdır. Bir başka anlatımla söz konusu denetim yollarında kişinin mahrem bilgilerine, özel yaşamına veya ticari hayatına ilişkin bilgi ve sırlara nüfuz etme oranı arttıkça vergi mahremiyetinin ihlali riski de artmaktadır. Bu kapsamda buraya kadar sayılan denetim yollarında mahremiyetin ihlali için en büyük risk kanaatimizce aramada ortaya çıkmaktadır.

3.4.Bilgi Vermenin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi

Dünya genelinde modern vergi sistemlerinde vergiler mükelleflerinin verdiği bilgi (beyan) doğrultusunda alınmaktadır. Bu doğrultuda Türk vergi sisteminde de kaynaktan kesilenler hariç olmak üzere kural olarak beyan usulüne dayalı bir vergilendirme söz konusudur. Ancak elbetteki her mükellefin her zaman doğru ve gerçeğe uygun beyanda bulunacağının kabulü gerçekçi olmayacaktır. Vergi idarelerinin görevlerini etkili şekilde yerine getirebilmesi, ekonomik faaliyetlerin tüm boyutlarıyla şeffaf biçimde izlenebilmesine bağlıdır. Bu kapsamda, ekonomik hayata katılan kişi ve kurumlar ile bu aktörlerin gerçekleştirdikleri işlemlere dair bilgilere erişim, vergi sisteminin sağlıklı işlemesi açısından hayati öneme sahiptir. Vergi idarelerinin vergisel olaylara tam olarak hakim olabilmesi ve vergilerin doğru beyan edilip edilmediğini denetleyerek alınması

gereken vergiyi tam, doğru ve zamanında alabilmesi için, vergisel olayların gerçekleşmesinde taraf olanlardan veya bu olayların oluşmasında herhangi bir şekilde aracı veya yetki makamı olarak görev yapanlardan vergi idarelerine doğru, zamanında ve tam bilgi akışı sağlanması büyük önem arz etmektedir.⁹⁹ Esasen bu nedenle bilgi verme denetim yolu oluşturulmuş ve bu kapsamda mükellefin yanı sıra mükellef haricinde olmak üzere konuyla ilgili bilgisi olan kuruluş veya kişilerden bilgi istenilmesi yolu açılmıştır. Bilgi verme yoluyla elde edilen bilgiler, belli yükümlülüklerin belirlenebilmesi, ceza uygulanabilmesi için kullanılabileceği gibi, gelecekteki yükümlülüklerde kullanılmak üzere istihbarat arşivinde de saklanmaktadır.¹⁰⁰

Dolayısıyla vergi dairesi, vergi incelemelerine esas olmak üzere ve vergi tahakkuk ve tahsilatının zamanında ve sağlıklı bir biçimde yapılabilmesini sağlamak amacıyla, değişik kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerden bilgi almakta ve bunları gerektiği şekilde arşiv oluşturarak bir yerde depolamaktadır.¹⁰¹

VUK'un 148 ve 152. maddeleri arasında düzenlenen bilgi verme müessesini kanun sistematğine de uygun şekilde talep üzerine bilgi verme ve devamlı bilgi verme olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Talep üzerine bilgi vermede (VUK m.148), Hazine ve Maliye Bakanlığı ile vergi incelemesine yetkili görevliler, belirli bir olaya özgü olmak kaydıyla, mükelleflerden veya olayla bağlantısı bulunan üçüncü kişilerden bilgi talep etme yetkisini kullanmaktadırlar. Bu bilgi talebi herhangi bir şekil şartına bağlı değildir; yazılı ya da sözlü olarak iletilebilir. Bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları ile mükellefler ve onlarla ekonomik işlemde bulunan gerçek veya tüzel kişiler, talep edilen bilgileri idareye sunmakla yükümlüdür. Ancak, yabancı devlet memurları, sahip oldukları diplomatik ayrıcalıklar nedeniyle bu yükümlülüğün dışında tutulmuştur.

Kanun metninde, bilgi verme yükümlülüğüne ilişkin süre yönünden açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte, VUK m.14'te yer verilen genel kurala göre, vergiye ilişkin işlemlerde sürelerin ya doğrudan kanunla belirlenmesi ya da en az 15 günlük bir sürenin idarece tespit edilip muhataba tebliğ edilmesi gerekmektedir. Bu

⁹⁹ Bilen, C. İ., (2009). Türk Vergi Hukukunda Bilgi Toplama Müessesesi I. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 30, 111-128, s. 1.

¹⁰⁰ Uluatam, Ö., Methibay, Y., (2001), Vergi Hukuku, Ankara: İmaj Yayıncılık, s. 207.

¹⁰¹ Tosuner, M., Arıkan, Z., (2004), Vergi Usul Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş Baskı, İzmir: İlkem Ofset Yayınevi, s.140

çerçevede, bilgi talebine yönelik cevap süresinin de 15 günden az olmamak üzere belirlenmesi gerekir.

Belirtmek gerekir ki, kendisinden bilgi istenilen muhatabın bilgi vermek üzere zorla vergi dairesine getirilemeyeceği de yasada açıkça düzenlenmiştir. Bununla birlikte VUK'un 355. maddesi ile bilgi vermekten imtina eden kişilerin (kamu kurum yöneticileri de dahil olmak üzere) özel usulsüzlük cezası verileceği düzenlenmiştir. Ancak söz konusu maddedeki ceza miktarlarının oldukça cüz'i olması öğretide yaptırımın caydırıcı olmaktan uzak olduğu yorumlarına yol açmaktadır.¹⁰² Bunun yanı sıra söz konusu özel usulsüzlük cezasının uygulanması için, bilgi ve ibraz ödevinin yerine getirilmesi ile ilgili olarak yapılacak tebliğlerde bilginin verilmesi için tayin olunan sürede cevap verilmemesi, eksik veya yanıltıcı bilgi verilmesi veya defter ve belge ibrazı için tayin olunan süre ile defter ve belgelerin süresinde ibraz edilmemesi durumunda haklarında Kanunun ceza hükümlerinin uygulanması cihetine gidileceğinin ilgililere yazılı olarak bildirilmesi de şarttır.

Vergi Usul Kanunu'nun 149. maddesi, vergilendirme sürecine ilişkin olaylara dair bilgilerin belirli aralıklarla ve sürekli olarak idareye bildirilmesi yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu hüküm uyarınca, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile vergi daireleri tarafından yazılı olarak talep edilen bilgiler, ilgili kişi ve kurumlardan yine yazılı şekilde temin edilmektedir. Burada özellikle altı çizilmesi gereken husus, bilgi talebinin süreklilik arz etmesi durumunda yazılı bildirim şeklinin zorunlu olmasıdır. Bu yönüyle VUK m.148'den ayrılmaktadır.

Diğer yandan, vergi mükelleflerinin işe başlama, işte meydana gelen değişiklikler, faaliyet sona erdirmeleri, adres veya işletme değişiklikleri gibi durumları vergi idaresine bildirme yükümlülüğü, ayrıca bir talep beklenmeksizin doğrudan yerine getirilmesi gereken bildirimler arasında yer almaktadır. Bu tür bilgiler, kanundan kaynaklanan ve mükellef tarafından kendiliğinden yapılması gereken beyan yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla buraya kadar yapılan açıklamalarda, vergi idaresinin denetim yollarının işletilmesinde vakıf olabileceği mahrem bilgilerin ifşası veya bir kısım üçüncü

¹⁰² Doğrusöz, B., (2010), Vergi Hukuku Örneğinde Hukuka Uygun ve Etkin Kamu Yönetimi Sempozyum Kitabı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 80.

kişiyile paylaşılması suretiyle mükellefin vergi mahremiyetinin ihlal edilebileceği üzerinde durulurken, bilgi verme denetim yolunda, mükellefin vergilendirme işlemi ile ilgili bir husus doğrudan üçüncü bir kişiye sorulabilmektedir. Bu durumda ister istemez mükellefin vergisel durumu ile ilgili bir konuya, ancak bilgisi dahilinde olduğu kadarıyla üçüncü kişilerin dahiliyeti sağlandığından kural olarak vergi mahremiyetinin ihlali oluşmamakla birlikte, nihayetinde mükellefin vergisel bir denetim içinde olduğu bilgisi dahi muhatabın ticari itibarını ve ilişkilerini etkileyebilecek nitelikte olduğundan kanaatimizce mahremiyet kapsamının değerlendirilmesinde daha hassas davranılması gerekmektedir.

Bu denetim yolunda kendisinden bilgi istenilenler bu bilgilerin verilmesinden vergi mahremiyetini ileri sürülerek kaçınamazlar. Ancak yasada bu kuralın istisnaları açıkça sayılmıştır. Buna göre VUK'un 151. maddesi ile PTT idaresine, hekim ve dış hekimlerine, avukatlara bu görevleri nedeniyle edindikleri bilgiyi vermektan kaçınabilme imkânı sağlayarak muhatabın vergi mahremiyetini korumaya yönelik somut hükümler ihtiva edilmektedir. Keza anılan maddenin son fıkrası ile CMK m.125 (VUK m.151/4'teki atıf CMUK m.88) devlet sırrı niteliğinde olan bilgi ve belgenin istenilemeyeceği düzenlenmekle birlikte aynı fıkra da bu kuralın istisnası doğrudan doğruya vergi ile ilgili olmak üzere, bu gibi evraka istinaden doğan borçların miktarlarına ve alacaklıların isimlerine ilişkin bilgilerin istenilebileceği şeklinde düzenlenmiştir.

Belirtmek gerekir ki, vergi mahremiyetinin etkin şekilde korunmadığı bir sistemde zaten halihazırda pek çok bilgisi idarenin elinde olan mükellefin bilgi vermeye yönelik ödev ve yükümlülüğünü tam ve doğru şekilde ifa etmesi beklenemez. Dolayısıyla bilgi verme denetim yolunun etkin şekilde işletilebilmesinin yegâne yolu vergi mahremiyetinin de o denli etkin bir şekilde korunabilmesidir.

Vergi idaresi açısından ise bilgi toplama yetkisinin kişisel verinin elde edilmesi ve depolanması yönünden iki farklı sonucu bulunmaktadır. Buna göre vergi idaresi hem bilgi toplarken hem de topladığı bu bilgiyi saklarken vergi mahremiyeti hususunda hassas davranmak zorundadır.

4. Vergi Mahremiyetinin İstisnaları

Vergi mahremiyeti ilkesi, esasen bireyin özel hayatının gizliliğini ve ekonomik faaliyetlerinin üçüncü kişilerce ifşa edilmemesini güvence altına almak amacıyla benimsenmiş temel bir güvencedir. Ancak bu ilkenin katı ve mutlak biçimde

uygulanması, zaman içerisinde çeşitli pratik sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle mükellef ile vergi idaresi arasındaki bilgi alışverişinin dış denetime kapalı kalması, vergiye tabi işlemlerin yeterince denetlenememesi riskini doğurmakta ve toplum nezdinde vergiye uyum düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Zira vergi mahremiyetinin mutlak biçimde uygulandığı bir sistemde, vergiyi doğuran olaylar ve mükellefin vergisel işlemleri sadece mükellef ve vergi idaresi arasında bir sır olarak kalmaktadır. Bu durum, özellikle yükümlülüklerini kötü niyetli olarak yerine getirmeyen mükellefler açısından, gizlilik ilkesini kötüye kullanmaya elverişli bir zemin yaratmaktadır. Vergisel denetimin yalnızca bürokratik mekanizmalarla ve sınırlı sayıda denetim elemanı ile yürütülmeye çalışılması, etkinlik ve yaygınlık açısından yetersiz kalabilmektedir.

Bu bağlamda, kamu otoriteleri tarafından geliştirilen yeni yaklaşımlar çerçevesinde, mükellefin vergiye uyumunun artırılmasında sadece idari yaptırımların değil, aynı zamanda toplumsal denetimin ve kamuoyu baskısının da önemli bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir. Şeffaflık ilkesi doğrultusunda, belirli durumlarda kamuoyunun bilgilendirilmesi veya ilgili kişi ve kurumlara bilgi verilmesi, mükellefin yükümlülüklerine daha dikkatli ve dürüst biçimde yaklaşmasına katkı sağlayabilmektedir.

Vergi mahremiyetinin uygulama alanı geniş olmakla birlikte, bu ilkenin kamu yararı ile bireysel menfaatler arasında dengeli bir şekilde ele alınması gerektiği açıktır. Nitekim, mükellef haklarının korunması kadar, kamu gelirlerinin güvence altına alınması da öncelik taşımaktadır. Bu sebeple, vergi mahremiyeti kuralına birtakım istisnalar getirilmiş, söz konusu ilkenin sınırsız biçimde uygulanmasının yol açabileceği suiistimallerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde vergi mahremiyetine ilişkin ilk düzenlemenin yer aldığı mülga 5432 sayılı VUK'un 5'inci maddesinde bu mahremiyete ilişkin herhangi bir istisna hükmü öngörülmemiş ve Kanun'un yürürlükte bulunduğu süre zarfında bu konuda bir değişiklik yapılmamıştır. 213 sayılı VUK'un 5'inci 61 maddesinin ilk halinde de mülga Kanun'da olduğu üzere herhangi bir istisna hükmü öngörülmemiş ancak söz konusu madde metni günümüze kadar olan süreçte birçok değişikliğe uğramış ve bu

değişikliklerin neredeyse tamamı vergi mahremiyetine ilişkin istisna hükmü getirilmesi biçiminde gerçekleşmiştir.¹⁰³

Söz konusu istisnalar sadece vergi hukuku açısından değil ceza hukuku açısından da sonuç doğurmaktadır. Vergi mahremiyetinin ihlali, TCK'nın 239. maddesi kapsamında suç teşkil etmektedir. Suçun oluşabilmesi için kanunda belirtilen tipe uygun, maddi ve manevi unsurları oluşmuş bir fiilin varlığı şart olmakla birlikte, genel ve o suç tipine özgü özel hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı da fiili suç olmaktan çıkartıp hukuka uygun bir fiil haline dönüştürecektir. Dolayısıyla bir suçun varlığından bahsedebilmek için kanunen suç sayılan fiilin TCK veya yine aynı hukuk düzeni içindeki bir başka kanun tarafından emredilmemiş ya da söz konusu fiilin yapılmasına yetki verilmemiş olması gerekmektedir. Böyle bir yetki veya emir söz konusu ise artık o fiil suç olmayıp, hukuka uygun bir eylem haline dönüşecektir. Esasen vergi mahremiyetinin istisnaları başlığı altında değerlendirilecek bu hususlar, vergi mahremiyetinin ihlali suçunun da özel hukuka uygunluk sebepleri olarak sayılabilecektir.

Dolayısıyla vergi mahremiyetinin sınırsız ve istisnasız uygulanması birey yararın olmakla birlikte kamu yararını ihlal eden tek yanlı bir uygulama haline dönüşeceğinden tüm çağdaş kanunlarda olduğu gibi hukukumuzda da bir kısım istisnalar ile aradaki denge sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak vergi mahremiyeti nihayetinde temel bir insan hakkı olduğundan bu hakkın sınırlandırılması sonucunu doğuran istisnaların da kanunla düzenlenmesi ve hakkın özüne dokunmayacak şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu konudaki sınır Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan düzenlemeye uygun olmalıdır. Bu doğrultuda sınırlamanın ancak kanunla ihdas edilebileceği ve Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacaktır. Aksi yöndeki uygulamaların Anayasa'ya aykırılık teşkilde edeceği kanaatindeyiz.

4.1.Beyan Edilen Matrahların İlan Edilmesi

Vergi Usul Kanunu'nun 5/3. maddesi uyarınca, gelir vergisi mükelleflerinin yıllık gelir vergisi beyannamelerinde beyan ettikleri —zarar dâhil— matrahlar ile bu matrahlar üzerinden tarh edilen vergiler; aynı şekilde sermaye şirketlerinin kurumlar vergisi beyannamelerinde yer alan matrah ve tarhiyat bilgileri ile mükelleflerin ad ve unvanları,

¹⁰³ Solak Akman, İ., (2012), Vergi Mahremiyetini İhlal Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.60

beyannamenin verildiği yıl içinde, bağlı bulunulan vergi dairelerince uygun görülen yerlerde ilan edilmektedir. Bu düzenleme, vergi güvenliğini sağlama amacına dayanmaktadır.

Ancak burada önemle belirtilmelidir ki, tüm mükelleflerin her türlü vergiye ilişkin beyanlarının ilan edilmesi söz konusu değildir. Yalnızca gelir vergisine tabi gerçek kişiler ile kurumlar vergisine tabi sermaye şirketlerinin yıllık beyannamelerinde yer alan bilgiler açıklamaya konu edilebilmektedir. Bu nedenle, söz konusu vergilerin mükellefi olmayanların bilgileri bu hüküm kapsamında değildir. Aynı şekilde, yıllık beyanname verme yükümlülüğü bulunmasına rağmen bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen mükelleflerin bilgileri de ilan edilmez. Esasen kurumlar vergisi mükellefi olan kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri ve derneklerle vakıflara ait işletmelerin söz konusu istisna kapsamında olmamasının nedeni olarak öğretide hâkim olan görüş, kanun koyucu tarafından bu kuruluşların vergi kaçırma veya vergiden kaçınma ihtimalinin daha düşük olduğu, bu nedenle ayrıca bir toplumsal baskıya ihtiyacın bulunmadığının düşünüldüğü noktasındadır.¹⁰⁴ Ancak bu halde, hem mükellef grupları arasında bir ayırım yapılması hem de vergi ödevlerini zamanında yerine getirmeyen bir kısım mükellefin bilgileri ilan edilirken bir kısmının ilan edilmemesi sonucunu doğuran bir yapıyla karşılaşılmaktadır. Bu nedenle söz konusu istisnanın vergi mükellefleri açısından bir ayırma gitmesi eşitlik ilkesini zedelemektedir.

Bununla birlikte, ilgili düzenleme kapsamında bilgileri açıklanan mükellef grubu içerisinde, yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz yerine getirenler ile getirmeyenler arasında da bir ayırma gidildiği görülmektedir. Beyannamesini süresinde veren, zarar beyan eden veya sadece beyanname vermekle yükümlü olan mükelleflerin bilgileri açıklanabilirken; re'sen veya ikmalen tarhiyata tabi tutulan mükelleflerin bilgileri açıklanmamaktadır. Bu durum, aynı yükümlülük altında bulunan mükellefler arasında eşitlikten uzak bir uygulamaya yol açmakta; bu yönüyle hem vergide adalet ve eşitlik ilkeleriyle çelişmekte hem de kamuya açıklık anlamında aleniyet ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

¹⁰⁴ Özyer, M. A., (2018), Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Ankara: Pelikan Kitabevi, s.25-26.

Öte yandan, söz konusu ilan uygulaması zaman bakımından da sınırlandırılmış olup, yalnızca beyannamenin verildiği yıl içerisinde gerçekleştirilmekte ve ilanlarda mükellefin ad ve unvanı dışında herhangi bir kişisel veya ticari bilgiye yer verilmemektedir. Bu yönüyle, düzenlemenin kapsamı hem zaman hem de içerik itibarıyla dar tutulmuş, istisnanın sınırları belirgin biçimde çizilmiştir.

Ayrıca, herhangi bir yasal düzenlemeye dayanmamakla birlikte, Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından her yıl “vergi rekortmenleri listesi” adı altında kamuoyuna sunulan ve gelir ile kurumlar vergileri tahakkuk tutarlarına göre hazırlanan listeler yayımlanmaktadır. Bu listelerde, ilgili hesap döneminde en yüksek tahakkuka ulaşan mükelleflerin adı, soyadı veya unvanı, faaliyet alanı, tahakkuk eden vergi tutarı, il bilgisi ile bağlı oldukları vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık bilgilerine yer verilmektedir. Ancak bu bilgilerin açıklanması, yalnızca mükellefin açık rızasına dayanmakta olup, bu nedenle söz konusu uygulama, vergi mahremiyetinin ihlali veya bu ilkeye getirilen bir yasal istisna kapsamında değerlendirilemez.

4.2.Hazine ve Maliye Bakanlığı’nca Vergi ve Ceza Miktarlarının Açıklanması

Vergi Usul Kanunu’nun 5/4. maddesine göre, mükelleflerin vergi tarhına esas teşkil eden beyanları, kesinleşmiş vergi ve ceza tutarları ile vadesi geçtiği hâlde tahsil edilmemiş vergi ve cezalara ilişkin bilgiler Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kamuoyuna açıklanabilmektedir. Madde gerekçesinde bu düzenlemenin temel amacı; kamuoyunun vergiye ilişkin konularda bilgilendirilmesini sağlamak ve aynı zamanda kamuoyu denetimi aracılığıyla mükelleflerin vergiye dair yükümlülüklerini eksiksiz ve zamanında yerine getirmelerini teşvik etmektir.

Bu bağlamda, Vergi Usul Kanunu’nun 5/3. maddesinde yer alan ve yalnızca gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının açıklanmasına imkân tanıyan düzenlemeden farklı olarak, 5/4. madde kapsamındaki açıklamalar yalnızca belirli vergilerle sınırlandırılmamış; beyana dayanan tüm vergi türlerini kapsayacak şekilde daha geniş bir alan tanımlanmıştır. Ayrıca kesinleşen vergi ve cezalarıyla vadesi geçtiği halde ödenmemiş bulunan vergi ve ceza miktarlarının açıklanabilecek oluşu, beyana

dayanılarak tarh edilen vergiler ile birlikte re'sen, ikmalen ve idarece tarh edilen vergilerin de ilanın kapsamına alındığını işaret etmektedir.¹⁰⁵

Burada kanun koyucunun anılan düzenleme ile mükellefler üzerinde bir baskı yaratarak vergi bilincini topluma yerleştirmeyi amaçladığı aşikar olmakla birlikte, kanaatimizce nihayetinde bir “ceza” olan vergi yaptırımlarının Hazine ve Maliye Bakanlığınca adeta ilan edilmesi, her ne kadar ceza yargılamaları da dahil olmak üzere usul kanunlarında yargılamaların aleni olduğu belirtilmekte ise de sanığın cezalandırılmasına karar verildiğinin ilan edilmesi gibi bir usulün ceza hukukunda dahi yeri olmadığı düşünüldüğünde haksız ve hukuka aykırı bir uygulamaya dönüşmektedir. Bir başka anlatımla Anayasa m. 9 gereğince Türk Milleti adına hüküm kuran bağımsız mahkemeler dahi suçunu sabit görüp cezalandırılmasına karar verdiği sanığı ve işlediği suçu ve cezasının miktarını ilan ve afişe etmezken, idareye bu yetkinin verilmesi kanaatimizce Anayasa’nın 17. maddesinde düzenlenen kişi dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlali niteliğindedir. Esasen VUK’un 5/7. maddesi de aynı doğrultuda olup, “Açıklanan bu bilgiler ele alınarak mükelleflerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüz edilemez.” hükmü de Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın mükellefin vergisi borcunu ve vergi cezalarını açıklaması ile doğası gereği kaçınılmaz olarak ihlal edilmiş olacaktır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, ilan edilen söz konusu vergi borç ve cezaları nihayetinde dava konusu olabilecek bir vergi alacağıdır. Dolayısıyla yargılamaya muhtaç bir alacak ile ilgili olarak, bu alacağın tahsil edilmemesi nedeniyle kişinin isminin “vergi yüzüsü” olarak kamuoyu ile paylaşılması, mükellefin hem kişilik haklarını hem de ticari itibarını zedeleyeceğinden 293 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’ne göre söz konusu listelerde vergi veya cezasını ödemeyen her mükellef değil, belirli bir miktarın üzerinde borcu olan veya kesinleşen vergi ve cezası bulunan mükellefler hakkında açıklama yapılacaktır. Buna göre ikmalen, re'sen veya idarece tarh edilen vergiler ile bu tarhiyatlara ilişkin olarak kesilen cezalar, kesinleşmeleri halinde açıklanacaktır.

VUK’un 5/4. maddesi kapsamında açıklanacak bilgilere ilişkin usul ve esaslar 293 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde yer almaktadır. Buna göre her yıl Hazine ve Maliye Bakanlığı bir genel tebliğ yayınlarak o yıl için ilan edilecek vergi borç veya cezasının parasal alt sınırını belirlemektedir. 2025 yılı için VUK kapsamındaki

¹⁰⁵ Solak Akman, İ., a.g.e., s. 69

parasal alt sınır, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan 577 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile belirlenmiştir. Bu tebliğ, 30 Aralık 2024 tarihli ve 32768 sayılı Resmî Gazete'nin 2. Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.¹⁰⁶ Tebliğe göre, 2025 yılı için parasal alt sınır 5.000.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu tutar, 2024 yılı için belirlenen sınırla aynıdır.

Öğretide anılan düzenlemenin eleştirilmesinin bir diğer sebebi de bu Genel Tebliğ ile ilan edilecek borç veya cezanın, mükellefin bağlı bulunduğu vergi dairesine olan vergi borcu veya cezasının (2025 yılı için) 5.000.000,00-TL ve üzerinde olması halinde mükellefin bu durumunun ilan edileceğinin belirtilmesidir. Esasen bir mükellefin birden fazla vergi dairesine ayrı faaliyetleri nedeniyle kaydının olmasının önünde hukuken bir engel bulunmadığına göre, örneğin üç farklı vergi dairesine vadesi geçmiş 3.000.000,00-TL'den toplamda 9.000.000,00-TL borcu olan mükellef ilan edilmezken, tek bir vergi dairesine kayıtlı ve vadesi geçmiş 5.000.000,00-TL borcu olan mükellef bir önceki mükelleften daha az vergi borcu olmasına rağmen ilan edilmekten kurtulamayacaktır. Buna göre bu düzenleme ile vergi güvenliği ve vergide eşitlik ilkelerinin ihlali sonucu doğacaktır.

Neticede her ne kadar söz konusu istisna yürürlükte ise de kanaatimizce mükellefin VUK m.5/4 doğrultusunda “teşhiri” vergi mahremiyetinin istisnası kapsamında değerlendirilmesi kişilerin vergi mahremiyetini büyük oranda ortadan kaldıracak ve nihayetinde hakkın özüne dokunabilecek nitelikte bir düzenlemedir.

4.3.Adli veya İdari Soruşturma Amacıyla Gerekli Olan Bilgilerin Verilmesi ve Bankalara Yapacakları Vergi Tahsiline Yönelik Bilgilerin Verilmesi

Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 5/4. maddesinin üçüncü cümlesi ile, kamu görevlilerince yürütülen adli ve idarî soruşturmalar kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerin talep edilebileceği hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra aynı düzenleme ile bankalara, yapabilecekleri vergi tahsilatına ilişkin bilgilerin kendileriyle paylaşılacağı de hüküm altına alınmıştır.

Bu bağlamda, söz konusu soruşturmalar çerçevesinde ilgili bilgiler istenildiğinde, muhatap kişinin “vergi mahremiyeti” ilkesine dayanarak bilgi vermekten kaçınması mümkün değildir. Hükmün gerekçesinde, bu düzenlemenin temel amacı, hukukun

¹⁰⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241230M2-14.htm> (Erişim Tarihi: 19.10.2025)

üstünlüğü ilkesi doğrultusunda yasa dışı eylemlerin denetlenmesi ve devletin mali haklarının güvence altına alınması olarak belirtilmiştir.

Burada özellikle altı çizilmesi gereken husus, bilgi talebinde bulunabilecek kişilerin yalnızca adlî veya idarî soruşturma yetkisini haiz kamu görevlileri olduğudur. Gerçekten de Cumhuriyet savcılarının zaten CMK'nın 161. maddesi gereğince kamu kurumlarından her türlü bilgi ve belgeyi talep etme yetkisine sahip olduklarından, düzenleme esasen idarî soruşturmalar bakımından önem arz etmektedir.

Öte yandan, denetim, inceleme, araştırma veya teftiş faaliyeti yürüten diğer kamu görevlilerinin bilgi taleplerinin, maddenin tanıdığı istisna kapsamına dâhil edilmesi mümkün değildir. Çünkü madde açıkça yalnızca "adlî veya idarî soruşturma" ibaresini içermekte olup, bu kavramlar dışında kalan bilgi talepleri vergi mahremiyetinin sınırlandırılması için yeterli hukuki dayanak teşkil etmemektedir.

Maddenin uygulama alanı iki ana başlıkta toplanabilir. İlk olarak, adlî ya da idarî bir soruşturma kapsamında, ilgili mükellefe ilişkin bilgilerin doğrudan vergi dairesinden talep edilmesi söz konusudur. İkinci olarak ise, vergi dairesi tarafından VUK'un 148. maddesi uyarınca mükellefe ilişkin bilgilerin üçüncü kişilerden istenmesi durumudur. Her iki senaryoda da, elde edilen bilgilerin vergi mahremiyetine istisna teşkil ettiği açıktır. Zira üçüncü kişilerden elde edilen veriler de çoğu durumda doğrudan mükellefle bağlantılı olduğundan, dolaylı biçimde de olsa mahremiyetin sınırlandırılmasına yol açmaktadır.

Ayrıca, aynı düzenleme kapsamında, AATHUHK 107/2. maddesine paralel olarak, bankalar aracılığıyla mükellefin vergi borçlarının tahsiline imkân sağlanması amacıyla vergi borcuna dair bilgilerin bankalarla paylaşılmasının da mahremiyet ihlali olarak değerlendirilmeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Bununla birlikte, VUK m.5/4 ile öngörülen istisnaların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisinin Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bırakılması, anayasal düzlemde tartışmalı bir durum yaratmaktadır. Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri uyarınca, bireylerin özel hayatı ile kişisel verileri temel hak kapsamında yer almakta olup, bu haklara yalnızca kanunla ve hakkın özüne dokunmaksızın sınırlama getirilebilecektir. Bu çerçevede, temel hak ve özgürlükler üzerinde doğrudan etkisi bulunan vergi mahremiyetinin sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemelerin yalnızca kanunla yapılması

gerektiği; idari düzenlemeler yoluyla bu tür yetkilendirmelerin Anayasa'nın 13. maddesiyle bağdaşmadığı değerlendirilmektedir.

4.4.Sahte ve Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenleyenlerin veya Kullananların Meslek Odalarına Bildirilmesi

Serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirler, mükelleflerle aralarındaki sorumluluk ilişkisi çerçevesinde mesleki faaliyetlerini yerine getirirken birtakım bilgilere ulaşma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu bilgiye erişim, yalnızca mesleki faaliyetlerin etkin yürütölmesi açısından değil; aynı zamanda vergi denetimi ve sistemin bütönlüğu açısından da önem taşımaktadır. Bu çerçevede, VUK'un 5. maddesinin dördüncü fıkrası ile bu fıkraıya ilişkin gerekçe birlikte incelendiğinde, serbest muhasebeci mali müşavirlerin ve yeminli mali müşavirlerin yanı sıra mensubu bulundukları meslek örgütlerinin, vergi mahremiyeti ilkesi kapsamında koruma altına alındığı görölmektedir. Bu kapsamda söz konusu kişilerin mesleki faaliyetleri nedeniyle edindikleri bilgilerin gizliliğı sağlanmakta; bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmasının ya da amaç dışı kullanılmasının önlenmesi, düzenlemenin temel hedeflerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte, vergi idaresince düzenlenen inceleme raporlarında sahte belge veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlediğı veya kullandığı tespit edilen kişilere ilişkin bilgilerin, ilgili meslek kuruluşlarına bildirilmesi hususunda özel bir istisna öngörölmüşür. Bu istisna, vergi mahremiyetinin ihlali olarak değerlendirilmemekte; aksine, meslek disiplininin ve kamu yararının korunması amacına hizmet ettiğı kabul edilmektedir.

Bu noktada, kavramsal netlik sağlanması adına "sahte belge" ve "muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge" terimlerinin içeriğı açıklanmalıdır. Sahte belge; herhangi bir gerçek işlem veya olguya dayanmaksızın, var olmayan bir durum yaratılarak düzenlenen belge olarak tanımlanabilir. Diğer yandan, muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge, gerçekte mevcut olan bir işlem veya duruma dayanmakla birlikte, bu durumu içerik veya miktar açısından gerçeğe aykırı biçimde yansıtan belgeleri ifade etmektedir. Her iki belge türü de vergi sistemini doğrudan tehdit eden ve kamu zararına yol açabilecek nitelikte olduğundan, bu tür belgelerin düzenlenmesi veya kullanılması durumunda, ilgili kişilerin meslek kuruluşlarına bildirilmesine imkân tanınmıştır.

Kanun metninde geçen "kanunla kurulmuş meslek kuruluşları" ibaresi, yalnızca mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler ile sınırlı değildir. Bu ibare kapsamında örneğin 3568 sayılı Meslek Mensupları Kanunu çerçevesinde kurulan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) ile Yeminli Mali Müşavirler Odası (YMMO) ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (SMMM) da bu kapsama dahildir.

Bununla birlikte, dikkat çekilmesi gereken kritik bir husus, yalnızca idari nitelikte olan vergi inceleme raporlarına dayanılarak, herhangi bir yargı kararı bulunmaksızın mükellef hakkında disiplin soruşturması başlatılması amacıyla ilgili meslek kuruluşlarına bilgi aktarılmasıdır. Böyle bir durumda, henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunmayan bireyin “vergi suçu işlemiş” gibi lanse edilmesi, masumiyet karinesine ve lekelenmeme hakkına açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Zira vergi inceleme raporları, idarenin kendi değerlendirmesini içeren, bağlayıcı yargı gücünden yoksun belgeler olup, yalnızca nihai yargı kararıyla hukuki geçerlilik kazanabilirler. Bu nedenle, inceleme aşamasında kişisel verilerin üçüncü kişi kurumlarla paylaşılması, bireyin itibarını zedeleyebilecek nitelikte sonuçlar doğurabilir.

Netice itibarıyla, VUK’un ilgili düzenlemesi vergi mahremiyetine belirli sınırlar dâhilinde bir istisna getirirse de bu istisnanın sınırlarının belirsizliği bireylerin temel hak ve özgürlükleri açısından risk teşkil etmektedir. Vergi mahremiyetinin amacı, yalnızca mükellef bilgilerini saklamak değil, aynı zamanda bireyin kamusal alandaki itibarını korumaktır. Bu nedenle, herhangi bir yargı kararı olmaksızın mükellef bilgilerinin meslek kuruluşlarıyla paylaşılmasının, anayasal güvencelerle bağdaşmayabileceği yönünde haklı eleştiriler mevcuttur. Bu halde mükellefin sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlemediğinin ve özellikle kullanmadığının mahkemece tespit edilmesi halinde mükellefin uğramış olduğu zararın ve yaşadığı itibar kaybının nasıl telafi edileceği de önemli bir sorundur.¹⁰⁷

Bununla birlikte, istisna kapsamında bilgi aktarımı yapılan kişi ve kurumlar da kendilerine iletilen gizli bilgi, ticari sır veya özel nitelikli diğer verileri ifşa etme yetkisine sahip değildir. Bu kişi ve kuruluşların, söz konusu bilgileri hem kendi yararlarına hem de üçüncü şahısların menfaatine olacak şekilde kullanmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla,

¹⁰⁷ Taş, F., (2008), Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, s.130

kanun koyucu bir yandan mükellefe ait belirli bilgilerin sınırlı koşullarda üçüncü taraflarla paylaşılmasına olanak tanırken, diğer yandan bu bilgilerin kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik ek bir koruma mekanizması tesis etmiştir. Bu düzenleme, vergi mahremiyetinin sadece mükellef- vergi idaresi arasındaki bir sır saklama ilişkisi değil; aynı zamanda bu bilgiyi edinen herkes için bağlayıcı bir gizlilik yükümlülüğü doğurduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

4.5.Vergi Levhasının Alınması

07.05.2011 tarihli RG’de yayımlanan 408 Sıra No’lu VUK Genel Tebliğ¹⁰⁸ ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan ilgili Tebliğ uyarınca, vergi levhası alma yükümlülüğü bulunan mükellefler açık şekilde belirlenmiştir. Buna göre; gelir vergisine tabi olan ticari kazanç sahipleri, zirai faaliyet icra eden mükellefler ile serbest meslek erbapları bu yükümlülük kapsamındadır. Ayrıca, adi ortaklık, kolektif ve adi komandit şirketlerde her bir ortak için ayrı ayrı vergi levhası alınması zorunluluğu getirilmiştir. Kurumlar vergisi mükelleflerinden ise anonim şirketler, limited şirketler ve eshamlı komandit şirketler bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Ancak, vergi levhasının mükellef tarafından iş yerinde asılmasına yönelik zorunluluk, 6111 sayılı Kanun’un 82. maddesiyle 13 Şubat 2011 tarihinde yürürlüğe giren düzenleme doğrultusunda kaldırılmıştır. Anılan düzenleme ile Vergi Usul Kanunu’nda yer alan “vergi levhası asma” ibaresi, “vergi levhası alma” şeklinde değiştirilmiş; böylece mükellefin iş yerine asmak suretiyle ticari bilgilerinin üçüncü kişiler tarafından görülmesinin önüne geçilmiştir. Bu değişiklik, vergi mahremiyetinin korunmasına yönelik önemli bir adım niteliği taşımakta; vergiye ilişkin bilgilerin sadece idare ile mükellef arasında kalmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla hüküm, vergi mahremiyetine istisna teşkil eden bir durum olma özelliğini yitirmiştir.¹⁰⁹

Buna göre kapsamdaki mükellefler vergi levhasını almak ve istenildiğinde ibraz etmek zorunda olmakla birlikte görünür şekilde devamlı surette teşhir etme zorunlulukları ortadan kaldırılmıştır. Anılan yasal düzenleme sonrasında ilgili maddenin son hali (VUK m. 5/5) kazancı basit usulde tespit edilenler dâhil gelir vergisi mükellefleri ve sermaye

¹⁰⁸ 408 Sıra No’lu VUK Genel Tebliğ, (Çevrimiçi), <https://www.verginet.net/dokumanlar/2011/408-vuk-teblig.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2024

¹⁰⁹ Ateş, L. (2016), “Türkiye’de Vergi Mahremiyetinin Sınırları: Yurtiçi ve Yurtdışı Bilgi Paylaşımında”, Vergi Hukukunda Bilgi Toplama ve Açıklamanın Sınırları, İstanbul: Beta Yayınevi, s.183

şirketlerinin her yıl Mayıs ayının son gününe kadar kazançları ile buna tekabül eden vergi miktarlarını gösteren vergi levhasını almak zorunda olduğu haline getirilmiştir.

Buna göre anılan değişiklikten sonra esasen vergi levhası almanın vergi mahremiyetinin bir istisnası olmaktan çıktığı söylenebilecektir. Buna göre mükellefler ödedikleri vergiye ilişkin bilgileri alenen ortaya koymakla yükümlü olmayacaklardır.

Bununla birlikte, 408 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yürürlüğe konulan e-vergi levhası sorgulama ve doğrulama sistemine ilişkin düzenlemeler, vergi mahremiyetine dair temel ilkelere önemli bir istisna getirmiştir. Söz konusu düzenleme kapsamında geliştirilen elektronik sistem aracılığıyla, mükelleflerin vergi levhası bilgilerine kamuya açık bir platform üzerinden erişim imkânı sağlanmıştır. Bu kapsamda, vergi levhası üzerinde yer alan bazı bilgilere, mükellefin açık rızası olmaksızın ulaşılabilmesi mümkün hâle gelmiştir.

Bu düzenleme, ilk bakışta vergi mahremiyeti ilkesine aykırılık teşkil eder nitelikte görünse de vergiye ilişkin şeffaflığın artırılması ve özellikle ticari ilişkilerde muhatapların vergiye uyum durumunu kontrol edebilme ihtiyacı dikkate alındığında, kamu yararı gerekçesiyle meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak bu sistem, özel hayatın gizliliği ilkesi ile vergi şeffaflığı arasındaki sınırın titizlikle gözetilmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim, vergi mahremiyeti temel bir anayasal koruma alanı olup, bu mahremiyetin kamuya açık sistemler üzerinden dolaylı şekilde ihlal edilmesi, mükellef haklarının zedelenmesine yol açabilecek potansiyel riskler barındırmaktadır. İnteraktif vergi dairesi sistemi internet sitesi üzerinden sunulan e-vergi levhası sorgulama hizmeti ile vergi kimlik numarası veya TC kimlik numarası bilinen bir mükellefin vergi levhasına herhangi bir vatandaş da sorgulama yaparak ulaşabilmektedir.¹¹⁰ Bunun yanı sıra e-devlet üzerinden de vergi kimlik numarası girilmek suretiyle vergi levhası sorgulaması yapılabilmektedir.¹¹¹

408 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile getirilen düzenlemeler kapsamında gerek kamu kurumlarına gerekse özel sektör kuruluşlarına, mükelleflere ait vergi levhası bilgilerinin doğruluğunu ve güncelliğini sorgulama imkânı tanınmıştır. Bu uygulama, elektronik ortamda sağlanan hizmetler aracılığıyla mükellefe ait bilgilerin

¹¹⁰ İnteraktif vergi dairesi sistemi internet sitesi, (Çevrimiçi), <https://dijital.gib.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.11.2024

¹¹¹ e-devlet ile vergi levhası sorgulama ekranı, (Çevrimiçi), <https://www.turkiye.gov.tr/e-vergi-levhasi-sorgulama>, Erişim Tarihi: 10.11.2024

üçüncü kişilerce denetlenebilir hale gelmesini mümkün kılmakta ve bu yönüyle, vergi mahremiyeti ilkesine açık bir istisna teşkil etmektedir.

Söz konusu tebliğ ile getirilen düzenlemenin, VUK'un 5. maddesinde açıkça koruma altına alınan mahremiyet ilkesine doğrudan müdahalede bulunduğu ve bu müdahalenin yalnızca idari bir işlemle gerçekleştirilmiş olması, hukuki bakımdan eleştiriye açık bir durum yaratmaktadır. Zira kanun koyucu tarafından açıkça değiştirilmeyen bir hükme karşı, ikincil bir düzenleyici işlemle istisna getirilmesi, yasama yetkisinin sınırlarının zorlandığı yönünde değerlendirmelere yol açmaktadır.

Bu bağlamda, vergi levhası bilgilerine erişim sağlanması suretiyle mükellefe ait ekonomik ve ticari verilerin üçüncü kişiler nezdinde ifşa edilmesi ihtimali doğmakta, bu durum da bireyin mali mahremiyetinin zedelenmesine neden olabilmektedir. Özellikle ticari faaliyet yürüten küçük ölçekli işletmeler açısından, bu tür bilgilerin rakip firmalarca elde edilebilir hale gelmesi, rekabet eşitliği ilkesini de olumsuz etkileyebilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenlerle, söz konusu düzenlemenin vergi mahremiyetini ikinci plana ittiği ve asli hükmün (VUK m.5) amacını gölgede bıraktığı söylenebilir.

Bunun yanı sıra vergi mahremiyetinin istisnasını teşkil eden bir durum kanun ile ortadan kaldırılırken, sözü edilen idari işlemlerle söz konusu kanun değişikliğinin önemsizleştirilmesi ve vergi mahremiyetini ihlal sonucunu doğuracak işlemlere idarenin düzenleyici işlemleri ile cevaz verilmesi kanaatimizde Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

5. Vergi Mahremiyetinin İhlalinin Hukuki Sonuçları

Vergi mahremiyetinin temel bir insan hakkı olarak hem diğer bireylere hem de bizatihi devlete karşı korunabilmesinin yegâne yolu pek tabi ihlalinin bir yaptırıma bağlanmasından geçmektedir. Ancak her hukuka aykırı davranışın suç oluşturmayaacağı açık olduğu gibi, hukuka aykırı fiilin tek müeyyidesi de ceza değildir.

Vergi mahremiyetinin ihlali suçuyla korunmak istenen hukuki değer, vergi yükümlüsünün vergisel durumuna ilişkin bilgilerin gizliliğinin sağlanması ve bu yolla o kişinin maddi ve manevi açıdan zarar görmesinin engellenmesidir.¹¹²

¹¹² Arslan, Ç., (2013); "Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 3 (2), s.18

Bu doğrultuda vergi mahremiyetinin ihlalinin öncelikle ceza hukuku yönünden boyutu, ardından ise idarenin sorumluluğu yönünden boyutu incelenmelidir. Nihayetinden vergi mahremiyetinin ancak kamu görevlileri tarafından ve idarenin sorumluluğunda ihlal edilebileceği düşünülse de vergi mahremiyetinin istisnası kapsamında bulunan, bankaların yapacakları vergi tahsiline yönelik olarak bankalara vergi ile ilgili bilgilerin verildiği hallerde, bankanın bir özel hukuk tüzel kişisi olarak vergi mahremiyetini ihlal etmesi durumunda adli yargıda tazminat davası açılması da söz konusu olabileceğinden adli yargıdaki bu tazminat davasına da değinilmelidir.

5.1.Ceza Hukuku Bakımından Hukuki Sonuçları

Bir fiilin ceza hukuku anlamında “suç” olduğundan bahsedebilmek için sadece suçun maddi ve manevi unsurlarının bulunması yeterli olmayıp, esasen bu iki ana unsurla bağlantılı olmak üzere kanunilik ve hukuka aykırılık unsurlarını da barındırması gerekecektir. Dolayısıyla suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin doğal bir sonucu olarak, bir fiilin suç teşkil edebilmesi için yasalar ile bunun belirtilmesi ve yasada suçun oluşması için aranan maddi şartların tamamının yerine getirilmesi gerekmektedir. Keza bu halde hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması halinde fiil hukuka aykırılık unsurunu da yerine getirmiş olacaktır. Bu durumda suç için aranan kast veya taksir olarak iki ana başlığa ayırabileceğimiz manevi unsurlardan ilgili kanuni düzenlemenin aradığı manevi unsurun da mevcudiyeti halinde, artık suçun oluşmuş olduğu ve cezalandırılması gereken bir fiilin ortaya çıktığı anlamına gelecektir.

5.1.1. Vergi Mahremiyeti Suçunun Unsurları

Vergi mahremiyetinin ihlali açısından ise; vergi mahremiyetinin ihlali suçu VUK m. 362.’de; vergi mahremiyeti ve buna uymak zorunda olanlar VUK m.5’te; suçun cezası TCK’nın 239. maddesinde düzenlenmektedir. Dolayısıyla suç ve cezanın kanunda düzenlenmesi şartı yani kanunilik VUK m.5 ve 362 gereğince TCK m. 239 ile sağlanmış olmaktadır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, VUK m.362’de TCK m.239’a yapılan atfın sadece ceza miktarı yönünden mi yoksa maddenin tamamına mı yapıldığı hususu açık değildir. Atıf sadece ceza miktarı yönünden ise herhangi bir şikâyet şartı aranmadığından vergi mahremiyetinin ihlali şikâyete bağlı bir suç olarak kabul edilmeyecek, bir diğer anlatımla re’sen soruşturulacaktır. Bu noktada öğretide bir kısım görüş, bir suçun niteliğini belirlemede esas alınacak olanın, suçun pozitif hukuktaki düzenlemesi

olduğundan ve bu kapsamda VUK'ta suçun şikayete bağlı olduğu açıkça düzenlenmediğinden re'sen kovuşturulması gereken bir suç olduğunun kabulü gerektiğini savunmakla¹¹³ birlikte, ağırlıkta olan diğer görüş¹¹⁴ ise VUK'un 362. maddesinde, *"TCK'nın 239. maddesinde yer alan ceza uygulanır"* şeklinde bir ifadenin yerine *"TCK'nın 239. maddesi hükümlerine göre cezalandırılır"* ifadesinin tercih edilmesi karşısında, atfın tüm madde hükümlerine yapıldığını¹¹⁵, ayrıca VUK md. 362'de yer alan, *"... Türk Ceza Kanununun 239. maddesi hükümlerine göre cezalandırılır."* ifadesi dikkate alındığında TCK'nın 239. maddesine yapılan atfın sadece 1. fıkrada yer alan yaptırımları değil, maddenin diğer fıkralarındaki yaptırımları da kapsayan bir atıf olduğu sonucuna varılarak¹¹⁶ vergi mahremiyetinin ihlalinin şikayete tabi bir suç olduğunu kabul etmektedir.

Vergi mahremiyetinin ihlaline bağlanan cezai yaptırımın yasal dayanakları VUK ile sınırlı değildir. AATUHK 107. maddesinde, *"Bu kanunun tatbikinde vazifeli bulunan kimseler, bu vazifeleri dolayısıyla amme borçlusunun ve onunla ilgili kimselerin şahıslarına, mesleklerine, işlerine, muamele ve hesap durumlarına ait öğrendikleri sırlarla gizli kalması lazım gelen diğer hususları ifşa ettikleri takdirde 2 aydan 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Bu sırları kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadı ile ifşa edenler beş aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır ve bu suçun failleri ile birinci fıkradaki suçun mükerrirlerinin bir daha devlet hizmetinde kullanılmamalarına karar verilir."* hükmüne yer verilmiştir. Bu madde de 6183 sayılı AATUHK kapsamında yapılacak ihlallerin kanuni unsurunu oluşturmaktadır. 6183 sayılı AATUHK'da düzenlenen cezai yaptırım VUK'tan farklı olarak TCK'ya atıf yapmak yerine doğrudan ceza hükmü ihtiva etmektedir.

VUK'un 362. maddesi ile aynı Kanun'un 5. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, vergi mahremiyetinin ihlali suçunun faili olabilecek kişiler açıkça belirlenmiştir. Buna göre; vergi işlemleri ve vergi incelemeleri ile doğrudan ilgilenen kamu görevlileri, Vergi Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri ile Danıştay'da görev yapan yargı mensupları,

¹¹³ Taş, F., a.g.e., s. 189

¹¹⁴ Şenyüz, D., (2012), Vergi Ceza Hukuku (Vergi Kabahatleri ve Suçları), Bursa: Ekin Yayınları, s. 514

¹¹⁵ Başaran Yavaşlar, F., (2008), "Vergi Suç ve Kabahatleri Hukuku'nda Son Durum", İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, S. 6, 2839- 2859, s. 2855

¹¹⁶ Duman, B., (2016), Ceza Hukuku Bağlamında Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu ve Atıf Problemi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65 (4), 1577-1601, s. 1582

vergi kanunları uyarınca oluşturulan komisyonlara katılan kişiler ile vergi işlerinde görev yapan bilirkişiler bu suçun faili olabilecek kişilerdir.

Vergi mahremiyetine ilişkin yükümlülük, bu kişilerin görevleri nedeniyle öğrenmiş oldukları bilgiler bakımından geçerlidir. Kanun koyucu, mükellef ve mükellefle ilgili üçüncü kişilere ait kimlik bilgileri, ticari işlemleri, mali durumu, işletme yapısı ve mesleki faaliyetlerine ilişkin edinilen bilgilerin gizliliğini koruma yükümlülüğü getirmiştir. Bu kapsamda söz konusu bilgilerin açıklanması (ifşa edilmesi) veya gerek failin kendisi gerekse üçüncü kişiler lehine kullanılmasına ilişkin her türlü eylem, vergi mahremiyetinin ihlali kapsamında değerlendirilir.

Anılan suç tipi seçimlik hareketli suç niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, kanunda düzenlenen iki fiilden – ifşa veya menfaat temini amacıyla kullanma – herhangi birinin gerçekleştirilmesi, suçun oluşumu açısından yeterlidir. Dolayısıyla bu suçun tamamlanabilmesi için ayrıca bir zarar veya neticenin meydana gelmesi aranmamaktadır. Bu yönüyle suç, "sırf hareket suçu" olarak nitelendirilmekte ve neticesiz olarak tamamlanabilen bir suç tipi olarak kabul edilmektedir.

Bu noktada vergi mahremiyeti suçunun failinin belirlenmesi ceza hukuku anlamında önem arz etmektedir. Herkes tarafından işlenmesi mümkün olmayan, sadece belirli sığata veya niteliğe sahip kimseler tarafından işlenebilen suçlara mahsus (özgü) suç denilmektedir.¹¹⁷ Özgü suçlarda suçun faili, diğler insanlara nazaran özel bir yükümlülük altında bulunmaktadır.¹¹⁸ Buna göre her ne kadar vergi mahremiyetinin kişi bakımından kapsamını belirlerken, yasada açıkça sayılmasa da Kamu Denetçisi, Sayıştay çalışanları, banka çalışanları, elektronik veri toplayan şirkeler ile köy muhtarı ve heyetinin de vergi mahremiyeti kapsamında öğrendikleri bilgiyi saklamakla yükümlü olduğunun kabul edilmesi gerektiğı, neticede VUK m.5 söz konusu kişileri açıkça zikretmese de kanun koyucunun amacından yola çıkıldığında vergi hukukuna ilişkin idarenin işlemlerinin bir türünde görev alan diğler kişilerin de muhatabın mahrem bilgilerini korumakla yükümlü olduğü belirtilmişse de ceza hukuku anlamında ve suç ve cezada kanunilik ilkesi dikkate alındığında kanunda açıkça sayılmayan bu kişilerin vergi mahremiyetinin ihlali suçunun faili olmayacağı kanaatindeyiz. Bu nedenle vergi mahremiyetinin ihlali suçu, sadece

¹¹⁷ Hakeri, H. (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 128

¹¹⁸ Özgenç, İ., (2010), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 178

belirli s fata veya niteliğe sahip kimseler tarafından  şlenebilen bir suç olduğundan mahsus ( zg ) suç olarak nitelendirilmesi gerekecektir.

Suçun manevi unsuru ise kast olup, vergi mahremiyetinin taksirle ihlal edilmiş olması halinde suç oluşmayacaktır. Dolayısıyla vergi mahremiyeti suçunun oluşabilmesi için failin bilerek ve isteyerek suçun maddi unsurlarını işlemesi gerekmektedir. Dolayısıyla failin, suçun kanuni tanımına uygun olarak, açıkladığı bilgilerin sır olduğunu ve bunları iş a ettiğini veya mükellefe ait bilgileri kendisi veya başkası yararına kullandığını bilmesi ve istemesi gerekli ve yeterli olup, ayrıca failde, mükellefe zarar verme kastı aranmayacaktır.¹¹⁹

Bu noktada son olarak belirtmek gerekir ki, yukarıda da belirtildiği üzere suçun oluşabilmesinin son unsuru hukuka aykırılık unsuru olup, kanunda öngörülen maddi unsurlar kasten yerine getirilmesine rağmen bu unsurun oluşmaması için herhangi bir hukuka uygunluk sebebinin varlığı gerekecektir.

TCK'de düzenlenen genel hukuka uygunluk nedenleri, kanun hükmünü yerine getirme, amirin emrini yerine getirme, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası olarak sayılabilir. Vergi mahremiyetinin ihlali suçu özelinde ise bunlardan sadece ilgilinin rızası bir genel hukuka uygunluk sebebi oluşturabilir. Vergi mahremiyetinin ihlalinde suçu oluşturan şey mağdura ilişkin bir sırrın iş asıdır ve eğer mağdurun rızası varsa iş a edilebilecek bir sırrın varlığından bahsetmek de mümkün olmayacaktır.¹²⁰ İlgilinin rızası şeklinde bir genel hukuka uygunluk nedeninin varlığı halinde vergi mahremiyetini ihlal eden fiil, hukuka aykırı olmayacaktır.

Bunun yanı sıra vergi mahremiyetinin ihlali suçu açısından ilki 1964 yılında olmak üzere çeşitli kanunlarda ve yapılan değişikliklerle bazı özel hukuka uygunluk nedenleri düzenlenmeye başlanmıştır. Bunlar esasen bir önceki bölümde vergi mahremiyetinin istisnaları başlığı altında incelenen matrahların ve vergilerin ilanı, vergi ve cezaların Hazine ve Maliye Bakanlığınca açıklanması, adli ve idari soruşturma yapan kamu görevlileri ile bankalara bilgi ve belge verilmesi, sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge kullananların mesleki teşekkül, birlik ve odalara bildirilmesidir. Buna göre

¹¹⁹ şenyüz, D., a.g.e., s. 513

¹²⁰ Erman, S. (1998). Vergi Suçları - Ticari Ceza Hukuku, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, s.24

söz konusu fiiller de yasadaki özel hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edileceğinden cezalandırılmayı gerektirecek bir eylemin oluşmasını engelleyecektir.

5.1.2. Vergi Mahremiyeti Suçun Yaptırımı

Vergi mahremiyetinin ihlali suçu VUK m. 362’de düzenlenmiş olup, bu halde failin 5237 sayılı TCK’nın 239. maddesine göre cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre fail bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Yani fail hem hapis cezası hem de adli para cezası ile cezalandırılacaktır.

Anılan maddenin son fıkrası nitelikli hali düzenlemiş olup, buna göre suç cebir veya tehdit kullanmak suretiyle işlenirse fail üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacaktır.

Şartları gerçekleştiği takdirde, fail hakkında kanunda düzenlenen güvenlik tedbirlerine de hükmedilebilecektir. Örneğin; fail hakkında, hapis cezasının kanuni sonucu olarak TCK m. 53’te düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri uygulanacaktır. Ayrıca, failin bilgileri kullanması neticesinde elde ettiği menfaatlara TCK m. 55 kapsamında kazanç müsadereci uygulanarak el konulabilecektir. Keza suçun bir özel hukuk tüzel kişisi yararına işlenmesi halinde TCK m. 60 doğrultusunda o tüzel kişi hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilebilecektir.

Anılan suçun dava zamanaşımı hapis cezasının miktarı dikkate alındığında TCK m. 66/1-e fıkrası gereğince sekiz yıldır. Ancak, TCK md. 239/4 gereğince cebir veya tehdit kullanarak suçun işlenmesi halinde ceza üst sınırının yedi yıl olması sebebiyle TCK m. 66/4’e göre zamanaşımı da onbeş yıl olacaktır.

5.2.İdarenin Sorumluluğu Bakımından Hukuki Sonuçları

2577 sayılı İYUK’a göre idarenin işlem ve eylemlerinden kişisel ve meşru menfaati zarar görenler bu işlem veya eylemden doğan zararların giderilmesini veya işlemin geriye yönelik olarak ortadan kaldırılmasını talep edebilirler. Esasen bu zararın giderilmesinin yolu tam yargı davası, işlemin ortadan kaldırılmasının yolu ise iptal davasıdır.

Bu bakımdan konumuzla ilgili olarak, vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi halinde de idarenin sorumluluğu söz konusu olduğunda, açılacak davalar iptal davası ve tam yargı davasıdır.

5.2.1. Tam Yargı Davası

Tam yargı davaları, adli yargıdaki tazminat davalarının idari yargıdaki görünümü olarak tanımlanabilir. Tam yargı davaları ile idarenin işlem veya eylemi sonucunda ortaya çıkan durumun giderilmesi / tazmini talep edilmektedir. Burada giderilmesi talep edilebilecek zararlar sadece maddi zararlar olmayıp, manevi zararların giderilmesi de tam yargı davasının ikame edilmesi ile mümkündür.

İYUK m. 13 gereğince tam yargı davası açılmadan önce idareye zararın giderilmesi için başvurulması zorunludur. Buna göre idarenin işlem veya eyleminden kişisel ve meşru bir menfaati ihlal edilen kimseler, bu ihlali öğrenmelerinden itibaren bir yıl içinde ve her halde idarenin işlem veya eyleminin üzerinden beş yıllık süre geçmeden önce idareye başvurarak ihlalin giderilmesini talep etmek zorundadırlar. İdarenin bu talebi reddetmesi veya otuz gün içinde cevap vermemesi halinde tam yargı davasının açılması gerekmektedir.

Esasen bu noktada tartışmalı olan husus söz konusu davanın idare mahkemesinde mi yoksa vergi mahkemesinde mi açılacağı sorunudur. Bu noktada davacının yanlış mahkemede dava açması, görevsizlik kararı verilmesine sebep olacağı gibi İYUK m.7 gereğince dava açma süresi idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gün olduğundan dava açma süresini kaçırmasına da neden olabilecektir. Bu nedenle vergi mahremiyetinden doğan maddi ve manevi zararın giderilmesi için açılacak tam yargı davasında görevli mahkemenin belirlenmesi önemli bir sorundur.

Bu konuda her ne kadar idarenin herhangi bir işlemine dayanmaksızın “sarf idari eylem” üzerine verilmiş olan zararın ortadan kaldırılmasının talep edilecek olması halinde görevli mahkemenin idare mahkemeleri olduğunu kabul eden¹²¹ görüşler de mevcut ise de vergi mahkemelerinin idare mahkemelerine göre özel yetkili mahkemeler olması, uyuşmazlığın yasal zeminin VUK olması, Danıştay uygulamasında da yerleşmiş şekilde vergi mahremiyetinden kaynaklanan uyuşmazlıkların vergi mahkemelerinde çözümlenmiş olması¹²² karşısında, kanaatimizce idarenin eylem veya işlemi ayrımına

¹²¹ Güneş Kurt, A., (2020), Türk Hukukunda Vergi Mahremiyeti Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s. 21

¹²² İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesi 2020/803 E., 2020/675 K., 08.07.2020 T. sayılı kararında “Belirtilen bu durum itibarıyla, ortada vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin bir uyuşmazlığın bulunmadığına Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca yapılmış olduğu başvurunun vergi mahremiyeti kapsamında da değerlendirilemeyeceği dikkate alındığında, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin, anılan

gidilmeksizin vergi mahremiyetinin ihlalinden kaynaklanan zararın tazminin talep edilmesi halinde görevli mahkemenin vergi mahkemeleri olduğu ve bu nedenle dava açma süresinin de 30 gün olduğu kabul edilmelidir.

Bundan başka idarenin vergi mahremiyetini ihlalden kaynaklı tazminat sorumluluğunun kusur sorumluluğu mu yoksa kusursuz sorumluluk mu olduğu öğretide tartışmalıdır. Bir kısım görüş,¹²³ vergi mahremiyetinin ihlali halinde idarenin kusuru olsun olmasın ortaya çıkan zarardan sorumlu olacağını savunmaktadır. Bu halde zarar gören kişi idarenin kusurlu olduğunu ispat etmek zorunda değildir. Bununla birlikte VUK m.5'te sayılan kişilerin, aynı eylemden dolayı ceza yargılamasının da muhatabı olabilecekleri, bu kişilerin vergi mahremiyetini ihlal eden davranışlarının, öğrendikleri bilgileri ifşa etmek veya kendilerinin veya üçüncü şahısların yararına kullanmak şeklinde oluşabileceği, buna göre kusursuz şekilde işlenen fiillerin ifşa veya kendisi veya üçüncü kişi yararına kullanmak fiilini oluşturamayacağı, bu kapsamda yukarıda da değinildiği üzere VUK m. 362'deki atıf doğrultusunda failin 5237 sayılı TCK'nın 239. maddesine göre cezalandırılacağı, cezalandırmanın kusur (hatta kast) olmadan söz konusu olamayacağı dikkate alındığında kanaatimizce idarenin (evleviyetle ilgili kamu görevlisinin) kusuru olmamasına rağmen ortaya çıkan sonuçtan sorumlu tutulabilmesinin mümkün olmayacağının kabulü gerekmektedir. Kaldı ki idarenin mali sorumluluğunda aslolan kusurlu sorumluluktur. İdarenin kusursuz sorumluluğu istisnai olarak ancak iki durumda görülmektedir. Bunlar risk sorumluluğu ve kamu külfetleri karşısında eşitliğin bozulmasından dolayı sorumluluk olmak üzere iki ilkeye dayanmaktadır. Risk sorumluluğu, idarenin hiçbir kusuru olmasa dahi, yürüttüğü tehlikeli faaliyetler ve kullandığı tehlikeli araçlar nedeniyle ortaya çıkan zararı tazmin etmesi durumudur. Kamu külfetleri karşısında eşitliğin bozulmasından dolayı sorumluluk ise, idarenin nimetleri tüm toplum tarafından paylaşılan hukuka uygun eylem ve işlemlerinin külfetlerinin sadece belli kişi veya kişilerin üstünde kalması halinde bu kişi ya da kişilerin zararının idare tarafından kusuru olmadığı halde karşılanmasıdır.¹²⁴ Dolayısıyla vergi mahremiyetinin ihlalinden doğacak mali sorumluluk ne risk sorumluluğu ne de kamu

Kanun kapsamında yerine getirilip getirilmediği veya bu başvurunun Kanun kapsamı dışında olup olmadığına ilişkin uyuşmazlığın görüm ve çözümü 2576 Sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca İdare Mahkemesi'nin görevinde olduğu..." şeklinde karar vererek, uyuşmazlığın vergi mahremiyetinden kaynaklı olması halinde görevli mahkemenin vergi mahkemeleri olacağını ortaya koymuştur.

¹²³ Taş, F., (2007), Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu ve Değerlendirilmesi Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 166.

¹²⁴ Gözler, K. (2019), İdare Hukuku, Cilt II, Güncellenmiş 3. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, s. 1082.

külfetleri karşısında eşitliğin bozulmasından dolayı sorumluluk kapsamında değerlendirilemeyeceğinden, bu sorumluluğun ancak kusur sorumluluğu olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

5.2.2. İptal Davası

İYUK gereğince iptal davası açılabilmesi için davacının kişisel ve meşru bir menfaatinin idarenin işlemi ile ihlal edilmiş olması gerekmektedir. Bu halde iptal davasının söz konusu olabilmesi için öncelikle kesin ve y r t lmesi gereken bir idari işlemin olması gerekmektedir.  zellikleri dikkate alındığında idari işlem, idare hukuku alanında kamu yararını gerçekleştirmek, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde ve de hizmetin gereklerine uygun bir tarzda yürütülmesinin sağlanması amacıyla idarenin tek taraflı irade açıklamasıyla rıza ve onaya ihtiyaç duymadan, ilgililerin hukuki durumları üzerinde hüküm ve sonuç doğuran, yani icrai niteliği olan, re’sen icra edilebilen, hukuka uygunluk karinesinden yararlanan, yargı denetimine tabi ve kural olarak yazılı şekilde tesis edilen işlemler olarak tanımlanabilir.¹²⁵ Buna göre iptal davasına konu edilebilecek bir idari işlem nihayetinde hukuka uygunluk karinesinden yararlanmakla birlikte, ancak İYUK m. 2 gereğince yetki, şekil, neden, konu ve amaç yönlerinden biri veya birkaçı yönünden hukuka aykırılığı ortaya konularak iptal edilebilir.

Vergi mahremiyeti açısından ise iptal davasına konu edilebilecek idari işlemler konu, sebep ve amaç unsurları açısından hukuka aykırı işlemlerdir. Bu nedenle, idarenin bir eylemi ile vergi mahremiyetini ihlal edilmiş olması halinde idari işlem açısından kamu yararının, hukuken geçerli sebebin ve kanundaki düzenlemelerin varlığının araştırılması gerekmektedir.¹²⁶ Vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi söz konusu olduğundan işlemin şekli açıdan veya yetki açısından hukuka aykırı olması gibi bir durumla pratikte karşılaşılması pek mümkün gözükmemektedir.

Vergi mahremiyetine ilişkin tam yargı davasında olduğu gibi, iptal davasında da idari işlemin kaldırılması veya geri alınması / önlenmesi talebinin idareye bildirilmesinin akabinde idarenin bu talebin reddetmesi veya 30 gün içinde cevap vermemesi halinde idari işlemin iptali için 30 gün içerisinde vergi mahkemelerinde iptal davası açılması gerekmektedir.

¹²⁵ Atay, E. E., (2009), İdare Hukuku Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 407.

¹²⁶ Güneş Kurt, A., a.g.e., s. 146

Esasen uygulamada daha ziyade vergi mahremiyetinin korunması amacına yönelik iptal davaları söz konusu olmakta ise de bazı hallerde idarenin vergi mahremiyeti gerekçesine dayanarak reddettiği taleplere ilişkin iptal davası açılması da mümkündür. Şöyle ki, konuya ilişkin örnek bir olayda mükellefin avukatının 03.09.2008 tarihli dilekçesiyle davalı idareye sunduğu usulüne uygun düzenlenmiş ve kendisini yetkilendiren vekaletname ile mükellef hakkında tesis edilen işlemleri incelemek istemiş, idare ise vergi mahremiyetini ileri sürerek bu istemi reddetmiş ve bunun üzerine mükellef bu kararın iptali için dava açmıştır. Davayı karara bağlayan vergi mahkemesi davayı reddetmiş ve karar davacı yanca temyiz edilmiştir. Bunun üzerine Danıştay 3. Dairesi vergi mahremiyetinin mükellefler açısından kendilerine ait bilgileri güvenle vergi dairesine verebilmelerini sağladığı, bu nedenle mükelleflerin kendilerine ait olan ve idarede bulunan bilgilere ulaşması vergi mahremiyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği, bunun yanı sıra davacı vekilinin idareye yaptığı başvurunun davacının işleri için ve vekil sıfatıyla yapıldığı dikkate alındığında, tarh dosyasından rahatlıkla temin edilebilecek uyuşmazlık konusu belgeler vergi mahremiyeti kapsamında değerlendirilemeyeceğinden aksi yöndeki gerekçeyle davayı reddeden Vergi Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.¹²⁷

Bu örnekte net olmakla birlikte iptal davasında görevli mahkemenin idare mahkemesi mi vergi mahkemesi olduğu hususu her zaman bu kadar net olmamaktadır. Keza bu hususta yüksek mahkeme içtihatlarında dahi karşı oylar yer almaktadır. Örneğin Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu davacı şirket tarafından hakkında düzenlenen vergi tekniği raporunun kendilerine verilmesi talebiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, her ne kadar uyuşmazlığın vergi mahkemesince karara bağlanmasını haklı bulmuşsa da, karşı oy gerekçelerinde vergi mahkemelerinin, idari yargı düzeninin özel görevli mahkemeleri olduğu, bu yargı düzeninin genel görevli mahkemeleri ise idare mahkemeleri olduğu, bunun anlamının özel görevli idari mahkeme olan vergi mahkemelerinin görev alanının kanunla belli edilmiş bulunması olduğu; kanunla sınırları çizilen bu alan dışında kalan ve özel görevli başka idari yargı yerinin; örneğin, Danıştayın görev alanına da girmeyen idari uyuşmazlıkların idare mahkemelerince çözülmesinin gerekli olduğu, bu nedenle somut uyuşmazlıkta davacı şirket tarafından hakkında düzenlenen vergi tekniği raporunun

¹²⁷ Danıştay 3. Dairesi 2017/3619 E., 2018/6103 K., 12.11.2018 T. sayılı kararı

kendilerine verilmesi talebiyle yapılan başvurunun Bilgi Edinme Kanunu kapsamında yapılan bir başvuru niteliğinde olduğu, söz konusu başvuru üzerine tesis edilen ve davaya konu edilen işleminde vergilendirmeye ve Kanunla sınırları çizilen vergi mahkemelerinin görev alanıyla ilgili olmadığı gerekçesiyle görevli mahkemenin idare mahkemesi olduğu belirtilmiştir.¹²⁸ Dolayısıyla nihayetinde Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu vergi mahkemesini görevli görmüşse de bu kararını oybirliğiyle de alamamıştır.

5.3.Tazminat Davaları Bakımından Sonuçları

Vergi mahremiyetinin ihlali halinde VUK m.5'te sayılan kişiler TCK m.239 gereğince cezalandırılmaları mümkün olduğu gibi, bu ihlal dolayısıyla idari yargıda da tam yargı davası ve /veya iptal davası açılmasının söz konusu olabilecektir. Esasen vergi mahremiyetinin ihlali halinde kural olarak izlenebilecek hukuki yollar bunlardır.

Bununla birlikte vergi mahremiyetinin istisnası kapsamında bulunan, bankaların yapacakları vergi tahsiline yönelik olarak bankalara vergi ile ilgili bilgilerin verildiği hallerde, bankanın bir özel hukuk tüzel kişisi olarak vergi mahremiyetini ihlal etmesi durumunda, işlemi yapan idare olmadığından, dolayısıyla ortada bir idari işlem olmadığından idari yargının görevli olduğu bir uyuşmazlık söz konusu olmayacaktır. Bu halde ancak adli yargıda tazminat davası açılmasından söz edilebilir. Bu halde bankanın mükellefin vergisel bilgilerini ifşası veya kendisi / 3. kişi yararına kullanması esasen VUK m.5 gereğince hukuka aykırı olduğundan, neticede 6098 sayılı TBK m.49 kapsamında bir haksız fiilden söz etmek gerekecektir. Bu durumda da bankanın haksız fiil sorumluluğu altında olduğu ve bu halde de adli yargıda tazminat davasının ikame edilmesinin mümkün olduğu ortadadır.

Haksız fiilden doğan tazminat davalarında davacının, davalının kusurlu eylemini, bu kusurlu eylemden doğan zararını ve eylem ile zarar arasındaki illiyet bağıını ispat etmesi gerekecektir. Herhangi bir kişinin hukuka aykırı neticeden dolayı sorumlu tutulabilmesi, bu netice ile kişinin gerçekleştirdiği fiil arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmasına bağlıdır.¹²⁹ Söz konusu kural vergi mahremiyetin uygulandığında, davacının vergi tahsiline yönelik olarak bankaya verilen vergi ile ilgili bilgilerinin üçüncü kişilerce

¹²⁸ Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2019/546 E., 2019/1269 K., 25.12.2019 T. sayılı kararı

¹²⁹ Yıldız, K. (2022). Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 30(3), s. 1117.

öğrenilmesine neden olduğu ve bundan dolayı kendisinin zarara uğradığını ortaya koyması gerekmektedir. Bu halde uğradığını ispatlayabildiğı zarar ölçüsünde lehine tazminata hükmedilmesi mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VERGİLEMEDE DİJİTALLEŞME VE VERGİ MAHREMİYETİ İLİŞKİSİ

Son yıllarda dijitalleşme, küresel ölçekte devletlerin kamu hizmetlerini yürütme biçimini temelden değiştirmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca teknolojik bir gelişme olmanın ötesinde; kamu yönetimi, vergi toplama yöntemleri ve birey-devlet ilişkilerinde yapısal değişimlere yol açmıştır. Özellikle vergi idareleri açısından dijitalleşme, mükelleflerin finansal ve ticari faaliyetlerinin daha etkin ve anlık izlenmesine olanak tanımaktadır. Elektronik beyan sistemlerinden büyük veri analitiğine, yapay zekâ destekli denetim araçlarından dijital belge yönetimine kadar uzanan bu gelişmeler, vergi uygulamalarında şeffaflığı ve etkinliği artırmayı hedeflemektedir.

Ancak bu dijitalleşme süreci, beraberinde yeni risk ve sorun alanlarını da gündeme getirmiştir. Özellikle mahremiyet, kişisel verilerin korunması ve vergi mahremiyeti kavramları, bu dönüşüm sürecinde yeniden ele alınması gereken kritik başlıklar arasında yer almaktadır. Vergi mükelleflerinin dijital ortamlarda bıraktığı veri izleri, hassas mali bilgiler ve özel yaşamla ilgili diğer kişisel veriler, devletin dijital yetkinliği arttıkça daha fazla analiz ve denetime konu olabilmektedir. Bu durum, bir yandan kamu yararı ve mali disiplin açısından olumlu sonuçlar doğururken, öte yandan birey hakları ve özel hayatın gizliliği açısından çeşitli hukuki ve etik tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

1. Dijitalleşme ve Dijital Dönüşüm

Dijitalleşme veya bu kelimenin TDK sözlüğündeki karşılığı olan sayısallaşma,¹³⁰ ulaşılabilir bilgilerin herhangi bir bilgisayar tarafından okunabilecek şekilde dijital ortama aktarılması sürecidir. Dijitalleşme, insan eliyle oluşturulan verilerin ve iş akışlarının dijital ortamlara aktarılması, diğer bir deyişle, kaynakları, dijital teknolojilerin getirdiği fırsatları kullanarak optimal sonuçlara dönüştürme sürecidir.¹³¹

¹³⁰ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi : 29.11.2024

¹³¹ Eyüpgiller, S., (2023), Türk Vergi Sisteminde Dijital Dönüşümde Önemli Bir Dönem: 2017-2021, Social Review of Technology and Change, vol. 1 no. 1, pp. 68 – 100, s. 69.

Dijital dönüşüm ise, akıllı sistemler ve robotlar, büyük veri ve yapay zekâ gibi gelişmiş teknolojilerin sunduğu fırsatlarla, fiziksel dünya gerçeklerinin entegrasyonu sonucu yaşanan teknolojik geçiş sürecini ifade etmektedir.¹³²

Bu teknolojik dönüşüm, verilerin kayıt ve paylaşım yöntemlerini de radikal biçimde değiştirmiştir. 20. yüzyılın sonlarına dek verilerin kaydı, iletimi ve arşivlenmesi süreçlerinde esas araç kâğıttır. Bu dönemde veri, genellikle fiziksel belgeler aracılığıyla saklanmakta ve paylaşımına sunulmaktadır. Belgelerin güvenliğini teminen imza ya da mühür kullanılmakta; bilginin paylaşımı ise yalnızca bu belgelerin fiziki olarak muhatabına ulaştırılması suretiyle sağlanmaktadır. Ancak bilgi teknolojilerinin gelişimiyle birlikte bu geleneksel yöntemler işlevselliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Özellikle bilgisayarların ve internetin gündelik yaşama entegrasyonu ile birlikte, verilerin dijital ortamlarda daha güvenli, uzun süreli ve hızlı biçimde depolanması ve iletilmesi mümkün hâle gelmiştir. Böylelikle veri akışı çok daha fazla kişiye eş zamanlı şekilde ulaşabilmektedir.

Günümüz dünyasında teknolojik ilerleme, bilgi iletiminin de baş döndürücü bir hızla gelişmesine neden olmaktadır. Dijital çözümler, bilgi aktarımını hem zaman hem güvenlik açısından optimize ederek ihtiyaçlara cevap verebilecek bir zemin oluşturmuştur. Bu doğrultuda, neredeyse tüm veriler dijital mecralarda saklanmakta ve bu ortamlar, bilgi paylaşımının asli kanalı hâline gelmektedir. Dolayısıyla dijital sistemlerin, çağdaş toplumlarda bir tercih değil, zaruri bir unsur hâline geldiği söylenebilir.

Bununla birlikte dijital dönüşüm, yalnızca gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan ekonomilerde de önemli değişimlere yol açmaktadır. İnternetin sağladığı küresel etkileşim kapasitesi, ticaretin sınırlarını ortadan kaldırmakta, yerel ekonomilerin küresel düzeyde rekabet edebilmesini mümkün kılmaktadır. Dijital ödeme sistemlerinin yaygınlaşması da uluslararası ticaretin hızını ve güvenliğini artırarak bu dönüşüme katkı sağlamaktadır.

Bütün bunlara karşılık, dijital ortamlarda tutulan verilerin, veri sahibinin izni olmaksızın üçüncü kişilerce elde edilmesi riskinin ciddi bir endişe kaynağı olduğu da bir gerçektir. Bu risk, özellikle kişisel veriler söz konusu olduğunda daha da

¹³² Kılıç, C. (2019). Dijitalleşmenin İşgücü Piyasasına Etkileri. *Kamu-İş: Çalışma ve Toplum Dergisi*, 14(4), 15–19, s.16

belirginleşmektedir. Bu noktada veriyi dijital ortama aktarma yükümlülüğünü üstlenen kişi ya da kurum, aynı zamanda verinin güvenliğini temin etmekle de sorumlu kabul edilmelidir. Hukuk düzeni, bu koruma sorumluluğunu anayasal ve yasal çerçevede güvence altına almaya çalışmakta; özellikle kişisel verilerin korunması alanında çeşitli düzenlemelerle bu yükümlülüğü somutlaştırmaktadır.

Ancak teknolojinin her geçen gün daha karmaşık ve hızlı bir şekilde gelişmesi, mevcut hukuki altyapının bu değişimlere anlık yanıt verebilmesini oldukça güçleştirmektedir. Zira teknolojiyle birlikte ortaya çıkan yeni risk türleri ve ihlal biçimleri, hukuki düzenlemelerin sürekli olarak güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Ne var ki yasa yapım süreçlerinin bürokratik niteliği ve mevzuat değişikliklerinin zamana yayılması, bu hız farkını kapatmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle hukuk sistemlerinin dijital dönüşüme uyum sağlaması, yalnızca yeni düzenlemelerle değil, aynı zamanda mevcut mekanizmaların esneklik kazanmasıyla da mümkün olabilecektir.

1.1. Dijitalleşme ve Dijital Ekonomi Kavramları

Dijitalleşme, herhangi bir işi, servisi ya da eşyayı dijital hale getirmek veya dijital mecrada sunmak veya dijital olanaklarla farklı iş imkanları oluşturmaktır.¹³³ Dijitalleşme kavramının TDK'daki karşılığının “sayısallaşma” olması da esasen yerindedir. Şöyle ki, sayısallaştırma, analog işlemlerin bilgisayar ortamında depolanması ile sayısallaşan bir formatta dönüştürülmesi olarak tanımlandığında dijitalleşme kavramını da karşılamaktadır.¹³⁴

Dijitalleşmenin tarihsel gelişimi incelendiğinde, 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan pek çok teknolojik yeniliğin bu süreci şekillendirdiği görülmektedir. İkili sayı sisteminin geliştirilmesiyle başlayan bu evrimsel süreç; mekanik hesap makineleri, bilgi depolama teknikleri, elektrik ve elektronik alanındaki ilerlemeler, bilgisayarların icadı, mikroçip teknolojisi, internet ve mobil iletişim araçlarının yaygınlaşması ile devam etmiştir. Ayrıca otomasyon sistemlerinin gelişimi, internetin bireysel kullanıcıyı merkeze alması, arama motorlarının, e-ticaret platformlarının, sosyal medya ağlarının ve mobil uygulama mağazalarının ortaya çıkışı da dijitalleşme sürecinin önemli kilometre taşları arasında yer almaktadır. Son olarak, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi, bilginin dijital

¹³³ Mazlum, M. S., (2022), Dijitalleşme Kaynaklı Vergi Sorunları ve Çözüm Arayışları, International CEO Social Sciences Congress Proceedings e-Book, s. 672.

¹³⁴ Karakaş, S., Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2009), Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 24, s.172.

ortama aktarılması sürecini daha da ileri bir boyuta taşımıştır. Bilişim ve iletişim teknolojileri özelinde mikroçip, internet ve mobil iletişim dijitalleşmenin temel sürükleyicileridir.¹³⁵

Endüstriyel gelişim sürecinde başlangıçta buhar gücüne dayalı mekanik sistemler ön plandayken, günümüzde bu yapıların yerini dijital teknolojilerle entegre çalışan siber-fiziksel sistemler almıştır. Dijitalleşmenin etkisiyle birlikte endüstri yapıları köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Dijital çağ, mekân ve zaman kavramını ortadan kaldırmıştır.¹³⁶

Dijitalleşme, günümüzde yalnızca bireylerin özel yaşamlarını etkilemekle kalmayıp; ekonomi, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi kamusal alanlara da doğrudan nüfuz etmektedir. Bu dönüşüm, birey ile devlet arasındaki iletişim süreçlerini yeniden şekillendirmiş, veri alışverişinin sürekliliği ve güvenliği dijital platformlara taşınmıştır. Artık dijitalleşme, bireylerin alışkanlıklarını dönüştürmenin ötesinde; kamu politikalarının oluşturulma yöntemlerinden küresel pazarlara kadar çok katmanlı bir değişim dinamiği yaratmaktadır.

Dijital ekonomi kavramı ise, geleneksel ekonomik faaliyetlerin dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden yapılandırılması ve bu yolla yeni gelir kaynakları ile ekonomik değerlerin üretilmesi sürecini ifade etmektedir. OECD'ye göre dijital ekonomi, teknolojiyi daha ucuz ve daha güçlü yapan ve iş süreçlerinin geliştirilmesini standartlaştıran ve aynı zamanda ekonomideki bütün sektörlerde yeniliği destekleyen bilgi ve iletişim teknolojisi tarafından getirilen değişim süreçlerinin bir sonucudur.¹³⁷

Dijital ekonomi terimi ile elektronik ticaret teriminin genellikle birbirini yerine kullanıldığı görülmekle birlikte dijital ekonomi içerisinde e-ticareti de barındıran bir üst kavramdır.¹³⁸ Dolayısıyla dijital ekonomi kavramı, nispeten mikro bir kavram olan e-ticaret kavramıyla çok yakın görülüp kimi zaman karıştırılsa da dijital ekonomi bir çatı

¹³⁵ Aksu, H. (2018), Dijitopya : Dijital Dönüşüm Yolculuk Rehberi, İstanbul: Pusula Yayıncılık, s. 22.

¹³⁶ Ersöz, B.; Özmen, M., (2020), Dijitalleşme ve Bilişim Teknolojilerinin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri, Bilişim Teknolojileri Online Dergisi2020 Summer/Yaz – Cilt/Vol: 11 - Sayı/Num: 42, s. 171.

¹³⁷ OECD. *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1, 2015 Final Report*. Paris: OECD Publishing. 2015a. s. 11. (<http://www.oecd.org/ctp/addressing-the-tax-challenges-of-the-digital-economy-action-1-2015-final-report-9789264241046-en.htm>). (Erişim tarihi: 29.05.2025)

¹³⁸ Mastar Özcan, P. (2016). Dijital Ekonominin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar: Beps 1 No'lu Eylem Planı Kapsamında Bir Değerlendirme. Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), 6(2), 73-82, s.74

kavram olarak düşünölmelidir.¹³⁹ Bu bağlamda dijital ekonomi kavramı, dijital teknolojilerin ekonomik değeri üretiminde merkezi bir konuma gelmesini ifade etmektedir. Geleneksel üretim ilişkilerinin ötesine geçen bu modelde, dijital araçlar aracılığıyla yeni gelir ve servet oluşturma yöntemleri gelişmiştir. Dijital ekonomi, yalnızca mevcut ekonomik yapının dijital ortama taşınması değil, aynı zamanda yeni ekonomik faaliyetlerin ve iş modellerinin oluşumuna da zemin hazırlamaktadır.

Dijital ekonominin temelini; internet, yapay zekâ, nesnelerin interneti (IoT), büyük veri analitiğı ve bulut bilişim gibi teknolojik yenilikler oluşturmaktadır. Bu teknolojiler, ekonomik sistemin hem üretim hem de tüketim ayağında radikal değışimlere yol açmıştır. Geleneksel mal ve hizmet üretiminin yanı sıra, dijital içerikler ve platform temelli hizmetler de ekonomik yapıya entegre olmuş, dijital altyapı temel bir üretim faktörü haline gelmiştir.

Söz konusu dönüşüm, özellikle 1990'lı yılların sonunda yaygınlaşan geniş bant internet ve bilgisayar teknolojilerinin etkisiyle hız kazanmıştır. Bu dönemde elektronik ticaret girişimleri artmış, dijital ödeme sistemleri gelişmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan itibaren ise mobil iletişim araçları, sosyal medya uygulamaları ve bulut tabanlı hizmetler, dijital ekonominin temel bileşenleri arasında yer almaya başlamıştır.

2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz, işletmelerin dijital çözümlere yönelmesini zorunlu hale getirmiştir. Ekonomik belirsizliklerin arttığı bu dönemde şirketler, dijital teknolojileri kullanarak maliyetleri düşürmeye ve verimliliğı artırmaya odaklanmıştır. Bu da yeni iş modellerinin doğmasına, dijital pazarlamanın yaygınlaşmasına ve dijital platformlarda varlığın stratejik önem kazanmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte, 2019 yılı sonlarında başlayan ve kısa sürede küresel çapta etkili olan Covid-19 pandemisi, dijitalleşme sürecini daha önce görölmemiş bir hızla ilerletmiştir. Salgın nedeniyle uygulanan sosyal mesafe, karantina ve hareket kısıtlamaları, birçok sektörde dijital çözümleri zorunlu hale getirmiştir. Geleneksel çalışma biçimleri hızla dönüşüme uğramış; uzaktan eğitim, çevrim içi alışveriş, dijital

¹³⁹ Ergen, Z. (2022) Dijital Hizmet Vergisi Üzerine Bir İnceleme, Karabulut, Ş (Ed.) İktisadi ve Finansal Gelişmelerin Teorik Yaklaşımlarla Değerlendirilmesi, Ankara: Gazi Kitabevi, s.352

sağlık hizmetleri gibi uygulamalar yaygınlaşmıştır. Bu süreç, dijital ekonominin yalnızca bir alternatif değil, birçok alan için zorunlu bir yapı haline geldiğini göstermiştir.

Bunun yanı sıra, dijital ekonomi iş gücü piyasasında da yapısal değişiklikler yaratmıştır. Dijital becerilere sahip çalışanlara olan talep artarken, geleneksel meslek alanları daralmaktadır. Uzaktan ve esnek çalışma biçimleri yaygınlaşmakta, platform ekonomileri ve gig ekonomisi (geleneksel uzun vadeli iş sözleşmeleri yerine, kısa süreli, esnek ve genellikle dijital platformlar aracılığıyla yapılan işlerin yaygınlaştığı bir ekonomik model) yeni istihdam biçimleri olarak öne çıkmaktadır.

1.2. Dijital Dönüşümün Tanımı

Dijital dönüşüm, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ekonomik, idari ve toplumsal süreçlerin dijital araçlar vasıtasıyla yeniden yapılandırılmasını ifade etmektedir. Bu dönüşüm süreci, sadece üretim ve tüketim alışkanlıklarını değil, aynı zamanda kamu yönetiminin işleyiş biçimini ve kamu gelirlerinin toplanma yöntemlerini de köklü biçimde etkilemektedir.

Dijital dönüşüm kavramını dijitalleşme kavramından ayırdığımız takdirde bunun tek aşamalı olmadığı ve çok daha karmaşık bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır: Otomasyonla başlayan dönüşüm kavramından, dijital hizmetin gelişen evrelerine ve sonrasında uzun bir olgunlaşma süreci olan dijital dönüşüme ulaşılması beklenmektedir.¹⁴⁰

Vergi hukuku açısından dijital dönüşüm; vergiye tabi faaliyetlerin dijital mecralarda yoğunlaşması, mükellef ile vergi idaresi arasındaki ilişkinin elektronik ortama taşınması ve vergiye ilişkin yükümlülüklerin dijital araçlarla yerine getirilmesi anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda dijital dönüşüm, vergi hukukunun hem maddi hem de şekli unsurlarını dönüştürmektedir. Maddi anlamda, özellikle dijital platformlar üzerinden yürütülen ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesi konusu, geleneksel vergi sistemleri açısından yeni sorun alanları doğurmaktadır. Örneğin, fiziksel varlığı bulunmayan çok uluslu dijital şirketlerin, farklı ülkelerde gelir elde etmelerine rağmen o ülkelerde vergi yükümlüsü sayılıp sayılmayacakları önemli bir tartışma konusudur. Bu durum, vergi

¹⁴⁰ Eyüpgiller, S, a.g.e., s. 73.

hukuku literatüründe “vergi egemenliği”, “çifte vergilendirme” ve “vergiden kaçınma” gibi başlıklar altında ele alınmaktadır.

Şekli yönden ise dijital dönüşüm, vergisel işlemlerde dijital dönüşüm, vergi ve muhasebe sürecinde yapılan iş ve işlemlerin bilgisayar vasıtasıyla elektronik ortamlarda yapılmasıyla başlamıştır.¹⁴¹ Bu halde dijital dönüşüm vergi idaresi ile mükellef arasındaki iletişimin dijital ortamda yürütülmesini sağlayarak idari işlemlerin hızlanmasına, belge ve beyan süreçlerinin otomatikleşmesine olanak tanımaktadır. Elektronik fatura (e-fatura), elektronik defter (e-defter), elektronik beyanname ve elektronik tebligat uygulamaları bu dönüşümün somut örnekleri arasında yer almaktadır. Bu uygulamalar sayesinde hem vergi uyumu artmakta hem de kayıt dışılıkla mücadele kolaylaşmaktadır.

Bununla birlikte, dijitalleşmenin vergi hukuku açısından yeni hukuki düzenlemelere duyulan ihtiyacı da beraberinde getirdiği açıktır. Özellikle dijital ekonomi kapsamında faaliyet gösteren işletmelerin vergilendirilmesine ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde yeni yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle 2008 krizinden sonra ülkelerin vergi gelirlerinde yaşanan azalma çok uluslu şirketlerin neden oldukları vergi kayıplarının tekrar kamuoyunun gündemine taşınmasına neden olmuştur.¹⁴² OECD’nin "Kar Aktarımı Yoluyla Matrah Aşındırması (BEPS)" projesi ile Avrupa Birliği’nin dijital hizmet vergisi önerileri bu kapsamda dikkat çeken girişimler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak dijital dönüşüm, vergi hukukunda hem yapısal hem de işlevsel bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Vergi sistemlerinin bu yeni ekonomik gerçekliğe uyum sağlaması, hem mükelleflerin yükümlülüklerini etkin bir biçimde yerine getirmesi hem de devletin mali sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir.

1.3. Dijitalleşmenin Birey ve Toplum Üzerindeki Etkisi: Dijital Hegemonya

Dijital hegemonya, dijital teknolojilere sahip olan aktörlerin –başta büyük teknoloji şirketleri olmak üzere– bilgiye erişim, veri işleme ve dijital altyapıyı kontrol etme kapasiteleri üzerinden diğer kişi, kurum ve devletler üzerinde kurduğu egemenlik

¹⁴¹ Kefe, İ., & Kanarlı, Z. (2019). Türkiye’de E-Fatura Başvuru Süreci ve Kullanımı, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi(25), s.166.

¹⁴² Çelebi, A. K., & Mastar Özcan, P. (2017). Transfer Fiyatlandırması Uygulamaları: Seçilmiş Ülkeler Açısından Bir Değerlendirme. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 24(2), 277-294, s.278

biçimini ifade etmektedir. Bu egemenlik, yalnızca ekonomik ya da kültürel değil, aynı zamanda siyasal ve hukuki düzlemlerde de kendisini göstermektedir.

Dijital hegemonya kavramına benzer bir kavram da esasen dijital platformların işleyiş mantığından kaynaklanan “gözetim kapitalizmi” kavramıdır. İlk olarak Shoshana Zuboff’un tanımladığı bu kavram, kullanıcı verilerinin ekonomik değer üretme amacıyla sistematik bir şekilde toplanması, analiz edilmesi ve dönüştürülmesi sürecini ifade etmektedir.¹⁴³

Her iki kavram yönünden de kabul edilmelidir ki, günümüzde teknolojinin giderek karmaşıklaşması ve yaygınlaşmasıyla birlikte, insanlar arasında teknolojik gelişmeler sadece birer araç değil, aynı zamanda birey üzerinde hegemonik bir gücü olan siyasi bir araca dönüşmüştür.¹⁴⁴ Dijital platformların kullanıcı davranışlarını yönlendirme gücü, veri toplama ve işleme kapasitesi, geleneksel kamu otoritesinin belirli alanlardaki işlevini sınırlayabilecek ölçüde etkili hâle gelmiştir. Özellikle bireylere ait verilerin yoğun şekilde toplanması ve bu veriler üzerinden ekonomik çıkar sağlanması, kamu düzeni ve vergi adaleti açısından yeni sorun alanlarını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda dijital hegemonya, yalnızca bireysel özgürlükleri tehdit eden bir güç ilişkisi değil; aynı zamanda dijital ekonomiden elde edilen kazançların adil şekilde vergilendirilmesini zorlaştıran, vergi tabanını aşındıran ve klasik vergi sistemlerinin etkinliğini sorgulatan bir yapı ortaya koymaktadır. Dolayısıyla dijital hegemonya, vergi hukukunda dijital hizmet vergileri, uluslararası dijital vergilendirme rejimleri ve küresel iş birliği ihtiyacını beraberinde getiren çok boyutlu bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra dijitalleşme, yalnızca bireylerin gündelik yaşam pratiklerini değil, aynı zamanda toplumsal yapıların işleyiş biçimlerini ve devlet mekanizmalarıyla olan ilişkilerini de köklü biçimde dönüştürmektedir. Dijital teknolojilerin, bireysel kullanıcılarının artması ile bireylerin dijitalleşmesi, kuruluşlarda kullanımının yaygınlaşması ile iş ve iş ortamlarının dijitalleşmesi, bireylerin yaşamlarının her alanında kullanımının çoğalmasıyla da toplumların dijitalleşmesi sağlanmıştır.¹⁴⁵ Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimiyle birlikte bireyler dijital platformlara giderek daha bağımlı

¹⁴³ Çağatay, N. B., & Güven, A. (2024). Gözetim Kapitalizminin Yeni Yerel Yönetimleri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 79(2), s. 253

¹⁴⁴ Kafkasyalı, E. G., & Oğuzhan, M. (2025). Dijitalleşmenin birey ve toplum üzerindeki hegemonyası: Dijital hegemonya. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(70), 55-63, s. 57.

¹⁴⁵ Turel, O., Qahri-Saremi, H. ve Vaghefi, I. (2021). Dark Sides of Digitalization. *International Journal of Electronic Commerce*, 25(2), 127-135.

hâle gelmekte, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin büyük bölümü dijital ağlar üzerinden yürütülmektedir. Bu dönüşüm süreci, bireyin davranış biçimlerinden başlayarak kamusal alanla olan etkileşimine, hatta ekonomik faaliyetlere kadar uzanan geniş bir etki alanı yaratmaktadır.

Dijital hegemonya, bu bağlamda, bireylerin yalnızca teknolojik araçlarla etkileşim düzeyinde değil; aynı zamanda veri üretimi, izlenebilirlik ve yönlendirme biçimleri aracılığıyla dijital sistemler içinde nasıl konumlandıklarını da ortaya koymaktadır. Özellikle platform temelli dijital yapıların kullanıcı verilerini işleyerek ekonomik değere dönüştürmesi, bu hegemonik ilişkiyi güçlendirmekte ve bireyi hem bir tüketici hem de bir veri kaynağına dönüştürmektedir.

Bu dönüşümün yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda hukuki ve vergisel yansımaları da bulunmaktadır. Dijitalleşme ile birlikte klasik vergi idaresi anlayışı yerini elektronik beyan, e-fatura, e-defter ve e-denetim gibi uygulamalara bırakmıştır. Bu süreçte bireylerin ve şirketlerin mali yükümlülüklerinin tespiti, takibi ve denetlenmesi giderek daha fazla dijital sistemler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu durum, vergi hukukunda "saydamlık" ve "otomasyon" ilkelerinin dijital araçlarla nasıl somutlaştığını gözler önüne sermektedir.

Ayrıca, dijital platformlar üzerinden gelir elde eden bireylerin vergilendirilmesi konusu da yeni bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel mükellef tanımı ve gelir unsurlarının belirlenmesinde kullanılan yöntemler, dijital ekonominin sunduğu anonimlik, sınır ötesi hizmetler ve dijital varlıklar karşısında yetersiz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra çok uluslu şirketler küreselleşmenin kendilerine sağladıkları imkânları etkin bir şekilde kullanmak suretiyle ülkelerin vergi gelirlerini erozyona uğratmakta buna karşın kârlarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar.¹⁴⁶

Dijitalleşmenin birey üzerindeki etkisi yalnızca bir yaşam biçimi meselesi olarak kalmayıp, aynı zamanda bireyin kamu gücüyle olan ilişkisini yeniden tanımlayan bir süreçtir. Devletin dijital araçlar vasıtasıyla bireyi izlemesi, ekonomik faaliyetleri daha kolay takip edebilmesi, vergiye uyumu artıran bir unsur olarak görülebilse de mahremiyet ve veri koruma ilkeleri açısından ciddi tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu

¹⁴⁶ Çelebi, A. K., & Mastar Özcan, P. (2018). Agresif Vergi Planlaması Yöntemi Olarak Transfer Fiyatlandırması: Seçilmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Uygulanan Kuralların Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 273-297, s. 273

bağlamda, vergi hukukunun dijital dönüşüme uyum sağlayabilmesi hem teknik hem de normatif düzeyde önemli reformları gerekli kılmaktadır.

1.4. Dijital Dönüşümün Fayda ve Maliyetleri

Dijital dönüşüm, kamu ve özel sektör kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak süreçlerini yeniden yapılandırmalarını ifade etmektedir. Bu süreç, yalnızca teknik bir evrimi değil; aynı zamanda ekonomik düzeni, hukuki sistemleri ve toplumsal yapıları doğrudan etkileyen çok boyutlu bir değişimi beraberinde getirmektedir. Dijitalleşme, iş süreçlerinde otomasyon ve veri odaklı karar mekanizmalarının gelişmesini sağlarken, hizmet kalitesini artırmakta ve süreçleri hızlandırmaktadır. Bu yönüyle, dijital dönüşüm modernleşmenin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir.

Fayda açısından değerlendirildiğinde, dijital teknolojiler kurumların verimliliğini artırmakta, zaman ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Veri temelli uygulamalar sayesinde hem özel sektör aktörleri hem de kamu otoriteleri daha isabetli kararlar alabilmekte, hizmetlerini daha etkili biçimde sunabilmektedir. Dijitalleşme ile anlık olarak üretilen veriler, bilgiye dönüşme sürecine ve karar alma mekanizmalarına daha yüksek oranda entegre edilebilir hale gelmektedir.¹⁴⁷

Dijital dönüşüm, yalnızca geleneksel sistemlerin dijital ortama aktarılması anlamına gelmemekte; aynı zamanda kurumların iş yapış biçimlerini, karar alma süreçlerini ve stratejik planlamalarını derinlemesine etkilemektedir. Bu dönüşüm, teknolojik gelişmelerin sunduğu olanaklarla birlikte çok katmanlı bir yapıya bürünmektedir. Büyük ölçekli veri işleme kapasiteleri, internet tabanlı bilişim çözümleri, mobil uygulamalar, yapay zekâ ve makine öğrenmesi gibi ileri teknolojiler, sadece teknik araçlar değil; aynı zamanda kurumların organizasyonel yapılarını yeniden şekillendiren dinamik unsurlar haline gelmiştir. Bu bağlamda dijital dönüşüm, işletmelerin çevikliğini artırmakta, müşteri beklentilerine daha hızlı cevap verebilmesini sağlamakta ve yeni değer üretim modellerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Söz konusu teknolojiler, kurumlara yalnızca operasyonel verimlilik ve müşteri memnuniyeti gibi doğrudan kazanımlar sunmakla kalmamakta; aynı zamanda yeni iş modellerinin geliştirilmesi, hizmet sunum biçimlerinin yeniden kurgulanması ve dijital ortamda sürdürülebilir gelir kaynaklarının yaratılması gibi stratejik imkânlar da sağlamaktadır. Bu

¹⁴⁷ Boz Eravcı, D. (2020), Kurumların Dijital Dönüşümü: Büyük Veri. Çalışma İlişkileri Dergisi, 11(1), 90-112, s. 99.

çerçevede dijital dönüşüm, sayısallaştırma (analog verilerin dijital ortama aktarılması) ya da dijitalleşme (dijital araçların mevcut iş süreçlerine entegre edilmesi) kavramlarını aşan daha kapsamlı bir yapıya sahiptir.¹⁴⁸ Asıl olarak dijital dönüşüm, dijital teknolojilerin sağladığı veri temelli kapasitenin, kurumsal kültürden organizasyonel yapıya, stratejik kararlardan operasyonel süreçlere kadar tüm işleyişte köklü bir yeniden yapılanma yaratacak şekilde kullanılmasını ifade etmektedir.

Vergi idarelerinin dijitalleşmesiyle birlikte beyan süreçlerinin hızlanması, kayıt dışı ekonominin izlenebilir hale gelmesi ve denetim etkinliğinin artması gibi somut çıktılar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, elektronik beyan sistemleri ve e-fatura uygulamaları, vergi kayıp ve kaçaklarını azaltarak kamusal mali disiplini desteklemektedir.

Ancak dijital dönüşümün yalnızca fayda odaklı değerlendirilmesi, sürecin doğasına aykırıdır. Bu dönüşüm ciddi maliyetleri de beraberinde getirmektedir. Teknolojik altyapının yenilenmesi, çalışanların dijital yetkinliklerle donatılması ve siber güvenlik önlemlerinin artırılması bu maliyetlerin başında gelmektedir. Aynı zamanda, hukuki düzenlemelerin bu dönüşüme uyarlanması zorunluluğu da dikkate değerdir. Özellikle vergi hukukunda dijital sistemlerin kullanımıyla birlikte, veri güvenliği, belge geçerliliği ve denetim süreçlerinin dijital ortama taşınması gibi yeni meseleler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, dijital verilerin delil niteliği, mükellefin yükümlülüklerinin yeniden tanımlanması ve elektronik ortamda yapılan işlemlerin hukuka uygunluğunun sağlanması, vergi hukukunun güncel sorunları arasındadır.

Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından dijital dönüşümün maliyetleri daha da belirgin hâle gelmektedir. Donanım ve yazılım yatırımları, eğitim giderleri ve mevzuata uyum için gerekli danışmanlık hizmetleri bu işletmelerin mali yapısını zorlayabilmektedir. Bu nedenle dönüşüm politikalarının sosyal ve ekonomik ölçeklere duyarlı bir şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Aksi halde vergi mükelleflerinin idare hakkındaki olumsuz kanaati, vergi kaçırma veya vergiden kaçınma kararını etkilemektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Balcıoğlu, Y. S. (2023). Dijital Dönüşüm ve Dijital Asistanların Finans Sektörüne Etkisi. Finans Sektöründe Dijital Dönüşüm, s. 4.

¹⁴⁹ Çoban, H. ve Sezgin, S. (2004). Vergi Mükelleflerinin Davranışları Üzerine Ampirik Bir İnceleme: Denizli Örneği, Türkiye Maliye Sempozyumu, s.857

Sonuç olarak, dijital dönüşüm kurumlara sayısız olanak sağlamakla birlikte, çok katmanlı maliyet ve riskleri de içermektedir. Bununla birlikte dijitalleşme, gelinen aşamada artık bir tercih değil zorunluluktur. Bu zorunluluk hem çağın gereklerinden hem de küreselleşmenin gereklerinden kaynaklanmaktadır. Her şeyden önce, dijital dönüşüm sürecinin tüm toplumları etkilediği bir konjonktürde, Türkiye'nin bunun dışında kalması olanaklı değildir.¹⁵⁰ Bu halde, sürecin sağlıklı bir biçimde yönetilebilmesi için yalnızca teknik değil, aynı zamanda hukuki ve mali boyutların da bütüncül biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Vergi hukukunun dijital dönüşümle uyum içinde gelişmesi, hem kamu gelirlerinin güvence altına alınması hem de mükelleflerin haklarının korunması bakımından temel bir gereklilik hâline gelmiştir.

2. Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemi ve Politikalarına Etkileri

Dijitalleşme, son yıllarda ekonomik yapılarla birlikte toplumsal ilişkileri de derinlemesine etkileyen bir dönüşüm süreci olarak öne çıkmaktadır. Günümüzün küreselleşen dünyasında devletlerin yanında, hükümet dışı kuruluşlar, çokuluslu şirketler, bölgesel entegrasyonlar ve uluslararası kuruluşlar sınır tanımayan yapılarıyla devlete biçilen yeni rol ve görevlere ortak olmuşlar ve devletin karar alma mekanizmalarında kimi zaman doğrudan, kimi zaman dolaylı bir güç unsuru olarak vergi politikalarına ve vergilendirme yetkilerine de hükmetmeye başlamışlardır.¹⁵¹

Dijital teknolojilerdeki hızlı gelişim, üretimden hizmet sektörüne, kamu yönetiminden bireysel tüketim alışkanlıklarına kadar pek çok alanda yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu kapsamlı dönüşüm, vergi sistemleri üzerinde de önemli sonuçlar doğurmuş; özellikle vergi toplama teknikleri ile mükellefiyetin kapsam ve şekli yeniden tanımlanma ihtiyacı doğurmuştur. Vergi otoriteleri, dijitalleşmenin sunduğu imkânları değerlendirirken aynı zamanda ortaya çıkan yeni riskleri de göz önünde bulundurarak, daha dinamik ve teknoloji odaklı stratejilere yönelme gereksinimi duymaktadır. Bu çerçevede dijitalleşmenin, vergi politikaları, uluslararası vergi uyumu, dijital hizmet sağlayıcılarının vergilendirilmesi ve elektronik denetim mekanizmaları gibi pek çok alanda etkili olduğu görülmektedir.

¹⁵⁰ Yankın, F. B. (2019). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 7(2), s. 28

¹⁵¹ Canbay, T. (2009). Dünyada Vergileme Anlayışındaki Değişim (Antikçağdan Günümüze). Dora Yayınevi, s. 75

Vergi hukukunun uygulama boyutunda dijitalleşme, veri işleme sistemlerinin entegrasyonu ve otomatikleştirilmiş vergi süreçleri aracılığıyla etkinliği artırmayı hedeflemektedir. Geleneksel ekonomik faaliyetlerin sanal ortama taşınması, özellikle dijital platformlar üzerinden sunulan hizmetlerin ve sanal ürün satışlarının yaygınlaşması, mevcut vergi mevzuatlarının yetersiz kalmasına yol açmıştır. Bu durum, dijital ekonomi içinde faaliyet gösteren işletmelerin vergilendirilmesine ilişkin yeni düzenlemeleri zorunlu kılmış; klasik vergi yükümlülüklerinin yeniden yorumlanmasına neden olmuştur.

2.1. Dijitalleşme Sürecinin Vergi Politikalarına Etkileri

Dijital teknolojilerin vergi sistemlerine entegrasyonu, kamu idaresinin vergi toplama ve denetim faaliyetlerinde önemli yapısal değişimleri beraberinde getirmiştir. Özellikle elektronik belge düzeni, dijital muhasebe kayıtları ve çevrim içi ödeme yöntemleri sayesinde, vergi otoriteleri mükelleflerin mali hareketlerini daha şeffaf ve anlık biçimde takip edebilir hâle gelmiştir. Türkiye’de 2010 yılında devreye giren e-fatura uygulaması, işletmelerin satış işlemlerini dijital ortamda gerçekleştirmesine imkân tanımış; böylece geleneksel kâğıt tabanlı sistemlerin yerini daha hızlı, güvenilir ve denetlenebilir bir yapı almıştır. Bu dönüşüm, sadece işlem verimliliğini artırmakla kalmamış; aynı zamanda kayıt dışı ekonomiyle mücadelede de güçlü bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra, dijital ödeme sistemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte çevrim içi gelirlerin izlenebilirliği artmış; bu da elektronik ticaretten elde edilen kazançların daha etkin şekilde vergilendirilmesini mümkün kılmıştır.

Dijitalleşme sonucu gelir idarelerinin yeniden yapılanma ve modernizasyonu ile birlikte personel eğitiminin iyileştirilmesi, takip ve denetimin etkinleştirilmesi, iş dünyasının yatırım alanının artması ve istihdam için istikrarlı bir ortamın oluşturulması gibi birçok olumlu etki vergi uyumuna olumlu katkı sağlayabilecektir.¹⁵²

Dijitalleşme, ekonomik faaliyetlerin coğrafi sınırlamalardan bağımsız şekilde yürütülmesini mümkün kılmakta ve bu durum küreselleşme sürecine ivme kazandırmaktadır. İnternet üzerinden sunulan hizmetler, çevrim içi alışveriş imkânları ve sanal ürünler, geleneksel vergi kurallarının uygulanmasında çeşitli zorluklara neden olmaktadır. Fiziksel bir varlığa ihtiyaç duymaksızın dijital ortamda faaliyet gösteren işletmelerin, hangi ülkenin vergi yetkisine tabi olacağı konusu, mevcut ulusal vergi

¹⁵² Avcı, O. (2021). Vergi Tahsilatında Yapay Zekânın Kullanımı ve Önemi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22 (1), 51- 63, s. 54.

sistemleri açısından önemli bir belirsizlik oluşturmaktadır. Esasen dijitalleşme sürecinde yaşanan bir diğer önemli sorun dijital çok uluslu şirketlerin ya da yeni ismiyle “dijital devlerin” nasıl vergilendirileceği sorunudur.¹⁵³ Özellikle çok uluslu dijital platformların faaliyetleri, vergi adaletsizliği yaratabilecek potansiyel riskler taşımaktadır. Bu bağlamda, ülkeler arasında dijital ürünlerin ve hizmetlerin vergilendirilmesi ile ilgili yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de bu alandaki en önemli gelişmelerden biri, Dijital Hizmet Vergisi’nin 2020 yılı itibarıyla yürürlüğe girmesidir. Esasında dijital hizmet vergisi AB’nin dijital ekonominin vergilendirilmesi hususunda gündeme getirdiği bir vergi önerisidir.¹⁵⁴ Geleneksel vergi rejimlerinde vergi yükümlülüğü, çoğunlukla işletmenin faaliyet gösterdiği ülkedeki fiziksel varlığı esas alınarak belirlenmektedir. Ancak dijital ekonominin gelişmesiyle bu yaklaşım işlevselliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bu çerçevede, Dijital Hizmet Vergisi uygulaması, dijital ekonomide ortaya çıkan vergilendirme sorunlarını gidermek amacıyla yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu vergi, Türkiye’de bulunan kullanıcılara dijital hizmet sunan ve belirli bir gelir eşiğini aşan yabancı merkezli dijital platformların vergilendirilmesini amaçlamaktadır. Özellikle dijital reklamcılık faaliyetleri ile büyük ölçekli çevrim içi platformlardan elde edilen gelirler bu verginin kapsamına dâhildir.

Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, vergi mükelleflerinin vergi kaybı ve kaçığına yönelik yöntemlerinde de değişiklikler gözlemlenmektedir. Bu durum, vergi suçlarının işlenme biçimlerinin dijital ortama kaymasına neden olmakta ve denetim süreçlerinin etkinliğini azaltabilmektedir. Bu bağlamda, vergi denetim birimlerinin dijital denetim tekniklerini geliştirmeleri ve dijital iz sürme kapasitesini artırmaları, etkin bir vergilendirme ve denetim mekanizmasının tesisi açısından büyük önem arz etmektedir. Artık vergi denetimleri bilgisayar destekli yapılmakta, elektronik denetim, hatta yapay zekâ yoluyla denetime doğru geçiş görülmektedir.¹⁵⁵

¹⁵³ Mıynat, M.; Canbay, T., (2022), D.T. Dijital Vergileme, Ankara: Gazi Kitabevi, s. 167.

¹⁵⁴ Mıynat, M.; Canbay, T., a.g.e, s. 174.

¹⁵⁵ İçer, Z.; Yücel, Y.; Atak, O. (2021), Vergi Suçlarının Tespiti ve Muhakemesinde Elektronik Denetim Uygulamaları ve Etkileri, Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri, Bursa Online Sempozyum Kitap Baskı, s.64.

Dijitalleşmenin günümüzdeki ticaret anlayışına yön vermesi ve süreci daha dinamik kılması, ticaretin nasıl vergilendirildiğini yöneten vergi hukukunun dönüşümünde de dijital faktörlerin göz ardı edilmemesi gerçeğini ön plana çıkarmıştır.¹⁵⁶

Dijital hizmetlerden vergi alınması, dijital ekonominin daha etkin biçimde vergilendirilmesini amaçlamakta; ancak dijital platformların sınır ötesi yapısı ve ülkeler arasındaki vergi mevzuatlarının farklılık göstermesi, bu süreci karmaşık hale getirmektedir. Bu nedenle dijitalleşmenin vergisel etkileri yalnızca ulusal ölçekte ele alınmamalı; aynı zamanda uluslararası vergi politikaları bakımından da kapsamlı bir değerlendirme yapılmalıdır. Dijital ekonominin küresel niteliği, devletlerin vergi yetkilerini sınırlandırmakta ve dijital hizmetlerin doğru biçimde vergilendirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri, dijital platformlardan elde edilen gelirlerin daha hakkaniyetli biçimde vergilendirilmesi yönünde yeni düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir. Bu çerçevede, OECD öncülüğünde yürütülen çalışmalar, dijitalleşmenin vergilendirme rejimlerine etkisini analiz etmekte ve dijital ekonomiye özgü vergi yükümlülüklerinin belirlenmesine yönelik küresel düzeyde stratejiler geliştirmeyi hedeflemektedir.

OECD, dijital ekonominin vergilendirilmesine yönelik olarak, ilk olarak 2015 BEPS Raporu ile dijital ekonominin vergilendirilmesinin tarafsız, verimli, kesin, basit, etkin, adil ve orantılı planlanması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁷ 2019 yılında yayımlanan BEPS 2.0 çerçevesinde ise çok uluslu şirketlerin vergi yükümlülüklerinden kaçınmalarının önüne geçmeyi amaçlanmaktadır. Bu inisiyatif, dijital hizmetlerin adil ve etkin şekilde vergilendirilmesi adına devletler arası iş birliğini teşvik etmekte ve dijitalleşmenin mevcut vergi sistemlerinde yarattığı boşlukların giderilmesini hedeflemektedir. Zira dijital şirketlerin, herhangi bir fiziksel varlığa ihtiyaç duymadan gelir elde etmeleri, mevcut vergi rejimlerinin bu gelirleri sağlıklı bir şekilde yakalamasını güçleştirmektedir. Bu durum, yalnızca vergi kaybına değil, aynı zamanda ülkeler arasında vergi rekabetinin artmasına ve vergi adaletinin zedelenmesine de neden olmaktadır. BEPS 2.0 ile OECD, dijital ekonomiye özel yeni kurallar geliştirerek hem şeffaflık hem de küresel ölçekte adil vergilendirme ilkelerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

¹⁵⁶ Akdoğan, T.; Yavuz, H. (2022), Dijitalleşme Perspektifinden Vergi Uyum, s. 18-19.

¹⁵⁷ Yayman, D. (2022). Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi: Seçilmiş Bazı Ülke Uygulamaları. Maliye Dergisi, Sayı 183, s.120

Türkiye de dijital ekonomiye ilişkin uluslararası vergi reformlarına uyum sağlama yönünde çeşitli adımlar atmıştır. Bu bağlamda, en dikkat çekici düzenleme, 2020 yılında yürürlüğe giren Dijital Hizmet Vergisi olmuştur. Söz konusu vergi, küresel ölçekte faaliyet gösteren dijital platformların Türkiye’deki kullanıcılar üzerinden elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesini amaçlamakta ve ülkemizin dijital ekonomiden vergi alma kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Ancak bu tür ulusal düzenlemelerin etkinliği, dijital hizmetlerin sınır aşan doğası nedeniyle, uluslararası vergi politikalarıyla uyumlu şekilde uygulanmasına bağlıdır.

Öte yandan, Türkiye dijitalleşme sürecine sadece vergi düzenlemeleriyle değil, aynı zamanda vergi idaresinin dijital dönüşümü yoluyla da uyum sağlamaya çalışmaktadır. 2010 yılında başlatılan e-fatura sistemi, vergi mükelleflerinin dijital ortamda işlem yapmasını mümkün kılmış ve denetim süreçlerinin daha şeffaf ve izlenebilir hale gelmesini sağlamıştır. Ayrıca Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), elektronik beyanname sistemleri ve dijital hizmet rehberleriyle mükelleflerin dijital ortamdaki işlemlerini kolaylaştırmakta ve vergiye uyumu artırmaya yönelik dijital çözümler sunmaktadır.

Ancak tüm bu gelişmelere rağmen, dijital ekonominin küresel niteliği dikkate alındığında, tek taraflı ulusal düzenlemelerin yeterli olmadığı açıktır. Bu nedenle, dijital hizmetlerin vergilendirilmesinde uluslararası düzeyde eşgüdüm sağlanması ve çok taraflı iş birliklerinin artırılması hem vergi adaletinin tesis edilmesi hem de vergi tabanı aşınmasının önlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

2.2. Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri

İnternetin yaygınlaşması, mobil teknolojilerdeki gelişmeler ve dijital platformların ekonomik faaliyetlerdeki artan rolü, ekonomik yapının temel dinamiklerini dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, vergi toplama ve denetim mekanizmalarından vergi mevzuatına kadar pek çok alanda kapsamlı reformları zorunlu kılmıştır. İşletmeler dijitalleştikçe, vergi fonksiyonlarının da dijitalleşme ve dijitalleşmeye ayak uydurması gerekmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Biçer, R. (2021). Şirketler Neden Vergi Teknolojilerine İhtiyaç Duyuyor? *Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri* Online Sempozyum (Doctoral Dissertation, Uludağ Üniversitesi), s.41

Türkiye’de dijitalleşmenin vergi sistemine etkisi, sadece mükelleflerin dijital ortamda işlem yapmaları ile sınırlı kalmamış; aynı zamanda vergi idaresinin dijitalleşmesi, dijital hizmetlerin vergilendirilmesi ve vergi denetimi süreçlerinde de önemli yapısal değişikliklere yol açmıştır.

Bununla birlikte, dijitalleşme süreci vergilendirme alanında çeşitli güçlükler de ortaya çıkarmıştır. Özellikle Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisi (KDV) kapsamında dijital ekonomi, vergilendirmenin etkinliği ve adaleti açısından önemli zorluklar doğurmaktadır. Çünkü dijital ortamda gelir ve harcama matrahları, geleneksel ekonomi anlayışına göre daha soyut bir yapıya sahiptir. Buna göre dijital ortamda matrahın sanal bir yapı arz etmesi ülkeleri olumsuz şekilde etkilemektedir.¹⁵⁹ Vergi otoriteleri açısından doğru matrah tespiti giderek karmaşıklaşmakta ve bu durum sıklıkla vergi kayıplarına zemin hazırlamaktadır. Kurumlar Vergisi bakımından, dijital ekonomide geleneksel kaynak ilkesinin geçerliliğini yitirmesi, vergi matrahının aşınmasına yol açmaktadır. Benzer sorunlar KDV açısından da kendini göstermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler dijitalleşmeden olumsuz etkilenmekle birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkeler bu durumdan daha fazla zarar görmektedir. Bunun temel sebebi, bu ülkelerde vergi gelirlerinin önemli bir kısmının Kurumlar Vergisi ve KDV kalemlerinden sağlanmasıdır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde ithalatın yüksek olması ve ihracatın KDV’den muaf tutulması, ithalat üzerinden alınan vergilerin vergi kayıplarını artıran bir unsur olarak öne çıkmasına sebep olmaktadır. Dijitalleşmenin getirdiği bu yapısal zorluklar, vergi kayıplarını daha da belirgin hale getirmektedir.

Türkiye’de dijitalleşmenin vergi sistemine etkileri, öncelikle vergi mükelleflerinin yükümlülüklerinde hissedilmiştir. 2000’li yılların başından itibaren dijitalleşme alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve vergi mükelleflerinin dijital platformlar üzerinden vergi işlemlerini gerçekleştirmeleri sağlanmıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından uygulamaya konulan e-fatura, e-defter ve e-beyanname gibi sistemler, mükelleflerin vergi süreçlerini dijital ortamda takip etmelerine olanak tanımıştır.

e-vergilendirme uygulamalarının yaygınlaşması sonucu zaman tasarrufu, vergi mahremiyeti, maliyet, saklama kolaylığı, doğanın korunması, mükellef uyum düzeyinin

¹⁵⁹ Birinci, N. (2019). Dijitalleşmenin Vergi Matrahına Etkisi ve Tek Taraflı Önlemler, Maliye Dergisi, Sayı: 176, s.522.

iyileşmesi, kayıt dışı ekonomiyle mücadele, vergiye uyum, vergi gelirlerinde artış, doğru iletişim, kurumsal hafıza, analiz yeteneği, vergi kayıp ve kaçığının azalması, vergi ihtilaflarının azalması, güven duygusunun güçlenmesi, işgücü verimliliği, haksız rekabetin önlenmesi vb. sağlanmıştır.¹⁶⁰

E-fatura uygulaması, Türkiye'nin vergi sisteminde dijital dönüşümün temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu sistem sayesinde işletmeler, faturalarını elektronik ortamda düzenlemekte ve bu faturalar otomatik olarak vergi idaresine iletilmektedir. Böylelikle, vergi mükelleflerinin beyan süreçleri daha şeffaf ve doğru hale gelirken, vergi kayıplarının önlenmesi yönünde de önemli bir adım atılmıştır. Benzer şekilde, e-defter uygulaması, mükelleflerin muhasebe kayıtlarını dijital ortamda tutmalarını mümkün kılarak, vergi denetiminin etkinliğini artırmaktadır. Bu dijital uygulamaların entegrasyonu, mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirirken daha hızlı, güvenilir ve şeffaf bir süreç işletilmesini sağlamıştır.

Dijitalleşmenin vergi mükelleflerinin yükümlülüklerine etkisi, aynı zamanda denetim süreçlerinde de belirginleşmiştir. Veri analitiği ve dijital sistemlerin kullanımı, vergi idaresinin mükellef faaliyetlerini daha etkin denetlemesine olanak tanımaktadır. Özellikle e-beyanname sistemi, vergi dairelerinin mükelleflerin beyanlarını gerçek zamanlı izleyip denetlemesini kolaylaştırmıştır; bu da vergi yükümlülüklerinin eksiksiz ve doğru şekilde yerine getirilmesini desteklemektedir.

Türk vergi sistemindeki dijital dönüşüm, yalnızca mükelleflerin yükümlülüklerini yerine getirmesiyle sınırlı kalmayıp, vergi idaresinin de yönetim ve denetim kapasitesini artırmıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), dijitalleşme sürecini hızla benimseyerek vergi toplama ve denetim süreçlerini dijital platformlara taşımıştır. Bu sayede, mükelleflerin beyanlarının takibi kolaylaşmış, denetim kapasitesi yükselmiş ve vergi kaçakçılığına karşı etkin önlemler alınabilmektedir. Dijitalleşen vergi sisteminin sağladığı geniş veri erişimi, risk bazlı denetim modellerinin geliştirilmesine imkan tanımakta ve sınırlı denetim kaynaklarının yüksek riskli mükelleflere odaklanmasını mümkün kılmaktadır.

Bu kapsamda elektronik teftiş, bilişim teknolojilerindeki gelişmelere uyum sağlamak amacıyla geleneksel denetim yöntemlerinin dijital ortama aktarılması ve sürekli güncellenmesiyle oluşan yeni bir denetim türü olarak tanımlanmaktadır. Bu teftiş ile elde

¹⁶⁰ Akpınar, M. (2021), Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Elektronik Uygulamaları, Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sisteminde Etkileri, Online Sempozyum Programı, Bursa Uludağ Üniversitesi, s.36.

edilen veriler, belirli kriter ve risk göstergeleri doğrultusunda seçilmekte ve çeşitli bilgisayar programları aracılığıyla farklı yöntemler kullanılarak değerlendirilmekte ve analiz edilmektedir.¹⁶¹

Elektronik denetim uygulamalarından yararlanılarak vergi suçu raporlarında tespit edilen hukuka aykırı fiillerin, daha fazla ve daha nitelikli delillerle desteklenmesi sayesinde, VUK uyarınca isnat edilen suçlara ilişkin soruşturmaların kamu davasına dönüşme oranının sürekli arttığı, buna karşın kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların ise oransal olarak azaldığı görülmektedir. Buna ilave olarak yine ceza mahkemelerinde VUK uyarınca vergi suçlarına ilişkin davalarda verilen toplam karar sayısı ile mahkûmiyet ve beraat kararı verilen vergi suçları sayısının sürekli arttığı, buna karşın yetkisizlik ve görevsizlik gibi esasa müessir olmayan kararların ise azaldığı sonucuna varılmıştır.¹⁶²

Dijitalleşme, Türkiye'nin vergi sisteminde hem önemli gelişmelerin hem de çeşitli güçlüklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dijital hizmetlerin vergilendirilmesi, vergi kaçaklarının önlenmesi ve vergi tahsilat süreçlerinin dijital platformlara taşınması alanlarında sağlanan ilerlemeler, aynı zamanda yeni yasal düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Küresel ölçekli dijital platformların yapısı, Türkiye'nin uygulamalarının uluslararası standartlarla uyumlu olmasını gerekli kılmakta ve bu durum, çok taraflı işbirliğini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca dijital okuryazarlık seviyesindeki farklılıklar, vergi mükelleflerinin yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesini etkileyerek, vergi idaresinin eğitim ve rehberlik sorumluluğunu artırmaktadır.

Öte yandan, dijital dönüşüm, vergi denetim mekanizmalarının etkinliğini artırmakta; denetim süreçlerinin hızlanması, şeffaflaşması ve doğruluğunun yükselmesiyle vergi kayıplarının azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, Türkiye, dijitalleşme sürecinde vergi toplama ve denetim fonksiyonlarını güçlendirme fırsatını yakalamıştır.

Sonuç itibarıyla, dijitalleşmenin Türk vergi sistemine etkileri; mükelleflerin dijital ortamda yükümlülüklerini yerine getirmesi, vergi idaresinin dijital altyapısının güçlendirilmesi ve dijital hizmetlerin vergilendirilmesi alanlarında yoğunlaşmaktadır. Ülkemiz, bu dönüşümde önemli adımlar atmasına rağmen, vergi adaleti ve etkinliğinin

¹⁶¹ VDK 2012 Yılı Faaliyet Raporu, (2013), s. 27

¹⁶² İçer, Z.; Yücel, Y.; Atak, O., a.g.e., s.89.

tam anlamıyla sağlanabilmesi için kapsamlı düzenleme ve uluslararası koordinasyon ihtiyacını sürdürmektedir. Dijitalleşme, vergi toplama ve denetimde verimliliği artırırken beraberinde yeni vergilendirme zorluklarını da getirmekte; bu nedenle, vergi idaresinin dijitalleşme stratejilerini sürekli olarak güncellemesi ve geliştirmesi gerekmektedir.

2.3. Dijitalleşmenin Kayıt Dışı Ekonomi ile Mücadelede Rolü

Kayıt dışı ekonomi, devletlerin vergi gelirlerini ve ekonomik planlama kapasitesini doğrudan etkileyen önemli bir yapısal sorundur. Geleneksel yöntemlerle yürütülen denetim ve kayıt sistemleri, özellikle küçük ölçekli işletmeler ve bireysel ekonomik faaliyetler söz konusu olduğunda, kayıt dışı ekonomik faaliyetleri tespit etmekte yetersiz kalmaktadır. Dijitalleşme süreci, bu alanda yeni fırsatlar ve çözümler sunarak, kayıt dışı ekonominin daraltılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, dijitalleşme kayıt dışı ekonomide sadece çözümün değil aynı zamanda sorunun da bir parçasıdır. Dijitalleşme ile eş zamanlı olarak küreselleşmenin ilerlemesi, yeni iş ve istihdam modellerinin ortaya çıkışı, sosyal yapıda değişimler ve dijital ekonominin yeni gelişim dalgaları, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu süreç, bazı faaliyetlerin ölçeğinde veya kapsamındaki büyümeye yol açarken, genel olarak dijital ortamda kayıt dışı ekonominin artmasına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla dijitalleşme ve küreselleşme, ekonomik faaliyetlerin izlenebilirliğini artırma potansiyeline sahip olsalar da aynı zamanda yeni kayıt dışı mekanizmaların ortaya çıkmasına da aracılık etmektedir.¹⁶³

Dijitalleşme ile birlikte vergi idareleri, mükelleflerin beyan ve ödeme süreçlerini elektronik platformlara taşıyarak işlemlerin izlenebilirliğini artırabilmektedir. Örneğin e-fatura, e-arşiv ve e-defter sistemleri, gelirlerin doğru bir şekilde kayda alınmasını sağlayarak, kayıt dışı işlemleri minimize etme potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca dijital ödeme sistemleri ve elektronik tahsilat uygulamaları, nakit kullanımını azaltarak ekonomik hareketlerin şeffaflaşmasına katkı sunmaktadır. Bu sayede hem vergi kaçaklarının önlenmesi hem de kamu gelirlerinin güvence altına alınması mümkün hale gelmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dijitalleşme, kamu hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasına ve modernleştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır. Bu süreç,

¹⁶³ Wu, D. F., & Schneider, F. (2019). Nonlinearity Between The Shadow Economy And Level Of Development. IMF Working Paper, WP/19/48. International Monetary Fund, s.4.

vatandaşların bilgiye erişimini kolaylaştırırken, kamu kurumlarının hizmet sunum süreçlerini daha etkin ve şeffaf hâle getirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak, dijitalleşme vatandaş ile devlet arasındaki etkileşimi güçlendirerek ekonomik faaliyetlerin izlenebilirliğini artırmakta ve kayıt dışı işlemlerin tespitini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle, vergi kayıp ve kaçaklarının sınırlandırılmasına doğrudan katkı sağlamaktadır.¹⁶⁴

Dijitalleşme aynı zamanda veri analitiği ve yapay zekâ uygulamaları ile desteklendiğinde, risk analizleri ve denetim önceliklendirmeleri daha etkin bir şekilde yapılabilmektedir. Büyük veri analizi sayesinde, mükellef davranışları ve işlem örüntüleri detaylı olarak incelenebilir; anormal veya şüpheli faaliyetler hızlı bir şekilde tespit edilebilir. Bu durum, denetim süreçlerinin yalnızca reaktif değil, aynı zamanda proaktif bir yaklaşımla yürütülmesine imkân tanımaktadır.

Buna ek olarak, dijitalleşmenin kayıt dışı ekonomi ile mücadelede sağladığı bir diğer avantaj, vergi uyum maliyetlerini azaltmasıdır. Elektronik platformlar üzerinden otomatik ve standartlaştırılmış süreçler, mükelleflerin doğru beyanda bulunmalarını kolaylaştırmakta ve idari yükleri azaltmaktadır. Böylece mükelleflerin kayıt dışı yollara başvurma ihtimali de düşmektedir.

Sonuç olarak, dijitalleşme yalnızca ekonomik süreçlerin hızlanmasını sağlamakla kalmayıp, kayıt dışı ekonomiyle mücadelede etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Vergi idarelerinin dijital altyapıları güçlendirmesi, elektronik kayıt sistemlerini yaygınlaştırması ve veri analitiğini etkin kullanması, hem kamu gelirlerinin güvence altına alınmasına hem de ekonomik şeffaflığın artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda dijitalleşme, kayıt dışı ekonomi ile mücadelede stratejik bir araç olarak değerlendirilmelidir.

2.4. Dijitalleşmenin Mükellef Haklarına Etkileri

Dijitalleşme, vergi idarelerinin işlemlerini elektronik ortama taşımasıyla birlikte, mükelleflerin hakları üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Geleneksel vergi uygulamalarında mükelleflerin haklarının korunması çoğunlukla kâğıt temelli süreçlere ve bireysel denetim mekanizmalarına dayanmaktaydı. Dijital sistemlerin yaygınlaşması

¹⁶⁴ Haruna, E. U., & Alhassan, U. (2022). Does Digitalization Limit The Proliferation Of The Shadow Economy In African Countries? An In-Depth Panel Analysis. *African Development Review*, s.36

hem idare hem de mükellef açısından işlemlerin şeffaflığını artırarak hakların korunmasını desteklemektedir.

Bunun yanı sıra dijitalleşme, mükelleflerin idareyle etkileşimini kolaylaştırarak, bilgiye erişim ve başvuru haklarını güçlendirmektedir. İnternet tabanlı platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla mükellefler, vergi süreçleri hakkında güncel bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilir, taleplerini ve itirazlarını dijital kanallar üzerinden iletebilirler. Bu gelişme, mükelleflerin savunma hakkı ve hesap sorulabilirlik gibi temel vergi haklarının daha etkin kullanılmasını mümkün kılmaktadır.

Bu noktada önemli olan mükellefin sadece bilgiye erişim hakkı değil, bir yandan bu bilgilerin toplanmasında kullanılan keyfilğin kontrolüne olanak sağlayan model, formül veya algoritmalarından haberdar olma hakkının da dikkate alınmasıdır.¹⁶⁵ Bireylerin savunma hakkını kullanabilmesi ancak bu bilgilerden haberdar olması ile mümkündür.

Öte yandan dijitalleşmenin mükellef hakları üzerindeki etkisi yalnızca olumlu sonuçlarla sınırlı değildir. Teknolojik altyapı eksiklikleri, sistem hataları veya siber güvenlik açıkları, mükelleflerin haklarının ihlali riskini artırabilir. Özellikle kişisel ve ticari verilerin korunamaması durumunda hem mükellef güveni hem de hukuki güvence zedelenebilir. Bu nedenle dijitalleşme süreçlerinin, güçlü siber güvenlik önlemleri, veri koruma politikaları ve hukuki düzenlemelerle desteklenmesi zorunludur.

Sonuç olarak, dijitalleşme mükellef haklarının korunmasında hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. Elektronik ortamın sağladığı şeffaflık ve erişilebilirlik avantajları, hakların etkin kullanımını kolaylaştırırken; teknolojik ve hukuki altyapı eksiklikleri, hak ihlallerine yol açma potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, dijital vergi uygulamalarının tasarım ve işletim süreçlerinde mükellef haklarının öncelikli bir şekilde dikkate alınması, dijitalleşmenin vergi sistemine entegrasyonunda kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

3. Türk Vergi İdaresi'nin Dijital Dönüşüm Süreci

Dijitalleşme, kamu yönetiminde verimlilik ve şeffaflık ilkelerini ön plana çıkaran temel bir dönüşüm aracı hâline gelmiştir. Bu dönüşümden en yoğun şekilde etkilenen kurumlardan biri de vergi idaresidir. Giderek karmaşıklaşan ekonomik faaliyetlerin dijital

¹⁶⁵ Faúndez-Ugalde, A., Mellado-Silva, R., & Aldunate-Lizana, E. (2020). Use Of Artificial Intelligence By Tax Administrations: An Analysis Regarding Taxpayers' Rights In Latin American Countries. *Computer Law & Security Review*, 38, 105441. Elsevier, s. 4

ortama taşınması, klasik vergi idaresi anlayışının sınırlarını zorlamakta; bu da kamu maliyesi yönetiminde yapısal bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, küresel eğilimlere paralel biçimde, vergi idaresi alanında dijital teknolojilerin sunduğu imkânları benimseyerek kapsamlı bir dönüşüm süreci başlatmıştır.

Türk vergi sisteminde dijitalleşme süreci yalnızca teknolojik araçların kullanılmasıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda idari kapasitenin artırılması, veri temelli karar alma mekanizmalarının geliştirilmesi ve mükellef hizmetlerinde etkinliğin sağlanması gibi çok boyutlu hedefleri içerecek şekilde şekillenmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın dijital dönüşüm çabaları, mükellef işlemlerinin hızlandırılması ve kayıt dışı ekonomiyle mücadele gibi amaçların yanı sıra, vergiye gönüllü uyumun artırılmasına da hizmet etmektedir. Böylece dijitalleşme, yalnızca teknik bir gelişme değil, aynı zamanda vergi yönetimi anlayışında paradigmatik bir değişimin de yansımasıdır.

3.1. Türk Vergi İdaresi'nin Dijital Dönüşüm Hedefleri

Türk vergi idaresi, küresel ölçekte yaşanan dijital dönüşüm sürecine uyum sağlamak amacıyla son yıllarda teknolojik altyapısını güçlendirmeye ve hizmetlerini dijital platformlara taşımaya yönelik kapsamlı adımlar atmaktadır. Bu dönüşüm, vatandaşlara daha hızlı ve etkili hizmet sunmayı, verileri daha iyi yönetmeyi, karar alma süreçlerini iyileştirmeyi ve kamu kaynaklarını daha verimli kullanmayı hedeflemektedir.¹⁶⁶ Bu kapsamda, yalnızca hizmet kalitesini artırmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda vergi uyumunu teşvik etmek, kayıt dışı ekonomiyi azaltmak ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artırmak gibi yapısal hedefleri de içermektedir.

Dijitalleşme yoluyla mükelleflerin vergiyle ilgili yükümlülüklerini daha hızlı, kolay ve şeffaf biçimde yerine getirebilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), e-fatura, e-defter, e-arşiv fatura, e-irsaliye, e-serbest meslek makbuzu gibi elektronik belge uygulamalarını yaygınlaştırarak hem işlemlerin dijital ortama taşınmasını hem de vergi denetim süreçlerinin daha etkin yürütülmesini amaçlamaktadır.

Ayrıca, büyük veri analitiği, yapay zekâ destekli risk analiz sistemleri ve otomatik çapraz kontrol mekanizmaları gibi ileri teknolojilerin entegrasyonu sayesinde, vergi kayıp

¹⁶⁶ Uslu, H. (2023). Dijital Dönüşüm ve Kamu Hizmetleri Yönetimde Yenilikçi Yaklaşımlar ve Zorluklar. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 9(3), 15-31, s.17.

ve kaçaklarının tespit edilmesi daha sistematik ve hızlı bir hale gelmektedir. Vergi denetimlerinin bu tür dijital araçlarla desteklenmesi, klasik denetim yöntemlerine kıyasla hem zaman hem de maliyet açısından önemli avantajlar sunmaktadır.

Türk vergi idaresi, aynı zamanda mükellef odaklı hizmet anlayışı çerçevesinde dijital kanallar üzerinden rehberlik hizmetleri sunmakta; İnteraktif Vergi Dairesi, e-beyanname sistemleri ve mobil uygulamalar gibi araçlarla mükelleflerin idareye fiziksel olarak başvurmadan işlemlerini tamamlayabilmelerini sağlamaktadır. Bu da vergiye uyum sürecini kolaylaştırarak, idari yüklerin azalmasına katkı sunmaktadır.

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), dijitalleşme politikalarını belirlerken çağdaş kamu yönetimi ilkelerine uyumlu bir biçimde, teknolojiyi esas alan ve mükellef odaklı bir hizmet vizyonu benimsemektedir. Bu kapsamda GİB'in temel hedefleri; mükellefleri yalnızca yükümlü değil, aynı zamanda hizmet alan bireyler olarak değerlendiren anlayışı kurumsal düzeyde hâkim kılmak, şeffaflığı ve etkinliği esas alan bir yönetim modeli oluşturmak ve bilgiye zamanında erişimi mümkün kılan bir karar destek sistemi geliştirmektir.

Bu hedeflere paralel olarak, denetim faaliyetlerinin dijital araçlarla daha etkin biçimde yürütülmesi, kurumlar arası veri paylaşımının kolaylaştırılması ve mükelleflerin fiziki olarak vergi dairelerine başvurmadan elektronik ortamda işlemlerini gerçekleştirebilmesi öncelikli dönüşüm başlıkları arasında yer almaktadır. GİB, bu doğrultuda güçlü bir bilişim altyapısı inşa etmeyi ve teknolojiyi yakından takip ederek idarenin iş süreçlerini sürekli iyileştirmeyi amaçlamaktadır.¹⁶⁷

Bu stratejik vizyon doğrultusunda hayata geçirilen Vergi Dairesi Tam Otomasyonu Projesi (VEDOP), Türkiye'de vergi dairelerinin dijitalleşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. VEDOP sayesinde, vergi dairelerinde gerçekleştirilen işlemlerin tamamı dijital ortama taşınmış ve bütünleşmiş bir bilgi sistemi çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır. Bu sayede hem verimlilik artmış hem de vergiye uyum süreçleri daha hızlı ve şeffaf hâle gelmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Özbek, M. (2007), E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.50.

¹⁶⁸ Uğur, A., Atila, A., & Çütcü, İ. (2009), E-devlet ve tasarruf etkisi kapsamında VEDOP Projesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), s. 11

Sonuç olarak, Türk vergi sisteminin dijital dönüşüm hedefleri; vergi gelirlerinin etkin biçimde toplanması, kayıt dışı ekonominin minimize edilmesi, teknolojik olanakların vergi denetimine entegre edilmesi ve mükellef memnuniyetinin artırılması gibi çok boyutlu bir vizyonu kapsamaktadır. Bu süreç, aynı zamanda şeffaf, izlenebilir ve sürdürülebilir bir vergi yönetimi anlayışının inşasını da beraberinde getirmektedir.

3.2. Türk Vergi İdaresinin Dijital Dönüşüm Aşaması

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), dijital dönüşüm sürecinde, teknolojik altyapısını güçlendirerek vergi toplama ve denetim faaliyetlerini daha etkin, şeffaf ve mükellef odaklı bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, 2024-2028 Stratejik Planı'nda, vergi süreçlerinin dijitalleşmesi ve elektronik belge kullanımının yaygınlaştırılması önemli başlıklar arasında yer almaktadır.¹⁶⁹

Dijital dönüşümün ilk aşamalarında, vergi dairelerinde kullanılan bilgi işlem sistemlerinin modernize edilmesiyle birlikte, işlemlerin manuel yöntemlerden elektronik ortama taşınması sağlanmıştır. Bu kapsamda başlatılan Vergi Dairesi Tam Otomasyonu Projesi (VEDOP), Türkiye genelinde tüm vergi dairelerinde dijital uyumu sağlamayı hedeflemiş ve vergi işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesine zemin hazırlamıştır. Ardından, e-fatura, e-defter, e-arşiv, e-irsaliye ve e-mükellefiyet gibi uygulamalarla dijital belge düzeni güçlendirilmiş; mükellefler ile idare arasındaki bilgi akışı hızlandırılmıştır.

Dijital dönüşümün ikinci aşamasında ise, yapay zekâ destekli analiz araçlarının geliştirilmesi, risk odaklı denetim modellerinin uygulanması ve büyük veri analitiğinin idari kararlarda kullanılması ön plana çıkmıştır. Bu sayede, kayıt dışı ekonomi ile mücadelede proaktif politikalar izlenebilmekte, potansiyel vergi riskleri daha erken aşamada tespit edilebilmektedir.

Türk vergi idaresinin dönüşüm sürecinde üçüncü aşamayı ise vergi hizmetlerinin dijital ortamda tamamen self-servis hâle getirilmesi oluşturmaktadır. Mükelleflerin vergiyle ilgili işlemlerini mobil uygulamalar ve interaktif dijital portallar aracılığıyla gerçekleştirebildiği bu aşama, vatandaş memnuniyetini artırmayı ve idarenin işlem yükünü azaltmayı amaçlamaktadır.

¹⁶⁹ https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/stratejikplan1_2024_2028.pdf (Erişim Tarihi:02.06.2025)

Esasen yeni dönemde tüm verilerin ortak platformlarda paylaşıldığı, hizmetlerin otonomlaştırıldığı, bütünleşik hizmet sunumlarıyla tüm iş ve işlemlerin hem hızlandığı hem kolaylaştığı bir aşamaya geçilmiş durumdadır.¹⁷⁰

Bu süreçte, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan 2022-2026 Resmî İstatistik Programı, dijital dönüşümün izlenmesi ve değerlendirilmesi açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Program kapsamında, vergi gelirleri ve dijital belge kullanımına ilişkin istatistiklerin düzenli olarak derlenmesi ve yayımlanması, dijital dönüşümün etkilerinin somut verilerle ortaya konulmasına olanak sağlamaktadır.¹⁷¹

3.3. Dijital Kapasite ve Altyapı Sorunları

Dijitalleşme süreci, vergi idarelerinin etkinliğini ve mükellef hizmetlerini artırma potansiyeli taşımasına rağmen, altyapı ve kapasite eksiklikleri bu sürecin önünde önemli engeller teşkil etmektedir. Dijital kapasite, yalnızca teknik donanımı değil, aynı zamanda yazılım altyapısı, veri yönetimi sistemleri ve personelin dijital becerilerini kapsayan bütünsel bir kavramdır. Altyapı yetersizlikleri, sistemlerin güvenilir, hızlı ve kesintisiz çalışmasını engelleyerek dijital hizmetlerin etkinliğini düşürebilir.

Özellikle büyük veri analitiği, elektronik kayıt sistemleri ve yapay zekâ destekli denetim araçlarının uygulanmasında, mevcut teknolojik altyapının yetersizliği verimliliği sınırlamaktadır. Bu durum, hem vergi idaresinin süreçleri izleme ve denetleme kapasitesini azaltmakta hem de mükelleflerin dijital platformlara güvenini zedelemektedir. Ayrıca, farklı kamu kurumları ve özel sektör arasında veri entegrasyonu eksikliği, bilgi akışının kesintiye uğramasına ve karar alma süreçlerinde gecikmelere yol açabilmektedir.

Dijital kapasite eksiklikleri yalnızca teknik sorunlarla sınırlı değildir; finansal kaynak yetersizlikleri, bilgi güvenliği önlemlerinin eksikliği ve güncel teknolojiye erişimdeki kısıtlar da süreci olumsuz etkilemektedir. Özellikle siber güvenlik önlemlerinin yeterli olmaması, mükellef verilerinin korunması ve sistemlerin güvenliği açısından ciddi riskler oluşturur. Bu nedenle, dijital altyapının güçlendirilmesi, veri güvenliği protokollerinin uygulanması ve personelin teknolojik yetkinliklerinin artırılması gerekmektedir.

¹⁷⁰ Babaoğlu C. & Levent M. (2019). Akıllı Kentlerin Politika Üretme Aracı Olarak Yaşam Laboratuvarları: LivingLabs. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 28(4), 23-47, s. 26.

¹⁷¹ https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2023/08/2022_2026_RIP.pdf?utm_source (Erişim Tarihi: 02.06.2025)

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, etkin ve güvenli bir altyapı ile sistemlerin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut sistemlerin teknik yetersizlikleri ve güvenlik açıkları ise dijital dönüşüm sürecinin en önemli risklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Güncel olmayan veya eski teknolojiye dayalı altyapılar, siber saldırılar ve kötü niyetli yazılımlar için potansiyel zafiyetler yaratabilmektedir. Bu nedenle altyapı ve sistemlerin düzenli olarak güncellenmesi ve güvenlik açıklarının giderilmesi, dijital kamu hizmetlerinde güvenliğin sağlanması açısından kritik bir gerekliliktir.¹⁷²

Nihayetinde, dijital kapasite ve altyapı sorunlarının giderilmesi, vergi idarelerinin dijitalleşme sürecinden beklenen faydayı elde edebilmesi için temel bir ön koşuldur. Bu kapsamda hem teknolojik yatırımların artırılması hem de insan kaynağı ve süreç yönetiminin dijitalleşmeye uygun şekilde yapılandırılması, vergi sisteminin etkinliği ve mükellef memnuniyeti açısından kritik önem taşımaktadır.

4. Türk Vergi İdaresinde Dijital Vergileme Uygulamalarında Gelişmeler ve Düzenlemeler

Türk vergi sisteminde dijital vergileme alanındaki uygulamalar, teknolojik ilerlemelere paralel olarak önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca belgelerin elektronik ortama aktarılmasından ibaret olmayıp, aynı zamanda idari kapasitenin güçlendirilmesini ve kayıt dışılıkla mücadelenin sistematik hâle getirilmesini de kapsamaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yürüttüğü dijitalleşme politikaları kapsamında özellikle e-belge sistemleri, dijital denetim araçları, entegre veri paylaşım platformları ve yapay zekâ destekli analiz mekanizmaları ön plana çıkmaktadır. E-fatura, e-defter, e-arşiv, e-irsaliye ve e-gider pusulası gibi uygulamaların yaygınlaştırılması, belge düzeninin elektronik ortamda bütüncül bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır. 2024 yılı itibarıyla, düzenlenen e-arşiv fatura sayısının bir önceki yıla göre %80,71 oranında¹⁷³ arttığı ve bu artışın KOBİ'ler nezdinde de benimsendiği TÜİK verilerine yansımıştır. GİB tarafından geliştirilen e-belge sistemleri sayesinde belge sahteciliği riski azaltılmakta, işlem şeffaflığı artırılmakta ve vergiye gönüllü uyum desteklenmektedir.

¹⁷² Sarıtürk, M. (2022). Dijital Dönüşüm Döneminde Kamu Yönetimi ve Dijital Hükümet. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(42), s. 557

¹⁷³ https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2024/2024_faaliyet_raporu.pdf?id=2 (Erişim Tarihi: 03.06.2025)

Mükelleflerin e-Vergilendirme hizmetlerini tercih etmelerini teşvik etmek amacıyla, söz konusu hizmetlerin performans düzeyinin artırılması ve kullanıcı deneyimini iyileştirecek biçimde geliştirilmesi gerekmektedir. e-Vergilendirme uygulamalarının, mükelleflerin vergisel işlemlerini daha kolay ve hızlı biçimde gerçekleştirmelerine olanak tanıyacak şekilde tasarlanması ve bu hizmetlerin yaygınlaştırılarak tüm mükellef gruplarına ulaştırılması, sistemin pozitif dışsallık etkisinin güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, mükelleflerin e-Vergilendirme sistemine ilişkin risk ve güvensizlik algılarının azaltılması; bu hizmetlerin kendilerine daha fazla fayda, verimlilik ve ekonomik kazanç sunacağı yönündeki algının güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla, e-Vergilendirme hizmetlerinin güvenilir, düşük maliyetli ve kolay erişilebilir bir yapı sunduğu bilincinin tüm mükellef kesimlerine yerleşmesini sağlamak üzere, vergi idarelerinin uygun strateji ve politikalar geliştirmesi ve örgütsel yapısını bu hedeflere uyumlu biçimde yeniden yapılandırması gerekmektedir.¹⁷⁴

Diğer yandan, dijital vergileme uygulamaları denetim süreçlerinde de yapısal bir dönüşüm yaratmaktadır. Risk Analiz Sistemi (RAS) gibi dijital analiz araçları, büyük veri kümeleri üzerinde işlem yaparak denetimlerin rastgele değil, risk temelli yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Bu sistem sayesinde Gelir İdaresi, vergi kayıp ve kaçaklarını daha etkin tespit etmekte, kaynaklarını daha verimli kullanmaktadır.

Uluslararası iş birliği çerçevesinde OECD'nin Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi kapsamında öngördüğü "Pillar One" ve "Pillar Two" politikaları da Türkiye tarafından izlenmekte ve gerekirse iç hukuka entegre edilmektedir.

Dijital hizmet vergisi uygulaması, bu bağlamda Türk vergi sisteminin dijital faaliyetleri vergilendirme kapasitesini artıran önemli bir adımdır. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 2024–2028 Stratejik Planı'nda belirtildiği üzere, dijital hizmet sunumlarının kullanıcı dostu hâle getirilmesi, yapay zekâ destekli denetim ve karar sistemlerinin güçlendirilmesi ve veri temelli yönetim anlayışının kurumsal yapıya yerleştirilmesi önümüzdeki dönemin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu gelişmeler, dijital vergilemenin hem idare hem de mükellef açısından daha öngörülebilir ve etkin bir zemine oturtulmasını sağlamaktadır.

¹⁷⁴ Akdoğan, T., & Yavuz, H., a.g.e., s.21

4.1. Gelir İdaresi Başkanlığı Tarafından Elektronik Ortamda Yürütülen Faaliyetler

Gelir İdaresi Başkanlığı, dijital dönüşüm sürecini hızla benimseyerek vergiye uyumun artırılması, kayıt dışılıkla mücadele ve kamu hizmetlerinin etkinliğinin sağlanması amacıyla elektronik hizmet altyapısını sürekli olarak geliştirmektedir. Özellikle son yıllarda teknolojik kapasitenin artırılması, mükellef odaklı hizmet anlayışının güçlendirilmesi ve bilgi sistemlerinin entegrasyonu, Başkanlığın faaliyetlerinde dijitalleşmenin temel eksenini oluşturmaktadır. 2024 yılı Faaliyet Raporu'nda¹⁷⁵ da belirtildiği üzere, Başkanlık beyan ve denetim süreçlerinin elektronik ortama taşınmasıyla mükellef işlemlerinde kolaylık ve idari etkinlik sağlamayı hedeflemektedir.

Mükelleflerin vergi ile ilgili düşüncelerinin temel altyapısını vergi idaresinin yaklaşımı oluşturmaktadır.¹⁷⁶ Bu kapsamda 2024 yılı itibarıyla e-Fatura, e-Defter, e-Arşiv Fatura, e-İrsaliye, e-SMM gibi e-Belge uygulamalarında kullanıcı sayısı ve belge hacminde ciddi artışlar gözlenmiştir. Bu durum, mükelleflerin dijital uygulamalara adaptasyonunun arttığını ve GİB'in altyapı yatırımlarının olumlu sonuçlar verdiğini göstermektedir.

2024-2028 Stratejik Plan'da, e-Fatura kullanıcı sayısının 2028 yılına kadar 1,5 milyona ulaşması hedeflenmektedir. Başkanlık tarafından geliştirilen Dijital Vergi Dairesi uygulaması, mükelleflerin pek çok vergisel yükümlülüğünü elektronik ortamda yerine getirmesine imkân tanımaktadır. Mobil uygulamalarla desteklenen bu platformda vergi ödemeleri, beyanname gönderimleri gibi işlemler hızlı ve güvenli biçimde gerçekleştirilmektedir.

E-Yoklama ve e-Tebliğat uygulamalarının yaygınlaşması, denetim ve tebliğat işlemlerinin fiziksel yürütülme ihtiyacını azaltmış, süreçlerin hızlanmasını ve mükellef üzerindeki idari yükün azalmasını sağlamıştır. Vergi Asistanı uygulaması da genişletilerek sıkça sorulan sorular ve rehberlik hizmetleriyle kullanıcı deneyimi artırılmıştır.

¹⁷⁵https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportalfile/file/getFileResources?objectKey=arsiv/fileadmin/faaliyetraporlari/2024/2024_faaliyet_raporu.pdf (Erişim Tarihi : 22.10.2025)

¹⁷⁶ Çoban, H. ve Sezgin, S., a.g.e., s. 857

Veri analitiği ve yapay zekâ destekli denetim modelleri ise, elektronik ortamda toplanan verilerin gelişmiş algoritmalarla analiz edilmesini sağlayarak riskli alanların tespitinde etkinlik sağlamaktadır. 2024 Faaliyet Raporu'nda bu yöntemlerin, klasik denetimlere kıyasla daha isabetli sonuçlar ve kaynak tasarrufu sağladığı belirtilmektedir.

4.2. Tahsilat ve Tebligat ile İlgili Dijital Uygulamalar

Vergi hukuku açısından tebliğ iki açıdan önem arz etmektedir. İlk olarak mükellef hakkı alanında değerlendirildiğinde, her mükellefin vergileme ile ilgili haklarında yapılan işlemlerden haberdar edilmeleri lazımdır. İkinci olarak, bir idari işlem olan tebliğin mükellefe bildirilerek o konu hakkında mükellefin onayına sunulmalıdır.¹⁷⁷

Bilgi teknolojilerinde yaşanan dönüşümlerin devlete bir yansıması olarak e-devlet uygulamaları her geçen gün artış göstermekte ve uygulama alanı çoğalmaktadır.¹⁷⁸ Bu kapsamda Gelir İdaresi Başkanlığı, tahsilat ve tebligat süreçlerinde dijital uygulamaları yaygınlaştırarak işlemlerin hızlanmasını ve şeffaflığın artırılmasını sağlamaktadır. Elektronik tebligat sistemi, mükelleflerin tebligatları hızlı ve güvenli şekilde almalarına imkân tanımaktadır.

Elektronik tahsilat sistemleri ise vergi ve diğer kamu alacaklarının ödenmesini kolaylaştırmakta, bu ödemelerin takibini etkin hale getirmektedir. İnternet bankacılığı ve mobil ödeme uygulamaları ile bütünleşmiş çalışan bu sistemler, mükelleflerin ödeme süreçlerinde zaman ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır.

Bu kapsamda e-tebligat sistemi, Kurumsal Elektronik Tebligat Sistemleri Projesi (KETSİS), Kurumsal Elektronik Belge Sistemi (KEYS) ve Gelir ve Kurumlar Vergisi Standart İade Sistemi (GEKSİS) yürürlüğe sokulmuştur.

Bu dijital tahsilat altyapısı, idarenin operasyonel verimliliğini artırırken, ödeme hatalarını azaltmakta ve vergi uyumunu desteklemektedir. Tahsilat süreçlerinin anlık takibi sayesinde finansal yönetimde şeffaflık ve doğruluk da sağlanmaktadır.

¹⁷⁷ Akdoğan, A. (2006). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. baskı). Gazi Kitabevi, s.65

¹⁷⁸ Arslan, M., & Biniş, M. (2016). Türk Vergi Sisteminde Tebligat ve Elektronik Tebligat. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14(1), s.305

4.3. Kamu Alacakları Tahsilat İşlemleri Dijital Uygulamaları

E-vergileme; vergi tarh, tahakkuk ve tahsilat süreçlerinin dijitalleştirilerek şeffaflaştırılmasına, kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınarak vergiye gönüllü uyumunun artırılması amaçlanmaktadır.¹⁷⁹ Bu genel amaçla GİB kamu alacaklarının tahsilatında elektronik ödeme sistemlerini etkin şekilde kullanmaktadır. Bu kapsamda, mükellefler vergi ve diğer kamu borçlarını internet bankacılığı, mobil uygulamalar ve GİB'in dijital platformları aracılığıyla hızlı ve güvenli bir biçimde ödeyebilmektedir.

Dijital tahsilat platformları, tahsilat işlemlerinin anlık takibini mümkün kılarak idarenin finansal yönetiminde şeffaflığı artırmaktadır. Böylelikle, kamu alacaklarının tahsilatında etkinlik ve uyum düzeyi yükseltilmektedir. Buna göre e-haciz uygulamaları, bankalar aracılığıyla tahsilat ve e-tahsilat sistemi ve Kamu Alacakları Tahsil Projesi (KATP) kamu alacaklarının tahsilindeki dijital uygulamalar olarak öne çıkmaktadır.

4.4. Türk Vergi Sisteminde Vergi Denetimi İçin Kullanılan Dijital Sistem ve Uygulamalar

Türk vergi sisteminde denetim süreçlerinin etkinliği, dijital teknolojiler ve veri analitiği yöntemleriyle güçlendirilmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı, elektronik fatura, e-defter ve e-beyanname gibi uygulamalarla mükelleflerin beyan ve kayıtlarını dijital ortamda takip etmekte; bu sayede denetimlerde şeffaflık ve doğruluk sağlanmaktadır. Risk bazlı denetim sistemleri, büyük veri analizleri ve yapay zekâ destekli algoritmalar aracılığıyla yüksek riskli mükellefler tespit edilmekte ve denetim kaynakları öncelikli olarak bu alanlara yönlendirilmektedir. Bu yöntemler, sınırlı kaynakların etkin kullanımını mümkün kılmaktadır.

Elektronik teftiş uygulamaları, denetim süreçlerinin dijital ortamda yürütülmesini sağlayarak incelemelerin hızlanmasına ve kapsamının genişlemesine katkı sunmaktadır. Böylece vergi kaçakçılığı ve usulsüzlüklerin tespitinde daha güçlü araçlar kullanılmakta, vergiye uyumu artırmaya yönelik proaktif denetim modelleri geliştirilmektedir.

Bu kapsamda GİB tarafından yaygın şekilde uygulanan denetim uygulamalarını KDV İadesi Risk Analiz (KDVİRA) ve ÖTV İadesi Risk Analizi Sistemi (ÖTVİRA), Riskli İade Takip ve Analiz Programı (RİTAP), Sahte Belge Risk Analiz Programı

¹⁷⁹ Bozkurt, R., & Durgun, A. (2024). Dijitalleşme ve Vergi Uygulamalarında Dijital Teknolojilerin Kullanılması. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(2), s.34

(SARP), Veri Görselleştirme ve Analiz Sistemi (VEGAS) ve Bandrollü Ürün İzleme Sistemi (BÜİS) olarak sayabiliriz.

4.5. Elektronik Denetim Uygulamaları

Elektronik denetim uygulamaları, vergi denetim süreçlerinin dijital teknolojilerle desteklenmesini sağlayarak hızlı, şeffaf ve etkin denetim yapılmasına imkân tanımaktadır. Dijital vergileme, e-fatura, e-defter gibi uygulamalarla gelir ve giderlerin dijital kaydedilmesini sağlayarak yanıltıcı belge düzenleme, gelir gizleme ve gider artırma gibi verilerin otomasyon sistemleriyle anlık kontrollerinin sağlanabilmesi, tespit ve denetimi kolaylaştırmaktadır. Bu da vergi uyumu bilinçlenme ve şeffaflığı, izlenebilirliği ortaya çıkarmaktadır.¹⁸⁰ Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından hayata geçirilen bu uygulamalar, mükelleflerin vergi beyanları ve finansal kayıtlarının elektronik ortamda incelenmesini mümkün kılmaktadır.

Türkiye’de dijital vergi denetimine ilişkin olarak günümüzde kullanılan sistemler arasında e-Teftiş Sistemi, Veri Denetim Analiz Sistemi (VDK-VEDAS), Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Bilgi İşlem Sistemi (VDK-BİS), Sürekli Gözetim ve Denetim Ağı (VDK SİGMA), Risk Analiz Sistemi (VDK-RAS) ve Elektronik İnceleme Dosyası (VDK-EİD) yer almaktadır. Bu sistemler, ilerleyen dönemlerde uygulanacak büyük veri analitiği süreçlerine temel oluşturacak yapısal dönüşümlerin zeminini sağlamaktadır.¹⁸¹

Büyük veri analizleri ve risk değerlendirme sistemleri, denetim kaynaklarının yüksek risk taşıyan alanlara yönlendirilmesini sağlamaktadır. Elektronik denetim; verilerin bilgisayar programları ile analiz edilmesi, raporlanması ve denetim süreçlerinin uzaktan yürütülmesine olanak tanımaktadır. Bu sayede denetim süresi kısalmakta ve daha kapsamlı veri analizleri yapılarak vergi idaresinin karar alma süreçleri desteklenmektedir. Sonuç olarak, elektronik denetim uygulamaları vergi idaresinin etkinliğini artırmakta ve mükelleflerin vergiye uyumunu güçlendirmektedir.

5. Dijitalleşme Kavramı ve Kişisel Verilerin Korunması ile İlişkisi

Dijitalleşme, bilginin dijital ortama aktarılması süreci olup, yalnızca verilerin dijital formata dönüştürülmesini değil, aynı zamanda iş süreçlerinin dijital araçlarla optimize edilmesini de kapsamaktadır. 20. yüzyıla dek kâğıda dayalı veri işleme

¹⁸⁰ Bozkurt, R., & Durgun, A., a.g.e., s. 34

¹⁸¹ Eyüpgiller, S. (2023), a.g.e., s.94.

sistemleri, bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişmesiyle yerini dijital platformlara bırakmıştır. Bu dönüşüm, verilerin daha güvenli, hızlı ve yaygın biçimde saklanması ve paylaşılmasını mümkün kılmıştır.

Günümüzde dijital veri yönetimi, kamusal ve özel tüm alanlarda bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak bu süreç, kişisel verilerin izinsiz erişim, ifşa veya kötüye kullanım riskini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, veriyi dijital ortama aktaran kişi veya kurumların, aynı zamanda veri güvenliğini sağlama yükümlülüğü doğmaktadır. Nitekim kanun koyucu, kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatla bu yükümlülüğü normatif düzeyde güvence altına almıştır.

Bununla birlikte teknolojik gelişmelerin hızına, mevzuatın ve bürokratik yapıların aynı ölçüde uyum sağlaması güçtür. Dijital tehditlerin sürekli evrilmesi, yasal düzenlemelerin de dinamik bir biçimde güncellenmesini gerekli kılmakta; ancak normatif süreçlerin yapısal yavaşlığı, bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalabilmektedir.

Dijitalleşme, vergi idarelerinin denetim ve izleme kapasitelerini büyük ölçüde artırmıştır. Verinin bulunduğu tüm sistemlerin yönetilmesinin de daha kolay hale geldiği dijitalleşme, devlet kurumları için verim artışı ifade etmektedir.¹⁸² Geleneksel vergi denetim süreçleri, mükelleflerin beyanlarına dayanmakta olup, vergi mükelleflerinin beyanlarının doğruluğu, genellikle sınırlı denetim ve belgelerle doğrulanabilmekteydi. Ancak günümüzde, dijitalleşme ile birlikte vergi idareleri, mükelleflerin finansal ve ticari faaliyetlerine dair çok daha fazla bilgiye ulaşabilmektedir. Örneğin, otomatik ödeme sistemleri, e-ticaret platformları, dijital muhasebe yazılımları ve bulut tabanlı hizmetler, vergi idarelerine mükelleflerin gelir ve harcama bilgilerini hızlı bir şekilde toplama imkânı sunmaktadır. Bu gelişmeler, vergi idarelerinin vergi kaçakçılığı ve usulsüzlükleri tespit etme yeteneklerini artırmakla birlikte, mükelleflerin mahremiyetini tehdit edebilecek potansiyel riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu noktada ortaya vergi mahremiyeti kavramı çıkmaktadır.

Vergi mahremiyeti, mükelleflerin vergi ile ilgili bilgileri üzerinde sahip oldukları gizlilik hakkıdır. Bu kavram, hem mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirirken mahremiyetlerinin korunmasını sağlamak amacıyla hem de vergi idarelerinin vergi denetimlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmelerini mümkün kılacak denetim ve izleme

¹⁸² Akıncı, A. N. (2019). Büyük Veri Uygulamalarında Kişisel Veri Mahremiyeti (Uzmanlık tezi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü), s. 2

mekanizmalarının doğru şekilde işlemlerini temin etmek amacıyla önemlidir. Dijitalleşme süreci, vergi mükelleflerinin kişisel verilerinin toplanmasını ve işlenmesini kolaylaştırırken, bu verilerin güvenli bir şekilde korunmasını ve yalnızca belirli bir amaçla kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Türk hukukunda, kişisel verilerin korunması temelde 6698 sayılı KVKK ile düzenlenmiştir. Bu kanun, kişisel verilerin işlenmesi, saklanması ve paylaşılmasına ilişkin temel ilkeleri belirler. Vergi mükelleflerinin kişisel verileri de bu çerçevede korunmaktadır. Dijital verilerin artan kullanımı, vergi idarelerinin kişisel verileri toplama ve işleme biçimlerini yeniden şekillendirmiştir. Vergi mükelleflerinin vergi beyannameleri, gelirleri, ticari faaliyetleri, banka hesap hareketleri gibi pek çok kişisel veri, dijital ortamda saklanmakta ve işlenmektedir. Bu durum, vergi idarelerinin bu verileri toplama ve kullanma yetkilerinin sınırlarını belirlemek için yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmasına yol açmaktadır.

Vergi mahremiyetinin korunması, yalnızca kişisel verilerin korunmasına yönelik düzenlemelerle değil, aynı zamanda vergi hukukunun çeşitli normlarıyla da teminat altına alınmıştır. VUK'da yer alan düzenlemelere göre, mükelleflerin vergiyle ilgili kişisel bilgileri gizli tutulmalı, yalnızca belirli yetkililer tarafından erişilebilir olmalıdır. VUK'un 5. maddesinde, vergi denetiminde elde edilen bilgilerin gizliliği vurgulanmıştır.

Ancak dijitalleşme, bu bölümde kısaca değinilen bu normların uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Dijital ortamda yapılan işlemler hem daha fazla veriyi içerdiği hem de verilerin farklı platformlar ve sistemler arasında hızla paylaşılabilmesi nedeniyle daha dikkatli bir denetim ve koruma gereksinimi doğurmaktadır. Bu noktada, KVKK ve VUK arasında uyum sağlanması kritik bir önem taşımaktadır. KVKK, kişisel verilerin yalnızca yasal bir dayanağa dayalı olarak işlenmesini ve belirli sürelerle saklanmasını öngörmektedir. Bu çerçevede, dijital verilerin toplanması ve işlenmesi, mükelleflerin onayı ve denetim süreçlerine ilişkin hukuki düzenlemelere uygun olmalıdır.

Dolayısıyla dijitalleşme, vergi idarelerinin vergi toplama ve denetim süreçlerinde önemli kolaylıklar sağlarken, vergi mahremiyetinin korunması açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Verilerin dışarıdan saldırıya uğraması ve çıkar amaçlı kullanılması endişesi, dijitalleşme ve kişisel veri güvenliğinin en önemli kesişme noktasıdır.¹⁸³ Dijital

¹⁸³ Eravcı, D. B., a.g.e., s. 91

verilerin güvenli bir şekilde saklanması ve işlenmesi hem vergi mükelleflerinin haklarını korumak hem de vergi idarelerinin denetim yetkilerini doğru bir şekilde kullanmak için kritik öneme sahiptir. Dijitalleşme, vergi sistemine önemli yenilikler ve avantajlar sunarken, veri güvenliği ve mahremiyetin korunması konusunda daha titiz ve dikkatli bir yaklaşım gerektirmektedir. Vergi idarelerinin dijitalleşen dünyada veri koruma ve mahremiyet ilkelerine uygun hareket etmesi, mükelleflerin güvenini sağlamak ve adil bir vergi sisteminin işleyişini sürdürmek açısından önem taşımaktadır.

5.1. Vergi Ödevi ve Kişisel Veri İlişkisi

Vergi ödevi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 73. maddesi uyarınca her vatandaşın mali gücüne göre kamu giderlerine katılmasını öngören temel bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, vergi idarelerinin mükelleflerin gelir, harcama, malvarlığı ve benzeri ekonomik faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişimini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla vergi idaresi, vergilendirme süreci boyunca vergi kanunları gereği üzerine düşen ödevleri yerine getirirken mükellefler hakkında birçok konuda bilgi sahibi olmaktadır.¹⁸⁴ Bu durum, doğrudan kişisel verilerin işlenmesini gündeme getirmekte; vergi ödevi ile bireyin mahremiyet hakkı arasında hassas bir denge kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Vergi daireleri ve GİB gibi kurumlar, vergi tarh, tahakkuk ve tahsil işlemlerini gerçekleştirebilmek için mükelleflerin kimlik bilgileri, banka hareketleri, tapu kayıtları, elektronik fatura ve fiş verileri gibi çok sayıda kişisel ve hassas veriyi işlemektedir. 6698 sayılı KVKK uyarınca, bu tür verilerin işlenmesi belirli hukuki dayanaklara dayanmalı ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır.

Ayrıca, KVKK'nın 28. maddesi uyarınca mali denetim, vergi incelemesi ve düzenleyici denetim faaliyetleri sırasında bazı kişisel veri işleme faaliyetleri kanun kapsamı dışında bırakılabilmektedir. Ancak bu istisnalar, vergi idaresine sınırsız bir yetki tanımaz; kişisel verilerin korunmasına ilişkin diğer anayasal güvenceler geçerliliğini sürdürür.

Sonuç olarak, vergi ödevi ile kişisel verilerin korunması hakkı arasındaki ilişki, kamu yararının gerçekleştirilmesi ile bireyin özel yaşamının korunması arasındaki

¹⁸⁴ Dilibal, C., & Biyan, Ö., (2021), Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Vergi Mahremiyeti Yüksek Lisans Tezi, s. 35

anayasal dengeyi ortaya koymaktadır. Bu çerçevede vergi denetim süreçlerinin hem etkinliği hem de hukuka uygunluğu esas alan bir yaklaşımla yürütülesi gerekmektedir.

5.2. Dijitalleşme ile Kişisel Verilerin Korunması Arasındaki İlişki

Dijitalleşme, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarında önemli değişikliklere yol açan bir olgudur. Bu süreç, bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte daha hızlı ve etkin iletişim, veri paylaşımı ve iş yapma biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ancak, dijitalleşmenin getirdiği bu yenilikler, kişisel verilerin korunması konusunda önemli riskler de doğurmuştur. Kişisel verilerin korunması, bireylerin mahremiyetini ve temel haklarını güvence altına almayı amaçlayan bir hukuki ve etik sorumluluktur. Bu bağlamda, dijitalleşmenin hızla gelişen doğası, kişisel verilerin güvenliğini sağlamak adına yeni düzenlemeleri ve teknolojik çözümleri zorunlu kılmaktadır.

Dijitalleşme, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, veri toplama süreçlerini köklü bir şekilde değiştirmiş ve kişisel verilerin toplama, işleme ve depolama süreçlerini dönüştürmüştür. İnternet üzerindeki e-ticaret, sosyal medya, dijital bankacılık gibi platformlarda kullanıcıların her hareketi, tercihi, alışverişi ya da paylaşımı kaydedilmekte ve analiz edilmektedir. Örneğin, bir kullanıcı bir sosyal medya platformunda içerik paylaştığında, bu içerik sadece sosyal etkileşim için değil, aynı zamanda reklam ve kişisel tercihler hakkında veri toplamak amacıyla da kullanılmaktadır.

Dolayısıyla günümüzde bireylerin çevrimiçi etkinlikleri, sosyal medya paylaşımları, e-ticaret işlemleri ve mobil uygulama kullanımları aracılığıyla kişisel veriler hızla toplanmakta ve depolanmaktadır. Bu durum, dijital dünyada "büyük veri" (big data) kavramını ortaya çıkarmıştır. Büyük veri, çok büyük ve karmaşık veri setlerinin analiz edilmesini ve bu veriler üzerinden yeni bilgiler çıkarılmasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca, bu veriler büyük veri analitiği ile işlenerek daha geniş kapsamlı bir veri havuzuna dönüştürülmektedir. Ancak, bu tür veri işleme faaliyetleri kişisel verilerin izinsiz kullanımı ve kötüye kullanımı risklerini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle burada önemli olan, bu verilerin işlenmesinin, kullanıcının rızasına dayalı olması gerektiğidir.

Dijitalleşmenin getirdiği veri akışının artışı, kişisel verilerin korunması konusunu daha da önemli hale getirmiştir. KVKK, dijitalleşen dünyada kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması süreçlerinde bireylerin haklarını koruma amacını taşımaktadır. Bu kanun, kişisel verilerin korunmasına yönelik genel ilkeleri belirlemekle birlikte, dijital

platformlarda veri güvenliğini sağlamaya yönelik pratikte uygulanması gereken tedbirleri de içermektedir.

Dijitalleşme ile birlikte verilerin işlenmesi sadece devletler ya da şirketler tarafından değil, aynı zamanda bireyler tarafından da gerçekleştirilmektedir. Bu durum, kişisel verilerin korunması için çok katmanlı bir güvenlik yaklaşımını zorunlu kılmaktadır. Özellikle veri işleme faaliyetlerinde şeffaflık, açık rıza alma ve veri minimizasyonu ilkeleri büyük önem taşır. Örneğin, dijital platformlar kullanıcıların kişisel verilerini yalnızca belirli ve meşru amaçlarla toplayabilir, bu verileri yalnızca belirtilen süre boyunca saklayabilir ve verilerin güvenliğini sağlamak adına gerekli teknik ve idari tedbirleri almalıdır.

Dijitalleşme ve kişisel veri kavramları yan yana geldiğinde, akla gelen ilk şey internet ortamında bilginin çalınması olasılığıdır. Bu bilgi hırsızlığını, erişime yetkisi olmayan kişilerin bilgiye erişmesi, onu tahrip etmesi, değiştirmesi ya da amacı dışında kullanması şeklinde açıklamak mümkündür.¹⁸⁵ Bu nedenle dijitalleşme aynı zamanda kişisel verilerin güvenliğini sağlamak için yeni teknolojilerin geliştirilmesini teşvik etmiştir. Bu bağlamda, şifreleme (encryption), anonimleştirme (anonymization) ve veri koruma protokolleri gibi teknolojik çözümler, kişisel verilerin korunması adına önemli araçlar haline gelmiştir. Özellikle bulut bilişim ve yapay zekâ gibi dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte, verilerin saklanması ve işlenmesi daha verimli hale gelmiş olsa da, aynı zamanda bu verilerin korunması için yeni güvenlik önlemleri de gereklidir. Bu noktada, dijital güvenlik teknolojilerinin sürekli olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Dolayısıyla dijitalleşme, toplumsal ve bireysel yaşamda birçok olumlu gelişmeye yol açmış olsa da kişisel verilerin korunması konusunda ciddi tehditler yaratmaktadır. Dijital platformların sürekli olarak büyümesi ve veri işlemeye yönelik yeni uygulamaların ortaya çıkması, kişisel verilerin güvenliğini sağlamak için hukukî, etik ve teknolojik çözüm önerilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de KVKK gibi düzenlemeler, dijitalleşme sürecinde bireylerin haklarını korumaya yönelik önemli bir adım olsa da bu alandaki uluslararası gelişmeler ve teknoloji ilerledikçe, mevcut

¹⁸⁵ Ergün, Y. (2022). Kişisel Verilerin Korunması Hususunda Dijitalleşmenin Etkileri: Türkiye’nin Vergi Mahremiyeti Açısından Değerlendirilmesi. M. Mıynat ve T. Canbay (Ed.), Dijital Vergileme içinde (ss. 401-430). Ankara: Gazi Kitabevi. s.409.

mevzuatın da dinamik bir şekilde güncellenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, dijitalleşme ile kişisel verilerin korunması arasındaki ilişki, sadece hukuki ve teknik bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk ve etik bir mesele olarak da ele alınmalıdır.

5.3. Yapay Zekâ Uygulamaları ile Kişisel Verilerin İhlali

Yapay zekâ, makinelerin insan benzeri zekâ fonksiyonlarını taklit etme yeteneği olarak tanımlanabilir. Yapay zekâ, matematiksel algoritmalar ve bilgisayar programları aracılığıyla problem çözme, öğrenme, dil işleme, mantık yürütme ve karar verme gibi bilişsel süreçleri gerçekleştirebilen sistemlerin geliştirilmesidir.

Yapay zekâ, tarihsel olarak insan zekâsının özelliklerini makinelere aktarma amacı güden bir araştırma alanıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Babbage'ın "hesaplama motoru", makinelerin zeki davranışlar sergileme potansiyeli üzerine pek çok tartışmaya yol açmıştır. Daha sonra, George Boole, beynin olası işlemlerini biçimsel bir kalkülüs içinde tanımlamanın bir yolu olarak Boole cebirini geliştirmiştir.¹⁸⁶ Ancak günümüzdeki anlamıyla yapay zekanın ilk büyük atılımı 1950'li yıllarda Alan Turing'in ünlü "Turing Testi" önerisiyle şekillenmiştir. Günümüzde çok çeşitli disiplinlerden beslenen ve insan hayatının birçok alanında uygulama bulan bir teknoloji haline gelmiştir. Yapay zekâ, makine öğrenimi (Machine Learning) ve derin öğrenme (Deep Learning) gibi alt alanlar aracılığıyla büyük veri analitiği, görüntü tanıma, doğal dil işleme ve otonom sistemler gibi farklı teknolojik gelişmeleri mümkün kılmaktadır.

Yapay zekanın temel ilke ve aşamalarını, algılama ve veri işleme, öğrenme ve adaptasyon, karar verme ve mantık yürütme ve doğal dil işleme ve iletişim olarak dörde ayırabiliriz. Yapay zekâ, çevreden alınan verileri anlamak ve işlemek için sensörler ve veri toplama yöntemleri kullanmaktadır. Bu veriler, ses, görüntü, yazılı metin gibi farklı formatlarda olabilir. Yapay zekâ, bu verileri analiz ederek çevresindeki dünyayı anlamaya çalışmaktadır.

Yapay zekanın uygulama alanları, teknoloji geliştikçe genişlemekte ve derinleşmektedir. Günümüzde sağlık hizmetleri, otomotiv ve otonom araçlar, finans,

¹⁸⁶ Darı, A. B., & Koçyiğit, A. (2024). Yapay Zekâ ve Etik: Yeni Medyanın Dönüşümünde Sorumluluk ve Sınırlar. İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 4(2), s.248

perakende ve e-ticaret, doğal dil işleme ve müşteri hizmetleri yapay zekanın yaygın olarak kullanıldığı alanlardır.

Ancak aynı zamanda yapay zekanın yaygınlaşması, bir dizi etik, hukuki ve toplumsal sorunu gündeme getirmektedir. Yapay zekanın kullanımı, veri güvenliği, mahremiyet hakları, iş gücü üzerindeki etkiler, algoritmalık önyargılar ve karar verme süreçlerinin şeffaflığı gibi konularda önemli tartışmalara yol açmaktadır. Yapay zekâ uygulamaları, büyük veri analitiği, otomatik karar verme sistemleri ve derin öğrenme gibi araçlar sayesinde daha verimli hizmetler sunmakta, ancak aynı zamanda kişisel verilerin ihlali risklerini de artırmaktadır.

Yapay zekânın işlediği verilerin kişisel veri olması mümkün olabileceği gibi, yapay zekânın kişisel olmayan verilerden veya anonimleştirilmiş veri kümelerinden çıkarım yaparak kişisel veri üretmesi de mümkündür.¹⁸⁷ Daha önce de belirtildiği gibi neticede bir verinin kişisel veri olması için mutlaka doğru bir bilgi veya veri olması gerekmemektedir.

Yapay zekâ sistemlerinin kişisel verileri toplama, işleme ve analiz etme biçimleri, bu verilerin kötüye kullanılma riskini artırmaktadır. Özellikle, yapay zekâ uygulamalarının karar verme süreçlerinde otomatikleşmiş algoritmalar kullanması, bireylerin verilerinin nasıl kullanıldığı konusunda şeffaflık eksikliklerine neden olabilir. Örneğin Stanford Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada kişilerin fotoğraflarından yüz tanıma yöntemiyle cinsel yönelimlerini tahmin eden bir yapay zekâ algoritmasının, erkeklerin %81'inde ve kadınların %74'ünde eşcinsel veya heteroseksüel yönelimlerini doğru tahmin edebildiği görülmüştür.¹⁸⁸

Yapay zekâ teknolojileri, genellikle büyük veri kümeleri üzerinden çalışır. Bu veriler, bireylerin çevrimiçi davranışları, satın alma alışkanlıkları, sosyal medya etkileşimleri ve fiziksel aktiviteleri gibi çok çeşitli kaynaklardan toplanabilir. Yapay zekâ algoritmalarının doğru ve verimli bir şekilde çalışabilmesi için bu verilerin analizi gereklidir. Bu durum, kişisel veri ihlallerinin önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin ve düzenlemelerin ne kadar kritik olduğunu da ortaya koymaktadır.

¹⁸⁷ Kirazlı, Ş. N.; Narbay, Ş., (2023), Otonom Araçlarda Yapay Zekâ, Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Sonuçları, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:11, S:1, s. 49.

¹⁸⁸ Wang, Y.; Kosinski, M. (2018). Deep Neural Networks Are More Accurate Than Humans At Detecting Sexual Orientation From Facial Images, *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(2), s. 246–257.

Bununla birlikte, sanal dünyanın kişilik kavramı üzerindeki olumsuz etkileriyle mücadelede klasik hukuki araçlar etkili olamamıştır. Özellikle kişiyi tanımlayan ve belirleyen kişisel verilerin aktarılması, saklanması, değiştirilmesi, sınıflandırılması ve aranmasına ilişkin alternatiflerin artışı temel hak ve özgürlüklere zarar vermeksizin korunmalarının nasıl sağlanacağı sorusunu gündeme taşımıştır.¹⁸⁹

Yapay zekâ uygulamalarının kişisel verilere erişim sağlaması, bir dizi veri güvenliği ve mahremiyet ihlali riskini beraberinde getirir. Bu risklerin başlıcaları veri sızıntıları ve hacking (siber saldırılar), otomatik karar verme ve ayrımcılık ile şeffaflık eksiklikleri ve algoritmik çevresel etkiler olarak sayılabilir.

Hassas veriler ile hassas olmayan veriler arasındaki nitelik farklılığının yapay zekâ tekniği aracılığıyla azalması; aynı şekilde, anonimleştirilmiş veri ile kişisel veri arasındaki farklılığın da azalması söz konusudur. Bunlara ek olarak, çıkarımların niteliği sorunu ve çıkarımların sebep olduğu önyargı ve ayrımcı kararlar da diğer ciddi bir problemdir. Yapay zekâ algoritmaların kara kutu ve şeffaflık sorunları, teknik açıdan çözülmeyi bekleyen sıradaki problemler arasındadır. İhlal failinin belirlenmesinin güçlüğü ve ihlalin delillerinin elde edilmesinin teknik olarak kolay olmaması ve yüksek maliyetli olması, yapay zekâ döneminde kişisel verilerin koruma kapsamında ortaya çıkan temel problemler arasındadır.¹⁹⁰

Yapay zekâ uygulamaları, kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi süreçlerinde büyük bir etkiye sahiptir ve bu süreçler, önemli güvenlik ve mahremiyet risklerini de beraberinde getirmektedir. Yapay zekanın kişisel verileri kullanırken ortaya çıkan ihlaller, yalnızca bireysel mahremiyeti tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun dijital güvenine de zarar verir. Bu nedenle, yapay zekâ uygulamalarının etik ve hukuki çerçevelerle desteklenmesi, kişisel verilerin korunması için gerekli güvenlik önlemlerinin alınması ve şeffaflık ilkelerinin uygulanması büyük önem taşımaktadır. Hem yasalar hem de etik ilkeler doğrultusunda bir denetim mekanizması oluşturulması, dijital çağda güvenli ve adil bir veri işleme pratiği için temel bir gereklilik haline gelmiştir.

¹⁸⁹ Civelek, D. Y. (2011). Kişisel Verilerin Korunması ve Bir Kurumsal Yapılanma Önerisi. Ankara: Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, s. 6.

¹⁹⁰ Abudureyimu, Y.; Oğurlu, Y. (2021). Yapay Zekâ Uygulamalarının Kişisel Verilerin Korumasına Dair Doğurabileceği Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20 (41), s.778

5.4. Dijitalleşme ve Vergi Mahremiyeti İlişkisi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, 21. yüzyılda devletlerin yönetim anlayışını dönüştürerek dijitalleşme sürecini zorunlu hâle getirmiştir. Bu dönüşüm süreci, yalnızca teknik bir ilerleme değil; aynı zamanda kamusal hizmetlerin sunumu, bürokratik yapılar ve vatandaş-devlet ilişkileri bakımından da yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, bilgi toplumuna geçiş hedefi doğrultusunda birçok ülke, dijital çağın gereklerine uygun kamu politikaları ve stratejiler geliştirerek bilgi ve iletişim teknolojilerini farklı sektörlerde uygulamaya koymuştur. “Dijital devlet” kavramı, ani bir değişimin ürünü olmaktan ziyade, teknolojik evrimin ve kurumsal uyum süreçlerinin bir sonucu olarak zaman içinde şekillenmiştir. Her devlet bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak dijital çağa ayak uydurarak evrim geçirmiştir ve geçirmektedir.¹⁹¹

Son yıllarda kamu yönetiminde dijital dönüşüm, vergi sistemleri açısından da önemli bir değişim sürecini beraberinde getirmiştir. Elektronik beyanname sistemleri, dijital fatura ve defter uygulamaları, gelir ve gider izleme yazılımları, yapay zekâ destekli denetim algoritmaları gibi teknolojik araçlar sayesinde, vergi idareleri mükellef bilgilerine daha hızlı ve kapsamlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Bu dijital araçlar, vergi uyumunun artırılması ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından ciddi avantajlar sağlamaktadır.

Ancak bu dönüşüm, mükelleflerin kişisel verileri üzerindeki denetimin de kamu kurumları lehine yoğunlaşması anlamına gelmektedir. GİB başta olmak üzere vergi denetim birimleri, mükelleflerin banka hareketlerinden harcama kalıplarına, sağlık ve eğitim harcamalarından sosyal medya verilerine kadar geniş bir yelpazede veri toplayabilir hâle gelmiştir. Bu da vergi mahremiyetini doğrudan ilgilendiren yeni bir risk alanı oluşturmaktadır.

Vergi mahremiyeti, yalnızca vergiye ilişkin bilgilerin yetkisiz kişilerce açıklanmasını önlemekle sınırlı olmayıp, aynı zamanda verinin toplanması, saklanması ve paylaşılması aşamalarında da bireyin özel hayatının korunmasını kapsar.

¹⁹¹ Hisoğlu Koç, T. (2020). *Kamu Yönetiminde Dijital Dönüşüm: Türkiye’de Kamu Yönetiminin Dijital Dönüşümüne Dair Bir Analiz* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü), s.45

Dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, kamu otoritelerinin veriye erişim kolaylığı artarken, bireylerin bu verilerin hangi amaçlarla kullanıldığını bilme ve kontrol etme hakları daha da önem kazanmıştır. Mahremiyetin korunabilmesi için, veri minimizasyonu, şeffaflık, hesap verebilirlik ve veri güvenliği ilkelerinin dijital vergi sistemlerine entegre edilmesi gereklidir.

Sonuç olarak, dijitalleşme, vergi sistemlerinde etkinlik ve denetim kapasitesini artırmakla birlikte, bireylerin özel hayatına dair verilerin işlenmesi bakımından ciddi mahremiyet sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle dijital vergi uygulamaları, teknolojik imkânlardan faydalanırken bireyin temel hak ve özgürlüklerine saygılı bir veri yönetimi anlayışıyla yürütülmelidir.

5.5. Özel Hayatın Gizliliği ve Vergi Mahremiyeti

Özel hayatın gizliliği, bireyin mahremiyetinin korunmasına yönelik temel bir insan hakkı olarak hem ulusal mevzuatta hem de uluslararası hukukta güvence altına alınmıştır. Bu hak, kişinin yaşamının özel alanına dair bilgilerin, bireyin rızası olmaksızın üçüncü kişilerle paylaşılmamasını ve bu alanın dış müdahalelere karşı korunmasını ifade eder. Vergi mahremiyeti ise, bireylerin ekonomik ve mali bilgilerinin devlet nezdinde korunması yükümlülüğünü ifade eden, özel hayatın gizliliği ilkesiyle doğrudan ilişkili bir kavramdır.

Vergi mükelleflerinin sahip olduğu haklar, genel ve özel haklar olmak üzere iki ana kategoride değerlendirilmektedir. Özel haklar; belirli vergi işlemlerine özgü, kanunlarda açıkça düzenlenmiş hakları ifade ederken, genel haklar ise vergi idaresi ile mükellef arasındaki ilişki çerçevesinde doğan daha kapsamlı hakları kapsamaktadır. Bu genel haklar arasında en önemlilerinden biri, mükellefe ait kişisel ve mali bilgilerin gizliliğinin sağlanmasıdır.¹⁹² Aynı zamanda bu hak, bireyin özel hayatının korunması ilkesine dayalı olarak mahremiyetin ihlal edilmemesini de garanti altına alır. Bu yönüyle, vergi hukuku uygulamalarında mükellefin bilgi güvenliği ve özel yaşamının gizliliği temel birer hak olarak değerlendirilmekte ve bu haklara yönelik ihlaller ciddi hukuki sonuçlar doğurabilmektedir.

Vergi idareleri, bireylerin gelir, harcama, yatırım ve mülkiyet gibi özel mali bilgilerine ulaşma yetkisine sahiptir. Ancak bu yetkinin kullanımı, bireylerin temel hak

¹⁹² Gerçek, A., a.g.e. s.127

ve özgürlükleri ile dengelenmek zorundadır. Özellikle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği ilkesi gereği, devletin topladığı verilerin, yalnızca yasal sınırlar içinde, hukuki amaçlarla ve kişisel veri koruma ilkeleri doğrultusunda işlenmesi gerekmektedir.

Vergi mahremiyeti, bu bağlamda yalnızca idari bir gizlilik kuralı değil; aynı zamanda bireyin anayasal haklarının korunmasına yönelik bir güvencedir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesi, vergi ile ilgili görev yapan kamu görevlilerinin mükelleflere ait bilgileri açıklamasını yasaklamaktadır. Bu düzenleme, özel hayatın gizliliği ilkesinin mali alanla kesiştiği noktada, bireylerin haklarının korunmasına hizmet etmektedir.

Dolayısıyla, vergi mahremiyeti ile özel hayatın gizliliği arasındaki ilişki, bireyin kişisel ekonomik verilerinin hem kamusal otorite karşısında korunması hem de bu bilgilerin üçüncü kişilerce kötüye kullanılmasının engellenmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, bu iki ilkenin birlikte ele alınması, birey-devlet ilişkilerinde şeffaflık ile mahremiyet arasındaki dengenin korunmasını gerektirmektedir.

6. Vergilendirme Alanında Mahremiyetin Korunmasını Gerekli Kılan Nedenler

Vergilendirme süreci, bireylerin ve işletmelerin mali bilgilerini içeren hassas bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle, vergi işlemlerinde mahremiyetin korunması, hem kişisel gizliliğin sağlanması hem de ekonomik güvenliğin teminat altına alınması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, vergilendirme alanında gizliliğin sağlanması, adil ve güvenilir bir vergi sistemi için vazgeçilmezdir.

6.1. Vergiye Gönüllü Uyumu Sağlamak

Vergi sistemlerinin etkin işleyişinde mükelleflerin gönüllü uyumu büyük rol oynamaktadır. Vergi esas olarak, toplumla devlet arasındaki uzlaşmanın bir neticesidir. Toplum ile devlet arasında oluşturulan bu uzlaşma zemini, toplumu oluşturan bireylerin (mükelleflerin) vergi verme istek ve arzusu ile devletin vergi alma iradesi arasında kurulmaktadır.¹⁹³

¹⁹³ Koç, Ö. E. (2018). Vergi Denetiminin Vergiye Gönüllü Uyum Üzerindeki Etkisi. Kamu Mali Yönetimi Kapsamında Mali Denetim Üzerine Seçme Konular, s.274

Gönüllü uyum, mükelleflerin beyan ve ödeme yükümlülüklerini, herhangi bir zorlama olmaksızın yerine getirmeleri anlamına gelir. Bu uyumu sağlayan temel unsurlardan biri ise mükelleflerin kişisel ve mali bilgilerinin gizliliğinin korunacağına duydukları güvendir.

VUK'un 5. maddesi, mükellefe ait bilgilerin gizliliğini esas alarak vergi mahremiyetini teminat altına almaktadır. Bu kapsamda, vergiye dair bilgilerin izinsiz olarak ifşa edilmesi veya ilgisiz kişilerle paylaşılması cezai yaptırımlara bağlanmıştır. Mahremiyetin bu şekilde korunması, mükellefin devlete güvenini artırarak beyanlarının doğruluğunu teşvik etmektedir.

Gizliliğin ihlal edilmesi durumunda ise mükellefler, sisteme olan inançlarını kaybederek kayıt dışı faaliyetlere yönelebilmekte veya eksik beyan yoluna gidebilmektedir. Dolayısıyla vergi mahremiyeti, gönüllü uyumun sağlanmasında yalnızca hukuki değil, aynı zamanda psikolojik bir teşvik unsurudur.

6.2. Vergilendirmede Verimlilik Sağlamak

Vergilendirme sürecinin verimli şekilde yürütülebilmesi, mükellef bilgilerinin eksiksiz, güvenilir ve zamanında temin edilmesine bağlıdır. Bu noktada, mükelleflerin doğru bilgi sunmaları için vergi idaresine güvenmeleri gerekmektedir. Eğer mükellef, verdiği bilgilerin korunmayacağını düşünüyorsa ya bilgi vermekten imtina edecektir ya da yanlış beyanda bulunacaktır.

Bunun yanı sıra vergi sistemini meydana getiren vergiler boyutunda incelersek, vergi mükelleflerinin, vergi kanunlarını ve düzenlemelerini anlayabilmesi, dolayısıyla da yüklendikleri yükümlülükleri kolay bir şekilde yerine getirebilmesi vergi karmaşıklığını giderecektir.¹⁹⁴

VUK'un yanı sıra KVKK, kamu otoritelerine kişisel verilerin işlenmesinde "ilgili kişinin açık rızası" ve "veri minimizasyonu" gibi temel ilkelere uyma yükümlülüğü getirmektedir. Bu hükümler, idarenin toplayacağı verilerin yalnızca vergiyle ilgili ve gerekli olması gerektiğini belirtir. Aksi halde, orantısız bilgi toplama uygulamaları hem Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki özel hayatın gizliliği hakkını hem de KVKK hükümlerini ihlal eder.

¹⁹⁴ Uğurlu, H. (2019). Vergilendirmede Basitlik İlkesi Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi. The Journal of International Scientific Researches, 4(2), s.180

Mahremiyetin sağlandığı bir yapı, mükelleflerin sistemle daha etkin entegrasyonunu ve idari yüklerin azalmasını beraberinde getirir. Böylece hem denetim etkinliği artar hem de idarenin işlem maliyetleri düşer.

6.3. Devletle Mükellef Arasındaki Güveni Tesis Etmek

Modern vergi sistemlerinin temelinde, idare ile mükellef arasında karşılıklı güven ilişkisi yer almaktadır. Bu güvenin zedelenmesi durumunda vergiye karşı direnç artar, sistemin işleyişi sekteye uğrar. Mükelleflerin kişisel verilerinin yalnızca yasal sınırlar içinde ve açık rızaya dayanılarak kullanılacağına dair güvence verilmesi, bu ilişkinin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşır.

Anayasa'nın 20. maddesi, herkesin özel hayatına ve kişisel verilerine saygı gösterilmesini isteme hakkını düzenlemektedir. Aynı zamanda, KVKK'nın 4. maddesinde yer verilen ilkeler; verilerin dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenmesi, amaçla sınırlı olması ve gerektiğinde silinmesi gibi yükümlülükler öngörmektedir. Vergi idaresi de bu düzenlemeler kapsamında mükellef bilgilerinin toplanması ve işlenmesinde bu sınırlara tabidir.

Bu bağlamda, mükellef haklarına saygılı bir vergi yönetimi modeli, idarenin güvenilirliğini artırır ve uzun vadede toplumsal meşruiyeti güçlendirir.

6.4. Haksız Rekabeti Önlemek

Vergi mahremiyetinin sağlanması, özellikle ticari sırlar ve mali veriler açısından büyük önem taşır. Ticari faaliyetlere ilişkin bilgilerin yetkisiz kişilerle paylaşılması, mükellefler arasında bilgi asimetrisine yol açarak haksız rekabete neden olabilir.

Özellikle büyük ölçekli işletmelerin mali yapısına dair hassas bilgilerin rakip firmalar tarafından ele geçirilmesi hem ticari sırların ifşasına hem de piyasa dengesinin bozulmasına yol açar. Bu durum sadece bireysel işletmeleri değil, sektörün bütünü etkileyebilir.

TCK'nın 239. maddesinde, ticari sırların hukuka aykırı şekilde ifşa edilmesi suç olarak tanımlanmıştır. Ayrıca VUK'un 5. maddesi uyarınca, idarede görevli kişilerin mükelleflere ait bilgileri yetkisiz kişi ve kurumlarla paylaşmaları açıkça yasaklanmıştır.

Bu koruma mekanizmaları sayesinde, işletmelerin iç yapıları ve stratejik bilgileri korunmakta; böylece rekabetin dürüstlük ilkesi içinde sürdürülmesi sağlanmaktadır.

Mükellefler arasındaki eşitlik ve adalet duygusu, vergi sistemine olan inancı da doğrudan etkilemektedir.

7. Dijitalleşmenin Vergi Mahremiyeti Açısından Yarattığı Sonuçlar ve Sorunlar

Dijitalleşme, son birkaç on yılda ekonomik ve toplumsal yapıları önemli ölçüde dönüştürmüş ve vergi idarelerinin işleyişinde de benzer bir değişime yol açmıştır. Teknolojik ilerlemeler, vergi toplama ve denetim süreçlerini daha verimli hale getirmekte ve vergi idarelerinin denetim yeteneklerini artırmaktayken, aynı zamanda vergi mükelleflerinin kişisel verilerinin korunması ve mahremiyetinin sağlanması açısından yeni ve karmaşık zorluklar yaratmaktadır.

Diğer taraftan dijital ekonomide gerçekleşen işlemlerle ilgili olarak mükelleflerin gerçek kimliğini ve işlemlerin vergisel açıdan durumunu belirlemek ulusal vergi otoriteleri için halen daha oldukça güçtür.¹⁹⁵

Vergi sistemlerinin dijitalleşmesi, vergi mükelleflerinin gelir, harcama, ticari faaliyet ve banka bilgilerine dair verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve denetlenmesini daha kolay hale getirirken, kişisel verilerin güvenliği ve gizliliği ile ilgili endişeleri de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla mükelleflerin kişisel verilerinin dijital ortamda toplanması ve işlenmesi, veri güvenliği ihlalleri ve aşırı veri toplama gibi riskleri beraberinde getirmektedir.

Bu dönüşüm, özellikle vergi mahremiyetinin korunması adına önemli sorunları gündeme getirmektedir. Dijitalleşen vergi süreçlerinde, vergi mükelleflerinin kişisel verilerinin saklanması ve işlenmesi, yalnızca vergi yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik bir araç olmanın ötesine geçebilir. Bu durum, kişisel verilerin aşırı toplanması, yetkisiz erişim ve kötüye kullanım gibi riskleri de beraberinde getirir. KVKK gibi yasal düzenlemeler, mükelleflerin gizliliğini koruma amacı güderken, dijital verilerin hızlı şekilde toplanıp işlenmesi, bu düzenlemelerin etkinliğini sınırlandıran faktörlerden biridir. Diğer taraftan, VUK m.5 gibi vergi düzenlemeleri, mükelleflerin vergi ile ilgili bilgilerini gizli tutma yükümlülüğünü öngörürken, dijital sistemlerin getirdiği şeffaflık ve izlenebilirlik imkanları, bu gizliliğin ihlali riskini artırmaktadır.

¹⁹⁵ Budak, T. (2017), The Transformation of International Tax Regime: Digital Economy, Malatya: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İnÜHFD, 8(2), 297-330, s. 298.

Bu halde dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki etkilerini anlamak için, hem vergi mükelleflerinin kişisel verilerinin korunması hem de vergi idarelerinin denetim ve bilgi toplama yetkilerinin kapsamı üzerinde durulmalıdır.

7.1. Dijitalleşmenin Vergi İdareleri Üzerindeki Etkisi

Dijitalleşme kamu politikalarında, geleneksel vergileme metodolojisinin değişimini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda, vergilerin tarh-tahsili, gelir idaresinin yapılanması, verginin konusu, verginin mükellefi, vergi denetimi vb. alanlarda dijital teknolojilerin belirleyici olduğu paradigma değişimi kaçınılmaz olmuştur.¹⁹⁶

Bu kapsamda dijitalleşme, vergi idarelerine mükelleflerin mali faaliyetleri hakkında daha hızlı ve kapsamlı bilgi edinme imkânı sağlamıştır. E-fatura, e-defter, dijital beyanname sistemleri gibi uygulamalar sayesinde vergi idareleri, mükelleflerin vergi yükümlülüklerini denetleme ve takip etme süreçlerini otomatikleştirebilmiş ve daha etkin hale getirebilmiştir. Örneğin, Türkiye'de GİB, mükelleflerin vergi beyannamelerini, e-fatura düzenlemelerini ve diğer vergi bilgilerinin dijital ortamda toplanmasını sağlayarak, vergi denetim süreçlerini hızlandırmıştır. Bu durum, vergi kaçakçılığına karşı etkili bir önlem sağlasa da vergi mahremiyeti açısından çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir.

Günümüzde birçok vergi idaresi, yapılan işlemleri daha etkin kılan internet temelli programlar kullanmaktadır. Bu hizmetler sayesinde mükelleflerin vergi kurallarına uyumu kolaylaşmakta ve vergi dairelerince zaman tasarrufu sağlanarak vergi denetiminde etkinlik sağlanmaktadır.¹⁹⁷

Dijitalleşmenin vergi idarelerine sağladığı en büyük avantajlardan biri, vergi mükelleflerinin ticari faaliyetlerine dair veri erişiminin artmasıdır. Geleneksel vergi denetim yöntemleri, mükelleflerin beyan ettikleri gelir ve giderleri incelemeyi ve bu verileri fiziksel olarak belgelemek suretiyle denetim yapmayı gerektirirken, dijitalleşme, mükelleflerin tüm mali işlemlerinin dijital ortamda izlenmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, e-beyanname sistemi, mükelleflerin tüm vergi beyannamelerini dijital ortamda sunmalarına olanak tanırken, e-arşiv faturası uygulaması sayesinde de yapılan tüm ticari işlemler dijital ortamda saklanmaktadır. Vergi idareleri, bu verileri daha hızlı bir şekilde toplayabilmekte ve analiz edebilmekte, aynı zamanda mükelleflerin mali faaliyetlerini

¹⁹⁶ Mıynat, M.; Canbay, T., a.g.e, s. vi

¹⁹⁷ Yıldız, H., (2002), Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, S: 255, s.151.

sürekli izleyebilmektedir. Dolayısıyla mükelleflerin mali verileri, dijital ortamda daha fazla sayıda ve detaylı biçimde izlenebilir hale gelmiştir.

Bunun yanı sıra dijitalleşme vergi idarelerinin vergi mükelleflerinin tüm mali faaliyetlerine dair daha şeffaf bir görüş elde etmelerini sağlamaktadır. Mükelleflerin ticari işlemleri, dijital ortamda saklandığı için, vergi idaresince bu işlemler zaman kaybı yaşamadan incelenebilmekte ve ayrıca mükelleflerin vergi beyannameleri, faturaları, gelir-gider tabloları ve diğer mali verileri, dijital ortamda daha kolay ve güvenli bir şekilde denetlenebilmektedir. Bununla birlikte dijitalleşme ile vergi idareleri yalnızca vergi mükelleflerinin beyanlarını değil, aynı zamanda bu beyanların doğruluğunu kontrol etmek için gereken finansal verileri de anlık olarak inceleyebilme kapasitesine sahip olmuştur.

Bunun yanı sıra dijitalleşme, vergilendirme yetkisinin kullanılmasında bir kısım sıkıntılar da yaratmaktadır. Örneğin, e-ticaret; gelirin elde edildiği yerin ve niteliğinin belirlenmesinde yaşanan güçlükler, kimlik ve ödeme bilgilerindeki belirsizlikler, dijital ürünlerin tespitinde yaşanan güçlükler, e-ticaret işlemlerinde güvenlik, uluslararası vergi rekabeti ve vergi cennetleri gibi sebeplerle vergi denetimi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.¹⁹⁸

Dijital ekonominin sağladığı olası olumlu etkilerden biri, elektronik ortamda gerçekleştirilen işlemlerin tamamının kaydının tutulmasıdır. İlk bakışta, dijital ortamda yapılan işlem sayısının yüksekliği, bu işlemleri denetlemek açısından zorluk yaratabilir gibi görünse de aslında bu durum vergi denetimi için önemli avantajlar sunmaktadır. Özellikle e-ticaret gibi dijital platformlar üzerinden yapılan işlemlerin her biri, sistemler aracılığıyla kaydedilir ve bu veriler dijital ortamda saklanır. Bu, vergi otoritelerinin işlemleri izleme ve denetleme süreçlerini çok daha şeffaf ve kolay hale getirmektedir. Ayrıca, dijital ortamda gerçekleştirilen ticaretin büyük kısmı, araçlar (örneğin ödeme sistemleri sağlayıcıları, dijital platformlar) üzerinden yapılmaktadır. Bu araçlar, her işlemin kaydını tutarak, vergi denetçilerinin her adımı takip etmelerini mümkün kılar. Böylece, vergi idareleri işlemlerin doğruluğunu anlık olarak denetleyebilir, vergi kayıplarını engelleme konusunda daha etkin bir kontrol mekanizması kurabilir. Bu dijital

¹⁹⁸ Çavdar, F., (2017), Elektronik Ticaretin Vergi Denetimi Üzerindeki Etkileri, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), s.17.

izleme kapasitesi, vergi kaçakçılığının önlenmesi ve mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmeleri konusunda önemli bir kolaylık sağlamaktadır.

Bu kapsamda ülkemizde de Gelir İdaresi'nin dijital dönüşüm hedefi, teknolojik uygulamalar sayesinde; veriyi dijital olarak takip etme, analizinin yapılması, elektronik denetimin altyapısının oluşturulması, raporlama, kâğıt olarak üretilen defter ve belgeler sebebiyle oluşan maliyeti azaltma (örnek olarak arşivleme, çıktı, ilgili belgenin ulaştırılması, tasdik, itiraz, ibraz vb.) belgelerde standart bir format oluşturma ve bu belgeler üzerinden çeşitli kod sistemleriyle veri analizi yapma kolaylığı sağlamaktır.¹⁹⁹

Vergi idarelerinin dijitalleşme süreci, vergi toplama ve denetim faaliyetlerinin hızını ve etkinliğini artırırken, beraberinde bazı önemli zorlukları da getirmektedir. Dijital dönüşüm, vergi idarelerine daha kapsamlı denetim imkânı sunmakla birlikte; veri güvenliği, kişisel verilerin korunması ve şeffaflık gibi yeni risk alanlarını da gündeme taşımaktadır. Özellikle mükelleflerin kişisel ve finansal verilerinin dijital ortamda işlenmesi ve saklanması, bu bilgilerin güvenliğini sağlamayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, dijitalleşmenin sunduğu fırsatlar ile veri ihlalleri, gizlilik kaygıları ve kötüye kullanım riskleri arasında dengeli bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

Vergi idareleri tarafından dijital platformlarda toplanan verilerin kullanım amacı, yalnızca mükelleflerin vergi yükümlülüklerini doğru ve eksiksiz biçimde yerine getirmelerini sağlamakla sınırlı olmalıdır. Yasal çerçeve içinde, kişisel verilerin korunması ilkesi hem vergi denetim süreçlerinde hem de veri toplama ve işleme faaliyetlerinde gözetilmelidir. Sonuç olarak, dijitalleşmenin vergi süreçlerinde doğurduğu fırsatlar ile potansiyel riskler arasında sağlanacak denge hem idari etkinliğin artırılması hem de mükelleflerin kişisel haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

7.2. Dijitalleşmenin Vergi Mahremiyeti Üzerindeki Potansiyel Sonuçları

Dijital teknolojiler yeni ürün, süreç ve iş modellerinin ortaya çıkmasını sağlamakta olup var olanlarında köklü değişimine neden olmaktadır. Bu süreci yenilik iktisatçısı Schumpeter “yaratıcı yıkım” olarak adlandırmıştır.²⁰⁰ Dijitalleşmenin vergi

¹⁹⁹ Şalcı, İ. (2021) Dijital Dönüşüm (E-Uygulamalar) ve Muhasebe Mesleğine Getirdiği Yenilikler Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Işık Üniversitesi, s. 21

²⁰⁰ Akdoğan, T. (2022). Dijitalleşmenin Vergi Uyumuna Etkisi: Sakarya İli Saha Çalışması Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.8

mahremiyeti üzerindeki etkilerini anlamak için, bu süreçle ilişkili potansiyel sonuçlar ve sorunları geniş bir çerçevede ele almak gerekir.

Buna göre dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki ilk potansiyel sonucu kişisel verilerin aşırı toplanmasıdır. Oysaki 6698 sayılı KVKK ölçülülük ilkesini kişisel verilerin korunmasında temel ilkelerden kabul etmektedir. Bu ilkeye göre, her kişisel veri işlemede, somut olayda işlem yapılmak istenen kişisel verinin işleme amacı için uygun olup olmadığı ve söz konusu verinin işlenmesinin bu amaca ulaşmak için gerekli ve yeterli olup olmadığı yönünde değerlendirme yapılmalıdır.²⁰¹ Oysaki dijitalleşme ile birlikte vergi idarelerinin mükelleflerin mali durumlarını daha fazla izleme imkânı sunmuştur. Ancak, vergi idarelerinin mükelleflerin kişisel verilerini aşırı derecede toplaması, veri minimizasyonu ve ölçülülük ilkesine aykırı bir durum oluşturabilir. Veri minimizasyonu ilkesi, yalnızca vergi yükümlülüğünü yerine getirebilmek için gerekli olan verilerin toplanması gerektiğini öngörür. Bu durum amaçla sınırlılık ilkesi olarak da ifade edilebilir. Amaçla sınırlılık, kişisel verilerin korunmasındaki en etkili ilkelerden biridir. Kişisel veriler işlendikleri amaçla sınırlı olmalıdır.²⁰² Dijitalleşme ile birlikte, mükelleflerin ticari faaliyetlerine dair gereksiz verilerin toplanması, kişisel verilerin mahremiyetini ihlal etme riskini artırmaktadır. Özellikle vergi mükelleflerinin gelirleri, ticari faaliyetleri ve finansal işlemleri hakkında toplanan bilgiler, çok kapsamlı ve ayrıntılı hale gelebilir. Vergi idarelerinin bu verilere erişimi, yalnızca vergi mükellefinin vergi yükümlülüğünü yerine getirmesine yönelik olmalıdır.

Ancak dijital sistemler, aynı verileri birden fazla amaca yönelik işleyebilme imkânı sunmaktan olduğundan kişisel verilerin aşırı toplanmasına, depolanmasına ve kullanılmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, vergi idarelerinin bu verileri sadece yasal çerçevede ve sınırlı bir amaç doğrultusunda kullanmaları gerektiği hususu, dijitalleşmenin getirdiği zorlukların başında gelmektedir.

İkinci potansiyel sonuç veri güvenliği ihlalleridir. Dijitalleşme ile birlikte vergi idarelerinin elinde büyük miktarda veri birikmektedir. Bu verilerin güvenliğini sağlamak, vergi idareleri için önemli bir sorumluluk haline gelmiştir. Dijital verilerin korunması, yalnızca yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda mükelleflerin güvenliğini sağlamak

²⁰¹ Özdemir, H. (2009). Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması. Seçkin Yayıncılık, s.143

²⁰² Odabaşıoğlu, H. (2023). Kişisel Verilerin İşlenmesinde Amaç Odaklı Bakış: Ölçülülük İlkesi. *Uzman Bakış*, Sayı: 11, s.21

adına da kritik bir konudur. Her ne kadar kişisel verilerin korunmasına ilişkin olarak yasal düzenlemeler ihdas edilmiş ve bu düzenlemelerle kişisel verilerin güvenliğinin sağlanmasını amaçlanarak ihlaller yaptırıma bağlanmışsa da dijital ortamda verilerin kötüye kullanılması veya çalınması riski her zaman mevcuttur. Vergi mükelleflerinin finansal verileri, üçüncü bir kişi tarafından ele geçirildiğinde, bu veriler kötüye kullanılabilecek ve mükelleflerin mali kayıplarına neden olabilecektir. Özellikle vergi mükelleflerinin gelirleri, ticari faaliyetleri ve banka hesap hareketleri gibi verilerin saklandığı veri tabanlarına yapılacak siber saldırılar, ciddi mahremiyet ihlallerine yol açabilecektir. Bu tür ihlaller, yalnızca bireylerin gizliliğini tehdit etmekle kalmayacak, aynı zamanda vergi idaresinin itibarına da zarar verecektir.

Bu bağlamda, vergi idarelerinin dijital verileri toplama ve işleme süreçlerinde güçlü güvenlik önlemleri alması gerekmektedir. Şifreleme teknolojileri, veri anonimleştirme, güçlü kimlik doğrulama sistemleri gibi araçlar, verilerin güvenliğini sağlamak için kullanılabilir. Ayrıca, veri ihlali durumlarında hızlı bir müdahale planı ve yasal sorumlulukların yerine getirilmesi önemlidir. Dijitalleşmenin güvenlik risklerini en aza indirmek, vergi mahremiyetini korumanın en önemli yollarından biridir.

Dijitalleşmenin sağladığı bir diğer önemli fırsat, vergi süreçlerinin şeffaflaşmasıdır. Dijital sistemler, vergi mükelleflerinin işlem geçmişine dair verilerin izlenebilirliğini artırabilecektir. Bu durum, vergi kaçakçılığı gibi olumsuz durumların önüne geçilmesinde önemli bir rol oynasa da verilerin şeffaf bir şekilde işlenmesi ve erişilebilir olması, aynı zamanda vergi mükelleflerinin mahremiyetini ihlal etme riskini de beraberinde getirmektedir.

Bu nedenlerle devlet dijitalleşmenin mükellef yönünden faydalı yönlerine dikkat çekerken diğer yandan vergi idaresinin birçok maliyet ve sorumluluğunu vergi mükelleflerine aktarmaktadır. Öte yandan, mükelleflerin vergi otoritesi karşısında mahremiyeti koruma istekleri ve dijitalleşmenin ileri aşamalarına direnç oluşması beklenebilecektir.²⁰³

Bundan başka dijitalleşme, vergi idarelerinin farklı platformlar aracılığıyla bilgi toplamasını kolaylaştırmış olsa da, bu bilgilerin kimlerle paylaşılacağı ve ne şekilde kullanılacağı konusunda şeffaflık sağlanmalıdır. KVKK, kişisel verilerin paylaşılmasının

²⁰³ Eyüpgiller, S., ag.e., s.98

yalnızca belirli koşullar altında yapılabileceğini düzenlemektedir. Vergi mükelleflerinin kişisel verileri, yalnızca vergi yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla işlenmeli ve paylaşılmalıdır. Dijital sistemlerin aşırı entegrasyonu, verilerin istenmeyen bir şekilde paylaşılmasına ve gizliliğin ihlaline yol açabilecektir.

7.3. Dijitalleşme Karşısında Yasal Düzenlemelerdeki Zorluklar ve Uyumsuzluklar

Dijitalleşme, son yıllarda hızla gelişen bir süreç olarak, toplumsal, ekonomik ve hukuki yapıları dönüştüren önemli bir olgudur. Dijital teknolojilerin toplumun hemen her alanında etkili olması, özellikle iş dünyasında, eğitimde, sağlıkta ve kamu yönetiminde köklü değişimlere yol açmıştır. Bu hızlı dönüşüm, hukuk sistemlerini ve yasal düzenlemeleri de zorlamaktadır. Özellikle dijital ekonominin geleneksel vergilendirme kriterlerini aşan bir yapıya sahip olması, vergilendirme sürecini oldukça karmaşık hale getirmektedir.²⁰⁴

Dijitalleşmenin getirdiği yenilikler, var olan yasal çerçevelerle uyumsuzluklar ve zorluklar yaratmakta; yasal düzenlemelerin esneklik ve adaptasyon yeteneği, teknolojik gelişmelerle ne kadar uyumlu olduğu konusunda önemli tartışmalara neden olmaktadır. Dijital ekonominin vergilendirilmesi konusundaki zorluklar, dijital firmaların faaliyetlerinin dijital ekosistemde genişlemesiyle birlikte daha da karmaşık hale gelmektedir.²⁰⁵

Dijitalleşme, vergi hukuku alanında hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Bir yandan dijital teknolojiler, hukukun işleyişini hızlandıran ve kolaylaştıran yenilikçi araçlar sunarken, diğer yandan hukuk sistemini meşru kılma, denetleme ve düzenleme işlevini yerine getirmede zorluklar yaratmaktadır. Dijital teknolojiler, veri paylaşımı, kişisel verilerin korunması, siber suçlar ve çevrimiçi ticaret gibi alanlarda yeni hukuki sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar, mevcut yasal çerçevelerin dijital dönüşümün gerekliliklerine yanıt verme konusunda yetersiz kalmasına yol açmaktadır.

Dijitalleşme, teknolojinin hızla evrilmesi ve yenilikçi uygulamaların sürekli olarak devreye girmesiyle karakterizedir. Bu hızlı değişim, hukuk sistemlerinin yavaş ve

²⁰⁴ Ubay, B. (2022). Ulusal Vergileme Hakkı–Dijital Kapitalizm Çarpışması. *International Symposium on Public Finance*, s. 50

²⁰⁵ Baker, E. (2020). Expanding issues in the taxation processes of digital companies. *Tax and Law Studies*, 30(2), s. 156

katı yapısının dijital çağın gereksinimlerine uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Hukuki düzenlemelerin çoğu, belirli bir zaman diliminde geçerli olacak şekilde tasarlanmakta ve çoğunlukla uzun süreçlerle yenilenmektedir. Ancak dijitalleşmenin doğası gereği, teknoloji sürekli olarak yenilikler getirdiği için, mevcut düzenlemeler hızla geçerliliğini yitirebilmektedir. Örneğin ülkemizde de blok zincir teknolojisi, dijital para birimleri ve akıllı sözleşmeler gibi yenilikçi alanlar, geleneksel yasal düzenlemeler tarafından yeterince kapsamlı bir şekilde ele alınmamaktadır. Bu durum, dijital sistemlerin ve yeni teknolojilerin yasal boşluklar yaratmasına neden olmakta ve yeni hukuki sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Vergi hukuku yönünden ise, dijitalleşme ile birlikte ülkelerin vergisel anlamda yaptıkları düzenlemeler kendi içlerinde politikaları ile olan uyum sorununu ve fiziksel varlığı belli bir ülkede konumlanmak zorunda olmayan işyerlerinden büyük kazançlar elde edilmesi ve kimin nasıl vergilendireceği çifte vergilendirme gibi konular baş göstermiştir.²⁰⁶

Bununla birlikte dijitalleşmenin vergi mahremiyeti üzerindeki etkilerini sınırlandırmak ve denetim altına almak amacıyla mevcut yasal düzenlemeler halen daha önemli bir rol oynamaktadır. Gerek VUK gerekse de AATUHK ile vergi mükelleflerinin beyan ettikleri bilgilerin gizliliği ile ilgili önceki bölümlerde ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere hükümler getirmiştir. Ancak dijital ortamda yapılan işlemler, verilerin daha hızlı ve geniş bir şekilde paylaşıldığı bir ortam yaratmaktadır. Bu durum, yasal düzenlemelerin dijitalleşmeye tam anlamıyla uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır.

Dijitalleşmenin küresel bir olgu haline gelmesi ile uluslararası alanda da hukuk sistemleri arasında uyumsuzluklar yaşamasına yol açmaktadır. Özellikle internetin küresel doğası, farklı ülkelerin dijital veri politikalarının birbiriyle çelişmesine ve sınır ötesi hukuki düzenlemelerin yetersiz olmasına neden olmaktadır. Dijital veri paylaşımı, siber suçlar, dijital ticaret gibi konularda uluslararası işbirliği ve yasal uyum sağlanamadığı takdirde, dijitalleşme ile ilgili yasal sorunlar büyümeye devam edecektir. Örneğin, bir ülkede dijital verilerin korunması için sıkı yasal düzenlemeler bulunurken, başka bir ülkede daha gevşek düzenlemeler olabilir. Bu durum, veri ihlallerine ve hukuki boşluklara yol açarak, dijital platformlarda güvenlik ve gizlilik risklerini artırmaktadır.

²⁰⁶ Aköz, M., (2023), Dijital Hizmetlerin Vergilendirilmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 45.

Uluslararası düzeyde dijital hukukta uyum sağlanması için çok taraflı anlaşmaların yapılması ve ülkeler arası işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

8. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Değerlendirmeler ve Öneriler

Dijitalleşme, kamu yönetimi ve vergi idaresi alanlarında köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiş; bilgiye erişim, veri paylaşımı ve denetim süreçleri büyük ölçüde elektronik ortama taşınmıştır. Bu dönüşüm, vergi uygulamalarında etkinlik, şeffaflık ve doğruluk düzeyini artırmakla birlikte, mükelleflerin kişisel ve mali verilerinin gizliliği bakımından yeni risk alanları da yaratmıştır. Dijital sistemler aracılığıyla toplanan büyük veri setleri, yapay zekâ destekli analiz araçları ve uluslararası bilgi paylaşımı mekanizmaları, vergi mahremiyetinin korunması gerekliliğini her zamankinden daha önemli hale getirmiştir.

Bu bağlamda dijital çağda vergi mahremiyeti, yalnızca idarenin bilgi güvenliği politikalarıyla sınırlı bir mesele olmaktan çıkmış; hukuki, etik ve teknik boyutları olan çok yönlü bir koruma alanına dönüşmüştür. Vergi otoritelerinin teknolojik imkânları kullanarak etkin denetim yürütme ihtiyacı ile mükelleflerin özel yaşamlarının gizliliğini koruma hakkı arasındaki denge, günümüz mali hukukunun temel tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır.

8.1. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Değerlendirmeler

Dijitalleşme, tüm dünyada toplumsal ve ekonomik yapıların temelini yeniden şekillendirirken, devletler ve vatandaşlar arasındaki vergi ilişkilerini de köklü bir şekilde dönüştürmektedir. İnternet ve dijital platformların sunduğu olanaklar sayesinde, vergi mükellefleri ve devletler arasında daha hızlı ve verimli bir veri akışı sağlamaktadır. Örneğin yapay zekâ ile vergi verilerinin toplanması ve düzenlenmesi daha sistematik ve şeffaf hale gelmektedir.²⁰⁷ Bununla birlikte söz konusu dönüşüm sürecinin en önemli meselelerinden ve risklerinden biri vergi mahremiyetinin korunmasıdır.

Dijitalleşme, vergi idarelerine etkinlik, hız ve şeffaflık açısından önemli avantajlar sunmakta; elektronik beyan, dijital ödeme, e-fatura ve denetim sistemleri aracılığıyla

²⁰⁷ Akdoğan, T., a.g.e., s.8

vergi yönetim süreçlerini modernleştirmektedir. Ancak bu gelişmeler, veri güvenliği, anonimlik, uluslararası veri paylaşımı ve kişisel mahremiyet açısından yeni risk alanları da yaratmaktadır.

Vergi idarelerinin dijital ortamda mükellef verilerine kolay erişimi, vergi toplama süreçlerinin verimliliğini artırırken, kişisel ve ticari bilgilerin kötüye kullanım tehlikesini beraberinde getirmektedir. Vergi mahremiyeti, devletin topladığı mali bilgilerin gizliliğini koruyarak hem bireylerin özel hayatının hem de vergi sisteminin güvenilirliğinin teminatını oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, mevcut yasal düzenlemeler dijitalleşmenin getirdiği hızlı veri akışı ve uluslararası paylaşım gibi konularda çoğu zaman yetersiz kalmakta; farklı hukuk sistemleri arasındaki uyumsuzluklar da dijital ortamda vergi mahremiyetinin korunmasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla, dijitalleşme sürecinde vergi mahremiyetini koruyacak etkili ve uyumlu bir hukuki altyapının oluşturulması gereklidir.

8.1.1. Dijital Vergi Uygulamaları ve Mahremiyet Riskleri

Bireyler ve toplumlar üzerindeki gözetim ve denetim sadece bugünün meselesi değildir. İçinde bulunduğumuz dönemin farkı, bu gözetimin ve denetimin fiziksel ve zihinsel unsurlar ile bir bütünü oluşturması, teknoloji ile birlikte hızını ve kolaylığını artırmasıdır.²⁰⁸ Dijitalleşme süreci, bilgi ile iktidar arasındaki bağı güçlendirmiş; devletler, dijital teknolojiler aracılığıyla bireylere ait verileri daha kapsamlı biçimde kullanır hale gelmiştir. Bu durum, dijital çağda sermayenin emek üzerindeki etkisini ve devletin yurttaşlar üzerindeki gözetim ve denetim kapasitesini yeni bir düzleme taşımıştır. Esasen dijital vergi uygulamalarını da bu kapsamda devletin birey üzerindeki denetim ve gözetim yollarından biri olarak görülmesi gerekmektedir. Bilgi ve iktidar arasındaki ilişki dijitalleşme ile birlikte daha da pekişmiş, hükümetler dijitalleşme aracılığıyla elde ettiği kişisel bilgileri yaygın bir şekilde kullanmıştır. Dolayısıyla sermayenin emek, devletin ise yurttaşlar üzerindeki gözetimi ve denetimi dijital çağda yeni bir boyuta taşınmıştır.

Dijitalleşen vergi uygulamaları, vergi mükelleflerinin daha hızlı ve kolay bir şekilde vergi işlemlerini yapmasına olanak tanımaktadır. Yapay zekânın kullanımı vergilendirme ve denetimde daha az hata, düşük maliyet ve hızlı olunmasını sağlayarak

²⁰⁸ Akman, K., & Övgün, B. (2022). Devletin Gölgesinde Dijitalleşmenin Dönüştürdüğü Mahremiyet. Amme İdaresi Dergisi, 55(1), s. 46

vergilendirmenin tüm süreçlerini hızlandırmaktadır.²⁰⁹ Ancak, bu dijital uygulamaların veri güvenliği açısından önemli riskler taşıdığı da göz ardı edilemeyecektir.

Ekonomik hayatta otomasyona dayalı gerçekleşen işlemler, elektronik denetim zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.²¹⁰ Dijital vergi beyanı, e-fatura, dijital ödeme sistemleri gibi uygulamalar, mükelleflerin mali bilgilerini toplanır, işlenir ve bu veriler, vergi otoritelerinin dijital sistemlerine aktarılırken, kötü niyetli kişiler tarafından sızdırılma ya da yanlış kullanım riski taşımaktadır.

Özellikle, vergi mükelleflerinin finansal verilerinin dijital ortamda saklanması, siber saldırılarla veri ihlali riskini gündeme getirmektedir. Özellikle, devletlerin ve üçüncü kişilerin vergi mükelleflerinin bilgilerine erişim sağladığı bir ortamda, verilerin izinsiz erişim ve kötüye kullanım riski büyümektedir.

Siber saldırılar, dijital vergi uygulamalarının en büyük güvenlik tehditlerinden biridir. Bu tür saldırılar, verilerin çalınması, tahrip edilmesi veya yetkisiz kişilere aktarılması gibi sonuçlar doğurabilecektir. 2020 yılında dünya çapında birçok büyük şirket ve kamu kurumu, siber saldırılar nedeniyle büyük veri ihlalleri yaşamıştır. Bu tür ihlaller, kişisel verilerin kötüye kullanımına ve vergi mükelleflerinin özel bilgilerinin ifşasına yol açabilecektir.

Öte yandan, vergi mükellefleri, dijital platformlar üzerinden gerçekleştirilen tüm işlemlerin kaydedilmesi nedeniyle anonimlik hakkını yitirebileceklerdir. Bu durumda, yalnızca devlet kurumlarının değil, aynı zamanda üçüncü kişilerin de bu verilere erişerek analiz yapma ve çeşitli ticari amaçlarla kullanma riskinin doğduğundan söz edilebilecektir.

Ayrıca, devletler arası veri paylaşımı ve çok uluslu şirketlerin dijital vergi uygulamalarına katılımı, uluslararası düzeyde mahremiyetin ihlal edilmesi gibi tehditleri beraberinde getirmektedir. Bu tür durumlar, mükelleflerin vergi bilgilerinin yanlış bir şekilde paylaşılması, çalınması veya kötüye kullanılması gibi sonuçlara yol açabilecektir.

²⁰⁹ Turan, D. (2020). Yapay Zekâ ve Vergi Uygulamalarına Etkisi. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), s.60

²¹⁰ Kocamış, T. U. ve Kekeç, M. (2017). Elektronik Vergi Uygulamalarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, International Conference on Eurasian Economies 2017, Session 4B: Finans II, s. 280

Dijital ortamda gerçekleşen her vergi işlemi, kullanıcı hakkında iz bırakır ve bu izler, zaman içinde daha fazla bilgiye dönüşebilecektir. Bu, özellikle dijital vergi sistemlerine katılmak zorunda olan bireyler ve işletmeler için, mahremiyetin ihlali anlamına geleceği açıktır.

8.1.2. Ulusal Boyutta Dijitalleşme Karşısında Vergi Mahremiyeti ve Veri Paylaşımı

Anayasa'nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı öngörülmektedir.²¹¹ Dijitalleşme ile birlikte, vergi mükelleflerinin özel hayatının ve kişisel verilerinin korunması, sadece vergi mahremiyeti açısından değil, aynı zamanda genel veri koruma açısından da büyük önem taşımaktadır. KVKK gibi yerel ve AB'nin GDPR gibi uluslararası düzenlemeler, kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve paylaşılması konusunda belirli sınırlar koymuştur. Ancak, bu düzenlemelerin dijital vergi uygulamaları ile nasıl uyumlu hale getirileceği ve vergi mükelleflerinin vergi bilgilerinin ne ölçüde korunacağı, hala belirsizliğini korumaktadır.

Birçok ülke, kişisel verilerin korunması adına ciddi yasal düzenlemeler yapmış olsa da dijital verilerin işlenmesi sırasında, bu düzenlemelere uyum sağlamak ve aynı zamanda vergi uygulamalarını etkin bir şekilde gerçekleştirmek arasındaki dengeyi bulmak oldukça zordur. Bu tür uyumsuzluklar, vergi mahremiyetinin ihlal edilmesine yol açabilir. Bu bağlamda, kişisel veri güvenliği ve gizliliğini ihlal etmeden dijital vergi sistemlerinin nasıl işleyeceği üzerine daha kapsamlı ve spesifik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bunun dışında dijital vergi uygulamaları, vergi mükelleflerinin verilerini vergi otoriteleri arasında hızlı bir şekilde paylaşmaya olanak tanımaktadır. Bu, vergi kaçakçılığı ve kayıt dışılık ile mücadelede büyük bir avantaj sağlasa da veri paylaşımına ilişkin bazı çatışmalar ve riskler doğurmaktadır.

Vergi mükelleflerinin finansal bilgileri, yalnızca vergi idareleri tarafından toplandığında ve denetlendiğinde mahremiyetin korunması sağlanabilir. Ancak, dijitalleşme ile birlikte, vergi verilerinin farklı devlet kurumları ve üçüncü taraflarla paylaşılması, mükelleflerin verilerinin izinsiz erişim ve kötüye kullanım riskini

²¹¹ Şahin, İ. F. O. (2012). Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasında Bir İstisna: "Vergi Mahremiyeti". Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16(2), s.206

artıracaktır. Özellikle vergi otoritelerinin verileri diğer devlet daireleri, mali denetim kurumları ya da üçüncü taraf kuruluşlarla paylaşması, mükelleflerin vergi bilgilerinin kontrolsüz bir şekilde yayılmasına yol açabilecektir.

Dolayısıyla ulusal boyutta dijitalleşme, vergi yönetimini daha verimli ve şeffaf hale getirirse de vergi mahremiyeti açısından ciddi riskler taşımaktadır. Bu kapsamda kişisel verileri koruma hukuku uygulamalarının, vergi hukukumuzda tam olarak entegresi ise, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Kişisel Verileri Koruma Kurumu'nun işbirliğine bağlıdır.²¹² Vergi mükelleflerinin kişisel ve ticari bilgileri, dijital platformlarda kolayca toplanmakta ve paylaşılmaktadır. Bu durum, veri güvenliği ve mahremiyet konusunda yeni sorunlara yol açmaktadır. Dijital vergi uygulamalarının güvenliğini sağlamak için güçlü yasal düzenlemeler, şeffaflık mekanizmaları ve ulusal ve uluslararası işbirliği gereklidir. Bu sayede, dijitalleşmenin sunduğu fırsatlardan faydalanırken, vergi mükelleflerinin mahremiyeti de korunabilecektir.

8.1.3. Uluslararası Boyutta Dijitalleşme Karşısında Vergi Mahremiyeti ve Veri Paylaşımı

Dijitalleşmenin getirdiği bir diğer önemli mesele, vergi mahremiyetinin uluslararası düzeyde nasıl korunacağıdır. Dijital veriler, ulusal sınırları aşan bir şekilde serbestçe hareket ederken, bir ülkenin vergi otoriteleri, başka bir ülkedeki vergi mükellefinin bilgilerine erişebilir hale gelmektedir. Ancak, her ülkenin vergi mahremiyetini korumaya yönelik farklı yasal çerçeveleri ve veri güvenliği standartları vardır. Bu durum, özellikle çok uluslu şirketlerin dijital vergi beyanlarını yaparken ve devletler arası bilgi paylaşımı sağlanırken, vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi riskini doğurmaktadır.

Neticede dijitalleşme, vergi mükelleflerinin finansal bilgilerini sadece ulusal düzeyde değil, uluslararası ölçekte de paylaşımlarına olanak tanımaktadır. Çok uluslu şirketler ve global vergi otoriteleri, ülkeler arasında bilgi paylaşımı yaparak vergi kaçakçılığına karşı mücadele etmekle birlikte, bu durum vergi mükelleflerinin gizlilik haklarını ihlali anlamına gelebilecektir. Özellikle, dijital verilerin bulut sistemlerinde saklanması, bu verilerin farklı ülkelerdeki veri merkezlerine taşınması ve çeşitli

²¹² Yıldız, Y., a.g.e., s.15

otoritelerle paylaşılması, mahremiyetin korunması açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Ülkelerin uluslararası faaliyetlerle ilgili kişi, varlık ya da işlemlerle hakkında bilgi sahibi olması karşındaki zorluklar ülkeleri uluslararası işbirliğine itmektedir.²¹³ Uluslararası işbirliği, vergi denetimleri ve bilgi paylaşımı konusunda belirlenen ortak standartlar, dijital vergi uygulamalarının daha güvenli, şeffaf ve uyumlu bir şekilde işlemlerini sağlayabilecektir. Bu tür bir işbirliği, farklı ülkelerin vergi idarelerinin birbirleriyle daha etkin bir şekilde veri paylaşmasını, sınır ötesi vergi kaçakçılığıyla mücadeleyi ve vergi denetimlerinin kalitesini artırmayı mümkün kılacaktır. Ancak, her ülkenin farklı veri koruma yasaları, vergi yönetim sistemleri ve dijitalleşme seviyeleri göz önünde bulundurulduğunda, küresel çapta uyumlu bir veri paylaşım sürecinin oluşturulmasının oldukça karmaşık ve zorlu bir süreç olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Her ülkenin veri koruma yasaları kendi ulusal çıkarları, kültürel normları ve hukuk sistemlerine dayanmaktadır. Örneğin, AB’de uygulanan GDPR, veri gizliliğini ve kişisel bilgilerin korunmasını son derece sıkı bir şekilde denetlerken, diğer ülkeler veri güvenliğini ve mahremiyeti farklı düzeylerde ele alabilir. Bu çeşitlilik, veri paylaşımı ve uluslararası denetim süreçlerinde, bir ülkenin veri koruma yasalarının başka bir ülkenin yasalarıyla çelişmesi halinde zorluklara yol açacaktır. Ayrıca, bazı ülkeler vergi mükelleflerinin bilgilerini paylaşmak konusunda daha gönüllü olabilirken, bazıları vergi bilgilerini yalnızca çok özel ve sınırlı durumlarda paylaşmayı tercih etmektedir.

Bir başka zorluk ise, ülkeler arasındaki vergi yönetim sistemlerinin farklılık göstermesidir. Bazı ülkelerde vergi toplama süreçleri tamamen dijital ortamda işlerken, diğerlerinde bu süreçler hala geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Dijital vergi sistemlerine sahip ülkeler, vergi bilgilerini hızla toplayıp analiz edebilirken, daha az dijitalleşmiş ülkelerde veri toplama süreçleri daha yavaş ve manueldir. Bu durumda, veri formatları, veri güvenliği protokolleri ve veri toplama süreçleri ülkeden ülkeye farklılık göstereceğinden, küresel ölçekte veri paylaşım sürecini oluşturmaya zorlaştıracaktır.

Son olarak, uluslararası işbirliği ve veri paylaşımını kolaylaştıran teknolojik altyapıların kurulması da önemli bir engel teşkil etmektedir. Farklı ülkelerde kullanılan

²¹³ Karataş Durmuş, N. (2017). Ticari Sırların ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında Vergi Mahremiyeti. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* (31), s.399

yazılım ve sistemlerin uyumlu olması gerektiği gibi, verilerin güvenli bir şekilde aktarılması ve her ülkenin yasal sınırlarına saygı gösterilmesi için uygun şifreleme ve güvenlik protokollerinin uygulanması gerekmektedir. Bu süreç, teknik zorluklar ve maliyetler açısından da büyük bir yük oluşturacaktır.

Tüm bu nedenlerle, küresel ölçekte uyumlu bir veri paylaşım süreci oluşturmak, çok uluslu işbirlikleri, uluslararası anlaşmalar ve ortak standartların geliştirilmesi gibi karmaşık bir süreç gerektirir. Ancak, bu zorluklar aşılabildiğinde, dijital vergi uygulamaları daha güvenli, etkili ve şeffaf hale gelecek ve vergi mükelleflerinin mahremiyetini koruma konusunda önemli bir adım atılmış olacaktır.

8.1.4. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesi

Dijitalleşen dünyada vergi mahremiyetinin korunması, devletlerin vergi toplama süreçlerinin etkinliği ile mükelleflerin kişisel ve ticari verilerinin güvenliği arasında hassas bir denge kurmayı gerektiren oldukça karmaşık bir meseledir. Dijital vergi uygulamaları, vergi idarelerinin işlemleri daha verimli, hızlı ve şeffaf bir şekilde yürütmesine olanak tanırken, bu süreçlerin düzgün bir şekilde işleyebilmesi için veri güvenliği, mahremiyetin korunması ve uluslararası uyumsuzluklar gibi önemli sorunlar da beraberinde gelmektedir. Dijitalleşme, vergi mükelleflerinin mali bilgilerini hızla dijital ortamda toplama, analiz etme ve paylaşma imkanları sunarken, bu verilerin kötüye kullanım, izinsiz erişim ve veri ihlali gibi ciddi tehditlere de açık hale gelmesine yol açmaktadır.

Dijital vergi uygulamaları, geleneksel vergi toplama yöntemlerine kıyasla çok daha geniş ve detaylı veriler içerdiğinden, vergi idareleri mükelleflerin mali durumlarına ilişkin çok daha kapsamlı bilgilere ulaşabilmektedir. Hatta Hollanda, Estonya, İsveç, Japonya, Avustralya, Singapur, Hindistan gibi birçok ülkede mükellefler “chatbot” olarak anılan ve mükellefin basit birtakım vergi sorularını cevaplayabilen yapay zekâ uygulamalarını aktif olarak kullanmakta ve verilerini bu sisteme yüklemektedir.²¹⁴ Ancak bütün bu durum, mükelleflerin kişisel verilerinin korunmasına dair ciddi soruları gündeme getirmektedir. Mükelleflerin mali verileri, ticari sırlar ve kişisel bilgiler, dijital sistemlerde saklandıkça dış tehditler ve izinsiz erişim riskiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, verilerin paylaşılması ve erişimi gerektiğinde, vergi denetimlerinin

²¹⁴ Karataş Durmuş, N., & Arıtı Erdem, İ. (2023). Vergi İdaresi 3.0: Yapay Zekâ Perspektifinden Bir İnceleme. *Maliye Dergisi*, Sayı: 184, s. 238

ulusal sınırları aşarak küresel bir düzeyde yapılması gerektiğinde, uluslararası uyumsuzluklar önemli bir engel oluşturabilmektedir.

Bu bağlamda, vergi mahremiyetinin korunabilmesi için dijital vergi uygulamaları konusunda güçlü ve kapsamlı yasal düzenlemelerin yapılması kritik öneme sahiptir. Kişisel verilerin bilgi teknolojilerinin sağladığı araçlar vasıtasıyla fiziksel ve elektronik olarak korunması veri güvenliği ile mümkün olabilecektir.²¹⁵ Vergi bilgileri ile kişisel verilerin güvenliği arasındaki dengeyi sağlamak, yalnızca vergi toplama süreçlerinin etkinliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda mükelleflerin mahremiyetini koruma adına da önemli bir adım teşkil eder. Yasal düzenlemeler, vergi mükelleflerinin finansal verilerinin sadece vergi amaçları doğrultusunda kullanılmasını ve paylaşılmasını zorunlu kılmalı, aynı zamanda bu verilerin üçüncü şahıslarla izinsiz paylaşılmasının önüne geçmek için etkili denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Ancak dijitalleşmenin küresel ölçekte hızla yayıldığı ve farklı ülkelerin kendi yasal çerçevelerine sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yalnızca ulusal düzeyde yapılacak düzenlemelerle bu zorlukların aşılması mümkün olmayacaktır.

Uluslararası işbirliği ve uyumlu standartların geliştirilmesi, dijital vergi sistemlerinin güvenli ve etkin bir şekilde çalışabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Farklı ülkelerdeki veri koruma yasaları, vergi yönetim sistemleri ve dijital altyapıların çeşitliliği, vergi bilgileri paylaşımında ve uluslararası vergi denetimlerinde ciddi engeller oluşturabilecektir. Bu tür farklılıklar, vergi mükelleflerinin verilerinin güvenli bir şekilde paylaşılması ve denetlenmesi açısından ciddi sorunlar yaratabilecektir. Bu nedenle, dijital vergi uygulamaları bağlamında uluslararası düzeyde ortak veri paylaşım standartları ve güvenlik protokollerinin oluşturulması gerekmektedir. Uluslararası işbirliği, yalnızca vergi kaçakçılığı ile mücadele etmek için değil, aynı zamanda mükelleflerin verilerinin güvenliğini sağlamak adına da kritik bir öneme sahiptir.

Bunun yanında, dijital vergi uygulamaları ile birlikte artan siber güvenlik risklerine karşı etkili önlemler alınması gerekmektedir. Dijital ortamda toplanan veriler, yalnızca veri ihlalleri ve siber saldırılarla değil, aynı zamanda kötüye kullanım ve veri manipülasyonu gibi risklerle de karşı karşıyadır. Bu tür tehditlere karşı dijital vergi sistemlerinde güçlü şifreleme yöntemlerinin, kimlik doğrulama sistemlerinin ve güvenli

²¹⁵ Ersoy, U. (2009). Bir İnsan Hakları Kavramı Olarak Kişisel Verilerin Korunması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 24

veri iletimi teknolojilerinin kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, siber güvenlik konusunda vergi idarelerine yönelik eğitimlerin artırılması, sistemlerin sürekli izlenmesi ve olası tehditlere karşı anında müdahale edilebilecek mekanizmaların oluşturulması önemlidir. Dijital vergi uygulamaları yalnızca vergi denetim süreçlerini hızlandırmakla kalmamalı, aynı zamanda veri güvenliğini ve mükelleflerin mahremiyetini sağlamalıdır.

Sonuç olarak, dijitalleşme ile birlikte vergi toplama ve denetim süreçlerinin daha verimli ve şeffaf hale gelmesiyle birlikte, vergi mahremiyetinin korunması ciddi bir zorluk teşkil etmektedir. Vergi mükelleflerinin kişisel ve ticari verilerinin güvenliğinin sağlanması, yalnızca ulusal düzeyde değil, aynı zamanda küresel düzeyde işbirliği gerektiren bir süreçtir. Her ülkenin kendi yasal çerçeveleri ve dijital altyapı düzeyleri göz önüne alındığında, uluslararası düzeyde uyumlu veri paylaşım standartlarının belirlenmesi, vergi bilgilerinin güvenliğinin sağlanması ve siber saldırılara karşı güçlü bir savunma mekanizmasının kurulması büyük önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için hukuk sistemlerinin sürekli olarak güncellenmesi ve dijitalleşmenin getirdiği yeniliklere adapte edilmesi gerekmektedir. Vergi mahremiyetinin korunması, yalnızca yasal düzenlemelerle değil, aynı zamanda teknolojik önlemler, uluslararası işbirlikleri ve sürekli gelişimle mümkün olacaktır.

8.2. Dijitalleşen Dünyada Vergi Mahremiyetinin Korunabilmesine Yönelik Öneriler

Gelişen dijital teknolojiler, vergi sistemlerinin daha etkin, hızlı ve şeffaf bir şekilde işlemlerini mümkün kılarken; aynı zamanda kişisel ve kurumsal mahremiyetin korunması konusunda yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Vergi idarelerinin artan veri işleme kapasitesi ve dijital altyapıların yaygın kullanımı, mükelleflerin mali bilgilerinin daha fazla dijital ortamda depolanmasını ve işlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, vergi mahremiyetinin korunmasını sadece hukuki bir yükümlülük olmaktan çıkarıp, aynı zamanda teknik ve etik bir sorumluluk haline getirmiştir.

Dijitalleşen dünyada vergi mahremiyetini korumak adına öncelikle güçlü bir yasal altyapının oluşturulması ve mevcut mevzuatın dijital tehditlere karşı güncellenmesi gerekmektedir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasalar, vergi verilerinin işlenmesi sürecinde açık, belirli ve sınırlı amaçlar doğrultusunda hareket edilmesini şart koşmalıdır. Ayrıca, vergi idarelerinde görevli personelin veri gizliliği konusunda bilinçlendirilmesi ve düzenli eğitimlerle farkındalık düzeyinin artırılması, insan kaynaklı güvenlik açıklarının önüne geçilmesi açısından önemlidir.

Bunun yanında, teknik önlemler kapsamında gelişmiş şifreleme yöntemleri, çok faktörlü kimlik doğrulama sistemleri ve güvenli veri depolama çözümleri devreye alınmalıdır. Özellikle bulut tabanlı vergi sistemlerinde veri sızıntılarını önleyici teknolojiler kullanılmalı ve düzenli sızma testleriyle dijital altyapıların güvenliği denetlenmelidir.

Son olarak, vergi mükelleflerinin de kendi mahremiyetlerini koruma konusunda bilinçlendirilmesi gerekir. Dijital sistemler üzerinden gerçekleştirilen beyan ve bildirim işlemlerinde kullanıcıların güvenli bağlantılar üzerinden işlem yapmaları, parolalarını düzenli olarak güncellemeleri ve şüpheli e-posta veya bağlantılardan uzak durmaları teşvik edilmelidir.

Özetle, dijitalleşme ile birlikte vergi mahremiyetinin korunması çok boyutlu bir çaba gerektirmektedir. Bu çaba; mevzuat, teknoloji, eğitim ve bilinç düzeyinde bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılmakta olup, ancak bu şekilde güvenilir ve sürdürülebilir bir dijital vergi sistemi inşa edilebilir.

8.2.1. Büyük Vergi Verisi ve Vergi Mahremiyetine Uygun Büyük Veri Oluşturulması

Dijital dönüşümle birlikte vergi idareleri, mükelleflere ilişkin büyük hacimli verileri (big data) daha etkin kullanmaya başlamıştır. Bu veriler; gelir, harcama, mal varlığı ve ticari faaliyetler gibi birçok hassas bilgiyi içerdiğinden, hem kamu yararını gözetken analizlerde kullanılmakta hem de mükellef davranışlarını daha doğru öngörmeyi mümkün kılmaktadır. Ancak, bu süreçte en kritik meselelerden biri, büyük verinin oluşturulması ve işlenmesi aşamasında vergi mahremiyetinin nasıl korunacağıdır.

Hukuk alanında büyük veri; şu ana kadar yapılan bilimsel çalışmalar, mevzuat, yargı kararları ve diğer hukuki bilgilerin toplamından oluşmaktadır.²¹⁶

Vergi mahremiyetine uygun büyük veri yapıları oluşturmak hem teknik hem de etik ilkeler doğrultusunda dikkatli bir planlama gerektirir. İlk olarak, verilerin anonimleştirilmesi veya takma isimlendirme (pseudonymization) yöntemleriyle bireylerin doğrudan tanınabilirliğinin önüne geçilmelidir. Bu sayede, veriler analiz edilirken mükelleflerin kimlik bilgileri ifşa edilmeden anlamlı sonuçlar elde edilebilir.

²¹⁶ Aydoğdu, Y. (2023), Hukuk Devletinın Dijital Çağdaki Görünümü (Riskler, Önlemler ve Bir Öneri Olarak Robot Yargıçlar), Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.74.

Vergi mahremiyetine uygun büyük veri oluşturabilmek için öncelikle veri oluşumu sürecinde karşılaşılabilecek kısıtların belirlenmesi ihtiyacı doğmaktadır.²¹⁷ Bu kısıtlar giderildikten sonra, verinin kullanım amacı ve kapsamı doğrultusunda uygun bir büyük vergi verisi altyapısı kurulmalıdır. Son aşamada ise, söz konusu verilerin analiz ve kullanım süreçlerinde ortaya çıkabilecek olası mahremiyet ihlallerini engellemek adına belirli ilkeler ve güvenlik kriterleri tanımlanmalıdır.

İkinci olarak, veri erişim yetkileri sıkı bir şekilde sınırlandırılmalı ve yalnızca yetkili personelin sınırlı erişimine izin verilmelidir. Bu çerçevede rol tabanlı erişim kontrolleri (RBAC) ve kayıt sistemleri (audit logs) ile veriye kimin ne zaman ve nasıl ulaştığı takip altında tutulmalıdır.

Üçüncü olarak, vergi verisinin toplanması aşamasında "asgari veri ilkesi" gözetilmelidir. Sadece belirli bir kamu yararı için gerekli olan veriler toplanmalı; fazla, gereksiz ya da ileride kullanılabilir düşüncesiyle alınan verilerden kaçınılmalıdır. Bu yaklaşım hem veri güvenliğini artırır hem de anayasal mahremiyet haklarını gözetir.

Ayrıca, veri güvenliği politikalarının sürekli güncellenmesi ve siber tehditlere karşı gelişmiş güvenlik yazılımlarının kullanılması da büyük veri altyapısının mahremiyetle uyumlu hale gelmesini destekler. Bunun yanında, vergi idareleri ve kamu kurumları, büyük verinin sorumlu kullanımı konusunda etik çerçeveler geliştirerek şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesine bağlı kalmalıdır.

Sonuç olarak, büyük verinin vergi alanında etkili şekilde kullanılması, mahremiyet ilkeleriyle çelişmek zorunda değildir. Aksine, doğru yöntemlerle oluşturulan ve işlenen büyük veriler hem kamusal etkinliği artırabilir hem de mükelleflerin temel haklarını koruyarak güvenilir bir vergi ortamı inşa edebilir.

8.2.2. Blok Zincir Uygulamalarına Yer Verilmesi

Blok zincir elektronik ortamda yapılan işlemleri güvenli, kalıcı ve verimli bir biçimde kaydeden açık, dağıtılmış bir defter niteliğinde olup, merkezi olmayan veri yönetimi teknolojisi olarak geliştirilmiş bir sistemdir.²¹⁸

²¹⁷ Ömercioğlu, A. (2023). Büyük Vergi Verisi ve Vergi Mahremiyetine Uygun Büyük Veri Oluşturulması. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(101), s.2967

²¹⁸ Lansiti, M., & Lakhani, K. R. (2017). The truth about blockchain. *Harvard Business Review*, 95(1), 118–127

2008 yılından itibaren yayılmaya başlayan blok zinciri birçok sektörü dönüştürme ve yok etme imkanına sahip olan bir yapıda hızlı bir şekilde gelişmektedir.²¹⁹ Blok zincir teknolojisinin günümüzde geniş bir ilgi görmesinin temel nedeni, bünyesinde barındırdığı özgün niteliklerdir. Bu nitelikler yalnızca teknolojinin işleyişini belirlemekle kalmamakta, aynı zamanda güvenilirlik, şeffaflık ve sürdürülebilirlik gibi işlevsel sonuçlar doğurmaktadır. Blok zincir teknolojisinde işlemler daha şeffaf olacak, daha az hata içerecek ve dolandırıcılığı gizlemek daha zor hale gelecektir.²²⁰

Literatürde blok zincirin üç temel karakteristiği öne çıkmaktadır. İlk olarak, blok zincir merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymaksızın çalışabilen, dağıtık bir mimariye sahiptir. Bu merkezsiz yapı, sistemin herhangi bir kurum ya da kişi tarafından tek taraflı kontrol edilmesini engelleyerek güven unsurunu artırmaktadır. İkinci olarak, sisteme eklenen kayıtlar geriye dönük olarak değiştirilemez veya silinemez niteliktedir. Bu özellik, her işlemin doğrulanabilir bir geçmiş kaydının tutulmasını sağlamakta ve blok zinciri güvenilir bir doğrulama mekanizmasına dönüştürmektedir. Üçüncü olarak, blok zincir üzerinde gerçekleştirilecek her işlem kimlik doğrulamasına tabi tutulur. Kullanıcıların özel anahtarlar aracılığıyla işlem yapması, kayıtların güvenli bir şekilde oluşturulmasına ve saklanmasına imkân tanır.

Dolayısıyla dağıtık yapı, değiştirilemezlik ve kimlik doğrulama zorunluluğu, blok zincir sisteminin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu üç özellik birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu teknolojinin neden güvenlik, şeffaflık ve doğruluk ilkeleriyle özdeşleştirildiği daha net bir biçimde anlaşılmaktadır.

Blok zincir teknolojisinin işleyiş mantığı, temelde “dağıtık defter teknolojisi” üzerine kuruludur. Bu sistem, verilerin tek bir merkezde depolanması yerine, farklı noktalarda eş zamanlı olarak saklanması ve çok sayıda kontrol mekanizması ile güvence altına alınması esasına dayanmaktadır. Böylelikle verilerin yalnızca merkezi bir yerde tutulmasından kaynaklanabilecek bozulma, kaybolma, silinme ya da siber saldırı gibi riskler en aza indirilmekte, sistemin güvenilirliği ve sürdürülebilirliği artırılmaktadır.²²¹

²¹⁹ Uysal, T., & Kurt, G. (2018). Muhasebede ve Denetimde Blok Zinciri Teknolojisi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(2), s.469

²²⁰ Moll, J. ve Yigitbaşioğlu, O. (2019). The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. The British Accounting Review, Elsevier, 51 (6), s. 14

²²¹ Güven, V., & Şahinöz, E. (2018). *Blok zincir kripto paralar: Bitcoin Satoshi dünyayı değiştiriyor* (1. baskı), s.74.

Geleneksel bilgi sistemlerinde verilerin merkezi sunucularda depolanması, yetkisiz erişim ve veri sızıntısı risklerini artırarak mahremiyetin ihlal edilmesine zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda blok zincir teknolojisi, vergi mahremiyetinin korunması için dikkate değer bir alternatif sunmaktadır.

Blok zincir, dağıtık kayıt sistemi sayesinde verilerin tek merkezde toplanmasını engeller. Veriler birçok düğümde saklandığından, tek bir saldırı ile tüm kayıtların tehlikeye girmesi olasılığı azalır. Bunun yanında kriptografik yöntemlerle şifrelenen bilgiler, yalnızca yetkili kişiler tarafından erişilebilir kılınır. Bu durum, mükelleflerin kişisel ve ticari bilgilerinin güvenliğini artırmakta ve vergi idaresinin şeffaflık ile gizlilik arasında bir denge kurmasına imkân tanımaktadır.

Bununla birlikte, blok zincirin değiştirilemez kayıt yapısı, beyan edilen verilerin sonradan manipüle edilmesini önler. Böylece vergi idaresi açısından denetim güvenliği sağlanırken, mükellefler de haksız müdahale veya yanlış beyan ithamlarına karşı korunmuş olur. Bu özellik, vergi mahremiyetinin yalnızca bireylerin özel bilgilerinin korunması değil, aynı zamanda adil bir vergi sisteminin sürdürülebilirliği açısından da işlevsel olduğunu göstermektedir.

Öte yandan blok zincirin şeffaf yapısı, tüm işlem bilgilerini sistemdeki katılımcılara görünür kılabilceğinden ticari sırların açığa çıkması riskini beraberinde getirebilir. Bu nedenle vergi uygulamalarında blok zincir tercih edilirken izinli (permissioned) zincir modellerinin ve gelişmiş anonimleştirme tekniklerinin (örneğin sıfır bilgi ispatları) kullanılması önem taşır. Böylelikle işlemlerin doğruluğu teyit edilirken, mükelleflerin kimlik ve hassas verileri gizli tutulabilir.

Sonuç olarak, günümüzde dijital dönüşümün ulaştığı en ileri aşamalardan biri olarak değerlendirilen blok zincir teknolojisi, merkeziyetsiz yapısı, değiştirilemez kayıt sistemi ve yüksek güvenilirlik özellikleri sayesinde gelecekte birçok alanda uygulanma potansiyeline sahiptir. Kamu yönetimi açısından yoğun şekilde kullanılan idari süreçlerden biri olan vergilendirme işlemleri de bu teknolojinin etki alanına girmesi beklenen başlıca uygulama alanları arasında yer almaktadır.²²² Bu kapsamda blok zincir, vergi mahremiyetinin korunmasına katkı sunabilecek nitelikte bir teknolojidir. Dağıtık yapı, kriptografik güvenlik ve kayıtların değiştirilemezliği, vergi verilerinin güvenilirliğini artırmaktadır. Ancak bu teknolojinin şeffaflık özelliği, uygun teknik ve

²²² Biyan, Ö., & Carda, H. (2021). Türk Vergi Hukukunda Geleceğe Dair Öngörüler: Blok Zincir Teknolojisinin Olası Etkileri. *Maliye Dergisi*, 180, 93-114

hukuki çözümler geliştirilmediği takdirde mahremiyet açısından risk oluşturabilir. Dolayısıyla blok zincir uygulamalarının vergi alanına entegre edilmesi, yalnızca teknolojik avantajların değil, aynı zamanda hukuki düzenlemelerin ve etik ilkelerin de dikkate alındığı bütüncül bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Her ne kadar Türkiye vergi sisteminde blok zincir teknolojisi henüz fiilen yaygın şekilde uygulanmamış olsa da bu teknolojinin sahip olduğu merkeziyetsiz yapı, değiştirilemez kayıt sistemi ve kriptografik güvenlik özellikleri, vergi mahremiyetinin korunması açısından önemli potansiyel taşımaktadır. Neticede blok zinciri teknolojisi global ölçekte son dönemde popüleritesini artırmış güncel bir teknolojidir. Çok çeşitli alanlarda büyük bir dönüşüm potansiyeline sahiptir.²²³ Dağıtık defter yapısı, verilerin tek bir merkezde tutulmasının yol açabileceği veri kaybı, silinme veya yetkisiz erişim risklerini minimize ederek, mükelleflerin kişisel ve ticari bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanmasını sağlar. Ayrıca blok zincir, işlem geçmişinin değiştirilemezliği sayesinde vergi idaresi ile mükellef arasında güven ilişkisini güçlendirir ve olası denetim süreçlerini şeffaf bir şekilde yürütme imkânı sunar.

Buna karşın, blok zincir teknolojisinin sağladığı avantajlara rağmen, sistemin etkin bir biçimde çalışabilmesi için hâlâ veri girişini gerçekleştiren kişi unsuruna ihtiyaç duyulmaktadır. Yani, blok zincir üzerinde saklanan ve doğrulanan verilerin güvenilirliği büyük ölçüde kullanıcıların doğru ve eksiksiz veri girişi yapmasına bağlıdır. Bu durum, teknolojinin sağladığı merkeziyetsizlik ve değiştirilemezlik özelliklerinin tek başına verinin bütünlüğünü garanti edemeyeceğini göstermektedir. Ancak, söz konusu sınırlamaya rağmen, blok zincir uygulamaları risk yönetimi açısından hâlâ önemli faydalar sunmaktadır. Özellikle, sistemin dağıtık yapısı, kriptografik doğrulama mekanizmaları ve işlem geçmişinin değiştirilemezliği, olası hataların veya yetkisiz müdahalelerin etkilerini azaltmakta ve vergi mahremiyeti ile veri güvenliğinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, veri girişine bağlı riskler tamamen ortadan kaldırılamasa da, blok zincir teknolojisinin uygulanması, geleneksel merkezi sistemlere kıyasla daha güvenli ve şeffaf bir çerçeve sunmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye’de blok zincirin idari süreçlere entegre edilmesi, yalnızca teknolojik bir yenilik olarak kalmayıp, vergi mahremiyetinin korunması ve idari güvenilirliğin artırılması açısından stratejik bir araç işlevi görebilir. Gelecekte, blok zincir

²²³ Ünal, G., & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. Bilişim Teknolojileri Dergisi, 13(2), Sayı:167, s.174

tabanlı pilot projelerin hayata geçirilmesi ve ilgili mevzuat düzenlemelerinin tamamlanması ile birlikte, bu teknolojinin vergi uygulamalarında doğrudan fayda sağlaması beklenebilir.

8.2.3. KVKK ve VUK Hükümleri Arasındaki Norm Çatışmasının Giderilmesi

VUK kapsamında vergi ödevlilerine yüklenen yükümlülükler, kişisel verilerin işlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte kişisel veriler elde edilmekte, kaydedilmekte, saklanmakta ve farklı şekillerde aktarılmaktadır. Bu işlemler, vergi idaresinin kamu görevini yerine getirebilmesi için gerçekleştirdiği idari işlem ve faaliyetler kapsamında değerlendirilir.

Ancak bu süreçte VUK ile KVKK arasında bazı hukuki uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmalar veri özneleri açısından çatışma, veri kapsamı açısından çatışma ve veri işleme koşulları açısından çatışma şeklinde üç ana başlıkta toplanabilir.²²⁴

Buna göre KVKK yalnızca gerçek kişilere ait verileri koruma altına alırken, VUK yalnızca gerçek kişileri değil, tüzel kişileri ve hatta tüzel kişiliği bulunmayan yapıları (örneğin iş ortaklıkları) da kapsayan geniş bir veri ödevlileri grubuna hitap etmektedir. Diğer yandan KVKK, kişisel verileri oldukça geniş bir çerçevede tanımlarken, VUK kapsamındaki veriler, vergiyle sınırlı ve daha dar bir alana yöneliktir. Bu da hangi verilerin korunması gerektiği noktasında farklılık yaratmaktadır. Son olarak KVKK'da kişisel verilerin işlenebilmesi için çoğunlukla ilgili kişinin açık rızası aranmaktadır. Buna karşın VUK'ta açık rıza şartı bulunmamaktadır. Vergi idaresinin kamu gücü kullanarak gerçekleştirdiği işlemler, çoğu zaman rızaya dayanmaksızın yürütülmekte; mükelleflerin veri paylaşmaması durumunda ise yaptırımlar öngörülmektedir.

Dolayısıyla KVKK ile VUK arasında zaman zaman uygulamada norm çatışmaları yaşanabilmektedir. Bu çatışma, bir yandan vergi idarelerinin kamu alacağını koruma ve vergi denetimini etkin biçimde yürütme yükümlülüğü, diğer yandan bireylerin kişisel verilerinin gizliliğini koruma hakkı arasındaki denge ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

VUK, vergi mükelleflerine ait bilgilerin toplanmasını, saklanmasını ve gerektiğinde açıklanmasını düzenleyen hükümler içerirken; KVKK, bu bilgilerin

²²⁴ Nur, P., & Canyaş, O. (2023). Bir Norm Çatışması Örneği: Vergi Usul Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* (54), s.121

işlenmesinde açık rıza, veri minimizasyonu ve amaçla sınırlılık gibi ilkeleri zorunlu kılar. Bu durum, özellikle vergi denetimleri ve bilgi paylaşımı süreçlerinde hangi hükmün öncelikli olarak uygulanması gerektiği konusunda belirsizliklere yol açabilmektedir.

Bu norm çatışmasının giderilmesi için öncelikle kanunlar arası hiyerarşik bir değerlendirme yerine, normlar arası yorum ilkesi çerçevesinde bütüncül ve uyumlu bir uygulama yaklaşımı benimsenmelidir. KVKK'nın 28. maddesi ile getirilen “istisna hükümleri”, kamu kurumlarının görevlerini yerine getirirken belirli şartlarda veri işleyebileceğini kabul etmektedir. Ancak bu istisnaların, keyfi uygulamaları önlemek adına açık, ölçülü ve gerekçeli şekilde kullanılması gerekir.

Ayrıca, hem KVKK hem de VUK hükümlerinin uyum içinde çalışabilmesi için ikincil düzenlemeler yapılmalı; kişisel verilerin hangi durumlarda ve hangi sınırlar dahilinde vergi amaçlı işlenebileceği açık biçimde tanımlanmalıdır. Bu kapsamda, veri işleme faaliyetlerinin gerekçelendirilmesi, kayıt altına alınması ve denetime açık hale getirilmesi de normlar arası dengeyi güçlendirecektir.

Bu halde, KVKK ve VUK arasındaki potansiyel norm çatışmaları, karşıtlık temelinde değil, tamamlayıcılık anlayışıyla ele alınmalıdır. Böylece hem devletin vergi toplama yetkisi korunacak hem de bireylerin anayasal mahremiyet hakkı ihlal edilmemiş olacaktır. Bu durumda geleneksel hukuk ilkeleri ışığında bir değerlendirme yapıldığında, lex specialis derogat legi generali (özel hüküm genel hükmü bertaraf eder) ilkesi uyarınca, daha önce yürürlüğe girmiş olsa bile VUK'un özel düzenlemeleri öncelikli olarak uygulanmalıdır.²²⁵

Ancak KVKK, klasik çatışma çözüm yöntemlerine gerek bırakmayacak şekilde bazı hükümlerle bu çatışmalara doğrudan çözüm sunmaktadır. Örneğin KVKK m.5/2'de yer alan “Kanunlarda açıkça öngörülmesi halinde rıza aranmaksızın veri işlenebilir”; KVKK m.6/32'te yer alan “Özel nitelikli kişisel veriler, kanunda belirtilen durumlarda açık rıza olmadan işlenebilir” ve KVKK m.8/3 ve m.9/6'da yer alan “diğer kanunlardaki veri aktarımına ilişkin hükümler saklıdır” hükümleri, KVKK'nın çatışma normları olarak işlev gördüğünü ve aslında birçok durumda doğrudan VUK hükümlerinin uygulanmasına hukuki zemin hazırladığını göstermektedir.

²²⁵ Canyaş, O., (2016), Çifte Vergilendirmeyi Önleme Andlaşmalarının İç Hukuktaki Konumu, Ankara: Adalet Yayınevi, s.205

Uluslararası bilgi değişimine ilişkin durumlarda ise, VUK'un 152/A maddesinde yaptığı atıf doğrultusunda, uluslararası vergi anlaşmaları devreye girmektedir. Bu anlaşmalar, özel norm niteliğinde olmalarının yanı sıra, Anayasa'nın 90. maddesine göre temel hak ve özgürlüklere ilişkin farklı hükümler içermeleri durumunda, kanunlara üstün tutulmaktadır. Bu nedenle, veri aktarımıyla ilgili konularda KVKK hükümleri değil, ilgili uluslararası düzenlemeler esas alınmaktadır.

Bu bağlamda, özellikle yurt dışına veri aktarımı gibi alanlarda KVKK'da tanımlanan güvence mekanizmalarının uygulanma alanı daralmakta, bireylerin veri mahremiyeti açısından bazı koruma hakları zayıflayabilmektedir.

Sonuç olarak, KVKK ve VUK arasındaki norm çatışmalarında, hem özel norm ilkesi hem de KVKK'daki çatışma normları dikkate alındığında, uygulamada VUK hükümleri öncelikli olarak uygulanmaktadır.

8.2.4. VUK Hükümlerine Getirilebilecek Düzenlemeler

VUK'un 5. maddesi, vergi işlemlerinin temel ilkelerini belirleyerek mükellef ile vergi idaresi arasındaki ilişkide güven ve şeffaflığı tesis etmeyi amaçlamaktadır. Ancak günümüzde dijitalleşme ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bu hükmün kapsamının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Geleneksel merkezi sistemler, veri girişini ve doğrulama süreçlerini büyük ölçüde mükellefe veya vergi idaresine bağımlı kılmakta, bu durum hem veri güvenliği hem de mahremiyet açısından bazı riskler doğurmaktadır.

Dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte vergi işlemleri artık e-fatura, e-arşiv ve elektronik beyanname sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu sistemlerde verilerin güvenliği, bütünlüğü ve izlenebilirliği, yalnızca teknik önlemlerle değil, aynı zamanda hukuki çerçeve ile de desteklenmelidir. Bu bağlamda, VUK m.5'in güncellenmesi, dijital veri saklama ve işleme süreçlerini kapsayacak şekilde düşünülmelidir. Özellikle dağıtık kayıt sistemleri ve blok zincir teknolojileri, verilerin değiştirilemez biçimde saklanmasını ve doğrulanmasını mümkün kılarak hem mükellef hem de idare açısından güvenliği artırmaktadır. Böyle bir teknolojik altyapının hukuki olarak tanınması, sistemin etkinliğini ve vergi mahremiyetinin korunmasını güçlendirecektir.

Aynı zamanda veri erişimi ve kullanıcı yetkilendirme süreçlerinin yasal güvenceye kavuşturulması da önemlidir. Dijitalleşme ile birlikte yetkisiz erişim riskleri

artmakta ve bu riskler yalnızca teknik önlemlerle sınırlandırılmamaktadır. Bu nedenle, vergi idaresinin erişim yetkilerini sınırlaması, tüm erişim faaliyetlerini kayıt altına alması ve bu kayıtları denetleyebilir hale getirmesi, VUK 5'in modern dijital vergi sistemine uyarlanması açısından kritik bir husustur.

Buna ek olarak, dijital verilerin korunmasında kriptografik yöntemlerin, anonimleştirme ve şifreleme tekniklerinin kullanılması, mükelleflerin kişisel ve ticari bilgilerinin güvenliğini artıracak ve veri ihlallerini önleyecektir. İşlem geçmişinin doğrulanabilir ve değiştirilemez biçimde saklanması, vergi denetimlerinde hem şeffaflığı sağlayacak hem de mükelleflerin mahremiyetini ihlal etmeden idarenin güvenilir veri elde etmesini mümkün kılacaktır.

Sonuç olarak, VUK m.5 hükmünün teknoloji odaklı bir güncelleme ile; dijital kayıt ve arşivleme sistemlerini kapsayacak şekilde genişletilmesi, dağıtık kayıt teknolojileri ve blok zincir gibi güvenlik temelli uygulamalara açık bir çerçeve oluşturulması, erişim yetkilerinin, veri işleme süreçlerinin ve kullanıcı doğrulamasının hukuki güvenceye kavuşturulması, kriptografik yöntemler ve anonimleştirme teknikleri aracılığıyla mükellef verilerinin korunması, dijital denetim ve izlenebilirlik prosedürlerinin geliştirilmesi vergi mahremiyetinin günümüz teknolojik koşul ve imkanları ile dijitalleşmenin yarattığı sonuçlar da gözetilerek modernize edilmesi önem arz etmektedir. Bu yaklaşım, modern vergi sistemlerinin temel gereklilikleri ile hukuki düzenlemelerin uyumlu hale getirilmesini sağlayarak, dijitalleşmenin avantajlarını vergi uygulamaları içinde etkin biçimde kullanılabilir kılacaktır.

8.2.5. Teknoloji ve Siber Güvenlik Konusunda Alınması Gereken Önlemler

Hızla gelişmekte olan teknolojiler ve evrim geçiren operasyonel uygulamalar ve gereksinimler hem özel hem de kamu sektöründeki işletmeleri, birbirine son derece bağlı ve teknolojik açıdan yakınsayan bilgi ağlarına yönlendirmektedir. Bu nedenle, ticari işletmelerin ve kamu kurumlarının, yeni saldırı stratejilerine ve taktiklere hızla cevap verebilen veya bunlara yönelik öngörülerde bulunabilen ağ savunma sistemlerini geliştirmeleri son derece önem taşımaktadır.²²⁶

²²⁶ Colbaugh, R., & Glass, K. (2011, July 10–12). Proactive defense for evolving cyber threats. In *Proceedings of the IEEE International Conference on Intelligence and Security Informatics*, s.125

Özellikle vergiye ilişkin finansal bilgiler, kimlik verileri ve ticari sır niteliği taşıyan kayıtlar, siber saldırıların başlıca hedefleri arasında yer almakta; bu da vergi mahremiyetinin korunmasını daha karmaşık ve çok katmanlı bir soruna dönüştürmektedir.

Siber suçların anlaşılabilmesi için öncelikle siber güvenlik kavramının ne ifade ettiğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Çünkü bu kavram, hangi eylemlerin hukuka aykırı olduğunun sınırlarını belirlemede temel bir çerçeve sunar. Ancak siber güvenlik terimi literatürde kesin bir tanıma kavuşmuş değildir. Genellikle bilgi güvenliği ve bilgisayar güvenliği kavramlarıyla benzer anlamda kullanılmakta; ancak odaklandıkları alanlar itibarıyla aralarında bazı farklar bulunmaktadır. Bilgi güvenliği daha çok kişisel ve kurumsal verilerin korunmasına odaklanırken, bilgisayar güvenliği doğrudan bilişim altyapısının korunmasını esas alır. Her iki kavram, siber güvenliğin temel bileşenleri olan bilgiye yöneliktir ve birçok ortak unsura sahiptir.

Siber güvenlik, temelde dijital sistemlerdeki bilginin gizliliğinin korunması, bütünlüğünün bozulmadan muhafaza edilmesi ve yetkili kullanıcılar tarafından erişilebilirliğinin sağlanması ilkelerine dayanır. Bu üç temel unsur sağlanmadığı takdirde, hem bireylerin hem de kurumların bilgi sistemleri siber tehditlere açık hale gelir. Bu nedenle, siber güvenlik sadece teknik bir konu değil, aynı zamanda hukuki ve stratejik bir güvenlik meselesidir.²²⁷

Bu kapsamda, kişisel verilerin ve vergi mahremiyetinin güvence altına alınabilmesi için dijital sistemlerin güçlü bir siber güvenlik altyapısıyla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. İlk olarak, elektronik ortamda tutulan verilerin yüksek güvenlik düzeyinde şifreleme teknikleriyle korunması ve gereksiz ifşanın önüne geçmek amacıyla bazı bilgilerin maskeleyme yöntemleriyle sınırlandırılması gerekmektedir. Bunun yanında, veriye erişim sadece yetkilendirilmiş personelle sınırlandırılmalı; çok faktörlü kimlik doğrulama sistemleriyle bu erişim güvence altına alınmalıdır.

Ayrıca, kullanılan bilgi sistemleri düzenli olarak siber güvenlik denetimlerinden geçirilmeli ve olası açıklar giderilmelidir. Bu noktada sızma testleri ve zafiyet analizleri, olası tehditleri önceden tespit ederek müdahale imkânı sunmaktadır. Verilerin işlenmesi sürecinde tüm erişim ve işlem faaliyetlerinin izlenebilir olması da ayrı bir güvenlik

²²⁷ Hekim, H., & Başbüyük, O. (2013). Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), s. 137

katmanı oluşturur. Böylece herhangi bir ihlal ya da suiistimal durumunda geriye dönük denetim ve analiz yapılabilir.

Siber güvenlik yalnızca teknik altyapıyla sınırlı olmamalı, aynı zamanda kamu görevlilerinin ve veri işleyen tüm paydaşların bilinçlendirilmesini de kapsamalıdır. Bu doğrultuda çalışanlara yönelik sürekli eğitimler düzenlenmeli ve kurum içi farkındalık artırılmalıdır. Olası bir siber saldırı ya da veri ihlali durumunda devreye girecek acil müdahale planları önceden hazırlanmalı; ilgili kişilere ve otoritelere yapılması gereken bildirim yükümlülükleri zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirilmelidir.

Bütün bu tedbirlerin yanı sıra, vergi verilerinin korunmasına yönelik ulusal ve uluslararası iş birlikleri de güçlendirilmelidir. Uluslararası standartlara uyum sağlanarak kamu kurumları arasında koordineli bir güvenlik ağı kurulmalı ve bilgi paylaşımı etkinleştirilmelidir.

Sonuç olarak, vergi mahremiyetinin sağlanması yalnızca yasal bir yükümlülük değil, aynı zamanda teknik ve idari önlemlerle desteklenmesi gereken bütüncül bir güvenlik sorunudur. Gerekli siber güvenlik önlemleri alınmadığı takdirde, kişisel verilerin korunmasına yönelik tüm yasal düzenlemeler etkisiz hale gelecek; kamuya duyulan güven ciddi biçimde zedeleneyecektir.

8.2.6. Dijital Denetim ve İzlenebilirlik Mekanizmalarının Güçlendirilmesi

Vergi idaresinin dijitalleşen dünyada en büyük sorumluluklarından biri, işlemlerin denetim ve kontrol mekanizmalarını teknoloji ile uyumlu hale getirmektir. Geleneksel denetim yöntemleri çoğu zaman manuel incelemeye dayalı olduğundan, dijital ortamlarda üretilen büyük veri karşısında yetersiz kalmaktadır. Süreç, yalnızca teknolojik bir geçişin ötesinde; ekonomik ilişkilerin yeniden tanımlanmasını, para politikasının yeni dijital araçlarla şekillendirilmesini ve denetim sistemlerinin çağın ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlanmasını içermektedir.²²⁸ Bu nedenle elektronik denetim araçlarının geliştirilmesi ve işlemlerin baştan sona kadar dijital izlerle takip edilebilir hale getirilmesi önem arz etmektedir. Böyle bir yapı, yalnızca vergi kayıp ve kaçaklarının tespitinde değil, aynı zamanda mükelleflerin haklarının korunmasında da önemli avantajlar sağlar. İzlenebilirlik, mükellef açısından şeffaf bir güven mekanizması yaratırken, idare için de

²²⁸ Adrian, T., & Mancini-Griffoli, T. (2021). The rise of digital money. *Annual Review of Financial Economics*, 13(1), s. 57-77.

veri bütünlüğünü garanti altına alır. Vergi Usul Kanunu'nda yapılacak olası değişikliklerle dijital denetim araçlarının tanımlanması ve zorunlu hale getirilmesi, çağdaş vergi idarelerinin uluslararası standartlara uyumunu güçlendirecektir.

8.2.7. Kriptografik Yöntemler ve Anonimleştirme Tekniklerinin Kullanılması

Vergi mahremiyeti açısından dijitalleşmenin en büyük risklerinden biri, yetkisiz erişimler sonucu ortaya çıkabilecek veri ihlalleridir. Bu noktada gelişmiş kriptografik yöntemler, verilerin yalnızca yetkili kişilerce okunabilir olmasını sağlayarak bilgi güvenliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Şifreleme sistemleri, özellikle vergi beyannameleri, ticari defter kayıtları ve elektronik arşivler gibi hassas verilerin korunmasında kullanılabilecektir. Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından hazırlanan Kişisel Veri Güvenliği Rehberinde de vurgulandığı üzere bulut sistemlerinde kişisel verilerin depolanması ve kullanımı sırasında, kriptografik yöntemlerle verilerin şifrelenmesi, bulut ortamlarına şifrelenerek atılması, mümkün olduğu durumlarda özellikle hizmet alınan her bir bulut çözümü için ayrı ayrı şifreleme anahtarları kullanılması gerekmektedir.²²⁹

Bunun yanı sıra anonimleştirme teknikleri, mükelleflerin kimlik bilgilerinin gizlenmesini ve yalnızca analiz için gerekli verilerin işlenmesini mümkün kılmaktadır. Bu sonuç, farklı tekniklerin kullanılmasıyla ortaya çıkabilecektir. Literatürde anonimleştirme teknikleri olarak adlandırılan bu yöntemler genellikle beş ana kategori altında toplanmaktadır: genelleme, gizleme, anatomizasyon, permütasyon ve pertürbasyon. Ancak Türkiye'de Kişisel Verileri Koruma Kurumu, ulusal uygulamaya yönelik daha farklı bir sınıflandırma benimsemiştir. Buna göre anonimleştirme yöntemleri üç temel başlık altında incelenmektedir: değer düzensizliği yaratmayan yöntemler, değer düzensizliği yaratan yöntemler ve anonimleştirmeyi destekleyen istatistiksel teknikler.²³⁰ Böylelikle bu tekniklerin uygulanması ile denetim süreçleri etkin bir şekilde yürütülürken, kişisel ve ticari mahremiyetin ihlal edilmesi engellenecektir. Kriptografi ve anonimleştirme yöntemlerinin VUK kapsamında açıkça düzenlenmesi,

²²⁹ Paşaoğlu, C., & Cevheroğlu, E. (2020). Bulut Bilişim Sistemleri Kapsamında Kişisel Verilerin Şifreleme Yöntemleri ile Korunması. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2), s.187

²³⁰ Gümüş, H. T., & Eyüpoğlu, C. (2022). Büyük Veride Anonimleştirme Teknikleri ve Saldırı Türleri: Uygulama Örnekleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 21(42), s.425

idareye teknik bir sorumluluk yükleyecek ve mükelleflerin vergi sistemine duyduğu güveni artıracaktır.

8.2.8. Vergi İdaresi Personeli İçin Dijital Yetkinlik ve Farkındalık Eğitimleri

Teknolojik sistemlerin başarısı, yalnızca altyapıların gücüyle değil, aynı zamanda bu sistemleri kullanan insan unsurunun bilgi ve bilinç düzeyiyle de doğrudan ilişkilidir. Vergi idaresi personelinin, dijital araçlar, veri güvenliği ve vergi mahremiyeti konularında sürekli eğitim alması, dijitalleşmenin doğurabileceği riskleri önemli ölçüde azaltacaktır. Ayrıca bu eğitimlerin yalnızca teknik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması, aynı zamanda etik sorumluluk bilinci kazandırması da önemlidir. Çünkü en güvenli teknolojik altyapılar bile insan kaynaklı ihlaller karşısında zafiyet gösterebilir. Bu bağlamda vergi idaresinin, personeline yönelik sürekli mesleki gelişim programları oluşturması, uluslararası standartlara uygun bir dijital yetkinlik profilinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Uzun vadede bu yaklaşım, mükellef ile idare arasındaki güven ilişkisini de pekiştirecektir.

8.2.9. Uluslararası Standartlarla Uyumlu Veri Koruma Prosedürlerinin Benimsenmesi

Küreselleşen ekonomi ve dijitalleşmenin hız kazanması, vergi sistemlerini ulusal sınırların ötesinde işleyen bir yapıya dönüştürmektedir. Günümüzde veri yönetişimi, dijitalleşme sürecinde stratejik bir öncelik olup, vatandaşlara kaliteli hizmet sunulmasını ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını sağlamaktadır. Dünyada veri yönetişimi ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Avrupa Birliği'nin (AB) Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), AB Veri Stratejisi (EU Data Strategy), AB Veri Yönetişimi Yasası (EU Data Governance Act) ve Veri Yasası (Data Act) gibi düzenlemeler, veri mahremiyetine ve güvenliğine yönelik standartların belirlenmesinde öncü rol oynamaktadır. Benzer şekilde, birçok gelişmiş ülke de ulusal veri stratejilerini geliştirerek veri ekonomisinin potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı amaçlamaktadır.²³¹ Özellikle OECD'nin vergi şeffaflığına yönelik çalışmaları ve GDPR gibi düzenlemeler, ülkeler için bağlayıcı olmasa da yönlendirici bir standart haline gelmiştir. Türkiye'nin vergi sistemi de bu gelişmeler ışığında, veri güvenliği ve mahremiyet standartlarını uluslararası

²³¹ Eroğlu, Ş. (2025). Veri Yönetişimi: Küresel Uygulamalar Çerçevesinde Türkiye'deki Uygulamalara Yönelik Stratejik Bir Değerlendirme. Bilgi Yönetimi, 8(1), s.2

normlarla uyumlu hale getirmelidir. Aksi takdirde, sınır ötesi bilgi değişimlerinde hem güven sorunu yaşanacak hem de uluslararası iş birliklerinde etkinlik sağlanamayacaktır. VUK'ta yapılacak olası bir güncelleme ile, uluslararası kabul görmüş veri koruma ilkelerine atıf yapılması ve uyumun güvence altına alınması hem hukuki belirlilik sağlayacak hem de vergi idaresinin dijitalleşme sürecinde güvenilirliğini artıracaktır.

8.2.10. Yapay Zekâ ve Otomasyonun Vergi Mahremiyetine Uygun Kullanımı

Yapay zekâ ve otomasyon sistemleri, vergi idaresi açısından hatalı beyanların tespiti, risk analizi, mükellef sınıflandırması ve hatta vergi denetimlerinin önceliklendirilmesi gibi işlevlerde giderek daha yaygın kullanılmaktadır. Ancak yapay zekânın kullanımı, beraberinde algoritmik şeffaflık ve hesap verebilirlik sorunlarını da getirmektedir. Mükelleflerin verilerinin hangi kriterlere göre işlendiği, algoritmaların hangi parametrelere göre sonuç ürettiği belirsiz olduğunda, mahremiyetin yanı sıra vergi adaleti de zedelenebilir. Oysaki vergi adaleti; benzer şartlar altındaki vergi yükümlülerinin benzer vergi ödemesini ve vergi yükümlüleri içindeki hiçbir kesimin kendi vergi yükünü başkalarının üzerine aktarmamasını garanti altına almaya çalışmaktadır.²³²

Buna göre hem mahremiyetin hem de vergi adaletinin sağlanabilmesi için yapay zekâ tabanlı uygulamaların yalnızca anonimleştirilmiş veya güvenli şekilde şifrelenmiş verilerle çalıştırılması gerekmektedir. Ayrıca yapay zekânın ürettiği sonuçların denetlenebilir olması, idarenin keyfi uygulamalardan uzak durmasını sağlayacak, böylece mükellef hakları korunacaktır. VUK'ta yapılacak düzenlemelerle, yapay zekâ ve otomasyonun yalnızca idarenin etkinliğini değil, aynı zamanda vergi mahremiyetini güvence altına alacak şekilde kullanılmasının teminat altına alınması, dijital dönüşüm sürecinde hukuki çerçevenin güçlendirilmesi açısından kritik bir adım olacaktır.

Bununla birlikte, yapay zekânın vergi idaresinde veya mükellef işlemlerinde kullanılmasının her durumda avantaj sağlayacağı söylenemez. Zira yapay zekâ yalnızca teknik boyutlarıyla değil, hukuki sorumluluk bakımından da pek çok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Teknolojinin öngörülemez bir şekilde çalışması veya beklenmedik sonuçlar doğurması halinde meydana gelecek zararlardan kimin sorumlu olacağı hususu belirsizliğini korumaktadır. Özellikle tasarım aşamasında rol alan

²³² Arıkan, Z., & Bahçe, A. (2011). OECD ve AB üyesi Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 61(1), s.37

yazılımcılar, üretim sürecini üstlenen firmalar ve sistemi fiilen kullanan kişiler arasında hukuki sorumluluğun nasıl paylaştırılacağı henüz açık bir şekilde tanımlanmış değildir.²³³ Dolayısıyla hukuki sınırları net olarak çizilmemiş bir teknolojinin, gerekli yasal çerçeve oluşturulmadan uygulanmaya başlanması, potansiyel faydalarından ziyade daha fazla risk ve zarar ortaya çıkarma ihtimalini güçlendirmektedir.

²³³ Turan, D., a.g.e., s. 64

SONUÇ

Küresel ölçekte dijitalleşme, devletlerin yönetim anlayışından bireylerin günlük yaşam pratiklerine kadar hemen her alanı dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, hukuk düzenleri açısından da yeni kavramsal ve normatif ihtiyaçları beraberinde getirmiştir. Devletlerin dijital çağın gereklerine uygun biçimde yeniden yapılandırılan vergi sistemleri hem idareye hem mükelleflere önemli kolaylıklar sağlamaktadır. E-fatura, e-defter, e-arşiv, e-beyanname ve dijital vergi dairesi gibi uygulamalar, vergi işlemlerinin hızını ve doğruluğunu artırmakta; mükelleflerin yükümlülüklerini yerine getirme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Ancak bu dijitalleşme süreci, beraberinde veri güvenliği, kişisel mahremiyet, siber riskler ve hukuki belirsizlikler gibi çok boyutlu sorun alanlarını da gündeme getirmiştir. Özellikle vergi mükelleflerine ilişkin kişisel, ticari ve mali verilerin elektronik ortamda toplanması, işlenmesi, saklanması ve paylaşılması süreçleri, mali hukuk ile bilişim hukukunun kesişiminde çok boyutlu bir tartışma alanı oluşturmıştır. Bu bağlamda, vergi mahremiyetinin korunması, dijital çağda mali idare açısından yalnızca bir teknik gereklilik değil; aynı zamanda hukuki, etik ve toplumsal güvenin sürdürülebilirliği bakımından stratejik bir zorunluluk hâline gelmiştir.

Türkiye’de vergi mahremiyetine ilişkin normatif çerçeve üç temel düzenleme ile şekillenmektedir: Vergi Usul Kanunu’nun 5. maddesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un (AATUHK) 107. maddesi. VUK m.5, mükelleflerin vergiye ilişkin bilgilerinin gizliliğini güvence altına alarak vergi idaresi personelinin bu bilgileri ifşa etmesini yasaklamaktadır. KVKK, kişisel verilerin işlenmesinde açık rıza, veri minimizasyonu, amaçla sınırlılık ve ölçülülük ilkelerini düzenleyerek, kişisel verilerin korunmasına yönelik genel bir normatif çerçeve sunmaktadır. Buna ek olarak AATUHK m.107, kamu alacaklarının tahsiline ilişkin bilgilerin gizliliğini güvence altına almakta; kamu görevlilerinin, görevleri nedeniyle edindikleri bilgileri ifşa etmelerini yasaklamaktadır. Ancak dijitalleşme süreciyle birlikte bu üç düzenleme arasındaki kesişim alanı genişlemiş; aynı verinin hem vergi hem kişisel veri hem de kamu alacağı kapsamına girmesi, normatif çatışmalara ve uygulamada belirsizliklere yol açmıştır. Bu nedenle dijital vergi sistemlerinin sağlıklı işleyebilmesi için hukuki, teknik ve kurumsal boyutları bir arada ele alan kapsamlı bir stratejik yaklaşım zorunludur.

Dijitalleşme sürecinde vergi idaresi, geleneksel yöntemlere kıyasla çok daha kapsamlı ve detaylı veri setleriyle işlem yapmakta; büyük veri analitiği sayesinde risk değerlendirmesi, gelir tahmini ve denetim süreçlerinde etkinlik kazanmaktadır. Ancak “büyük vergi verisi” olarak nitelendirilebilecek bu yapı, aynı zamanda mahremiyet ihlali riskini de artırmaktadır. Büyük verinin vergi mahremiyetine uygun biçimde oluşturulması, yalnızca teknik önlemlerle değil, veri sınırlılığı ve anonimleştirme ilkeleriyle birlikte yürütülmelidir. Mükelleflere ait veriler, yalnızca belirlenen amaca hizmet edecek ölçüde toplanmalı, gereğinden fazla veri işlenmesinden kaçınılmalıdır. Veri setleri oluşturulurken kişisel tanımlayıcı unsurlar kaldırılmalı, anonimleştirilmiş şekilde ve kimlik ilişkisi kurulamayacak biçimde yapılandırılmalıdır. Böylece hem vergi idaresinin işlevsel ihtiyaçları karşılanacak hem de bireylerin mahremiyet hakları korunacaktır.

Bu çerçevede, blok zincir teknolojisinin vergi sistemlerine entegre edilmesi, vergi mahremiyetinin korunmasına ve idari işlemlerin güvenli biçimde yürütülmesine önemli katkı sağlayabilecek bir yeniliktir. Blok zincir, merkeziyetsiz veri depolama yapısı sayesinde verilerin tek bir merkezde toplanmasını engelleyerek siber saldırı riskini azaltmakta; her işlemi değiştirilemez ve izlenebilir şekilde kaydetmektedir. Özellikle e-fatura, e-defter ve e-arşiv sistemlerinin blok zincir altyapısı üzerinde çalışması, her erişim ve değişikliğin kayıt altına alınmasını sağlayarak veri manipülasyonunu imkânsız hâle getirebilir. Bunun yanı sıra, blok zincir tabanlı sistemler sayesinde mükelleflerin vergiye ilişkin işlemleri gerçek zamanlı olarak doğrulanabilir, denetim süreçlerinde tam şeffaflık sağlanabilir. Ancak bu teknolojinin vergi sistemine entegrasyonu için öncelikle hukuki zeminin oluşturulması gerekmektedir. VUK ve ilgili ikincil düzenlemelerde blok zincir kayıtlarının hukuki geçerliliği açık biçimde tanımlanmalı; bu verilerin delil değeri, saklama süresi ve erişim yetkileri ayrıntılı biçimde düzenlenmelidir.

KVKK ve VUK hükümleri arasındaki norm çatışmasının giderilmesi, dijital vergi sistemlerinin hukuki istikrarı bakımından öncelikli bir gerekliliktir. KVKK’nın genel nitelikli veri koruma hükümleri ile VUK’un özel nitelikli gizlilik hükümleri, dijital ortamda veri işleme süreçlerinde zaman zaman örtüşmekte, bazen de çelişmektedir. Bu nedenle her iki düzenlemenin kapsamını netleştiren bir “vergi verisi işleme rehberi” hazırlanmalı; hangi verilerin kişisel veri, hangilerinin vergiye özgü bilgi olduğu açıkça belirlenmelidir. Böylelikle hem idarenin yetki alanı hem de mükelleflerin hakları sınırlandırılmış, veri işleme süreçleri öngörülebilir hâle gelmiş olur.

Vergi Usul Kanunu'na getirilebilecek yeni düzenlemeler kapsamında, dijital ortamda işlenen verilerin güvenliği, erişim kontrolü ve ihlal durumlarında uygulanacak yaptırımlar açıkça belirlenmelidir. Ayrıca vergi idaresi tarafından kullanılan dijital sistemlerin güvenlik standartları, ulusal ve uluslararası normlara uygun biçimde tanımlanmalıdır. Özellikle vergiye ilişkin dijital kayıtların yurt içinde saklanması, verilerin üçüncü taraf hizmet sağlayıcılarla paylaşımında açık rıza ve veri işleme sözleşmesi şartlarının aranması, mükellef haklarının korunmasına katkı sağlayacaktır.

Dijital sistemlerin güvenliği, yalnızca mevzuat düzenlemeleriyle değil, aynı zamanda ileri düzey teknoloji ve siber güvenlik önlemleriyle desteklenmelidir. Vergi idaresi altyapısında kullanılan sunucuların düzenli olarak güvenlik testlerine tabi tutulması, çok faktörlü kimlik doğrulama sistemlerinin zorunlu hâle getirilmesi, erişimlerin loglanması ve düzenli siber güvenlik denetimlerinin yapılması bu kapsamda önem taşımaktadır. Ayrıca olası siber saldırı durumlarında hızlı müdahaleyi sağlayacak bir “veri ihlali acil durum yönetim protokolü” oluşturulmalıdır.

Vergi işlemlerinin dijital ortamda yürütülmesi, aynı zamanda sürekli izlenebilirlik ve denetlenebilirlik mekanizmalarını da gerektirmektedir. Dijital denetim sistemlerinin güçlendirilmesi, hem idarenin iç kontrol mekanizmalarının etkinliğini artıracak hem de mükelleflerin sisteme duyduğu güveni pekiştirecektir. Denetim süreçlerinde dijital izleme araçlarının kullanılması, işlemlerin izlenebilirliğini sağlayarak hem yolsuzluk riskini azaltacak hem de idarenin hesap verebilirliğini güçlendirecektir.

Bununla bağlantılı olarak, kriptografik yöntemler ve anonimleştirme teknikleri, dijital vergi sistemlerinde güvenli veri işleme ve paylaşımının temel araçları olarak benimsenmelidir. Kriptografik şifreleme, verilerin yalnızca yetkili kişilerce erişilebilir olmasını sağlayarak gizliliği teminat altına alırken; anonimleştirme teknikleri, kişisel kimliklerin tespitini imkânsız hâle getirerek mükellef mahremiyetini korumaktadır. Bu yöntemlerin standart hâle getirilmesi, vergi mahremiyetine yönelik ihlallerin önüne geçilmesi açısından önem taşımaktadır.

Vergi mahremiyetinin korunmasında teknik önlemler kadar insan faktörü de belirleyici bir unsurdur. Vergi idaresi personeline yönelik sürekli dijital yetkinlik, siber güvenlik ve kişisel veri koruma eğitimleri verilmelidir. Bu eğitimler, yalnızca teknik bilgi aktarımını değil, aynı zamanda etik farkındalık ve hukuki sorumluluk bilincini de içermelidir. İnsan kaynaklı veri sızıntılarını azaltmak için erişim düzeyleri görev

tanımlarına göre sınırlandırılmalı; hassas verilere erişim yalnızca yetkili personelle sınırlı tutulmalıdır.

Ayrıca Türkiye'nin uluslararası veri paylaşımında şeffaflık ve güvenilirlik sağlaması için OECD Otomatik Bilgi Değişimi Standardı (CRS) ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) ile tam uyumlu veri koruma prosedürlerini benimsemesi gerekmektedir. Uluslararası standartlara uygun politikalar, hem mükellef haklarının korunmasını hem de Türkiye'nin uluslararası mali sistemde güvenilir bir aktör olarak konumlanmasını sağlayacaktır.

Son olarak, dijital vergi sistemlerinde yapay zekâ ve otomasyonun kullanımı, idarenin verimliliğini artırsa da vergi mahremiyeti açısından dikkatle yönetilmesi gereken bir süreçtir. Yapay zekâ destekli analiz ve denetim sistemlerinin karar mekanizmaları şeffaf ve denetlenebilir olmalı; bu sistemlerin kararları insan denetimine açık tutulmalıdır. Aksi hâlde, algoritmik önyargı veya hatalı veri analizleri mükellef haklarını zedeleyebilir. Bu nedenle yapay zekâ uygulamaları, etik denetim ilkeleriyle uyumlu ve veri koruma politikalarıyla bütünleşik bir yapıda kullanılmalıdır.

Sonuç olarak dijitalleşme, vergi idaresine hız, etkinlik ve şeffaflık kazandırmakta; ancak bu süreç, vergi mahremiyetinin korunması bakımından yeni hukuki, teknik ve etik sorumluluklar doğurmaktadır. Türkiye'nin dijital vergi sistemlerinde başarıya ulaşabilmesi, hukuki güvenliği, etik ilkeleri, teknolojik altyapıyı ve uluslararası uyumu birlikte gözeten bütüncül bir yaklaşımı benimsemesine bağlıdır. Vergi mahremiyetinin dijital çağda korunması, yalnızca teknik bir zorunluluk değil; hukuk devleti, adalet ve kamu güveninin sürdürülebilirliğinin temel dayanağıdır. Geleceğe dönük mali politika ve yasal düzenlemelerin, teknolojik yenilikleri insan onuruna ve temel haklara saygı ilkesiyle bütünleştirerek dijital vergi sistemini birey haklarını güçlendiren, şeffaf ve güvenilir bir yapıya dönüştürmesi, dijital çağın en önemli hukuki gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abudureyimu, Y., & Oğurlu, Y. (2021). Yapay zekâ uygulamalarının kişisel verilerin korunmasına dair doğurabileceği sorunlar ve çözüm önerileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(41), 777–798.
- Adrian, T., & Mancini-Griffoli, T. (2021). The rise of digital money. *Annual Review of Financial Economics*, 13(1).
- Akdeniz, D. (2021). Türk vergi hukukunda mahremiyet hakkı [Yayınlanmamış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Akdoğan, A. (2004). Türk vergi sistemi ve uygulaması. Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, A. (2006). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. baskı). Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, T., & Yavuz, H. (2022). Dijitalleşme Perspektifinden Vergi Uyumu. Ankara: İksad Publishing House.
- Akıncı, A. N. (2019). Büyük Veri Uygulamalarında Kişisel Veri Mahremiyeti (Uzmanlık tezi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü).
- Akkaya Kia, R. (2013). Devlet sırrı, kimin sırrı? Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 19(2), 749–755.
- Akman, K., & Övgün, B. (2022). Devletin Gölgesinde Dijitalleşmenin Dönüştürdüğü Mahremiyet. *Amme İdaresi Dergisi*, 55(1).
- Aköz, M. (2023). Dijital hizmetlerin vergilendirilmesi ve Türkiye açısından değerlendirilmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Akpınar, M. (2021). Gelir İdaresi Başkanlığı’nın elektronik uygulamaları, dijitalleşme sürecinin Türk vergi sistemine etkileri. Bursa Uludağ Üniversitesi Online Sempozyum Programı.
- Aksoy, H. C. (2010). Kişisel verilerin korunması. Çakmak Yayınevi.

Aksu, H. (2018). Dijitopya: Dijital dönüşüm yolculuk rehberi. Pusula Yayıncılık.

Arıkan, Z., & Bahçe, A. (2011). OECD ve AB üyesi Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 61(1).

Arslan, Ç. (2013). Vergi mahremiyetini ihlal suçu. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(2), 1–24.

Arslan, M., & Biniş, M. (2016). Türk Vergi Sisteminde Tebligat Ve Elektronik Tebligat. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14(1).

Artuç, M., & Doğan, B. (2014). Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mahremiyet Hakkının İzlerini Sürmek.

Atay, E. E. (2009). İdare hukuku (Güncelleştirilmiş 2. baskı). Turhan Kitabevi.

Ateş, L. (2016). Türkiye’de vergi mahremiyetinin sınırları: Yurtiçi ve yurtdışı bilgi paylaşımında. In Vergi hukukunda bilgi toplama ve açıklamanın sınırları (ss. 183–204). Beta Yayınevi.

Avcı, O. (2021). Vergi tahsilatında yapay zekânın kullanımı ve önemi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 51–63.

Aydoğdu, Y. (2023). Hukuk devletinin dijital çağdaki görünümü (Riskler, önlemler ve bir öneri olarak robot yargıçlar). Seçkin Yayıncılık.

Babaoğlu, C., & Levent, M. (2019). Akıllı kentlerin politika üretme aracı olarak yaşam laboratuvarları: LivingLabs. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 28(4), 23–47.

Baker, E. (2020). Expanding issues in the taxation processes of digital companies. *Tax and Law Studies*, 30(2)

Balcıoğlu, Y. S. (2023). Dijital dönüşüm ve dijital asistanların finans sektörüne etkisi. In Finans sektöründe dijital dönüşüm (ss. 1–24).

Barkuş, F., & Koç, M. (2019). Dijital Mahremiyet Kavramı Ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(1).

Başaran Yavaşlar, F. (2008). Vergi suç ve kabahatleri hukukunda son durum. İstanbul Barosu Dergisi, 82(6), 2839–2859.

Batu, B. (2022). 6698 Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında kişisel verilerin işlenmesi ve açık rıza [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Bayram, M. (2020). Türk vergi hukukunda vergi incelemesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Baysal, M. (2023). KVKK el kitabı. Seçkin Yayınları.

Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (1983). Principles of Biomedical Ethics (2nd ed.). Oxford University Press.

Biçer, R. (2021). Şirketler Neden Vergi Teknolojilerine İhtiyaç Duyuyor? *Dijitalleşme Sürecinin Türk Vergi Sistemine Etkileri* Online Sempozyum (Doctoral Dissertation, Uludağ Üniversitesi).

Bilen, C. İ. (2009). Türk vergi hukukunda bilgi toplama müessesesi I. Vergi Dünyası Dergisi, 30, 111–128.

Bilge, M. E. (2005). Ticari sırların korunması. Asil Yayın Dağıtım.

Birinci, N. (2019). Dijitalleşmenin vergi matrahına etkisi ve tek taraflı önlemler. Maliye Dergisi, 176, 505–527.

Biyan, Ö., & Carda, H. (2021). Türk Vergi Hukukunda Geleceğe Dair Öngörüler: Blok Zincir Teknolojisinin Olası Etkileri. *Maliye Dergisi*, 180, 93-114.

Boz Eravcı, D. (2020). Kurumların dijital dönüşümü: Büyük veri. Çalışma İlişkileri Dergisi, 11(1), 90–112.

Bozkurt, R., & Durgun, A. (2024). Dijitalleşme ve Vergi Uygulamalarında Dijital Teknolojilerin Kullanılması. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(2).

Budak, T. (2017). The transformation of international tax regime: Digital economy. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(2), 297–330.

Canbay, T. (2009). Dünyada vergileme anlayışındaki değişim (Antikçağdan günümüze). Dora Yayınevi.

Candan, T. (2019). Vergisel kabahatler ve suçlar. Yetkin Yayınları.

Canyaş, O. (2016). Çifte Vergilendirmeyi Önleme Andlaşmalarının İç Hukuktaki Konumu. Adalet Yayınevi.

Civelek, D. Y. (2011). Kişisel verilerin korunması ve bir kurumsal yapılanma önerisi. Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı.

Colbaugh, R., & Glass, K. (2011, July 10–12). Proactive defense for evolving cyber threats. In *Proceedings of the IEEE International Conference on Intelligence and Security Informatics*.

Çağatay, N. B., & Güven, A. (2024). Gözetim Kapitalizminin Yeni Yerel Yönetimleri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 79(2).

Çavdar, F. (2017). Elektronik ticaretin vergi denetimi üzerindeki etkileri. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 9(1), 1–22.

Çekin, M. S. (2020). Avrupa Birliği hukukuyla mukayeseli olarak 6698 sayılı kanun çerçevesinde kişisel verilerin korunması hukuku (3. baskı). On İki Levha Yayıncılık.

Çelebi, A. K., & Mastar Özcan, P. (2017). Transfer Fiyatlandırması Uygulamaları: Seçilmiş Ülkeler Açısından Bir Değerlendirme. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 24(2), 277-294.

Çelebi, A. K., & Mastar Özcan, P. (2018). Agresif Vergi Planlaması Yöntemi Olarak Transfer Fiyatlandırması: Seçilmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Uygulanan Kuralların Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 273-297.

Çırak, E. (2022). Ticari sırrın ifşasından doğan ceza sorumluluğuna ilişkin Türk ve Alman hukuk sistemlerindeki güncel durumun değerlendirilmesi. TFM, 8(1), 179–206.

Çoban, H. ve Sezgin, S. (2004). Vergi Mükelleflerinin Davranışları Üzerine Ampirik Bir İnceleme: Denizli Örneği, Türkiye Maliye Sempozyumu.

Darı, A. B., & Koçyiğit, A. (2024). Yapay Zekâ ve Etik: Yeni Medyanın Dönüşümünde Sorumluluk ve Sınırlar. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(2).

Dede, R. (2022). Kişisel verilerin korunması kanunu bakımından aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi kabahati [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Altınbaş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].

Diffie, W., & Landau, S. (1998). *Privacy on the line: The politics of wiretapping and encryption*. The MIT Press.

Dilibal, C., & Biyan, Ö. (2021). Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Vergi Mahremiyeti [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi].

Doğan, A. C. (2015). Kişisel Verilerin Korunması Muhafazası Ve Paylaşımı.

Doğrusöz, B. (2010). Vergi Hukuku Örneğinde Hukuka Uygun Ve Etkin Kamu Yönetimi. Seçkin Yayıncılık.

Donay, S. (1978). Meslek sırrının açıklanması suçu (Yayın No. 2378). İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Döner, A. (2022). Bilgi Edinme Hakkının Sınırı Olarak Özel Hayatın Gizliliği ve Kişisel Veriler. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(1).

Dönmez, R. (2004), “Vergi Mükellefinin Hakları”, Vergi Hukuku (Ed: Dönmez, R. ve Heper, F.), Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1536/817.

Duman, B. (2016). Ceza hukuku bağlamında vergi mahremiyetinin ihlali suçu ve atıf problemi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), 1577–1601.

Dural, M., & Ögüz, T. (2009). Türk özel hukuku Cilt II kişiler hukuku. Filiz Kitapevi.

Durdu, M. (2019). Mükellef verilerinin korunması ve vergi mahremiyeti. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 579–602.

Dülger, M. V. (2018). İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1).

Dölger, M. V. (2019). Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması. Yaşar Hukuk Dergisi, 14(1), 79–110.

Dölger, M. V. (2019). Kişisel verilerin korunması hukuku. Hukuk Akademisi.

Egeli, H., & Dağ, M. (2012). Türk Vergi Hukuku Açısından Mükellef Haklarının Değerlendirilmesi.

Er, C. (2007). Biyometrik yöntemler ve özel hayatın gizliliği hakkı. Yetkin Yayınları.

Er, S. (2011). Mükellef Hakları ve Kamuda Faiz Uygulamaları. Sayıştay Dergisi (81), 3-32.

Ergen, Z. (2022). Dijital hizmet vergisi üzerine bir inceleme. In Ş. Karabulut (Ed.), İktisadi ve finansal gelişmelerin teorik yaklaşımlarla değerlendirilmesi (ss. 351–370). Gazi Kitabevi.

Ergün, Y. (2022). Kişisel verilerin korunması hususunda dijitalleşmenin etkileri: Türkiye'nin vergi mahremiyeti açısından değerlendirilmesi. In M. Mıynat & T. Canbay (Eds.), Dijital vergileme (ss. 401–430). Gazi Kitabevi.

Erman, S. (1998). Vergi suçları - ticari ceza hukuku. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi.

Eroğlu, Ş. (2025). Veri Yönetişimi: Küresel Uygulamalar Çerçevesinde Türkiye'deki Uygulamalara Yönelik Stratejik Bir Değerlendirme. Bilgi Yönetimi, 8(1).

Erol, A. (2015). Vergi hukukunda bilgi verme ödevinin sınırı olarak vergi mahremiyeti ilkesi ve sonuçları [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Ersoy, U. (2009). Bir İnsan Hakları Kavramı Olarak Kişisel Verilerin Korunması (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersöz, B., & Özmen, M. (2020). Dijitalleşme ve bilişim teknolojilerinin çalışanlar üzerindeki etkileri. Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 11(42), 163–180.

Eyüpgiller, S. (2023). Türk vergi sisteminde dijital dönüşümde önemli bir dönem: 2017–2021. Social Review of Technology and Change, 1(1), 68–100.

Faúndez-Ugalde, A., Mellado-Silva, R., & Aldunate-Lizana, E. (2020). Use Of Artificial Intelligence By Tax Administrations: An Analysis Regarding Taxpayers' Rights İn Latin American Countries. *Computer Law & Security Review*, 38, 105441. Elsevier.

Gerçek, A. (2006). Vergilemede mükellef hakları ve Türkiye'deki durumun incelenmesi. *Vergi Sorunları*, 209, 121–134.

Gözler, K. (2011). Anayasa hukukunun genel teorisi (Cilt II). Ekin Basım Yayın.

Gözler, K. (2019). İdare hukuku (Cilt II, güncellenmiş 3. baskı). Ekin Yayınevi.

Güneş Kurt, A. (2020). Türk hukukunda vergi mahremiyeti [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Güneş Kurt, A. (2022). Türk hukukunda vergi mahremiyeti. Onikilevha Yayıncılık.

Güven, V., & Şahinöz, E. (2018). Blok Zincir Kripto Paralar: Bitcoin Satoshi Dünyayı Değiştiriyor (1. baskı).

Hakeri, H. (2013). Ceza hukuku genel hükümler. Adalet Yayınevi.

Haruna, E. U., & Alhassan, U. (2022). Does Digitalization Limit The Proliferation Of The Shadow Economy İn African Countries? An İn-Depth Panel Analysis. *African Development Review*.

Hekim, H., & Başbüyük, O. (2013). Siber suçlar ve Türkiye'nin siber güvenlik politikaları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 127–144.

Hisoğlu Koç, T. (2020). Kamu Yönetiminde Dijital Dönüşüm: Türkiye'de Kamu Yönetiminin Dijital Dönüşümüne Dair Bir Analiz [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

İçer, Z., Yücel, Y., & Atak, O. (2021). Vergi suçlarının tespiti ve muhakemesinde elektronik denetim uygulamaları ve etkileri. In *Dijitalleşme sürecinin Türk vergi sistemine etkileri* (ss. 55–70).

Kafkasyalı, E. G., & Oğuzhan, M. (2025). Dijitalleşmenin birey ve toplum üzerindeki hegemonyası: Dijital hegemonya. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 70, 55–63.

- Kalabalık, H. (2017). İnsan hakları hukuku. Seçkin Yayıncılık.
- Kalaman, S. (2016). Sosyokültürel, Ekonomik ve Siyasi Boyutlarıyla Yeni Medyada Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karakaş, S., Rukancı, F., & Anameriç, H. (2009). Belge yönetimi ve arşiv terimleri sözlüğü (Yayın No. 24). Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Karakoç, Y. (2012). Genel vergi hukuku. Yetkin Yayınları.
- Karataş Durmuş, N. (2016). Türk ve Fransız vergi hukuku kapsamında mükelleflerin korunması. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 47, 365–384.
- Karataş Durmuş, N. (2017). Ticari Sırların Ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında Vergi Mahremiyeti. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* (31).
- Karataş Durmuş, N., & Arıtı Erdem, İ. (2023). Vergi İdaresi 3.0: Yapay Zekâ Perspektifinden Bir İnceleme. *Maliye Dergisi*, Sayı: 184.
- Kefe, İ., & Kanarığ, Z. (2019). Türkiye’de e-fatura başvuru süreci ve kullanımı. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Sayı: 25, 155–170.
- Kılıç, C. (2019). Dijitalleşmenin işgücü piyasasına etkileri. *Kamu-İş: Çalışma ve Toplum Dergisi*, 14(4), 15–19.
- Kılıç, K. (2016). Kişisel verilerin korunması ve 6698 sayılı kanun [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Kırbaş, S. (1995). Vergi hukuku. Siyasal Kitabevi.
- Kırbaş, S. (2012). Vergi hukuku: Temel kavramlar, ilkeler ve kurumlar. Siyasal Kitabevi.
- Kısa, Ö., & Kartalcı, K. (2022). Mükellef Haklarının Türkiye’de ve Seçilmiş Bazı Ülkelerde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 5(1), 15-32.

Kısa, Ö., Beydemir, M. & Kartalcı, K. (2021), Bireysel Başvuru Müessesesinin Mükellefler Haklarına Etkisi. A. Tekbaş ve B. Hayrullahoğlu (Ed.), Anayasa Yargısı ve Maliye (ss. 341-377). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.

Kızılot, Ş., & Taş, M. (2013). Vergi hukuk ve Türk vergi sistemi (5. baskı). Gazi Kitabevi.

Kirazlı, Ş. N., & Narbay, Ş. (2023). Otonom araçlarda yapay zekâ, kişisel verilerin işlenmesi ve sonuçları. Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1), 31–54.

Kocamış, T. U. ve Kekeç, M. (2017). Elektronik Vergi Uygulamalarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, International Conference on Eurasian Economies 2017, Session 4B: Finans II.

Kocatepe, M. (2019). Türk vergi hukukunda mükellefin vergi mahremiyeti hakkı [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Koç, Ö. E. (2018). Vergi Denetiminin Vergiye Gönüllü Uyum Üzerindeki Etkisi. Kamu Mali Yönetimi Kapsamında Mali Denetim Üzerine Seçme Konular.

Küzeci, E. (2018). Kişisel verilerin korunması (2. baskı). Turhan Kitabevi.

Küzeci, E. (2021). Kişisel verilerin korunması. Onikilevha Yayıncılık.

Lansiti, M., & Lakhani, K. R. (2017). The truth about blockchain. *Harvard Business Review*, 95(1), 118–127..

Laurie, G. (2002). Law and Ethics Of Genetic Privacy. Cambridge University Press.

Master Özcan, P. (2016). Dijital Ekonominin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar: Beps 1 No’lu Eylem Planı Kapsamında Bir Değerlendirme. Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), 6(2), 73-82.

Mazlum, M. S. (2022). Dijitalleşme kaynaklı vergi sorunları ve çözüm arayışları. In International CEO Social Sciences Congress Proceedings e-Book (ss. 664–675).

Mıynat, M., & Canbay, T. (2022). Dijital vergileme. Gazi Kitabevi.

Moll, J. ve Yigitbasioglu, O. (2019). The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. *The British Accounting Review*, Elsevier, 51 (6).

Nur, P. (2022). Vergi hukuku açısından kişisel verilerin korunması [Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Nur, P., & Canyaş, O. (2023). Bir norm çatışması örneği: Vergi Usul Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 54, 115–144.

Odabaşıoğlu, H. (2023). Kişisel Verilerin İşlenmesinde Amaç Odaklı Bakış: Ölçülülük İlkesi. *Uzman Bakış*, Sayı: 11.

Oğuzman, K., Seliçi, Ö., & Oktay-Özdemir, S. (2011). *Kişiler hukuku*. Filiz Kitabevi.

Oktar, A. (2017). *Vergi hukuku* (12. baskı). Türkmen Kitabevi.

Ömercioğlu, A. (2016). Vergi denetim müesseseleri açısından hayatın gizli alanına karşı suçlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), 2267–2292.

Ömercioğlu, A. (2023). Büyük vergi verisi ve vergi mahremiyetine uygun büyük veri oluşturulması. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(101), 2961–2970.

Öncel, M., Kumrulu, A., & Çağan, N. (2011). *Vergi hukuku*. Turhan Kitabevi.

Özbek, M. (2007). E-devlet ve Türkiye uygulamaları kapsamında VEDOP projesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Özdemir, H. (2009). *Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması*. Seçkin Yayıncılık.

Özgenç, İ. (2010). *Türk ceza hukuku genel hükümler*. Seçkin Yayınevi.

Özyer, M. A. (2018). *Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması* (Güncellenmiş 8. baskı). Pelikan Kitabevi.

- Paşaoğlu, C., & Cevheroğlu, E. (2020). Bulut Bilişim Sistemleri Kapsamında Kişisel Verilerin Şifreleme Yöntemleri ile Korunması. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2).
- Peran, T., & Gümüş, İ. (2017). Sosyal Politika Açısından Vergi Adaleti: Kuramsal Bir Tartışma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(5).
- Pınar, B. (2016). Yargı kararları ışığında vergi incelemesinde yükümlü haklarının ihlâline ilişkin tespitler. *Uluslararası Kamu Maliyesi Dergisi*, 1(1), 35–52.
- Reisoğlu, S. (2002). Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamaları: Diğer Hukuki Kavramlar.
- Reisoğlu, S. (2007). Bankacılık Kanunu şerhi (Cilt 2). Yaklaşım Yayınları.
- Saban, N. (2009). Vergi hukuku (5. baskı). Beta Yayınları.
- Saban, N. (2020). Vergi hukuku. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sadık, A. (2020). Uluslararası hukukta kişisel verilerin korunması [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Salihpaşaoğlu, Y. (2013). Özel hayatın kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ışığında bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(3), 227–266.
- Sarıtürk, M. (2022). Dijital Dönüşüm Döneminde Kamu Yönetimi ve Dijital Hükümet. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 42.
- Solak Akman, İ. (2012). Vergi Mahremiyetini İhlal [Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Sonkur, G. (2025). Vergilemede Mükellef Haklarının Anayasal ve Yasal Temelleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(71), 99-108.
- Sonsuzoğlu, E. (2000). Çeşitli yasalar açısından vergi mahremiyetine ilişkin düzenlemelerin değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 141, 111–120.
- Soydan, B. (2015). Türk vergi hukukunda vergi incelemesi. XII Levha Yayınevi.

Söyler, İ. (1987). Türk vergi hukukunda yoklama (Yayın No. 1987/295). Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu.

Şahin, İ. F. O. (2012). Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasında Bir İstisna: “Vergi Mahremiyeti”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16(2).

Şalcı, İ. (2021). Dijital dönüşüm (E-uygulamalar) ve muhasebe mesleğine getirdiği yenilikler [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi].

Şenyüz, D. (2012). Vergi ceza hukuku: Vergi kabahatleri ve suçları. Ekin Yayınları.

Tang, V., Yanine, F., & Valenzuela, L. (2016). Data, information, knowledge and intelligence: The mega-nano hypothesis and its implications in innovation. *International Journal of Innovation Science*, 8(3).

Taş, F. (2007). Vergi mahremiyetini ihlal suçu ve değerlendirilmesi [Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Taş, F. (2008). Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu. Yaklaşım Yayıncılık.

Taştan, F. G. (2017). Türk sözleşme hukukunda kişisel verilerin korunması [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Tosuner, M., & Arıkan, Z. (2004). Vergi usul hukuku (Gözden geçirilmiş ve yenilenmiş baskı). İlkem Ofset Yayınevi.

Turan, D. (2020). Yapay Zekâ ve Vergi Uygulamalarına Etkisi. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1).

Turel, O., Qahri-Saremi, H., & Vaghefi, I. (2021). Dark sides of digitalization. *International Journal of Electronic Commerce*, 25(2), 127–135.

Ubay, B. (2022). Ulusal Vergileme Hakkı–Dijital Kapitalizm Çarpışması. *International Symposium on Public Finance*

Uğur, A. A., & Çütcü, İ. (2014). E-devlet ve tasarruf etkisi kapsamında VEDOP projesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 7–14.

Uğurlu, H. (2019). Vergilendirmede Basitlik İlkesi Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 4(2)

Uluatam, Ö., & Methibay, Y. (2001). Vergi hukuku. İmaj Yayıncılık.

Uslu, H. (2023). Dijital dönüşüm ve kamu hizmetleri yönetiminde yenilikçi yaklaşımlar ve zorluklar. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 15–31.

Uysal, G. (2019). Antik Yunan felsefesinde siyasal alan ve mahremiyet [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Uysal, T., & Kurt, G. (2018). Muhasebede ve Denetimde Blok Zinciri Teknolojisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2),

Ünal, G., & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2), Sayı:167

Ünsal, H. (2003). Türk vergi hukukunda vergi mahremiyeti, sağladığı yararlar ve uygulamada karşılaşılan güçlükler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3), 1–16.

Üstün, Ü. S. (2013). Nasıl bir vergi denetimi ve vergi yargısı. Beta Yayıncılık.

VDK. (2013). 2012 yılı faaliyet raporu.

Wang, Y., & Kosinski, M. (2018). Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images. *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(2), 246–257.

Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193–220.

Westin, A. E. (1970). Privacy And Freedom. New York: Atheneum

Wu, D. F., & Schneider, F. (2019). Nonlinearity Between The Shadow Economy And Level Of Development. *IMF Working Paper*, WP/19/48. International Monetary Fund

Yankın, F. B. (2019). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 7(2)

- Yayla, İ. E. (2011). Türkiye’de vergi mahremiyeti ve Avrupa Birliği’ne mevzuat uyumu çerçevesinde Alman vergi mahremiyeti uygulaması. *Vergi Dünyası Dergisi*, 359, 1–18.
- Yayman, D. (2022). Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi: Seçilmiş Bazı Ülke Uygulamaları. *Maliye Dergisi*, Sayı 183
- Yeniçeri, H. (2014). Türk vergi hukukunda yoklama. Ekin Yayınevi.
- Yıldız, H. (2002). Elektronik ticaretin vergilendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 255, 147–158.
- Yıldız, K. (2022). Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30(3)
- Yıldız, Y. (2019). Kişisel Verilerin Korunmasının Vergi Mahremiyeti ile Etkileşimi. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 1(2)
- Yıldız, Y. (2019). Kişisel verilerin korunmasının vergi mahremiyeti ile etkileşimi. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 1(2), 1–16.
- Yurtsever, H., & Buran, B. (2012). Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Çerçevesinde Vergi Mahremiyetinin Değerlendirilmesi. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2(2)
- Yüce, M. (2023). Vergi Yargılama Hukuku (Güncelleştirilmiş 7. Baskı), Ekin Yayınları
- Yüksel, M. (2009). “Mahremiyet hakkına ve bireysel özgürlüklere felsefi yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64-1

İnternet Siteleri

408 Sıra No'lu VUK Genel Tebliğ,

(Çevrimiçi), <https://www.verginet.net/dokumanlar/2011/408-vuk-teblig.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.11.2024)

Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Asamblesinin 428 (1970) sayılı kararı, (Çevrimiçi) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15842&lang=en>, (Erişim Tarihi: 04.08.2024)

E-devlet ile vergi levhası sorgulama ekranı, (Çevrimiçi), <https://www.turkiye.gov.tr/e-vergi-levhasi-sorgulama>, Erişim Tarihi: 10.11.2024

https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportalfile/file/getFileResources?objectKey=arsiv/fileadmin/faaliyetraporlari/2024/2024_faaliyet_raporu.pdf

<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2025/03/Hazine-ve-Maliye-Bakanligi-2024-Yili-Faaliyet-Raporu-dd0c8f299ef2db15.pdf>

https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2023/08/2022_2026_RIP.pdf?utm_source (Erişim Tarihi: 02.06.2025)

<https://mukellefportali.vdk.gov.tr/Kaynak/taxpayersrights.pdf> (Erişim Tarihi : 17.10.2025)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1987-8-nrm.pdf> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

<https://plato.stanford.edu/archives/sum2002/entries/privacy/>

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi : 29.11.2024)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.03.2024)

https://www.anayasa.gov.tr/media/7465/gerekceli_anayasa_2021.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/temel-hak-ve-ozgurluklerin-ihlaline-dair-emsal-kararlar/ozel-hayatin-korunmasi-hakkina-dair-emsal-kararlar/ozel-hayatin-korunmasi-hakkina-dair-emsal-kararlar/> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/> Erişim Tarihi: 20.05.2025

<https://www.bilgiedinmehakki.org/blog/2006/10/12/ticari-sirlar-kanunu-tasarisi/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, Erişim Tarihi: 04.08.2024

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/stratejikplan1_2024_2028.pdf (Erişim Tarihi:02.06.2025)

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2024/2024_faaliyet_raporu.pdf?id=2 (Erişim Tarihi: 03.06.2025)

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, Erişim Tarihi: 04.08.2024

<https://www.lexpera.com.tr/literatur/kitaplar/ek-1-ticari-sir-banka-sirri-ve-musteri-sirri-hakkinda-kanun-tasarisi-978-605-152-472-6-1>(Erişim Tarihi: 20.05.2025)

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

https://www.oecd.org/en/publications/international-standards-for-automatic-exchange-of-information-in-tax-matters_896d79d1-en/full-report.html (Erişim Tarihi: 19.10.2025)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210604-6.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241230M2-14.htm> (Erişim Tarihi: 19.10.2025)

<https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0576.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2024)

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss117.pdf> Erişim Tarihi: 08.04.2024

İnteraktif vergi dairesi sistemi internet sitesi,
(Çevrimiçi), <https://dijital.gib.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 10.11.2024)

OECD. Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1, 2015 Final Report. Paris: OECD Publishing. 2015a. s. 11. (<http://www.oecd.org/ctp/addressing-the-tax-challenges-of-the-digital-economy-action-1-2015-final-report-9789264241046-en.htm>). (Erişim tarihi: 29.05.2025)

TDK <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:20.05.2025)

VDK 2012 Yılı Faaliyet Raporu, (2013),
(https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Faaliyet_Raporu_2013.pdf Erişim Tarihi: 22.12.2024)

Yargı Kararları

AİHM'nin Von Hannover-Almanya Davası 7.2.2012 tarihli kararı (Başvuru No.40660/08 ve 60641/08)

Anayasa Mahkemesi Başvuru Numarası: 2020/36976, Karar Tarihi: 13/2/2024, R.G. Tarih ve Sayı: 22/3/2024-32497 sayılı kararı

Danıştay 3. Dairesi 2017/3619 E., 2018/6103 K., 12.11.2018 T. sayılı kararı

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2014/300 E., 2014/562 K., 18.6.2014 T. sayılı kararı

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2019/546 E., 2019/1269 K., 25.12.2019 T. sayılı kararı

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2020/9 E., 2020/2 K., 19.2.2020 T. sayılı kararı

Erduran ve EM Export Dış Tic. A.Ş. v. Türkiye (Başvuru no: 25707/05-28614/06) kararı, (Çevrimiçi),

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:\[%22kupdate%20Descending%22\],%22appno%22:\[%2228614/06%22\],%22itemid%22:\[%22001-207335%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:[%22kupdate%20Descending%22],%22appno%22:[%2228614/06%22],%22itemid%22:[%22001-207335%22]}), (Erişim Tarihi :26.10.2024)

Funke v. Fransa (Başvuru no:10828/84) kararı, (Çevrimiçi),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:\[%22kupdate%20Descending%22\],%22itemid%22:\[%22001-57809%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:[%22kupdate%20Descending%22],%22itemid%22:[%22001-57809%22]}), (Erişim Tarihi : 26.10.2024)

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesi 2020/803 E., 2020/675 K.,
08.07.2020 T. sayılı kararı

Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun 30/06/2020 tarihli ve 2020/507 sayılı kararı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başvuru No. 2017/14907 Tarihi: 30/9/2020

Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2015/24024 E., 2015/39927 K., 14.12.2015 T. sayılı kararı

